

T.C.

Tophane

SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞI

Istanbul 1.NO.lu Sıkiyönetim mahkemesi

Başkanlığı

Esas :

Karar :

TDV İSAM

Kütüphanesi Arşivi

No 056-85

(Hüküm Gerekçesi)

29/Mart/945 tarihli hüküm fıkrasında vazife, rütbe ve isimleri tasrih kılınan yargıçlar heyetinin huzurları ile,

İcabi Düşünüldü:

Dava konusunun şumulü ve ehemmiyeti, Anayasamız ile yakın bir ilgi ve irtibatın mevcudiyeti, zata hadisenin hazırlık tahkikatı sonunda aydınlanmış şekli, varılan netice ve kanaat bakımından da adli âmir sıkı yönetim komutanlığının son tahkikat kararlarında belirtilen durum itibariyle memleketin iç siyaseti ile olduğu kadar memleketin dışı bazı düşünce ve hareketlere de geçilmiş bulunması noktasından dış siyasetimizin sarsılmaz hedef ve ahengine müessir bir vakia yaratmak ve dolayısıyla ilgili sanıkların şahsi düşünce ve amaçlarına ulaşabilmek maksat ve gayesinin sezilmiş bulunması ve bu arada genç ve yaşlı hemen bütün sanıkların yüksek tahsil görmüş, ilim ve meslek sahalarında profesör, öğretmen, Doktor ve subay olarak ilmi ve içtimâî önemli görevler başında bulunmuş ve bir kısmının ise ilmî tetebbuğ ve tetkik maksadıyla muhtelif yabancı memleketlere de gitmiş olmaları ve bu suretle yaptıklarını anlıyan, iyi gören ve etraflı düşünen, fikren çok uyanık birer şahsiyet bulunmaları hasebiyle esaslı bir inceleme süzgecinden geçirilen bu davanın duruşmalarında bütün teferruat üzerinde dikkat ve ısrarla durulmuş ve bütün sanıklara geniş bir müdafaa hak ve imkânı verilmiş, zahiren birbirinden ayrı ve müstakil birer hadise gibi görülen ve fakat aydınlanan vaziyet ve münakaşa edilen deliller karşısında yakın ve şaşmaz ilgi ve bağlarla birbirine bağlı bulunan ve dolayısıyla bir kül halinde mütalâası icap eden bütün meseleler ve bunlardaki bariz bağlar birer birer gözden geçirilmiştir.

Duruşmalarda yapılan etraflı sorgulara ve ayrıca ikame ve münakaşa olunan delillere nazaran dava konusu olan hadiseleri aşağıda sıralandığı veçhile yedi safhada mütalâa ve tetkik etmek gerekli bulunmuştur:

- 1 - Profesör Zeki Velidi Togan'ın gizli ittifakı
- 2 - Reha Oğuz Türkkân'ın daha lisede iken bazı arkadaşlarıyla kurduğu gizli "Gürem" teşekkülü,

aid noktaları bazan kat'i olarak hatırdâ kalmıyabilirse de günün meşguliyetleri haricinde ve üstünde ve yüksek ülkülere dayanan mühim, münferid ve manevî bir zevk ve heyecan yaratan hadiselerin olanca tazeliği ile hayatın sonuna kadar hafızalarda yaşayacağından şüphe edilemez..

Binaenaleyh ilk defa yakalanmalarının verdiği telâş ve heyecanı ileri sürerek bu ifadelerden duruşma esnasında dönmeğe mahal yoktur. Aylarca devam eden bu tahkikatta ilk tesir ve heyecan zail olduktan sonra da sanıklar müteaddid defalar sorguya çekilmiş olduklarından bu iddia varid olamaz. Ancak sanıkların kat'i deliller karşısında bir kurtuluş imkânını elde etmek ümidi ile diğerlerine atfi cürüm âylemeleri hatıra gelebilirse de kendisi ile beraber kimlerin mevkuf olduğunu bilemediği ve öğrenmeğe vakit bulmadığı halde ilk defa sorguya çekilen bir şahsın, meselâ Cihat Savaşfer'in mevzuubahs hadiseye hangi isimlerin karıştığını bilmediği halde bunlara gelişi güzel cürüm atf ve isnadında bulunması da kabul edilemez..

Bu itibarla bu ifadeler hakikata daha yakın ve bazen hakikatın ta kendisidir.

Sanıklardan bir çoğuhazırlıktahkikatı safhasında ve Emniyet Müdürlüğünde mevkuf buldukları sırada maddî ve manevî cebir ve tazyiklere ve hatta işkence ve tâziplere maruz kaldıklarını müdafaaları sırasında açık ve musır bir beyanla ileri sürmüş bulduklarından bu nokta üzerinde mahkemece de durulmuş bu iddia ve müdafaalar gözden geçirilmiştir.

Bir çok noktalarda olduğu gibi bir suiistimal, resmî makam ve salâhiyetlere tecavüz vesilesi ittihaz edilen müdafaak mak ve imkânını kullandıkları sırada bazı sanıkların tereddüdsüz ve pervasız bir lisanla belirtmek arzusuna kapıldıkları bu iddiaları birer birer tetkik ile kanunun emir ve icaplarını yerine getirmek mahkememizin vazife ve salâhiyetidişında bulunmakla beraber yukarıda da kayıt ve işaret edildiği veçhile çok şumullü ve önemli bir durum arzeden bu dava dolsyasiyle bu iddiaların sebep ve saikleri bakımından afaki bir tahlil ile bu müdafaak tezinin de gözden geçirilmesi faydalı görülmüştür.

Gerçi bazı samimî itirafları ve dava konusunu da kısmen de aydınlatacak tesbit ve delilleri muhtevi bulunması noktasından ilgili sanıklarca çürütülmesi hedef ve gaye edinilen hazırlık tahkikatı safhası dolayısıyla bu iddia ve beyanlar ilk görüşte bir müdafaak tezi ve hakkı olabileceği sanıklarca düşünölmüş olabilirse de müdafaak

hudud ve çerçevesi dışına çıkılmamak kaydı ile mukayyed ve ancak delillerin red^{ve} ta'lili noktalarına munhasır olup bütün bu teferruat-
delilsiz ve mesnedsiz birer iddia hududunu da geçememektedir.

Yetkili mahkemece incelenip delilleriyle tesbit edilerek kat'ileşmiş bir hükümle heyetimiz karşısına çıkarılmaması hasebiyle de ayrıca mütalâa ve münakaşaya yarar bir mahiyet arzedeleyen ve ancak davalarında aleyhlerine birer delil gibi görülebilecek olan bazı ifadelerin reddi gayretini belirten bu iddialar sanıkların ifadelerinin diğer deliller ile birlikte umumî olarak ele alınıp incelenmesinde varılan netice ve kanaate müessir bir şekil alama-
maktadır.

Bidayette alınan bir ifadenin, neticede kendi aleyhlerinde büyük bir mesuliyet ve cezayı mucip olacağını yavaş yavaş idrak eden bazı sanıkların bu ifadelerini çürütebilmek için bunların tazyik ve işkence mahsulü olduğunu ileri sürdükleri vakit vakit bütün mahkemelerde görülebilir.. Ancak ne kadar ağır bir cürüm isnadı altında bulunurlarsa bulunsunlar hemen hepsi münevver ve birer mevki sahibi bulunan bu dava sanıklarına iddia ettikleri şekil ve derecede bir tazyik yapıldığına ihtimal verilmemekle beraber ihtilattan memnuiyete rağmen tahkikatı işkâl ve ifsat maksadiyle vukubulan hareketlerine mukabil sanıklara karşı bazı sıkı tedbirler alınmış ise bunları tabii ve zaruru görmeleri lâzım gelir.. Bundan başka nezaret altına alındıkları Emniyet Müdürlüğü binası ötedenberi her türlü vukuat faillerinin, her ahlâk ve karakterde insanların ilk uğrağıdır. Bu sebeble burada gürültüsüz ve rahat bir hayat aramak ise beyhudedir. Birbirini kovalayan bir çok hadiseler faillerinin vakit vakit uğrağı olan bu yerde şaşmaz bir intizam, ihtimam ve itina bulunmasına da maddeten imkân yoktur. Binaenaleyh yemek ve sularının vesair ihtiyaç ve zaruretlerinin her zaman için vaktinde temin ve tehmin edilemediği yolundaki iddialar da yerinde değildir. Kendilerine kalem, kâğıt, kitap ve gazete, iyi oda ve güzel yatak verilmediğine dair beyanları ise nezaret altına alınmak, ihtilattan memnuiyet icaplarının ve imkânlarının ne olduğunu bilmemekten ileri gelir. Bir kısım hazırlık tahkikatı ifadelerinin gerek duruşma sırasında okunması ve gerek sonradan heyetimizce dikkatle gözden geçirilmesi bunların yukarıda kaydedilen ve ilgili sanıklarca açığa vurulması arzulanmıyan ve meselâ hükümeti devirmek kasıt ve teşebbüsü yolundaki itiraf ve beyanların doğru olmadığı ve çünkü bunların maddî ve manevî bir cebir, tazyik veya işkencenin mahsulü olup mahkemece ihticaca yarar bir mahiyet arzedelemeyeceği noktaları hariç, diğer hususlarda duruşma

ifadeleri ile göze çarpar Bir aykırılık göstermediği ve hemen aşığı yukarı hazırlık tahkikatı ifadelerinin de duruşmada tekrarlandığı neticesini meydana çıkarmıştır.

Bu netice hazırlık tahkikatı ifadelerinin cebir, tazyik veya işkence ile alındığı veya ruhi bir tazyik ve karışıklık içinde bu ifadelerin verildiği iddiasına kendiliğinden bir cevap olduğu gibi her sanığın muhtelif hadiseler etrafındaki beyanları da ilgili arkadaşlarının ifadeleri ile yakın bir benzerlik göstermekte, bunlara inzimamen delillerin irad ve münakaşası da bu ifadelerin gayri iradi ve yanlış olmadığını teyid eylemektedir.

Alelittlak bütün sanıklar, yaptıklarının bir suç olabileceğini kabul etmemekte müttelik oldukları gibi bunun diğer sanıklar tarafından itirafını bir cürüm atfı diye reddeylemekte, mevcut deliller karşısında ise daima müstenkif bir cephe almaktadırlar.

Hakikaten belirmesi halinde de diğer bir silah cebir, tazyik veya işkence iddialarıdır.

Bilhassa hazırlık tahkikatı ifadesi bakımından bir çok sanıkların önemle ve ısrarla üzerinde durdukları şahıs olan Cihat Savaşfer, bu tahkikat safhasında ilk defa dinlenilmiş bulunduğu göre meselâ diğerlerinin inkârda bulunacakları bir hadisiyi ikrar suretiyle tesbit için bir cebir ve tazyika maruz bırakılmasına lüzum olmadığı gibi bizzat bu sanık da kendisine hiç bir tehdid ve tazyik yapılmadığını ve sadece nezaret altına alınmış olmasından mütevellid ve Müdüriyet binasındaki gürültü ve inhihar vak'alarından münbeis bir korku duyduğunu söylemiştir.

Bu kadar bir korku ile bu derece büyük bir isnadı yaratacak kadar şuurunun muhtel olmadığını bütün duruşmalar esnasında göstermiş bulunduğu göre bunun tahkikat ifadelerinin korku ve tazyik neticesi olmayup kendi hafıza ve hatırası mahsulü olduğuna şüphe bırakmamıştır.

Yine bu sanığın duruşma safhasında vaki açık beyanı da bir çok noktalarda müevvel bir ifade ile hazırlık tahkikatı zaptı mün-derecatını teyid eder mahiyette bulunmaktadır.

Diğer taraftan ilgili sanıklardan bir çokları da kendilerine bir tazyik yapılmadığını ve yalnız korktukları hakkında birleşmektedirler..

Dava konusu olan hadiselerin mahiyet ve ağırlığı düşünülürse bilhassa devletin emniyet ve zabıta ve nihayet adliye mekanizması ile karşılaştıkları her halde kendilerince de çok kiritik görülen böyle bir zamanda bunların akıl ve şuuruları ile her şeyi, büyülten

bir adese arkasında görecekleri, makul ve doğru bir netice elde edebilmek maksadı ile vaki her sorgu ve tesbiti yine ifadeleri ve müdafaaları veçhile korku ile müterafik bir tazyik suretinde telakki edecekleri ihtimali her zaman mevcuddur.

Bu sebeble bir kısım sanıkların, bu ifadeleri verirken ruhî bir tesir ve tazyik altında kaldıkları ve tahkikat yargıcının etraf- lı sorguları karşısında ve ancak bu yargıcı tatmin maksadiyle istenilen şekilde ifade verdikleri veyahut bazı ifadelerin beyan ve arzuları hilafına zapta geçirildiği ve binaenaleyh bu safhada mazbut ifadelerinde bahsi geçen ve hadiseleri teyid eden noktaları söylemedikleri veyahut söylenilen bu hususları kabul etmedikleri yolunda vaki red ve müdafaaları da hiç bir veçhile kabule şayan görüleme- miştir..

Bu ifadelerin sonunda, yazılı soru zaptı ilgili sanık tara- fından okunarak doğruluğu tasdik ve imza edilmiş bulunmakla bu arada bu ifadelerin, kendileri tarafından söylenilen cihetlere uymadığı yolunda bir itirazın serdi ve hakikatın tasrihi fırsat ve imkânı da varken bunun yapılmaması böyle bir iddia ve itirazın o zaman mevcut olmadığını gösterdiği gibi duruşma safhalarında sanıklara vaki et- raflı sorgular ile tesbit olunan noktalar ve bütün sanıkların müev- vel ve kaçamaklı olmakla beraber ekseriya birbirini tamamlayan be- yanları ve bunlara inzimamen gerek huzuran dinlenen ve gerek görü- len lüzum ve mahkemece verilen karar üzerine evvelce alınmış ifade- leri okunan şahitlerin açık ve kat'i beyanları ve yazılı delillerin de bu noktaları aydınlatarak tamamlaması hazırlık tahkikatı ifadele- rinin doğruluğunu teyid eylediği gibi duruşmalarda varılan netice bakımından davanın heyeti umumiyesi itibariyle kanaata müessir du- rum da arzylemiştir.

I

ZEKİ VELİDİ TOGAN VE GİZLİ İTTİFAKI

31/8/944 gün ve 16449 sayılı son tahkikat kararında kayıt ve tesbit edilmiş olduğu veçhile bu gizli cemiyet:

- A)- Başkan/^{profesör}Zeki Velidi Togan;
- B)- Türkistanlı Türklerden olup Türkiye'de ve İstanbul'da bulunan Ahmed Karadağlı
- C)- Ahmed Karadağlı'nın eşi bayan Nuriman Karadağlı
- D)- Türkiyeli Türklerden Reha Oğuz Türkkan
- E)- Cihat Savaşfer
- F)- Nurullah Barıman

G)- Yine Türkistanlı Türklerden Heybetullah İdil.
Adlarında yedi kişiden ibarettir.

Bunlardan:

Zeki Velidi Togan son tahkikat kararında ve iddia makamının esas hakkındaki iddia ve mütalâalarında belirtildiği üzere iki fiilden zanlı olarak mahkemeye sevk ve Türk Ceza kanununun bu fiillere uyan I7I/2, I42 ve 70 inci;

Reha Oğuz Türkkan, Cihat Savaşfer ve Nurullah Barıman I7I/2 ve Bozkurtçular güremi dolayısıyla de yine I7I/2, ayrıca I42 ve 70 inci maddeleri mucibince cezalandırılmaları,

Nurullah Barıman hakkında yalnız Bozkurtçular güremi dolayısıyla ve bu gizli ittifaktan takibata başlanmadan evvel ayrılmış bulunması hasebiyle I7I inci maddenin son fıkrasının tatbiki;

Heybetullah İdil'in de I7I/2 mucibince tecziyesi ve fakat duruşma neticesine göre bu maddenin son fıkrası nazara alınarak buna da ceza verilmemesi istenilmiştir.

Zeki Velidi Togan'ın, son tahkikat kararında kayıt ve tecziyesi talep edilmemiş bulunmasına rağmen iddia makamının esas hakkındaki iddia ve mütalâalarında memleketimizde izinsiz "Türkistan Millî Birliği" adına faaliyette bulunması noktasından ayrıca Türk ceza kanununun I43 üncü maddesine tevfikan cezalandırılması istenilmiştir.

Bu taleplere göre Zeki Velidi Togan'ın suçları:

I - Almanya'nın yanında ve Ruslar aleyhine harbe girmiyen hükümetimizi devirmek maksadı ile hususi merasimle yemin ettirerek gizli bir cemiyet kurmak ve bu hususta ittifak eylemek, yakalanıncıya kadar faaliyette bulunmak;

II - Devletin ana yasa ile muayyen olan anavasıflarına aykırılığı ve millî hissiyatı sarsmak ve sayıflatmak için propaganda ve medh ve istihsanda bulunmak;

III - Memleketimizde izinsiz "Türkistan Millî Birliği" adına faaliyette bulunmaktır.

Reha Oğuz Türkkan, Cihat Savaşfer ve Nurullah Barıman'ın "Bozkurtçular Gürem'ine (gizli cemiyet ve ittifaka) aid fiil sırası gelince ve ayrı olarak tetkik ve mütalâa edilecektir.

A)- Zeki Velidi Togan;

Hazırlık tahkikatı ve bunu tamamlayan duruşma ifadelerine nazaran; Rusya'da baş kurdistan eyaletinin Kuzen kasabasında I306 (1890) tarihinde doğmuştur. Tevkifi zamanında İstanbul Üniversitesinde Türk tarihi profesörüdür.

Viyana Üniversitesinde Tarih tahsili yapmış ve doktora imtihanını vererek 1935 senesinde buradan mezun olmuştur.

SİYASİ FAALİYETİ:

1916 senesine kadar tahsil ve Muallimlik ile meşgul olan mumaileyh bu tarihten itibaren siyasî faaliyete başliyerek Rusyada devlet duması yanında teessüs eden Müslümanlar bürosunda Ufa vilâyetini temsilen bulunmuş, dört ay sonra, yani 1917 de Sovyet inkilâbının başlaması üzerine Baş Kürdistan ve Taşkente teşekkül eden kongrelere iştirakle muhtariyet ilânına çalışmış ve Taşkente Müslümanlar merkez teşkilâtının umumî kâtibi olmuştur.

1917 senesi Kasım ayında Başkürdistan'da muhtariyet hükûmeti ilân olunduğu vakit dahilî ve askerî işlerin idaresini de üzerine almış ve Bolşeviklerle mücadele esnasında da Başkürdistan ordugunu idare etmiştir.

Kerenski hükûmetini müteakip teşekkül eden sabit hükûmeti sırasındaki kargaşalıktan istifade ederek "Urenburg"da Başkürdistan ve Kazakistan hükûmetlerinin teşekkülüne hizmet etmiş ve her iki hükûmetin Dahiliye ve Harbiye şubelerini idare etmiş, 1918 de memleketinin işgali üzerine Bolşevikler tarafından tevkif olunmuş ve fakat bir kurtulma fırsatı neticesinde dağlara kaçarak mücadele/ devam eylemiştir.

1919 da müttefikleri beyaz Rusların mağlubiyeti üzerine orduları bolşevikler cephesine geçmiş ve on dört ay bunlarla birlikte çalıştıktan sonra 1920 Mayısında istişare maksadiyle arkadaşları ile Moskova'ya çağrılmış ve orada alıkonulmuşlarsa da burada da Türkistanlılar ile gizli toplantıları olmuştur.

29 Haziran 1920 tarihine kadar Ruslarla ve yine Başkürdistanın askerî komiseri olarak bulunmun ve bilâhara Bolşeviklerle aralarının açılması ve Moskova'daki Türkistanlılar ile verilen karar üzerine bu tarihte Moskova'dan Türkistana kaçmış ve burada kıyamcı basmacıları millî bir ordu şekline sokmak yolunda çalışmaya başlamış, orada burada toplanarak Türkistan millî birliğini kurmuşlardır. Kendisi de bu birliğin reisi olmuştur. (1-Ağustos-1920) 1923 yılı şubatına kadar Türkistan Millî Birliği reisi olarak mücadelede bulunmuştur.

Duruşmadaki anlatmasına göre mukaddema Türkistanda bulunurken yeminli cemiyet teşkilini bilmediklerinden bu usulü Enver(Paşa) Türkistana geldikten sonra ve onun/^{bu} usulü orada da icad ve tatbiki üzerine öğrenmişler ve kendileri bundan sonra Taşkent ve Buhara'da yemin etmişlerdir.

921 senesi bidayetinde Buhara'da iki bin kadar mülteci Türkler tarafından yapılan merasimde yemin mevzuu:

"Türkistan azatlığı için, Türkistan millî birliğinin gösterdiği yol üzerinde son damla kanımız akıncıya kadar mücadele edeceğimize ve bunu Allahın sözü olarak Kuranıkerim üzerine elimi koyarak cemiyetin azaları huzurunda yemin ettim" şeklinde olduğu ve bu yeminde ihanet halinde tatbik edilecek ceza ve muamele hakkında bir kayıt bulunmadığı, kendisinin kuran üzerine değil, vicdanı üzerine yemin ettiği, yemin edenlerin bazılarında kendisinin, diğerlerine de öteki arkadaşlarının yemin ettirdiği Zeki Velidi Togan'ın duruşma safhasındaki ifadesi cümlesinden bulunmuştur. (Duruşma zaptı sahife 58 satır 3, 11)

Enver Paşa öldükten sonra Türkistan Millî Birliği azaları ile 1922 senesi Eylül ayında Taşkente akdedilen gizli bir kongrada Türkistan dahilinde mücadeleye nihayet verilip bu dava için hariçte mücadele edilmesi kararlaştırılmış, Zeki Velidi Togan'a da Türkistanı hariç memleketlerde temsil salâhiyeti verilerek bu da bir kumaş parçası üzerine basılan mühürle ifade olunmuştur.

Zeki Velidi Togan bu salâhiyetle İran, Afganistan yoluyla Hindistana gelmiş ve burada faaliyette bulunmasına müsaada edilmediğini görünce Mısır üzerinden Fransaya gitmiş ve Paris'te Mustafa Çokayoğlu ile istişarede bulunmuş, 1924 senesi son baharında Mustafa Çokayoğlunu Berlin'e çağırarak Türkistan Millî birliğini Avrupada temsil vekâletini ona devretmiştir.

Aslen Türkistanlı olan Mustafa Çokay'ın Türkistan millî birliği kongralarından haberi yok isede bu birliğin mevcudiyetinden malûmatı olduğu anlaşılmaktadır.

Türkistanın istiklâlini temin yolunda uğraşırken milletler cemiyetine müracaatı ve istiklâllerini hangi büyük devlet temine müzaheret edecekse ona başvurmayı ve yardımını istemeyi, yani Ukranya, Azerbaycan, Kafkasya mümessillerinin gittikleri yoldan gitmeyi de düşünmüşlerdir.

Zeki Velidi Togan 925 senesi bidayetinde Berlin'e gelmiş Doktor Rıza Nur ile görüşmüş, onun, Türkiye'ye gelmesi teklif ve ısrarı karşısında ve o aralık yine kendisini Londra'ya Kembriç üniversitesine davet eden profesör Braunadında birinin teklifi ile de karşılaşarak çekilen kur'a neticesinde Türkiye'ye gelmesi kararlaştırılmıştır. 1925 Mayısında telif ve tercüme heyetinde aza olmak üzere Türkiye'ye davet edilmiş ve buna tabi olarak 927 senesinde Türkiye'ye

gelmiş ve bu sene bidayetinde İstanbul Üniversitesi Türk tarihi profesörlüğüne tayin edilmiş ve bu vazifede 1932 senesi Ağustosuna kadar kaldıktan sonra, 1931 senesi Temmuz ayında ^{Ankara'da} toplanan tarih kongresinde yapılan münakaşalar dolayısıyla bu vazifesinden istifa etmiş, Viyana'ya giderek ve bura üniversitesinde tahsil ve doktora-sını yapmıştır. Almanya'da Bon ve Güttingen üniversitelerinde islâm ilimleri profesörlüğünü yapmış ve bu harp başlayıncaya kadar Güttingen'de kalmış ve harpten evvel Maarif Bakanlığının daveti üzerine harp başlamadan 939 senesinde tekrar Türkiye'ye gelmiş ve eski vazifesine verilmiştir.

932 senesinde istifası sebebi, duruşma safhasında vaki izah ve ifadesine göre gûya ilmî ve tarihî tenkit ve münakaşalardan ibarettir.

Türkistan Millî Birliği Cemiyeti;

Esas vak'anın izahına girişilmeden evvel Türkiye'de İstanbul'da teşekkül etmiş bulunan Türkistan Millî Birliğinin, hadise sanıklarından profesör Zeki Velidi Togan ile ilgisi ve dolayısıyla davaya taallûku bakımından tavzihi faydalı ve lüzumlu görülmüştür:

Zeki Velidi Togan'ın duruşmada açık ve gizli celselerde bu nokta etrafında vaki ifadelerine göre:

Türkiye'de İstanbul'da teşekkül etmiş olan "Türkistan Millî Birliği" cemiyeti, Türkistanda esasen teşekkül etmiş ve halen de devam eylemekte bulunmuş olan asıl Türkistan Millî Birliği cemiyetinin bir şubesidir. Ve bu cemiyet şubesinin İstanbul'da açılması ve faaliyeti hususunda Türkiye hükûmetince resmi bir müsaâde de verilmiş değildir.

Türkiye'de İstanbul'da tesis edilmiş bulunan bu cemiyetin faaliyetine gelince:

Avrupa'da Türkistanı temsil eden Mustafa Çokayoğluna Türkistan Cemiyeti Akvam ve ilgili memleketler nezdinde temsil hususunda talimat vermek (Zeki Velidi Togan'ın Türkistanda Türkistan Millî Birliğinin baş mümessili ve reisi olması hasebiyle) den başka gayeleri yoktur. Türkistanın Avrupadaki nümayendeliği diye bir mühür yaptırıp Mustafa Çokayoğluna göndermişlerdir.

Türkistan Millî Birliğinin azaları Zeki Velidi Togan dahil, isimleri duruşma zaptında 75 inci sahifede yazılı on iki kişidir. Bunlardan Berlin'de talebe olarak tahsilde bulunan Ahmed Canokay, İbrahim Arif Han, Ahmed Can'ın kardeşi Mecid, Buharalı Efdal 928-929 senelerinde Türkiye'ye gelmişlerdir. 939 senesi Cumhuriyet bayramından 941 senesi 9 Ağustosunda vaki dağılmalarına kadar bu birlik

tekrar faaliyete geçmiş ve bu aralık aza olarak Hacı Hadi İşan, Ahmed Karadağlı, Mehmed Firuzi, İlhan Musa Bay, Fikret Mucabay (Bayan Nurimanın başka kocadan oğulları) iltihak etmişlerdir.

Bu son faaliyet dolayısıyla de Türkiye hükümetinden izin alınmamıştır.

Aza olarak alınan şahıslara Ahmed Can ve Zeki Velidi Togan tarafından yemin ettirilmiş gerek bu yemin ve gerek cemiyetin teşekkülü hakkında hükümete haber verilmemiştir.

Zeki Velidi Togan'ın 28/6/944 tarihinde yetgili askerî adli yargıç tarafından usulü dahilinde alınmış olan hazırlık tahkikatı ifadesinde mumailayh:

Almanyadaki Türk esirlerinden ileride Rusyanın inhilalî ihtimalinde nasıl istifade edeceklerini anlamak ve esirler üzerinde Almanların tatbik ettikleri usulleri yakından tetkik ve aynı zamanda Almanların siyasetini lehlerine kazanmak maksadiyle Almanya'ya gitmek tasavvurunun Ankara'da Hariciye vekâleti müsteşarı ve Marşal Fevzi Çakmak tarafından tasvip edilmemesi hasebiyle İstanbul'a dönüşünde Türkistan Millî Birliği azalarından Özbeklerin kendisine cephe aldıklarını ve bu birliğe reis seçilmemesine karar verdiklerini ve bundan çok müteessir olduğunu söylemekle bu birlik mensupları arasında bir aykırılık başgösterdiğini belirtmiştir.

Duruşma safhasında vaki ifadesinde de:

939 yılında Türkiyeye geldiği vakit Ankara'daki Türkistanlı arkadaşları ile görüşüğünü, birliğin ikiye ayrıldığını ve bunların tekrar birleştirilerek birliğin tekrar ihyası lâzım geldiğini bunlardan öğrendiğini ve yine bunların tavsiyeleri üzerine bazı resmî ve yüksek makamlara yazılı olarak yaptığı müracaat ve maruzatlarına cevap almadığını söylemekle beraber yukarıda hazırlık tahkikatı ifadesinde kaydedilen noktaları da anlatmıştır.

Yine duruşma safhasındaki ifadesine göre Zeki Velidi Togan 926-929 senelerinde üç sene Türkiye'deki bu Türkistan Millî Birliğine riya-set etmiştir.

Dava dosyasında mevcut olup duruşmada yazılı deliller arasında açıkça okunan ve ilgili sanıklardan Hamza Sadi Özbek'in Milastan Zeki Velidi Togan'a yazdığı 6/11/941 tarihli mektupta: Türkistan Millî Birliği azalarından Tahir Şakir ile görüşüğünü ve bu konuşmada bu birlikteki ihtilaf mevzuuna temas edildiğini ve Tahir Şakir tarafından İstanbul'da bir çok kimselerin Türkistan davasını şahsiyete dökmek istediklerinin, buna yeltendiklerinin ve meselâ Zeki beyin, şahsî düşünceleri dolayısıyla bu ihtilaftan menfaat bekleyen ve bunun için de ihtilafın devamından fayda uman biri olduğunun söylendiğini yazması da Türkistan Millî Birliği mensupları arasındaki ihtilafı ve bu arada Zeki Velidi Togan'ın bu birlik tarafından

arzu edilmeyen ve faaliyetleri bakımından da hareketleri iyi karşılanmayan bir şahsiyet olduğuna göstermektedir.

Her halde bu sebep ve düşünce ile dirki bu birliğe reis seçilmemiş ve bundan münfeil olan Zeki Velidi Togan ayrı çalışmak ve elde edeceği elemanlar siyasî hedef ve gayesine ulaşmak kararını vermiştir.

Gizli Cemiyet ve İttifak:

Bu karar üzerine yine Türkistanlılardan Ahmed Karadağlı ve eşi Nuriman Karadağlı ile birlikte halen Taksim gazinosunun bulunduğu yerde evvelce mevcut ve gazinomsu bir mahalde ve doğu Türk birliği etrafında konuşmalar yapılmış ve doğu Türk yardım cemiyeti adı ile bir cemiyet kurmayı ve doğu Türk birliğini bu suretle neşretmeyi düşünmüşlerdir. Bu maksatla yapılan toplantıda verilen karara göre:

Hazerin garbindeki Türklere batı Türkleri denildiği gibi bunun şarkındaki Türklere de Doğu Türkleri denilecek, bu birleşmede esas, tağlib fikirlerinden azade bir federasyon hali almak olup Tatar, Türkmen, Özbek, Karakalpak, Başkırt, Tarancı, Kâşkırlı adları altındaki kabilelerin teşkil edecekleri doğu Türk birliği federasyonu, fikirlerince, siyasî bir birlik olacak ve fakat bu cihet ancak bu doğu Türklerinin bir gaye, bir dil, bir kültür etrafında fikrini kabul ettikten sonra düşünülecektir.

Zeki Velidi Toganı ve iki arkadaşını bu düşünce ve karara sevk eden sebep ve amil ise 940 senesinde Ankara'dan kendisine gönderdiği bir mektup ile evvelâ ismen ve İstanbul'da görerek k ve konuşarak şahsen tanıdığı ve daha evvel de yazılarından gıyaben tanımış bulunduğu Reha Oğuz Türkkan'ın 941 senesinde Türkistan Millî Birliği azaları arasında vaki ihtilafı müteakip (Türkistanlılardan Özbeklerle tatarlar kapalı bir kutudur. Bunların iç fikirlerini öğrenmek mümkün olmaz. Her vakit başka şekilde anlatırlar, Şarki Türkistanlılar, Türkmenler, kazak ve Kırgızlar, Başkırtlar açık ve samimidirler. Fikirlerini açıkça söylerler. Biz Türkiye Türkleri bunlarla çalışmalıyız. Bunlarla çalışırsak ötekiler de, yani Özbeklerle Tatarlar da bizlere iltihak mecburiyetinde kalırlar) dediğini Ahmed Karadağlı ve eşi bayan Nuriman Karadağlı marifetiyle haber almış olmasıdır.

Bu sözleri dolayısıyla gerek kendisi ve gerek Ahmed Karadağlı ve eşi bayan Nuriman Reha Oğuz Türkkan'ı takdir etmişlerdir.

Zeki Velidi Togan'ın Reha Oğuz Türkkan ile şahsen vaki konuşmalarında edindiği intiba, Reha Oğuz Türkkan'ın birpan-Türkist

olduğu yolundadır. Ve dış Türklerle çok yakından alâkası olduğuna da inanmıştır. Bu pan türkist fikirleri Türkistan millî Birliğinin gayelerine de uygun olduğundan bunların fikirlerini kendi fikirleri ne de uygun görmüştür. Bayan Nuriman ile kocası Ahmed Karadağlı, Reha Oğuz Türkkan ve Nurullah Barıman ile ailece de tanışmaktadırlar. Ve bu konuşmalar, yine Zeki Velidi Togan'ın duruşma safhasında vaki beyanına göre 9/Ağustos/941 tarihinde Türkistanlıların ayrılması ile biten hadiselerin intibai ve tesiri altında olmuştur.

Yeniden kurmayı kararlaştırdıkları doğu Türk birliği dolayısı le mevcut ve resmi bir teşekkül olan Türkistan gençler veyahut Kültür birliği ile de münasebetlerini kesmemeyi ve idameyi ayrıca kararlaştırmışlardır.

Dağılan ve teşekkülüne hükümetçe izin verilmemiş olan Türkistan Millî Birliğinin asıl yeminli cemiyet olduğu, faaliyetinin de Türkistan mecmuasını çıkarmaya munhasır bulunduğu Zeki Velidi Togan tarafından kayıt ve tasrih edilmektedir.

Yukarıda mevzu bahis taksim gazinosu bulunduğu yerde vaki görüşmeden ve verilen karardan bir hafta kadar sonra Taksim-Talimhane de Bayan Nuriman Karadağlı'nın apartmanında Zeki Velidi Togan, Ahmed Karadağlı, eşi Nuriman Karadağlı, oğulları İlhan ve Fikret, iki kızı, Reha Oğuz Türkkan, Nurullah Barıman toplanmışlardır. Gazino görüşmesi ile bu toplantı arasında Zeki Velidi Togan, Ahmed Karadağlı ve eşi Nuriman Karadağlı bu konu üstünde bir kaç defa daha görüşmüşlerdir.

Japonların şarkî Türkistana girmiş buldukları haberi, büyük oğlu şarkî Türkistanda bulunan Bayan Nurimanı heyecanı getirmiş olduğundan şarkî Türkistanın kurtuluş mücadelesine yeminli olarak girmek arzusunu izhar etmiş ve kendisine de bu maksatla yemin ettirilmesini evindeki toplantıda istemiş, Türkistana gitmek değil, Türkiye'de bu düşünce etrafındaki çalışmak maksadını belirtmiştir.

Reha Oğuz Türkkanı evvelce ve ailece tanımış olduğundan bu Türk gencine de yemin ettirilmesi , arzusunu izhar etmiştir. Zeki Velidi Togan, Ahmed Karadağlı, karısı Nuriman Karadağlı, Reha Oğuz Türkkan, Nurullah Barıman yardım cemiyetinin teşebbüs gurubunu yani ihzari heyeti teşkil edeceklerinden ve bu maksatla Bayan Nuriman Karadağlı'nın evinde toplandıklarından Bayan Nuriman Karadağlı'ya Reha Oğuz Türkkan'a, Nurullah Barıman'a, üzerinde Türk bayrağı, Kuran ve Türkistanın matbu bayrağı bulunan bir masada kuran üzerine el konularak Zeki Velidi Togan tarafından yemin ettirilmiştir.

Yemin o kadar mufassal olmayup aşağı yukarı münderacat itibariyle "Kafkasyadan Çin seddine kadar uzanan yerlerde yaşayan Türkler Doğu Türkü ismi altında tek bir millî varlık olmaları ve bunların millî emellerininin tahakkuku uğurunda tek millî edebî dil ve millî medeniyet etrafında toplanmaları uğurunda çalışacaklarına ve bu yolda icap ederse ölmeğe hazır olduklarına" dairdir.

Zeki Velidi Togan, duruşmada bu nokta etrafında vaki beyanında:

Bu toplantı ve yemin hakkında Reha Oğuz Türkkan ve Nurullah Barıman'la evvelce konuşmadığını, bunlarla kendisinden başkalarının konuştuğunu ve fakat bu fikre ve mesuliyete iştirak ettiğini, yemin şeklini kendisi yazdığını ve fakat kat'i surette yazdım diyememekle beraber mesuliyetini deruhte ettiğini açık olarak kayıt ve izah etmemiştir.

Bu toplantıda 927 senesindeki teavün cemiyeti teşkili için düşünülen ve hazırlanan nizamnameyi kısmen tadil ederek orada bulunan arkadaşlarına Zeki Velidi Togan okumuş aynı nizamnamenin mütemmimi olarak yazılıp 927 senesinden kalan yedi maddelik bir programı da okunmuştur.

Zeki Velidi Togan'ın ifadesine göre siyasî bir şey ihtiva etmeyen bu programda yardım cemiyetinin gayelerinden ve kimlere yardım edileceğinden bahsedilmektedir.

Bu toplantı da riyaset bulunmadığı ve serbestçe konuşma şekli olduğu gizli olarak yalnız yeminin bulunduğu ve Almanyada Türkistanlı esirlere yardım meselesinin de başka yerde söylenilmemesi cihetine karar verildiği ve bu gizlilikten maksadın da hükûmetin bitaraf olmasından ileri geldiği yine Zeki Velidi Togan tarafından belirtilmektedir.

İkinci toplantı 941 senesi Ağustos ayının sonunda yani birinci toplantıdan bir hafta kadar sonra aynı apartmanda yapılmış, bu toplantıda birinci toplantı da bulunanlarda başka Türkiyeli Türklerden Cihat Savaşfer ve Türkistanlılardan Hiybetullah İdil bulunmuştur.

Reha Oğuz Türkkan Cihat Savaşferin de ihzarı heyette muhakkar bulunmasını istemiş, Zeki Velidi de Kazanlıların mümessili olarak Hiybetullah İdil'in alınmasını teklif etmiştir.

İfade ve iddiasına göre, Zeki Velidi Togan daha evvel Cihat Savaşferle görüşmüş değildir.

Bu toplantıda Cihat Savaşfer'e ve Hiybetullah İdil'e aynı suretle yine Zeki Velidi Togan yemin ettirmiştir.

Doktor Hasan Ferid Cansever'in tavassutuna rağmen cemiyetlerinin teşekkülü için vilâyet müsaade vermemiştir.

Yine bu ifadeye göre Muzaffer Eriş davet edilmemiş, Cihat Savaşfer tarafından getirilmiştir.

Duruşmanın muhtelif safhalarından tebellür eden netice ve kanaata göre Muzaffer Eriş'in Doğu Türk birliği için yemin etmediği ve bu gizli cemiyete ve ittifaka girmediği anlaşılmaktadır.

Zeki Velidi Togan'ın Almanlarla alâkaları ve irtibatı ve bu yoldaki faaliyetleri;

Zeki Velidi Togan ve gizli cemiyetinin gayelerinin tahakkuku bakımından Almanların Ruslara galebe ve zaferine büyük bir kıymet vermeleri hasebiyle bu noktanın ayrı bir bahis halinde telhisi düşünülmüştür.

Zeki Velidi Togan'ın hazırlık tahkikatı ifadesinde ve safhasında bu nokta etrafında anlatışına göre; Yüksek tahsilini ve Doktorasını Viyana üniversitesinde yapması, Almanyanın da muhtelif üniversitelerinde bir çok seneler profesörlük vazifesinde bulunması hasebiyle Almanyayı çok yakından tanıyan Zeki Velidi Togan Rus-Alman harbi dolayısıyla 941 senesinde Almanların Ruslara karşı kazandıkları muvaffakiyetlerini görerek bu harbin behemehal Almanların zaferi ve binnetice Rusyanın inhilali ile biteceğine inanmış olacak ki millî gayelerine ulaşmak yolunda arkadaşları ile ötedenberi ısrarla devam ettirdikleri faaliyetleri de Almanlardan büyük yardım göreceklere ümidi ile bunlara daha fazla yanaşmak istemiş ve bu düşünce ve kararını göze çarpan bazı faaliyet ve hareketleri de teyid eylemiştir.

941 senesinde ve Rus-Alman harbini müteakip Almanyadaki Türkistanlı Türk esirlerini görmek ve bu esirlerden ileride Rusyanın inhilali ihtimalinde nasıl istifade edeceklerini anlamak, esirler üzerinde Almanların tatbik ettiği usulleri yakından tetkik ve aynı zamanda Almanların siyasetini lehlerine kazanmak maksadiyle Almanyaya gitmek istemiş ve hatta yukarıda da anlatıldığı veçhile bu maksatla Ankarada Hariciye vekâletine ve Maraşala müracaat eylemiş iscede hükümetçe bu cihet terviç edilmemiştir.

Berlinde Purusya ulum akademisinde bir kaç konferans vermek üzere Türkiyedeki profesörlerden üçünün bu akademice davet edildiğini, bunlardan birinin kendisi olduğunu, evvelce Almanyada Gütten-gen üniversitesinde talebesi olup Türkiye'de Almansefaretinde bulunana Rummer adında birinin üniversiteye gelerek kendisinin davetli olduğunu, vize alabileceğini ve bu maksatla Alman sefarethanesine müraca-

caat etmesini söylediğini, esasen kendisinin de daha evvel davet mektubunu aldığını söyliyem sanık Zeki Velidi Togan, Alman sefaretinin bu maksatla Türkiye Hükümeti hariciye vekâletine müracaat etmesini teklif etmiş ve bunun üzerine Alman sefiri müracaatta bulunmuş isede red cevabı aldığını belirtmiş ve mahkemece tetkik olunan ve okunan hatıra defterinin 23 üncü sahifesinde B.I. işaretli kısmında bu ciheti:

(Temmuz 8 de 942 öğrendim, Alman sefiri bana Almanyaya gitmem için vize verilmesini isteyerek bizim Hariciye vekâletine müracaat etmiş ve hariciye hemen reddetmiştir.) diye kaydetmiştir.

Bu suretle ve iki defa Almanyaya gidebilmek imkânını elde edemiyen Zeki Velidi Togan, 943 senesi 25 Eylülünde Berlinde toplanacak olan müsteşrikler kongrasına Alman müsteşrikler cemiyeti tarafından davet edilmiştir. Bu davet üzerine, Berlinde akrabasından ve eski mesai arkadaşlarından olup kampta bulunan dört zat ile temas eylemek arzusu izharla buna muvafakat edilmesini ve Bükreşten Berline kadar seyahat masrafinin verilmesini Alman konsolosundan istemiş ve karşılık beklemiyerek hareket etmesi ve Berlinden alınacak cevabın Bükreşe bildirileceği cevabı verildiğinden refikası ve çocuğu ile Bükreşe hareket etmiştir.

Bükreşten Berline kadar seyahatı Alman hükümetince tekiye olunmuştur.

Türkiye hükümetine yaptığı müracaat ve aldığı müsaade ise hazırlık tahkikatı ifadesine göre karısının memleketi olan Köstenceye kadar gitmektir.

Berlin'e gidince sefirimiz Saffet Arıkan'ı görmüş ve kendisine malûmat vermiştir.

Yine bu ifadeye göre kongraya iştirak etmiş ve fakat Gestapo ve Alman hükümeti Türkistanlı Türk esirlerini kendisine göstermemiştir. Yalnız radyoda çalışan kırgızlarla görüşmüştür.

Berline gidince Güttingende kocası Ahmed Karadağlı ile beraber bulunan Bayan Nurimana bir mektup yazarak görüşmek arzusunda bulunduğunu bildirmiş isede buna muvaffak olamamıştır. Son harp esnasında Alman hükümeti tarafından Berlinde Türkistanlı esirlerden lejyon teşkiline memur edilen ve yine Almanyada teşkil edilen Türkistan komitesi reisi bulunan Veli Kayyum adındaki Türkistanlıyı da görmüştür. Almanyada Essen neşriyat merkezi namına bugünkü Türkistan ve yakın mazisi adlı kitabı Almancaya tercüme edilmek istenilmiş, Viyana üniversitesi profesörlerinden Doktor Yanski ve "Essenernotional Zeitung" gazetesinin muharriri Doktor Şiki ile 940 senesinde görüşerek

1941 senesinde tercümeğe başlamak üzere Türkiye'de Alman matbuat mümessili Şmit Dümond vasıtasıyla kendisine avans olarak 150-200 lira ve bundan sonra Alman Arkeoloji Enstitüsü Müdürü Doktor Vittel vasıtasıyla de 1150 lira almış ve Zeki Velidinin iddia ve beyanına göre bu paranın on altı lirası hariç, hepsi tercüme yapanlara verilmiştir.

Şmit Dümond'dan para almağa gittiği zaman Türkistan davası hakkında onunla belki konuşmuş olabileceğini, yalnız ne konuştuğunu hatırlamadığını da söylemiştir.

Zeki Velidi Togan, gizli cemiyet ve ittifak hakkında yazılı müdafaasında 29 uncu sahifenin §.18 diye başlayan üçüncü satırında: "Doğu Türk Yardım Cemiyeti" meselesine gelince bu bizi 1941 son yarısında Rus-Alman harbinin inkişafı karşısında ancak bir kaç gün işgal eden ve muvaffakiyetsizliğe uğrayup bırakılan ve unutulup giden bir hadise safhasından ibarettir. Ben 1/6/944 tarihiyle Polis Müdürü Demir Beye verdiğim yazıda bu hadisenin 1941 senesinde giriştiğimiz teşebbüslerin en ehemmiyetsizi olduğunu, tarihçi olduğumdan ehemmiyetli olan her hadiseyi hatıra defterime kaydettiğim halde bunu yazmamış ve buna dair hiç bir kayıt bende bulunmaz demiştim. Muahharen savcının elinde bulunan hatıra defterimde "1942 sene başlıyor" başlıklı yazımı okurken yardım cemiyetinin yazılmamış olduğunu gördüm. Halbuki bu mesele beni şimdi tarih sahasına aid cildlerce eserler yazacak kadar vakitlerimi alarak ve enerjilerimi öldürerek işgal ediyor diye yazdığı cümlelerle gizli ittifak meselesine yanaşmamakta olduğu gibi aşağıdaki cümleler de bu cemiyet hakkındaki konuşmaların evvelce söylediği gibi Ağustosta değil Temmuz ayı içinde vaki olduğunun tahakkuk ettiği yolundaki bir beyanla duruşma sırasında bu nokta etrafındaki açık ve kat'i ifadesinden dönmeğe ve müteakip sahifelerde bu cemiyeti, hazırlık tahkikatı ve duruşma safhalarındaki açık ifadelerine bile bir çok yerlerde aykırı olarak izah ve müdafaada bulunduktan sonra ===== 35 inci sahifenin §.22. bendinde "bu yardım cemiyetini kendi cemiyeti diye vasıflandırmanın ve yemini de bazı kimseleri muhayyel cemiyetine bağlamak maksadı ile tarafından yaptırılmış göstermek hata olduğunu ve haksızlık bulunduğunu, zikir ve geçen içtimadaki bu heyecanı kendisinin doğurmadığını, bu içtima gelmeden evvel Reha Oğuz'u, Nurullah Barıman'ı görmediğini, onları davet etmediğini ve onlara bu doğu Türk birliği fikrini anlatmadığını, söylemediğini ve bu husustabir şeyi kendilerine mektupla olsa dahi haber vermediğini ve çünkü aralarında bir ihtilat olmadığını" yazmakta ve daha aşağılarda muhtelif satırlarda

Türkistana gidecek olanların fikir itibariyle tesanüdü hususunun elzem ve bunu yeminle ve herhangi diğer vasıtalarla temin etmenin zaruri olduğunu bildiği halde bu hususta Ahmed Karabağlı ve eşi kadar atılganlık göstermediğini, kendisinin bu yardım cemiyetinin müteşebbislerinden olup müteşebbisi bulunmadığını ve kendisinin bu cemiyete reis olacak şahıs olmadığı gibi teşebbüs gurubunda da riyaset etmediğini, bu cemiyet kendi teşkilâtı bulunsaydı onun ihzari heyetinin içtimaları hiç olmazsa bir defa kendi evinde toplanmış olacağını, bu cemiyetin teşkili hususunda uğraşmış olmalarının ve teşebbüs gurubu azalarının yemini lüzumlu görmelerinin mes'uliyetini üzerine aldığı ve bunu da 25/9/944 duruşmasında vazıhan bildirdiğini ve hulasa olarak Nuriman hanımlarda yapılan bu yemin asla bir cemiyet ve teşkilât namına yapılmış olmayup sırf doğu Türk birliği ve o yolda hizmet etmek gayesi üzerinde yapıldığını ve bunu da bu cemiyetin ihzari heyete dahil olan beş-altı kişi yaptığını ve bunda gizlilik olmadığını, Vali beyi ikinci defa ziyaret edip müsaade olunmayacağını öğrendikten sonra daha vilâyet konağından ayrılmadan bu yardım cemiyeti işinin sona erip yeminin de hükmü kalmadığını (sahife 48, satır 11 ve ilâh..) ve bu ~~cemiyeti~~ ciheti, izin alındıktan sonra idare heyeti azası olmayı kabul etmiş olan Soysallıoğlu İsmail Suphi ile Hacı zade Mirza Gökgül'e haber verdiğini, Muzaffer Eriş'in ihzari heyetin azası olmadığını belirtmekte, bu yazılar müdafaada hükümeti devirmek kasdı ile yapıldığı iddia edilen bu ittifakta böyle bir konuşma konusu olup olmadığı noktalarına temas etmemekle beraber heyeti umumiye itibariyle bu isnadı kabul etmediği görülmektedir.

Zeki Velidi Togan'ın müdafii Avukat Yusuf Ziyaeddin Karaca da 21/2/944 tarihli yazılı müdafaasında hadiseleri tetkik ve tahlilden geçirdikten sonra müekkilinin bu gizli ittifak cürmü ile tecrim edilemeyeceği, bunda bir gizlilik bulunmayup muhalif gurupların bu teşebbüs gurubundan cemiyet teşekkül edinciye kadar olmamaları maksadıyla bir gizlilik mevcut olduğu, fakat Türk ceza kanununun 171 inci maddesindeki gizliliğin şahsa karşı değil hükümete karşı olmasına göre iddia makamının çıkardığı manayı çıkarmanın imkânsız olduğu müdafaasında bulunmaktadır.

B)- Ahmed Karadağlı;

C)- Eşi Nuriman Karadağlı;

Her ikisi de halen Almanya'da bulduklarından adlî âmir Sıkıyönetim komutanlığınca bunlar hakkında tahkikatın muvakkaten tatliline karar verilmiştir.

D)- Reha Oğuz Türkkan;

Duruşma safhasındaki ifadesine göre:

336 senesinde İstanbul'da doğmuştur. İlk, Orta ve kısmen de Lise tahsillerini İstanbul'da yaptıktan sonra lisenin 10 ve 11 in-
'ci sınıflarında Ankara'da Gazi Lisesinde bulunmuş ve 1937-1938 sene-
sinde bu okuldan mezun olarak yüksek tahsilini Ankara hukuk fakültes-
inde 941 senesinde tamamlamış ve 943 senesi ders başlangıcında Dok-
tora yapmak üzere İstanbul hukuk fakültesine girmiş isede zan altın-
da bulunduğu hadiseler dolayısıyla ikinci kursu tamamlayamadan tev-
kif edilmiştir.

Gözlerindeki maluliyet dolayısıyla heyeti sıhhiye raporu üze-
rine askerlik görevini yapmamıştır.

Fransızcaı iyi bilmekte, İngilizceyi okuyup anlamaktadır.
Ankara'da "Kitap Sevenler Kurumu"nun tesisi dolayısıyla tanıdığı
profesör Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyetine ve hükümeti devirmek
~~mak~~ maksadı ile vaki gizli ittifaka gelince:

941 senesi Rus-Alman harbi devam ederken Almanların kazan-
dikları zaferler dolayısıyla Rusların ergeç malup olarak inhişal
edeceklerini ve 1917 de olduğu gibi muhtelif Türk ülkelerinin bu
suretle istiklâllerine kavuşacaklarını herkes gibi kendilerinin de
ümid ettiklerini ve bu hususta münakaşalarda bulduklarını söyliye-
rek Reha Oğuz Türkkan, Bayan Nuriman Karadağlınoğlu Fikret Musabay,
Galatasaray lisesinden Nurullah Barıman'ın mekrep arkadaşı olduğu
için annesi Bayan Nuriman ile Fikret'in bir gün "Bozkurt" mecmuası
idarehanesine gelerek ziyaretlerinde bunları Nurullah Barıman'ın
takdimi ile tanıdığını ve bu takdim sırasında Barıman'ın, Bayan Nu-
riman'ı ailece tanıdiklarını da bildirdiğini ve bu tanışmayı müte-
akip şarkî Türkistandan Kolçalı olduğunu konuşma sırasında öğrendi-
ği Bayan Nuriman'ın bir oğlunu Japonların kurtardığı Çin Türkistanı-
na gönderdiğini ve tahminen bir hafta sonra Bayan Nuriman'ı kocası
Ahmed Karadağlı ile sokakta görüp kocası ile tanıştıktan bir iki
gün sonra Nurullah Barıman'ın, Bayan Nuriman'ın, evinde bir Türkistan
ziyafeti tertip edildiğini, bu aile efradından başka ~~kır~~ profesör
Zeki Velidinin de bulunacağını ve kendisinin (Reha Oğuz Türkkan'ın)
da gelmesinin Bayan Nuriman tarafından çok ısrar edildiğini söyleme-
si üzerine muayyen günde Nurullah Barıman ile Bayan Nuriman'ın Tak-
simde, Talimhanedeki apartmanlarına gittiklerini anlatmış ve Zeki
Velidi kısmında isimleri yazılı şahısların bulunduğu bu toplantıda

1917 yılında kazanılan istiklâlin eleman noksanlığı cihetinden devam ettirilemediğinin ve kaybedildiğinin ve ayrıca İstanbul 'da bulunan dış Türkler arasında ayrılık bulunduğunun ve bu anlaşmazlığı gidermek için Doğu Türk birliği adı ile bir mefkûre yaratılarak fikir ve içtihat bakımından dağılmış bulunan ve birbirlerine hasım olan dış Türklerinin Türkiye 'deki muhacirlerini bu fikir etrafında toplanıp anlaşmaları icap ettiğinin ve bu maksat uğurunda da her Türkçünün çalışmaları lâzım geldiğinin Zeki Velidi tarafından söylendiğini belirtmiş ve doğu Türk birliği devletinde eleman olarak bir vazife kabul edip etmeyecekleri teklifine karşı her ikisinin (Reha Oğuz Türkkan ve Nurullah Barıman) bunu müsbet karşıladıklarını ve Zeki Velidi tarafından ayrı ayrı ve birbirlerinin giyaplarında yemin ettirildiklerini beyan ile yemin şeklini aşağı yukarı Zeki Velidi kısmında kaydedilen şekilde tekrarlamıştır.

Bayan Nuriman'ın o gün yemin ettiğini hatırlamamaktadır. Yemini müteakip Zeki Velidin Türkistanlılar tarafından Rusyada kurulmuş olan Türkistan millî birliği cemiyetinden ve aralarındaki karar mucibince kendisine Türkistanlıları hariçte temsil etmek üzere mümesil tayin edildiğinden ve bu maksatla yine kendisine Türkistan millî birliği tarafından mühürlenmiş kumaş parçaları verilmiş bulunduğundan bahseylediğini ve bunları gösterdiğini ve bu birlik azalarından olup halen Türkiye 'de muhacir olarak bulunan dış Türklerinin de kendi aralarında ihtilafa düştüklerini ve Ahmed Can adındaki birinin bunlar arasında "Türkistan Gençler Birliği" adıyla bir cemiyet tesis eylediğini ve kendisinin de Ahmed Can ile ihtilaf halinde bulunduğunu söylediğini bildirmektedir. Bu yeminle bir cemiyete girdiğini kabul etmeyen Reha Oğuz Türkkan bu hususta yaptığı bir vadin yeminle tesbit edildiği müdafaasındadır. Almanlar tarafından esir edilen Türkistanlı Türklere yardım edildiği takdirde Türklük suçlarının uyandırılacağı mütalâasında bulunduğunu söyleyen Reha Oğuz bu harp esiri Türklere yardım maksadiyle bir hayır cemiyeti kurulması keyfiyetini de aynen Zeki Velidi gibi anlatmakta ve zahiri olarak bu cemiyetin bu faaliyeti ve mesaisi arasında doğu Türk birliği mefkûresinin de Türkistanlı muhacirlere aşılama maksadiyle toplanmalar da yapılabileceğinin bayan Nurilan tarafından söylenildiğini belirtmektedir.

Bir hafta sonra yapılacak kararlaştırılan ikinci toplantıya Cihat Savaşfer'i getirip yemin ettireceğini söyleyen Reha Oğuz Türkkan filhakika bu toplantıya Cihat Savaşferi de getirmiş, Cihat -

Savaşfer'e ve aynı suretle bu toplantıya gelen Hibetullah İdil adındaki Türkistanlıya da yemin ettirildiğini, bu toplantıya gelirken Cihat Savaşfer'e birinci toplantıda olanları yolda kendisinin ve Nurullah Barıman'ın anlattıklarını ve bu toplantıda bulunanlardan Hacı Hadi adında bir Türkistanlının Zeki Velidi gelmeden ayrıldığını ve bu toplantıda Tutsak Türk İlleri muhtaç Türklerine yardım cemiyeti meselesinin görüşüldüğünü^{ve} cemiyet nizamnamesi yapılmak üzere bir hafta sonra üçüncü bir toplantı yapılması kararı verildiğini ve gizliliğin hükûmete karşı değil Ahmed Can ve taraftarlarına karşı olduğunu ve bu toplantılar yapılırken bu cemiyet için hükûmetten izin alınmadığını ve bittabi cemiyetin kurulması maksadı ile de hükûmete müracaat edilmediğini, ikinci toplantıda Bayan Nuriman ve oğullarından birinin Rus-Alman harbi dolayesiyle Rusyanın inhidamı halinde Türkiye'nin de Rusya aleyhine harbe girmesi lüzumundan bahsettiklerini ve kendisinin duruşma zaptında kayde geçen mucip sebepleri serd suretiyle buna muarız olduğunu söylediğini, Zeki Velidinin bu iki teze karşı müsbet veya menfi bir mütalâada bulunmadığını, ve yalnız Almanların radyo neşriyatı ile yaptıkları propaganda Rusyadaki Türkleri bir Millet olarak kabul etmeyüp bir kabile halinde kaydetmeleri hasebiyle bu birliğe muarız olduklarını söylediğini, Nurullah Barıman'ın Bayan Nuriman'ın fikrinde olduğunu, ve bu toplantı esnasında Türkiye'de bir hükûmet darbesi yapılarak tezlerine ve noktai nazarlarına uygun yeni bir hükûmetin iş başına getirilmesi meselesinin kat'iyen mavzuubahs edilmediğini;

Karar verildiği veçhile üçüncü toplantının bir hafta sonra aynı evde yapıldığını, kendisinden başka Bayan Nuriman ve iki oğlunun ve belki de kocasının, Cihat Savaşfer, Nurullah Barıman, Muzaffer Eriş'in bulunduğunu, Zeki Velidinin bu toplantıya gelmediği bu toplantıda kimseye yemin ettirilmediğini ve hukukçu olmaları hasebiyle Bayan Nuriman'ın oğlu İlhan'ın ve kendisinin yardım cemiyeti nizamnamesinin hazırlanması için seçildiklerini, faaliyet sahasının siyasi olması hasebiyle bu cemiyetin tesis ve faaliyetine hükûmetçe müsaade edileceğine şahsen kani olmadığını, hazırladıkları bu nizamnamenin arkadaşları tarafından kabul edilip edilmediğini ve yapılacak müracaat ve bunun akibeti hakkında bir malûmatı olmadığını ve çünkü ne Zeki Velidinin ve ne de diğerlerinin bu hususta kendisine bir şey söylemediklerini ve bu evde başkaca toplantı yapılmadığını, bunların ziyafetlerine karşılık olmak üzere Zeki Velidiyi, Bayan Nuriman'ı, kocası Ahmed Karadağlıyı, oğulları Fikret ve İlhan'ı, arkadaşlarından Cihat Savaşfer, Muzaffer Eriş, Nurullah

Barıman'ı ve bunlara ilaveten Boğkurt yazıcılarından Sami Karayeli ve kızını, Nihâl Adsız'ı Büyükkadadaki evine davet ettiğini, aralarında yabancı olarak Sami Karayel, kızı ve Nihâl Adsız bulunduğundan Doğu Türk birliğinden bu ziyafette bahsedilmediğini, bundan sonra 942 Şubat ayında Zeki Özgür'ün Zeki Velidiyi tanımak ve konuşmak hususundaki ısrarı üzerine birlikte Zeki Velidinin evine yaptıkları ziyaret ve 7/Mart/944 barış toplantısı müstesna, zeki Velidi ile karşılaşp mektuplaşmadığını ve yemin ile bağlandığı bu faaliyet dolayısıyla yakın ve uzak hiç bir faaliyette bulunmadığını, Bayan Nuriman'ı da adadaki evinde verdiği ziyafetten sonra görmediğini ve kocası ile birlikte Almanya'ya gideceklerini bir müddet sonra oğlu İlhan'dan öğrendiğini beyan ve Türkiye'de dış Türkler arasındaki anlaşmazlık dolayısıyla Hamza Sadi'ye yazdığı bir mektupta:

Bunların anlaşamadıklarını ve bunlar arasında makul insanların ancak Kırgızlar, Kazaklar ve Başkırtlar olup buna mukabil Özbekler ile Tatarların da gayet entirikacı olduklarını ve bunlarla temastan fayda gelemeyeceğini bildirdiğini ve Zeki Velidiye de Başkurdistan gitmesinin bu entirikalar bakımından daha faydalı olacağını söylediğini tavrini söylemiştir.

22/6/944 tarihli hazırlık tahkikatı ifadesinde:

Bu noktalar etrafında aşağı yukarı aynı şeyi söylemiştir.

Reha Oğuz Türkkan, Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyet ve ittifakına aid fiil hakkındaki 27/Şubat/945 tarihli yazılı müdafaa-sında (sahife 323-327) hulasaten:

Bu hususta fazla bir şey söyleyemeyeceğini, bu hükümet darbesi faraziyesinin bir tek Cihat Savaşfer'in hazırlık tahkikatı ifadesine dayanmakta olduğunu, Rusya'nın inhilal etmemesi hasebiyle ettikleri teşebbüsün hükmü kalmadığını, yeminin şarta muallak olduğunu, bu şart ise Türkistanın müstakil olması ve hükümetimizin, ilgili sınıkların gidişlerine müsaade etmesi bulunduğunu ve bu şartlar tahakkuk etmeyince mesele de kalmadığını ve bu yeminlerini tevkifleri gününe kadar bir daha hatırlamadıklarını, Bayan Nuriman'ı 26 Temmuz 1941 tarihindenberi bir daha görmediğini, Zeki Velidi Togan'ı ise kendisinin tevkifi gününe kadar geçen üç yıl içinde ya iki veya üç defa gördüğünü, son barış toplantısı müstesna bunların hepsinin gayet kısa olduğunu, sebebinin ise kendisinin Zeki Velidiye gücenmiş bulunması olduğunu, çünkü Adsız'la vaki kavgasında onun Adsız tarafına ~~dan~~ meyletmiş bulunduğunu, Zeki Velidinin hatıra defterine göre Ankara seyahatının 1941 sonunda ve 942 başında cereyan ettiğini ve --

halbuki yemin hadisesinin 94I Temmuz ayında vukubulduğunu, bu sebeble bu yemin meselesinin Zeki Velidinin Ankara'dan dönüşünde ve hükümetten müsaade alamamaktan mütevellid siyasi bir işbirar ve hükümeti devirmek maksadı ile olmadığını, bu yemini de bir Turancı kafa ile değil, tam bir Türkçü sıfatıyla yaptığını, çünkü bununla Türkiye'yi bu işe katmamış, sadece kardeş bir Türk ülkesinin fikrî ve kültürel kalkınması için bir misyoner gibi çalışmak ve oralarda birlik ülküsünü, Mahmud Yalvaç feragatiyle öğretmek için söz vermiş olduğunu, iddia makamının, bu ağır suç ithamını haklı çıkaracak en ufak bir delile bile malik bulunmadığını, bilâkis yazılı müdafaasında da kayıt ve tafsil eylediği lehteki delillerin mevcut olduğunu ve dolayısıyla Türk ceza kanununun 171 inci maddesinin bu fiil sebebiyle hakkında tatbik imkânı bulunmadığını söylemiş;

Mumaileyhin müdafîi Avukat Lâmi Yener de 26 Şubat 945 tarihli yazılı müdafaasında:

Zeki Velidinin, müekkiline bahsettiği, yemin ettirdiği teşekkülün gizli bir ihtilal cemiyeti olmadığını, Zeki Velidi'nin ne müekkiline ve ne de müekkilinin tanıdığı arkadaşlarına böyle bir teşekkülden hiç bahsetmediğini, Türkistanın kurtulup şarkî Türkistan Kırgız ve Kazaklardan müteşekkil Doğu Türk Birliği siyasi konfederasyonu teşekkül ettiği ve hükümet de izin verdiği takdirde orada vazife almak lâakal on beş sene orada hizmet etmekten başka bir gayeye matuf olmadığını, eğer bu cemiyetin, Alman zaferi müsbet bir şekil aldığı takdirde hükümeti devirmek gayesi olsaydı Alman yürüyüşü muvaffakiyetten muvaffakiyete atlayarak ilerlerken az çok bir faaliyetin tebaruz etmesi icap edeceğini, en müsaid zamanlarda bile böyle bir hareketi sezilmiyen, hatta bu yolda bir propagandası bile işitilmiyen müekkilinin o sıralarda Almanya ile işbirliğinin memlekete hayırlı olmadığı yolundaki makalelerinin bunun aksini ve bu iddianın delilsizliğini meydana çıkarmakta bulunduğunu, müekkili Reha Oğuz Türkkân'ın sanıklı bulunduğu diğer Gürem teşekkülü dolayısıyla bu cemiyetlerin hakikaten siyasi ve hükümeti devirmeğe matuf bir gayeleri bulunsa bile müekkilinin aynı gayeyi taşıyan bir cemiyete mensup iken, bu gaye ile yeni bir cemiyet teşkil etmek istemesindeki mantıksızlığın aşikâr bulunduğunu, eğer teşekküller birbirinden tamamen ayrı ve akideleri farklı ise bu iki teşekkül mensupları arasında beraber çalışma imkânı olamayacağını, gayeleri bir

olduğu takdirde ayrı çalışmalarında bir sebep ve hikmet bulunamayacağını, müekkilinin her iki teşekküldé deçalışmasının da mümkün olmadığını, bunlardan birinden çekilmiş olması lâzım geleceğine göre bunun da 171inci maddesinin son fıkrası mucibince cezayı istilzam ettiremeyeceğini, binaenaleyh ortada sürüm varsa, tek bir cürüm mevcut olduğunu, fiilî hiç bir tezahürü, hatta böyle bir emelleri bulunduğu sabit olmamakla beraber Türk ceza kanununun 171 inci maddesinin 2 inci fıkrasına tevfikan hadiseniniddianamede olduğu gibi iki cürüm olarak teşrih ve tesbiti ve iki suretle tecziyenin talep edilmesi de usul ve kanuna aykırı bir içtihad bulunduğunu ve 171 inci maddenin 2 inci fıkrasının atfeylediği 147 inci maddede cebir unsur ve sıfatının mevcut olduğu, şu vaziyete göre ittifakın kasdettiği gayenin cebir istimali ile meşrut bulunmasına göre 'cebir istimali hususundaki" şart ve unsurlarında ittifak vaki olduğuna dair herhangi bir delilin mevcudiyetine tesadüf etmediklerini; bildirmiştir.

E)- Cihat Savaşfer:

Duruşma sırasındaki anlatışına göre:

334 senesinde Antalya'da doğmuştur. Zan altında bulunduğu fiil dolayısıyla yakalandığı zaman Yüksek Mühendis Mektebi dördüncü sınıf talebesinden bulunduğu anlaşılmaktadır. Ankara Erkek Lisesinden 938 tarihinde mezun olmuştur. Daha evvel ve Reha Oğuz Türkkan'ın anlatması ile Türkçü olarak gıyaben öğrendiği profesör Zeki Velidi Togan'ı; Kitap sevenler kurumunun İstanbul şubesi açıldığı zaman şahsen tanımıştır.

Bir gün sanık arkadaşlarından Nurullah Barıman'ın, Zeki Velidi'nin gizli teşkilâtı olduğunu, bunlarla birleşeceklerini ve beraber gitmelerini söylemesi üzerine 941 veya 942 senesi bir yaz günü öğle üzeri Reha Oğuz Türkkan, Nurullah Barıman ile birlikte Taksimde Talimhanede Bayan Nuriman'ın apartmanına gitmişler ve hüküm gerekçesinin profesör Zeki Velidi kısmında da tafsil edildiği veçhile Bayan Nuriman, Kocası Ahmed Karadağlı, oğulları İjhan ve Fikret'in, Zeki Velidi Togan'ın ve İslâm Heybetullah adında bi şahsın da hazır bulunduğu bu apartmanda ayrı bir odada Zeki Velidi Togan tarafından kendisine ve Hıbetullah'a yemin ettirilmiştir. Yemin merasimi Zeki Velidi kısmında kayıt ve tesbit edilmiş olduğu veçhile yapılmıştır.

Yemin edilirken okunan şeylere nazaran yemin, Türklük uğurunda çalışılacağına, ayrıca bu maksat uğurunda kanlarını, canlarını vermekte tereddüd etmeyeceklerine, ihanet halinde cezai hükümden bahis olduğuna dairdir.

Bunların uzun kâğıtlara Türkistan şivesi ile yazılmış şeyler olduğu ve yeminden sonra teşkilâtın gayesi üzerinde konuşulduğu bu konuşmaya nazaran:

Türkiye Rusya'dan çekindiği için bu faaliyete müzaheret göstermeyeceği düşüncesiyle gizli çalışılacağı, ketûm davranılacağı, teşekküle daima eleman toplanılacağı ve hükümetten bir müsaade ve müzaheret görülünce maksadın açığa vurulacağı ve Almanyanın müzaheret gösterip göstermeyeceği hakkında müsbet bir şey bulunmadığı ve Doğu Türkistan Birliği için Türkiye'den eleman toplanarak yardım maksadıyla oraya gönderileceği ve Rus-Alman harbi dolayısıyla Almanlar tarafından esir edilen Türklerin teşkilâtlandırılacağı hususlarının bu konuşma ve gaye konuları olduğu duruşma safhasındaki ifadesinde belirlemekte ve fakat:

Ufak bir fırsat zuhurunda bunun yerine milliyetçi başka bir hükümet kurulacağından ve Alman zaferi müsbet bir şekil alınca derhal bir ayaklanma ile hükümetin ele alınacağından bahsedilmediği noktasında ısrar eylemektedir.

Yine Cihat Savaşferin duruşma safhasındaki ifadesine göre:

Bayan Nuriman'ın talimhanedeki apartmanında yapılan toplantıda Zeki Velidi Togan Türkistandan ve orada yapılacak teşkilâttan bahsetmiş ve ayrıca Almanya'daki Türk esirlerinin teşkilâatlanması hususunda bir program tesbit etmek üzere, Zeki Velidi Togan, Reha Oğuz Türkkân ve Bayan Nuriman'ın oğlu İlhan'dan müteşekkil bir heyet seçilmiştir.

Zeki Velidi'nin hükümetten izin alarak Almanyadaki esirleri teşkilâtlandıracağı da bu ifadede bildirilmiştir.

Cihat Savaşfer'in hazırlık tahkikatı safhasında alınmış olan ifadesinin Zeki Velidi'nin gizli cemiyetine ve bu cemiyetin iyi idare etmeyen, büyük fırsatlar kaçıran bugünkü hükümetin yerine milliyetçi başka bir hükümet kurulacağından ve Alman zaferi müsbet bir şekil alınca derhal bir ayaklanma ile hükümetin ele alınacağından bahis kısım ile duruşmadaki beyanı arasında görülen mübâyenetin telifi maksadı ile vaki sorguya karşı mumailleyh:

Hazırlık tahkikatı sorgusu sırasında tahkikat yargıcı Kâzım Alöç'ün kendisine bir çok sualler sorduğunu ve bunlara evet dediğini

ve bu meyanda yukarıda tesbit olunan ve hükümeti devirmeğe matuf hareket hakkındaki sualin de bulunduğunu, bunlara evet edediğini ve o zaman yeminin gayesini hatırlamadığını, sorgu zabıt varakasını da okumadan imza ettiğini ve bu ifadeyi verdikten sonra Reha Oğuz Türkkan'ın mevkuf buldukları yerde divarı vurarak, şifreli bir surette bu hususu kendisine hatırlattığını ve ifadesini bu şekilde değiştirmek istediğini ve helâya giderken karşılaştığı Reha Oğuz Türkkan'ın aynı şeyleri söylediğini ve Ancak Reha Oğuz Türkkan'ın bu ikazından sonra meseleyi etrafı ile hatırladığını söylemekle beraber hazırlık tahkikatı sırasında askerî Adli yargıç Kâzım Alöç tarafından ifadesi alınırken odada tahkikat yargıç, zabıt kâtibi ve kendisinden başka kimse olmadığını ve tahkikat yargıcının sorduğu suallere karşı verdiği cevapları yazı makinasına yazdırırken kendi ifadesidir diye bunları kendisinin de aynen işittiğini ve fakat itiraz etmediğini sonradan tekrar ifadesinin alınacağını sandığını, Ancak Reha Oğuz Türkkan'ın hatırlatması üzerine söylediklerinin doğru olmadığına inandığını bildirmiştir.

Cihat Savaşfer'in duruşma sırasındaki beyanı ile hazırlık tahkikatı safhasında yetkili askerî adli yargıç tarafından usulü dahilinde 1/6/944 tarihinde alınmış olan çok açık ifadesi arasında görülen bariz aykırılık ve bunun telifi ve sonunda da hakikatın meydana çıkarılması maksadıyla bu inkâr ve iglâkın sebep ve menşei araştırılmış ve dolayısıyla keyfiyet, etraflı bir surette ve üzerinde ısrarla durularak incelenmiştir.

Her ne kadar gerekçeli hükmün başında ve bütün hazırlık tahkikatı ifadelerine şamil olmak üzere yapılan tetkik ve tahlilde bu ifadelerin doğruluğu ve samimiyeti neticesine varılmış isede ilgili sanık arkadaşları tarafından çok açık bir tesir ve tazyiki gösteren Cihat Savaşfer'in hazırlık tahkikatı ifadesinin bu cepheden bir defa da tetkik ve tahlili faydalı görülmüştür. Cihat Savaşferin hazırlık tahkikatı safhasında vaki çok açık ifadesinden sonra, tahkikat yargıç Kâzım Alöç'e neler söylediğini divara vurmak suretiyle şifre ile anlatması üzerine Reha Oğuz Türkkan'ın bu ifade ve itirafa çok kızdığı ve tevil yolları aradığı ve Cihat Savaşfer'i bu maksat ile ikazları hakkında en yakın amme şahidi başka bir fiilden dolayı Sıkı Yönetim Komutanlığınca tevkîf edilip tahkikatı yapılmakta ve aynı yerde kapalı bulunmakta olan Hüseyin Yalçınlardır. Bu şahsın hazırlık tahkikatı safhasında olduğu kadar duruşma safhasında da -

vaki, yeminli, çok açık ve samimi beyanına göre:

29/Nisan/944 tarihinde tevkif edilerek İstanbul Emniyet Müdürlüğündeki nezarethanede ve evvelâ 18 numaralı hücreye konulduğunu, bir müddet sonra buradan alınarak bunun yanındaki 15 numaralı hücreye İrkçı ve Turancı sanıklardan Muzaffer Eriş'in yanına verildiğini, kendisinin çıkarıldığı 18 numaraya da Reha Oğuz Türkkân'ın geldiği, Cihat Savaşferin de aynı sırada 16 numaralı hücrede bulunduğu ve birbirlerinin seslerini işittiklerini, Cihat Savaşfer'in divarı vurarak mors harfleriyle bir şeyler anlatmak istediğini, Muzaffer Eriş ile konuşmak istemiş isede Muzaffer Eriş bu harfleri bilmediğinden bir şey anlayamadığı ve bunu Cihat Savaşfer'e bağırarak söylediği, bir kaçakçılık fiilinden dolayı orada mevkuf bulunan Süleyman Özer adında birinin bir kaç gün sonra yemek taslarını verirken bir kâğıdı da Muzaffer Eriş'e vererek bunu yanındaki arkadaşının gördüğünü söylediği ve bu arkadaşın Cihat Savaşfer olup gönderilen kâğıdın iğne ile batırılmak suretiyle işaretlenmiş bir mors alfabesi olduğunu Muzaffer Eriş'in sonradan şahid Hüseyin Yalçınlara söylediği ve bu kâğıdı aldıktan sonra divarı vurmak suretiyle bu mors alfabesiyle konuşmaya başladıklarını, kendisi de bu işaretleri öğrendiği için bunların ne konuştuklarını anladığı gibi Muzaffer Eriş'in de bunları kendisine söylediği, Muzaffer Eriş ifade verdikten sonra her şeyi doğru söylediğini Reha Oğuz'a bağırarak söylediği gibi Cihat Savaşfer de bu mors harfleriyle anlattığı, Reha Oğuzun da buna karşı yazık, yazık dediği, Cihat Savaşferin de ifadesi alındıktan sonra Cihat Savaşfer yine Mors işaretleri ile Muzaffer Eriş'e her şeyi doğru olarak söylediğini, hayatına mal olsa bile doğruyu söyleyeceğini ve çünkü her şeyi bildiklerini anlattığı, Reha Oğuz bu işaretleri bilmediği için Muzaffer Eriş'in bunları bir kâğıda işaretliyerek helâyâ giderken yolda karşılaşıncı Reha Oğuz'a verdiğini Muzaffer Eriş'in şahid Hüseyin Yalçınlara söylediği, bundan sonra Reha Oğuz ile de bu suretle konuşmaya başladıkları, Reha Oğuzun bu suretle bu işaretleri öğrendiğini şahid Hüseyin Yalçınların anladığı gizli bir cemiyetleri olduğunu ve bu gizli cemiyetle bir hükümet darbesi yapacaklarını Muzaffer Eriş'in kendisine anlattığı ve bunun nasıl yapılacağını Muzaffer Eriş'ten sorduğunda:

"Kolayca yapacağız" cevabını aldığı, aralarında divarı vurmak suretiyle vaki konuşmalarında gizli cemiyetleri olduğunu ve bu gizli

cemiyetle hükümet darbesi yapacaklarını ve fakat ifade verirken bu gizli cemiyet ve hükümet darbesi meselelerinden bahsetmeyüp yalnız bu tasavvurun yirmi sene sonraya aid bir mesele olduğunu söyleyeceklerini, Reha Oğuz Türkkân'ın bu yolda talimat verdiğini öğrendiği, Muzaffer Eriş tahkikat yargıcına verdiği ifadede yapılacak hükümet darbesinden de bahsettiğini divara vurmak suretiyle Reha Oğuz'a bildirdiği, aynı suretle Cihat Savaşferin de her şeyi doğru olarak söylediğini anlattığı, Reha Oğuz Türkkân bunlara, ifadelerini değiştirmeleri yolunda divara vurmak suretiyle talimat verdiği ve aynı zamanda ne suretle ifade vermeleri lâzım geleceği hakkında bir kâğıt yazdığı ve bunu dışarıda lavabonun altına bıraktığını ve oradan almalarını söylediği ve Muzaffer Eriş helâya giderken lavabonun altından bu kâğıdı aldığı ve beraber buldukları hücreye getirerek şahit Hüseyin Yalçınlara gösterdiği, Muzaffer Eriş'e itimatsızlık gösterdiği hissini vermemek için bunu Hüseyin Yalçınların okumadığı ve fakat sonradan Muzaffer Eriş'in bu kâğıda yazılı olanları yani gizli cemiyet olmadığı olsa bile bu cemiyetin matbaa işleri bakımından birbirleri ile yardım için olduğunu ve hükümeti devirmek meselesinden bahsedilmemesi şeklinde ifadelerini değiştirmek istediğini kendisine anlattığı ve konuşma sırasında bu cemiyetin nasıl olduğu hakkında şahit Hüseyin Yalçınlar tarafından vaki suale Muzaffer Erişin:

Cemiyetin gizli olduğu, Taksimde Talimhanede Bayan Nuriman'ın evinde toplantılar yapıldığı, bu toplantılara Zeki Velidi adında bir profesörün de geldiği ve kendisinin de bu eve gittiği, Nurullah Barıman'ın da adı geçmiş isede bununla dargın olduğunu söylediği cevabını verdiği ve Bayan Nuriman'ın şimdi İstanbul'da olmayup Almanya ya gittiği, bu bayanın talimhanedeki evinde yapılan toplantılarda ettirilen yeminin şeklini de Muzaffer Eriş'in kendisine anlattığı (yukarıda tarif edildiği veçhile) ve bu işaretli konuşmalardan sonra tahkikat yargıçlığınca bir zabıt varakası tanzim edildiği ve kendisine bu cihetlerde sorulunca bildiklerini anlattığı, Cihat Savaşferin konuşmaya teşebbüsü üzerine yakalandığı ve bu hususta da bir zabıt varakası tutulduğu, şahit Hüseyin Yalçınların sanıklardan Muzaffer Erişle beraber bulunduğu hücrenin Reha Oğuz Türkkân'ın hücresi ile Cihat Savaşfer'in hücresi arasında olduğu ve Muzaffer Eriş'in Reha Oğuz ile Cihat Savaşferin konuşmalarına tavassut etmediği anlaşılmıştır. Mahkemece görülen lüzum üzerine şahit Hüseyin Yalçınların duruşma sırasında okunan 10/7/944 tarihli yeminli hazırlık

tahkikatı ifadesi de bu cihetleri aynen ve bazı noktalarda tavzihen teyid eylemiş ve bu ifadenin de doğrulu şahit Hüseyin Yalçınlar tarafından kabul edilmekle beraber şahadet ifadesinin hazırlık tahkikatı sırasında tesbitinde bir cebir ve tazyika maruz kalmadığını da belirtmiştir.

Şahit Hüseyin Yalçınların şahadetinin bu kısmına karşı vaki ta'an ve müdafaalarında sanıklardan Cihat Savaşfer, Muzaffer Eriş, Reha Oğuz Türkkkan şifre ile vaki bu konuşmaları kabul ve teyid eylemişler ve fakat hükûmet darbesine, ifadelerindeğiştirilmesi hususunda talimat verildiğine aid kısımları tekrar red ve inkâr eylemişlerdir.

Sanıklardan Muzaffer Eriş şahit Hüseyin Yalçınlar ile aynı hücrede beraber olduğunu, Hüseyin Yalçınların da kendisinden mors harflerini öğrendiği, Reha Oğuz Türkkkanın yazıp dışarıda lavabo altına çıkarttığı kâğıdı aldığını (Muzaffer Eriş'in) şahit Hüseyin Yalçınların da gördüğünü kabul eylemektedir.

Tahkikat dosyasında 175 sıra numarasında mevcut olup duruşma safhasında okunan 9/7/944 tarihli şahit Hüseyin Yalçınlar dahil altı imzalı zabıt varakası ve sanıklardan Muzaffer Eriş'in bu hadise dolayısıyla hazırlık tahkikatı safhasında tahkikat yargıçlığınca usulü dahilinde alınmış olan 10/7/944 tarihli ifadesi bu şifre ile konuşma hususunu gizli cemiyet kurulduğu, yemin edildiği, hükûmeti devirmek istedikleri ve ilâh... yolunda Muzaffer Eriş'in verdiği ifadesinin tevili icap ettiğininin Reha Oğuz Türkkkan tarafından söylenildiği ve talimat verildiğini teyid eylemektedir.

Bu suretle gerek Cihat Savaşfer ve gerek Muzaffer Eriş'in hazırlık tahkikatı safhasında suç arkadaşlarının tesir ve tazyikından azade olarak vermiş buldukları ifadelerinin doğruluğu, samimi ve açık bir düşünce ve kanaatin ve belki bir nedametın mahsulü bulunduğu netice ve kanaatına ^{he} yetimizce de varıldıktan sonra Cihat Savaşfer'in 1/6/944 tarihli hazırlık tahkikatı ifadesinin 3 ve 4 üncü sahifelerinde (tahkikat dosyası sahife 55-56) çok açık ve katı olarak belirtildiğine göre ve aynen profesör Zeki Velidi'nin yemini müteakip gizli cemiyetinin konuşulan gayeleri:

A)- Türkiye hükûmeti Rusya'dan çok çekindiğinden bunların bu gizli faaliyetlerine müzaheret göstermiyeceğinden bunun için gayet gizli çalışılacak ve ketum olunacak ve teşekkürlerine daima eleman toplanacak.

B)- Fikirlerini herkese yayacaklar,

C)- Bugünkü hükümet iyi idare etmediğinden yani tarihin büyük fırsatlarını kaçırdığından ufak bir fırsat zuhurunda yani Alman zaferi müsbet bir şekil alınca derhal bir ayaklanma ile devrilerek yerine başka bir hükümet, milliyetçi bir hükümet kurulacak.

D)- Zeki Velidi Togan icabında Almanyadaki teşkilâtlarla irtibat tesis edecek ve esirleri teşkilâtlandırmak için Almanya'ya gidecek.

Yolunda vaki itiraflarının da diğer ifadeler ve deliller karşısında hakikatın bir ifadesi olduğu görülmüştür.

Sanıklardan Cihat Savaşfer 23/2/945 tarihli yazılı müdafaa-sının bu gizli cemiyet ve ittifaka aid kısmında:

Istanbul Emniyet Müdürlüğü binasında nezaret altında bulunduğu günlerde bu kapalı durumun ruh ve asabında uyandırdığı reaksiyonları ve bu ruhî teessür ve teşevvüşler içinde ifade verdiğini uzun boylu anlattıktan sonra vaki ve zapta geçen kendisi tarafından da dinlenen ve imza edilen ifade ve itirafını kabul etmemekte Bayan Nuriman Karadağlı'nın evindeki toplantıları ve yemni "Doğu Türk birliği" adı ile yapılan bu birleşmenin temini maksadiyle olduğunu belirtmektedir.

Cihat Savaşfer'in müdafii Avukat Fehmi Ataç 22/2/945 tarihli yazılı müdafaa-sının bu gizli cemiyet ve ittifaka aid kısmında:

Bu cemiyetin gayesinin Asyada bulunan Türklerin kurtuluşuna matuf bir hareket olduğunu, müteakiline isnat olunan suç itibariyle tecziyesi istenilen 171 inci maddenin ikinci fıkrasının matuf bulunduğu 147 inci maddede mevzuubahs hükümeti devirmek suçunun mevcut olabilmesi için hadisede, faaliyetlerinde, programlarında cebir unsurunun bulunması icap ettiğini ve bütün tahkikat sırasında sabit olduğuna göre bu cemiyet gayesini tahakkuk ettirebilmek için ne bir vasıta temin etmiye karar vermiş ve ne de gayesini cebren tahakkuk ettirebilmek için bu işe yarayacak bir vasıta temin etmiş bulunmadığını, ilgili sanıkların ifadelerine göre Ancak iki defa muntazam ve yeminli toplantı yapan bu teşekkülün bir daha ne muntazam toplanmış ve ne de iddia olunan gaye yolunda bir adım olsun atılmış bulunmadığını ve bugüne kadar yapılan en sıkı tahkikat neticesinde bile bu cemiyete dahil bulunan sanıkların en küçük ölçüde bile olsa bir faaliyette bulduklarını tesbit ve tevsik edecek bir delil bulunmadığı, bu cemiyet eğer faaliyetine devam etseydi kendisine isnat olunan gayelerin tahakkuku için imkân hasıl olduğu anlarda bir -

harekete geçmeleri veya maddî şekilde hazırlıkta bulunmaları icap edeceğini, bunların hiç biri olmadığını bilâkis "Gürem"de olduğu gibi bu cemiyette bulunanların ittifak yerine nifak yaratarak Bayan Nuriman ve kocası gibi kimisinin Almanyaya gitmiş ve Hıbetullah İdil gibi kimisinin de çalışamayacağından bahisle çekilmiş bulduklarını, Cihat, Reha ve Nurullah gibilerin aralarındaki geçimsizlik ve niza'lar dolayısıyla neticede bu cemiyetin kurulduğu andan itibaren infisah ederek dağıldığını ve bu bakımdan da cemiyetin, cürmün icrasına ve kanunî takibata başlanmazdan evvel infisah etmesi itibarıyla cemiyetten ayrılmış bulunan Cihat Savaşfer'in cezalandırılmasını icap ettirecek kanunî bir imkân mevcut bulunmadığını ve bu cemiyetin hükûmeti devirmek gayesini güttüğü iddiasının yalnız Cihat Savaşfer'in hazırlık tahkikatsı sırasındaki ifadesine istinat ettirildiği ve bu nokta hakkında başka bir delil bulunmadığı ve bu ifadenin ise bir hezeyandan ibaret olduğunu kaydetmektedir.

F)- Nurullah Barıman,

Duruşmadaki ifadesine göre:

334 senesinde İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Yüce Ülkü lisesinden 1939-1940 ders yılı sonunda mezun olmuştur. Yüksek tahsile devam eylememiştir. Mesleği gazeteciliktir.

1942 yılında yedek subaylık vazifesini görmek üzere askere çağrılmış, askerî posta 10270 Ardahan takım komutanlığına Piyade teğmeni olarak verilmiş, tevkifine kadar bu vazifede bulunmuştur.

Hadise sanıklarından Reha Oğuz Türkkan'ın Bayan Nuriman'ın evindeki toplantıya Nurullah Barıman'ın teklif ve daveti üzerine gittiği ifadesine karşı Nurullah Barıman 1941 senesi Eylül ayında bir gün Reha Oğuz Türkkan'ın kendisine gelerek Zeki Velidi'nin toplantısına davet edildiğini bildirdikten sonra Bayan Nuriman'ın evine gittiklerini, orada hazır bulunanları Reha Oğuz Türkkan ve Zeki Velidi Togan gibi anlatmış ve Zeki Velidin'in Rus-Alman harbi dolayısıyla Rusların kiritik bir zaman yaşadıklarını, memleketlerinin kurtulması için kültürlü elemana ihtiyaç olduğunu, aksi takdirde istiklâlin tekrar elden gideceğini söyleyerek memleketlerine gelip çalışmayı teklif ettiğini ve bu hususta hükûmetten müsaade alındığı takdirde gideceklerini söyleyerek ve kabulleri üzerine kendisine ve Reha Oğuz Türkkana, Bayan Nuriman'a Zeki Velidi Togan'ın yemin ettirdiğini bildirmiş, yemin merasimi ve yeminde söylenen sözler

doğu Türk birliği hakkında da aşağı yukarı aynı şeyleri tekrarmış Zeki Velidi'nin evvelden yemin ettiğini bildirmiştir.

Rus-Alman harbinin başladığı bu sıralarda şahsen de Turancı olduğunu ve Rusyadaki Türkleri kendi ırkından bildiğini ve bu toplantıda çok heyecanlandığını söyleyen Nurullah Barıman bu yemin teklifi ni teraddüdsüz kabul etmiştir.

Reha Oğuz Türkkkan, Cihat Savaşfer üzerinde ısrar eylediği için bunun da kendileri ile beraber bulunmasının Zeki Velidi tarafından kabul edildiğiⁿⁱ de tasrih eylemektedir.

Yemini ve yemeği müteakip salonda muhtelif konular üzerinde yapılan konuşmalarda Zeki Velidi Togan'ın mendil büyüklüğünde bir kumaş parçasını gösterdiğini ve bunun üzerine okuyamadığı bir eski Türkçe ile yazılmış bir çok yazılar ve basılmış bir çok mühürler olduğunu ve Zeki Velidin'in bu kumaş parçası ile kendisine doğu Türklerini hariçte temsil salâhiyeti verildiğini ve halen de doğu Türk illerinin mümessili olduğunu ve şimdi karar verilen hususlar hakkında reislik vazifesinin de kendisinde kalması icap ettiğini ve Türkiye'de Türk kültür birliğinin mensupları arasında tefrika olup böyle bir günde birleşmeleri icap eden bunlar arasına bu birliğin reisi Ahmed Can Okay'ın nifak soktuğunu söylediğini anlatan Nurullah Barıman Zeki Velidin'in reisliğini kabul ettiklerini ve fakat talebe buldukları için Türk Kültür birliğine aza olamadıklarını ve bu arada Türkiyenin Ruslara karşı harbe girmesinin lüzumlu ve doğru olacağını da konuşulduğunu ve bunların kendisi dahil, Zeki Velidi, Reha Oğuz Türkkkan ve diğer orada bulunanlar tarafından ileri sürüldüğünü ve bu konuşmanın bir karar mahiyetinde bulunmayup bir arzunun izharı şeklinde olduğunu ve Zeki Velidin'in Almanya'ya gitmek istediğinden bahsedip bu vesile ile de Almanyadaki Türkistanlı esirler ile temas ve bunlara yardım meselesini anlattığını, bu teşkilat ve cemiyetin gizli olduğunu, bu toplantıdan bir kaç gün sonra Reha Oğuz Türkkkan ve kendisinin Cihat Savaşfer'i görüp evvelki toplantıdaki karar mucibince onu da beraberlerine alarak aynı eve gittiklerini ve bu defaki toplantıda Hacı Hacı adında yaşlı bir Türkistanlının ve **H**ibetullah İdil'in de bulunduğunu ve **H**ibetullah'ı ilk defa burada gördüğünü ve Cihat Savaşfer'e yemin ettirildiğini teyiden beyan eylemiş, Türkistana, yani doğu Türk birliğine gittiği takdirde orada Türkiye'de yaptığı işleri, yani gazetecilik, muharrirlik, muallimlik, kısa tabir ile kültür hayatında umumi faaliyet diye anlabileceği işler yapacağını ve herhangi bir ihtilal zuhurunda buna da

İştirakte tereddüd etmiyeceğini belirtmiştir.

Bu toplantıdan bir hafta sonra ve Bayan Nuriman'ın ziyafetine karşılık olarak Reha Oğuz Türkkkan tarafından Büyükadadaki yazısında verilen ziyafeti de diğerleri gibi anlatmaktadır.

10/6/944 tarihli, Askerî adlî yargıç Kâzım Alöç tarafından usulü dahilinde alınmış olan ifadesinde:

Hemen aynı şeyleri tekrarlamış, Zeki Velidi Togan'ı Kitap sevenler kurumunun İstanbul şubesinin Eminönü Halkevinde yaptığı toplantıda tanıdığını, mevzuubahs toplantıları Zeki Velidi'nin idare ettiğini, kendilerine yemin ettirdiğini, ve Bayan Nurimanın evindeki gizli teşkilâttan sonra, Türk kültür birliğine aza olmaları ve intihapta Ahmad Can'ı reislikten atıp kendisini bunun yerine reis yapmaları vazifesini Zeki Velidi'nin verdiğini kaydetmiştir.

2I/2/945 günlü yazılı müdafaasında bu gizli cemiyet ve ittifaka aid kısmında:

Zeki Velidi'yi ne suretle tanıdığını ve Bayan Nuriman'ın apartmanında toplantıları, konuşma konularını anlattıktan sonra Cihad Savaşfer'in tıbbî adliye sevki icap eden bir akıl hastası olduğunu ve çünkü normal akıllı bir insanın bu kadar hezeyanda bulunacağını kabul edilemeyeceğini ve bütün davanın bu bir tek ifadeye istinat ettirilemeyeceğini ve kendileri gibi yedikişi ile bu işin başırlamıyacağını, 171 inci maddenin 2 inci fıkrası ile tecziyelerinin imkânı olmadığını, ettiği yeminin ilk şartı hükûmetten izin almak, ikinci şartı da Doğu Türkistanın istiklâline kavuşmuş olması olduğundan bunlar olmayınca kendisinin de bu yemin dolayısıyla herhangi bir teahhüde girmiş olmasının mevzuubahs olamayacağını, nitekim 26/Ağustos/1941 tarihinden sonra Zeki Velidi'yi kendisinden Bozkurt mecmuasına yazı almak maksadiyle yalnız bir defa görüp 942 Mayısından sonra ise kat'iyen bir daha ne mumaileyhi ve ne de yemin etmiş olan yedi kişiden herhangi birini ne görmüş ve ne de bunlardan herhangi biri ile mektuplaşmış bulunmadığını ve yemini hiç bir cürüme kasdı olmadan yapmış olduğunun kabul edilmesi icap ettiğini ve binaenaleyh hakkında Türk Ceza kanununun 45 ve 171 inci maddenin son fıkrasının tatbiki lâzım geldiğini ileri sürmektedir.

G)- Hibetullah İdil;

Bu sanık , ilgili diğer sanıkların duruşmalarına başlandıktan sonra, adlî amir Sıkı Yönetim Komutanlığının 6/10/944 gün ve Ş.2. 44/16449/1645I sayılı son tahkikat kararları ile mahkememize

sevk edilmiş ve iddia makamının talebi ve bu talebi varid gören mahkememizin mucip sebebler serdi suretiyle verilen 9/10/944 günlü kararı ile bu sanığa aid dava, diğer sanıkların duruşması yapılmakta olan dava ile birleştirilmiştir.

Sanık, Hibetullah İdil; Duruşma zaptının 158-162 inci sahifelerinde yazılı duruşma ifadesine göre:

313 senesinde Rusya'nın Ufa şehrinde doğmuş, ilk, orta ve lise tahsillerini Rusya'da Davlikan kasabasında yapmış, tahminen 916 senesinde lise tahsilini ikmalini müteakip hususi olarak muallimlik imtihanı vermiş, askerlik vazifesini de yedek subay olarak Rusya'da 917-919 sıralarında yapmıştır.

340 senesinde kendi arzusu ile Türkiyeye gelen sanık, yirmi senedir Türk tabiiyetindedir. Türkiye'de demiryolu inşaatlarında, su işlerinde teknisiyen olarak çalışmıştır. Son vazifesinin müteahhitlerden yüksek Mühendis Ekrem Çelikyol nezdinde demiryolu inşaatı etüd işlerinde çalışmak olduğunu söylemektedir.

İlgili sanıklardan Zeki Velidi Togan'ı gıyaben Başkurdistan'dan 919-920 senelerindenberi tanıdığını, 920 senesinde Zeki Velidi ile Semerkant civarında bir köyde şahsen tanıştığını ve bu tanışmadan sonra kendisi ile Rusyadaki münasebetinin 922 senesine kadar devam ettiğini, bundan sonra Zeki Velidi Togan'ı 929-930 sıralarında İstanbul'da İstanbul Üniversitesi Türk tarihi ve edebiyat profesörü olarak gördüğünü, bu tarihten sonra onunla şahsen görüşmek veya mektuplaşmak suretiyle münasebetinin devam ettiğini söyleyen sanık

Hibetullah İdil, Bayan Nuriman Karadağlı'yı ve kocası Ahmed Karadağlı'yı Zeki Velidi Togan vasıtasıyla 941 senesinde tanıdığını, gerek bunlarla ve gerek çocukları ile hususi münasebeti olmadığını belirtmiştir. 941 senesinde İstanbul'da izinli olarak bulunduğu bir sırada Zeki Velidi Togan'ı Beyoğlunda Galatasaray civarında görmüş ve bu karşılaşma dolayısıyla vaki konuşmada Zeki Velidi Togan, Rus-Alman harbi dolayısıyla Almanlar tarafından esir edilmiş bulunan Türkistanlı Türklere yardım etmek istediklerini, aynı zamanda Doğu Türk ili Türklerini, dillerini ve kültürlerini tanıtmak ve bunları birleştirmek ve bu maksatla bir cemiyet kurmak istediklerini ve

Hibetullah İdil'in de bu cemiyete mümessil olarak alınmasının tenzih edilmediğini söylemiştir.

Bu teklifi muvafık karşılıyan sanık Hibetullah İdil aynı gün ve yine Zeki Velidi Togan'ın teklifi üzerine Bayan Nuriman Karadağlı'nın Taksimde bulunan evine Zeki Velidi Togan ile birlikte gitmiştir.

Evde kendisi ve Zeki Velidi Togan'dan başka Bayan Nuriman Karadağlı ve kocası Ahmed Karadağlı'nın, bunların oğlu ve kızının isimlerini bilmediği iki veya üç gencin bulunduğunu ve Zeki Velidi'nin hazır olanlara Hıbetullah İdil'i Kazanlıların mümessili diye takdim ettiğini söyliyken sanık Hıbetullah İdil o gün, salona bitişik bir odada Ahmed Karadağlı'nın kendisine yemin ettirdiğini ve yemin esnasında Zeki Velidi Togan'ın Bayan Nuriman'ın bulunduğu bildirmiştir. Yemin edilen odanın, masanın vaziyeti, yemin merasimi ve yemine söylenen sözler, ilgili diğer sanıkların söyledikleri gibidir. Yemin ettiğini ve bu yemin merasimini/^{kimseye} söylemediğini ve böyle bir cemiyetten hiç bir kimseye bahsetmediğini duruşma ifadesinde belirten sanık Hıbetullah İdil kendisinin yalnız bu mevzu için yemin ettiğini ve bu maksat için bir cemiyet olduğunu bilmediğini, yeminden evvel veya yeminden sonra kendisine herhangi bir programdan bahsedilmediğini ve yemini müteakip de Zeki Velidi tarafından kendisine fazlaca bir şey söylenilmediğini ve Bayan Nuriman'ın evinden Zeki Velidi Togan ile birlikte çıktıktan sonra Zeki Velidi'ye bu yeminin lüzum ve sebebini sorduğunu ve onun da bunun bir ziyanı olmadığını~~xx~~ cevabını verdiği/ⁿⁱ ve o gece bu yemin etrafında çok etraflı düşündükten sonra o aralık Yaştürkistan ve diğer bazı mecmuaların da kapatılmış bulunması hasebiyle bu yemin meselesinin de Türkiye hükümetince iyi karşılanmayacağı netice vekanaatına vararak ertesi günü Zeki Velidi Togan'ı tekrar bulup bu yemin meselesinden afedilmesini istediğini ve onun da bu rücu müsaide ve tervişkâr karşıladığını ve fakat ayrıca Bayan Nuriman Karadağlı'nın evine giderek onlara bu rücu hakkında bir şey söylemediğini tavzihan söylemiştir.

Bundan sonra Bergama civarında bulunan vazife yerine dönen sanık Hıbetullah İdil buradan İstanbul'a geldiği zamanlarda Zeki Velidi Togan'ı bir kaç defa görmüş isede ne onunla ve ne de Bayan Nuriman vesair ilgililerle bu konu etrafında konuşmadığı gibi kendisine mektup da göndermemişlerdir.

Zeki Velidi'ye söylemek suretiyle yeminden rücu ettikten sonra bunun gizli olduğunu düşünemediğinden bu hususta hükümete müraaat etmediği ve Ankara'da teşekkül eden "Kitap sevenler kurum"undan haberi olmadığı sanık Hıbetullah İdil'in ifadeleri cümlesindedir.

Bu yemin meselesi ve bu suretle ileride kurulacak bu cemiyet için hükümetten izin alınmış olup olmadığını da bilmediği gibi ne Zeki Velidi Togan ve ne de diğer arkadaşları bu hususta kendisine ne bir şey söylememişlerdir.

Ve yine Zeki Velidi Togan'ın bu yemin meselelerinde ve bu maksatla kurulması istenilen cemiyette bir vazifesi olup olmadığını bilmemekte isede evvelâ kendisi ile bu hususta konuşan Zeki Velidi Togan olduğu için Zeki Velidi'yi ön plânda görmektedir.

Duruşma sırasındaki ifade ve müdafaası sırasında Zeki Velidi Togan, Hıbetullah İdil'e Bayan Nuriman tarafından yemin ettirildiği gün kendisi tarafından Cihat Savaşfer'e de yemin ettirdiğini ve filhakika Hıbetullah İdil'in yeminden rücuunu kendisine söylediğini, Hıbetullah İdil'e ve diğerlerine yemin ettirilmeden evvel hükümete müracaat edilmediğini ve ancak yeminden bir buçuk ay sonra yaptıkları müracaatta hükümetçe izin verilmediğini ve bu müracaatta doğu Türk birliğinden bahsedilmediğini söylemiş;

Cihat Savaşfer de Hıbetullah İdil ile aynı gün yemin ettiklerini hatırladığını;

Nurullah Barıman ise Hıbetullah İdil'i hiç tanımadığını ve ilk defa gördüğünü bildirmişlerdir.

Sanık Hıbetullah İdil, diğer sanık Cihat Savaşfer'i tanımadığını ve fakat gözü ısırıldığını, bir yerde görmüş olabileceğini söylemesi ise kendisinin Bayan Nuriman'ın evinde Cihat Savaşfer'i de gördüğünü anlatmakta ve dolayısıyla Cihat Savaşfer'in bu noktaya matuf beyanını teyid eylemektedir. Hıbetullah İdil'in duruşmada anlattıklarını hazırlık tahkikatı safhasında yetkili askerî adli yargıç tarafından alınmış 5/10/944 tarihli ifadesi de teyid eylediği gibi bu ifadeye göre:

Kendisinin Rus ihtilâli esnasında Kalçak ordusunda olduğu, Kazan ve Başkurdistanın istilasından sonra Türkistana giderek orada basmacı çetecilerinden olduğu ve uzun mücadelelerde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Hıbetullah İdil'in, tahkikatⁱⁿ/tevsii hususuna müteallik olup mahkemece kabul ve tetkik olunan talebi dolayısıyla: Ve Filhakika kendisinin, Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyetinde bulunup bulunmadığı ve bu cemiyet ile ilgi derecesi ve ilişkisi olup olmadığının tesbiti maksadiyle ilgili sanıklardan vaki suale karşı:

Zeki Velidi Togan;

Heybetullah İdil'in yardım cemiyeti ve teşebbüs gurubunda bir gün aza olduğunu ve ancak bir celseye iştirak ve yemin ettiğini ve ertesi günü bu yeminden rücu eylediğini ve şahsen muvafık karşılığı bu rücuu herhalde diğer arkadaşlarına da söylemiş bulunduğunu, ve bundan sonra Hıbetullah İdil'in bu cemiyet ile hiç bir suretle alâkadar olmadığını ve aralarında yapılan toplantılarda da iştirak etmediğini teyiden söylemiş;

Reha Oğuz Türkkkan ve Nurullah Barıman da, Hıbetullah İdil'i Bayan Nuriman Karadağlı'nın evinde ve burada yapılan toplantılarda görmediklerini bildirmişler, Cihat Savaşfer de:

Kendisi yemin ettiği gün başka birine yemin ettirildiğini, bunun Heybetullah İdil olduğunu bilemediğini ve fakat şahsen hatırladığına ve tevkifini müteakip gördüğüne nazaran bunun Hıbetullah İdil olduğunu ve yemin gününden sonra mumaileyhi ne Bayan Nuriman'ın evinde ve ne de başka bir yerde görmediğini tasrih eylemiştir.

Sanık Hıbetullah İdil müdafaası sırasında ve mahkemeye verdiği yazılı müdafaasında:

Yukarıda kayıt ve tesbit edilen hususları tekrarlamakla beraber bu gizli cemiyete iştirakinin ancak bir yeminden ibaret olup ertesi günü bu yeminden rücu ile bu gizli ittifak ve mensupları ile ilgi ve irtibatını tamamen kestiğini belirtmiştir.

Gizli cemiyet kısmına aid deliller;

A)- Mahkemece huzuran ve yeminle dinlenen şahitlerden;

1 - Hacı Hadi İşan;

Rus-Alman harbi sıralarında 941 veya 942 senelerinde Ahmed Karadağlı karısı Nuriman Karadağlı'nın kendisini Taksim Talimhane topçular caddesinde mutasarrıfı oldukları I2 numaralı artiş apartmanına çağırdığını, oraya gidip davet sebebini sorunca Rus-Alman harbi dolayısıyla Almanlar tarafından esir edilen Türkistanlılara yardım maksadiyle bir cemiyet kuracaklarını söylediği ve o gün orada Türkiye'li gençlerden Reha Oğuz Türkkkan ve Nurullah Barıman'ı gördüğünü, birincisini Türkistan Türk kültür birliğine arasına gelmesi dolayısıyla daha iyi tanıdığını, Nurullah Barıman'ın bu birliğe geldiğini hatırlayamadığını ve Bayan Nuriman Karadağlı'nın, yardım cemiyetinin programı diye gösterdiği kâğıdı okumadığı için bunda ne yazık ki yazılı olduğunu bilemediğini ve az sonra gelecek olan Zeki Velidi Togan'ın bu cemiyetin nasıl teşkil edileceğini anlatacağını söylediği ve belki Zeki Velidi'nin teklifleri tesiri altında kalır korkusuyla

o gelmeden bu evden uzaklaştığını, onların bu cemiyet teşkili teklifini kabul etmediğini için Bayan Nuriman ve kocasının kendisine darıldıklarını ve tahmin edemediği bir müddet sonra bunlar, kendi yanına gelince cemiyet meselesini onlardan sorduğunu ve bu cemiyeti teşkil ettikleri cevabını aldığını, bunların Taksimdeki apartmanlarının vekili olduğunu ve her ikisinin 943 senesi Ocak ayının 11 veya 12 sinde Almanya'ya gittiklerini, Türkiye Almanya ile münasebetlerini kesmeden evvel Almanya'nın Tübingen şehrinde bulduklarını, şimdi oldukları yeri bilememekle beraber Viyana'da bulduklarını işittiğini ve Bayan Nuriman'ın eski kocası Musabay dolayısıyla çok zengin olduğunu ve bu kadının ve kocası Ahmed Karadağlı'nın Doğu Türk birliğinden kendisine bahsetmediklerini, söylemiş, mahkemece görülen lüzum üzerine okunan 3/6/944 tarihli hazırlık tahkikatı ifadesinin doğru olduğunu bildirmiş ve bu ifade de bahsi geçen gizli cemiyeti söylemiş olduğunu dailâve eylemiştir.

Bu hazırlık tahkikatı ifadesine göre:

Vaki davet üzerine Bayan Nuriman'ın evine gideceğinden Ahmed Can'ı da haberdar eylediği ve bunların fikirlerini anlamak maksadıyla bu gitmeyi onun da terviç ettiği ve bunların gizli cemiyetlerine girmek için yemin edildiğini Bayan Nuriman ve kocası Ahmed Karadağlı'dan işittiği anlaşılmaktadır.

2 - HALİM SABİT ŞİBAY;

Ankara'da Diyanet İşleri reisliği müşavere ağasından olup hazırlık tahkikatı safhasında dinlenilmeyen ve duruşma sırasında mahkemece görülen lüzum üzerine amme şahidi sıfatıyla celp edilerek huzuran ve yeminle dinlenen bu zatın duruşma safhasında vaki ifadesinde de:

Zeki Velidi Togan'ın fikirlerinde sebat sahibi olup kanaat getirdiği bir şeyden dönmediği, ilmî ve siyasî birer hayatı olduğu, siyasî uğraşmalarının Türkiye ile alâkadar bulunmayup en ziyade kendi memleketinin kurtulması ve kurtarılması ile ilgili bulunduğu Ruslar çekildiği ve Almanlar ilerlediği zamanlarda Zeki Velidi'nin yine bu suretle kendi memleketi ile alâkadar olup memleketinin kurtarılması lüzumundan bahseyler olduğu, dış Türklerden onu sevenler olduğu gibi sevmiyenlerin de bulunduğu, ayrı ayrı ihtirasları bulunan Türkistanlılardan bazılarının Reisicumhur başkanı, bazılarının da Maraşal vesaire olmak istedikleri, bu kurtarma hareketi için Türkiye'nin çalışma yeri olmayacağı ve olamayacağı hususlarının muhtelif vesilelerle kendilerine söylenilmiş bulunduğu;

belirtilmektedir.

B)- Yazılı deliller;

1 - Zeki Velidi Togan'ın hatıra defteri;

Küçük ve düz beyaz yapraklı bir deftere yazılan bu hatıralar:

Başta birinci sahifesine 1941-1942, "1941 İstanbul 10/12/1940 da başlıyor" yazıları kaydedildikten sonra 100 üncü sahifede 16/Haziran/94I pazartesi günü Reha Oğuz Türkkân'ın büyükadadaki yalılarında verdiği ziyafete işaret edilmekte ve bunun altında A/1 işaretli yerde 18 Haziran 94I de Alman-Türkiye dostluk paktının yapıldığına ve fikrince ve bu ittifakın her şeyden evvel Rusyaya karşı bir hareket olarak telâkki olunduğu kaydedilmekte ve 11 inci sahifede 22/Haziran/94I tarihinde Almanya'nın Rusya'ya karşı harp ilân edildiği not edilirken "bizim de 25 senedenberi güttüğümüz gaye tahakkuk ediyor demektir" denilmektedir.

Aynı sahifede 24/Haziran/... de (94I olacak) Almanya'ya gitmeğe talip olup kâğıtlar yazdığını bildirmektedir.

Aynı defterin 17 inci sahifesinde "1942 senesi başlıyor" diye yazdıktan sonra:

" 1941 senesi hayatımda büyük inkilâplar oldu. O da bugünkü Türkistan ve yakın mazisi, 1919-1941 seneleri arasında Türkistanın vaziyeti eserlerinde yazdığım fikirlerin 22 Hazirandan itibaren tahakkuk yoluna girmiş olması ve hiç olmazda onları imkânlaştıran bir şekil almasıdır.

Bu kitap Almancaya tercümeğe başlandı. Yeni harflerle bastırılması mümkün olacak gibidir. Herhalde bu esere talip çoğaldı. Bu hadiseler yüzünden ben bir daha siyasî adamım, gerçi Türkistan Millî birliğinin eski azaları arasında (okunamamıştır) ihya etmeği tecrübelerimle bugüne kadar muvaffak olamadım. Kazan, Tahir Karabay Türkmenler ve kâşkırlılardan bazılarıyla (94I olacak) 7-8 ve 7-28 de bir komite teşkil etmiş Ahmed Karadağlı ve Nuriman hanımların gevşekliği ve tereddüdüleri sallanmaları yüzünden bu hareket Başkurtlarla Tahir Karabay, Hibetullah İdil ve Bozkurtçularla Hamza Özbek ve Adsız'ın düşüncelerine döndü. Nuri ve Erkilet paşalar Tatarcı ve Sartların tarafını iltizam ettiklerinden 5/12/94I tam bir kriz devrini (okunamadı) o gün Hasan Ferid, Halim Sabit, Tahir Karabay benim evimde içtima halinde idiler. Onlar azimkârlıkla beraber bulundular. Özbeklerden Azâm Oğuz Hemişe nihayet 9-12, 25-12 de (94I olacak) toplanarak Eminbey Resulzade gurubu Halim Sabit Alimcan İdris, aramızda eski Türk ocakçıları reisi Hamdullah gurubuna istinaden Tutsak

Türklerin kurtuluş komitasını teşkil ettik. Buna şimdilik Kazanlar-
dan Tahir Karabay (okunamadı) Kırımdan Şefika hanım girecek. Belki
Doktor Haydar Gaspıralı, amma Tatarcılar, Sartçılar girmiyecek ih-
timal Mustafa Çokay da girer. Ona da mektup yazıldı. Osman Tokum-
bet de bütün vücudiyle taraftar.." diye hatıralarını kaydeylemekte-
dir.

Aynı hatıra defterinin 21 inci sahifesinde etrafı siyah mü-
rekkepli kalemle çizilmiş kısmında da 29 Sonkânunda Almanya'ya git-
mek maksadiyle Ankara'ya gittiğini, bu teşebbüsünün akim kaldığını
belirtmektedir.

22 inci sahifede 12/4/942 tarihi ile işaretlenen ve yine
etrafı siyah çizgi ile çizilen ve altına "B" işareti konulan kısım-
da (Büyükderede Orman mektebi talebesi Fazıl Hisarcıklılardan, Kay-
serili Ankara'da Seyid Ali'nin eski talebesi) adresi, 23 üncü sahi-
fede B.1. işaretli, etrafı yine çizilmiş kısımda da Alman sefirinin
(Zeki Velidi'ye) Almanya'ya gitmesi için vize verilmesini isteyerek
bizim Hariciye vekâletine müracaat ettiği, hariciyenin hemen reddet-
tiği yazısı bulunmaktadır.

Diğer sahifelerde yazılı bulunan kısımlar ise dava mevzuu
ile alâkadar bir durum arzulememektedir.

Bu yazılı delilin duruşmada okunmasına karşı Zeki Velidi
Togan 25/İlk kânun/1941 içtimaından sonra Türkistan millî birliği
arkadaşlarının, kendisinin Ankaraya gidip Hariciye vekâleti ile
temas ederek siyasî bir maksatla Almanyaya gitmesinde bir mahzur
olup olmadığının araştırmasını münasép gördüklerini, Ankara'da yap-
tığı temaslarda siyasi düşünce bakımından buna müsaade edilmediğini,
sanıklardan Fazıl Hisarcıklıların ve Ankara'da Ziraat fakültesi pro-
fesörlerinden Türkistanlı Seyid Ali'nin talebesi olduğunu ve Seyid
Ali bu sanık hakkında Türkçü bir çocuk dediğini ve ~~Eszkurt~~ bu pro-
fesörün tavsiyesi üzerine gıyaben bu genci tanıdığını, gerek bu ya-
zıların ve gerek aynı defterin 23 üncü sahifesindeki yazının kendisi
tarafından yazıldığını bildirmiş ve bu son kısım hakkında da yukarı-
da kendisinin Almanlarla alâka ve teması hakkında yazılı izahatı
vermiştir.

Bu hatıra defterinin 17 inci sahifesinde yazılı "1942 sene
başlıyor" kısmına karşı da duruşma zaptının 368 inci sahifesinde:

Bu yazının da kendisi tarafından yazılıp Türkistan millî -

birliği mensupları arasındaki ihtilaflara dair olduğunu, 5/T2/94T tarihinde bunlar arasındaki şiddetli geçimsizlik ve aykırılığı bertaraf maksadı ile evinde bir toplantı yaptığını ve Doktor Hasan Ferid Cansever de bunlardan bazıalarını tanıdığı için aralarındaki barışmayı temin maksadiyle kendisinden istifadeyi düşündüğünü ve evvelce verdikleri karar mucibince bu toplantıyı müteakip gittikleri Kaşkırlı Şevket'in evinde ev sahibini kaçmış ve iki tarafın da gelmediklerini görmeleri hasebiyle barışma olmadığını izah eyledikten sonra:

Türkistanlıların aralarındaki bu anlaşmazlığın Bozkurtçuların arasındaki kavgaya döndüğünü Adsız ile Hamza Sadi Özbek'ten de bu suretle bahseylediğini belirtmiş ve "Tutsak Türk illeri" yazılı deliline karşı müdafaasını serdederken bahseylediği Tutsak Türk illeri komitesi, bu hatıralarında adı geçen komita olduğunu ve reisinin Resulzade Emin bulunduğunu anlatmış Ahmeh Karadağlı ve Nuriman hanımların gevşeklik ve tereddüdlерinden ve sallanmalarından bahseylemesinin ise Ahmed Karadağlı'nın Türkistan millî birliği davasında kendisini az müdafaa eylemesinden ileri geldiğini söylemiştir.

Doktor Hasan Ferid Cansever:

Istanbul'da bulunan Türkistanlılardan bazıalarını tanıdığını söyleyerek Zeki Velidi Togan'ın bu husustaki sözlerini tasfik eylemiş;

Hi betullah İdil de:

Rusyada memleketin kurtulması için çalışacağı hususunda Zeki Velidi'ye söz vermiş olduğundan bu hatıra defterinde isminin geçmesinin bu sebebden ileri gelebileceğini bildirmiştir.

2.
A)- Tutsak Türk illeri ~~ilkeri~~ ve uluslarının temsil komitesi ve programı

B)- Tutsak Türk illeri birliği. Dilekler;

Tahkikat sırasında yapılan aramalarda sanıklardan Doktor Hasan Ferid Cansever'in evinde ve muayenehanesinde zuhur edip mahkemece tetkik olunan bu vesikalardan:

Birincisi iddia makamının esas hakkındaki mütalâalarında da aynen kaydedilmiş;

İkincisi olan Tutsak Türk illeri birliği ve dilekler dava dosyasında V.39 işaretli beyaz zarfta bulunan müderecatına nazaran baş tarafı aynen tutsak Türk illeri uluslarının komitesi kısmındaki yazı gibi olup dilekler de 6 madde halinde sıralanmıştır.

Muhteviyatının aynen hükmü geçirilmesine lüzum görülmiyen bu yazılar alâkadar sanıklara isnat olunan ve hükümeti devirmeğe matuf gizli ittifaka ve cemiyet teşkiline müteallik fiil ile doğrudan doğruya ilgili bulunmamakla beraber Zeki Velidi Togan ve arkadaşları tarafından ayrıca gaye edinilen Türkistanın kurtuluşu düşün^{ce}ve amaçlarının birer delili bulunmaları bakımından incelenmiştir.

Zeki Velidi Togan duruşma sırasındaki ifadesinde: (sahife 364)

"Tutsak Türk ^{ileri}birliği" başlıklı yazıyı kendisinin yazmadığını, İran Türkmenlerinden olup Cumhuriyet halk partisi tarafından Türkiye ye getirilen ve halk fırkasında terbiye edilen ve halen İran'da bulunan Behram adında biri tarafından kendisine gösterilmiş ve bunun Azerbaycanlılardan biri tarafından tertip edilmiş olduğunun kendisine söylenilmiş bulunduğunu ve isteği üzerine bu yazının bir örneğini bu gençten aldığını ve mahkemede okunan şimdiki yazı şeklinin halen diyanet işlerinde bulunan Halim Sabit tarafından kaleme alınmış olduğunu ve fakat evvelki şeklinin kendisi veya başkası tarafından mı Halim Sabit'e verildiğini hatırlayamadığını ve 94I senesi aralık ayının sonunda bu yazıdan bir iki nüshayı Halim Sabit'ten aldığını ve bu yazının bir örneğini Doktor Hasan Ferid Cansever'e ya kendisinin veya başkasının verdiği ve Halim Sabit tarafından kaleme alınan bu yazının, Emin Resulzadenin idaresinde Rusya islâm-larını ve Türklerini temsil eden bir heyet teşkili fikriyle kaleme alındığını ve bu yazının örneğini Doktor Hasan Ferid Cansever'den başka kimseye vermediğini ve Taksimde Beyan Nuriman Karadığılı'nın yardım cemiyeti ile bunun hiç bir alâkası olmadığını, Doğu Türk birliğinden maksatlarının da Doğu Türk birliklerini bir federasyon halinde birleştirmekten ibaret olduğunu, Türkiye'de bu maksat üzerinde uğraşmaları ise kültürel olup siyasî safhası ile alâkadar bulunmadığını, bu son ciheti dışarıdaki mümessillerine ve bunlardan Mustafa Çokayoğlu'na bıraktıklarını, bu tutsak Türk birliğine Azerbaycan, İran ve Afgan Türklerinin de dahil bulunduğunu ve fakat kendisinin şahsen buna muarız olduğunu söylemiş;

Bu yazı dolayısıyla ismi geçen Doktor Hasan Ferid Cansever de: okunan ve arama sırasında evinde evrakı arasında bulunan yazıyı evvelce okumadığı gibi mevcudiyetinden de haberdar olmadığını ve muhteviyatını ancak mahkemede okunması dolayısıyla öğrendiğini ve bu yazının kimin tarafından verildiğini ve kendisinin çıkardığı Türk yurdu mecmuası evrakı arasında nasıl ve ne suretle bulunduğunu da sarih olarak bilemediğini ve Türk ocaklarında çalıştığı zamandan

beri Rusyalı Türklerden olup Türkiyeye iltica etmiş bulunanların daima kendi memleketlerinin kurtulması ve istiklâllerine kavuşmaları arzularından ve Rusyanın bu harpte mağlubiyetinin bu arzularına müessir olacağından ve hatta bu aralık Resulzade Eminden de bahsedtiklerini, Halim Sabit ve diğerleri bu programdan okuyarak kendisine anlatmadıkları gibi programda mevzu bahis icra komitasından haberdar olmadığını bildirmiştir.

Hazırlık tahkikatı ifadesinde "Zeki Velidi bir gün evinde bana okumaklığım için bir takım evrak verdi. Bunların arasında daktilo ile yazılmış "Tutsak Türk illeri birliği" diye bir yazı gördüm" diye açık bir beyanda bulunan sanık Hamza Sadi Özbek, duruşmada ve bu delilin münakaşası sırasında bu ciheti inkâr ile böyle bir şey demek istemediğini, yanlış zaptedildiğini iddia etmiştir.

Dava dosyasında V.39 işaretli beyaz zarf içinde bulunan "Tutsak Türk il ve uluslarının temsil komitesi başlıklı yazı hakkında ise ilgili sanık Zeki Velidi Togan:

"Tutsak Türk illeri birliği" yazısı hakkında söylediklerine ilâve edecek bir şey olmadığını belirtmekle beraber millî misak keyfiyetinin hiç yazılmamış olduğunu, icra komitesi reisi olarak Resulzade Emin'i, aza olarak ta Alim Can İdrisle Türkistanlı Mustafa Çokay'ı intihabı düşündüklerini ve fakat bu düşüncelerinin fiiliyat sahasına çıkmadığını, bu kâğıdı Doktor Hasan Ferid'e verdiğini hatırlayamadığını belki de vermiş olabileceğini ve bu yazıdan mevzu bahis işler için yemin de edilmemiş bulunduğunu anlatmış;

Doktor Hasan Ferid Cansever de :

Bu kâğıdın Zeki Velidi tarafından kendisine verildiğini ve arama sırasında üzerinde ve cüzdanında bulunduğunu ve belki bunu Zeki Velidi Ankara'ya giderken kendisine vermiş olabileceğini, mün-derecatını hatırlamadığına göre bunu okuduğunu da zannetmediğini mesleği itibariyle çok meşgul bir insan olduğundan Almanyada esir bulunan Rusyalı Türklere yardım maksadiyle Zeki Velidi tarafından teşkil edilmek istenen yardım cemiyetine aid bir vesikadır zanniyle bu kâğıdı almış olabileceğini, okunan kâğıdda mevzu bahis icraat hakkında fiili bir hareket yapıldığını da duymadığını söylemiştir.

Anme şahidi olarak duruşma sırasında yeminle dinlenilmiş ve şahadetinin bir kısmı yukarıda şahitler kısmında hulâsa edilmiş bulunan Halim Sabit Şıbay bu şahadetinde bu iki yazının, Zeki Velidi

Togan'ın iddia eylediği gibi kendisi tarafından yazılmadığını ısrarla bildirmiştir.

3- Dava dosyasında mevcut kurşun kalemle yazılı Reha 65 işaretli Zeki Velidinin Rehaya akıl verdiği iddianamede yalnız tarihleri yazılı mektuplar" diye işaretlenmiş beyaz zarf içinde bulunup 8/12/944 tarihli duruşmada okunan ve Zeki Velidi Togan tarafından Reha Oğuz Türkkkan'a (eski harflerle) yazılan 10/10/940 İstanbul tarihli mektubun "keza hakkımda "muharrirlerimizden" gibi bir tabir de şimdilik kullanmayınız. Sovyetlerle mücadeleniz benim iştirakim olmadan ve umumiyetle Rusyalı Türk milliyetçilerininin dahli olmıyan tam yerli bir hareket olarak görülmelidir.

Burada Bolşevikleri kuşkulandıran şey benim 1929-1940 seneleri arasında Türkistanın vaziyeti"nin neşredilmiş olması olsa gerektir. Ben bunu Zaman ve Remzi kütüphanelerinden başka bir yerde sattırmıyorum. Ve gazetelerde de bahsettirmiyorum.

Anlaşıldığına göre bu "Yeniyol"cular beni kendilerine cevap vermiye mecbur edip, yalanlarla tahkir ederek bir skandal çıkarmak ve efkârı umumiyeyi bana celp ederek bir taraftan beni rezil etmek diğer taraftan da kendi mecmualarını için propaganda yapmak istiyorlar. Buradaki Türkistanlılar arasında bana ve Türkistan gençler birliğine muhalif bir zümre (Mecdeddin zümresi) vardır. Yeniyolcular bunların vasıtasile benim Türkistandaki faaliyetime ve basmacılık zamanındaki rolüme aid malûmat elde etmek isteyörlar.." "Türk budununun geleceği için mücadele etmek ve bu budunun Rusya ile olacak çarpışmaları gününe hazırlamak maksadını güden neşriyat üç şekilde olmalıdır.

1 - Biri ilmî Türkçülük, ki zahiren siyasetle ve Sovyet aleyhtarlığı ile hiç ilişiği olmayacak. Siz bir vakit bu yolda bir mecmua neşretmek istemiş ve benden makale almıştınız. O işi yapmalı fakat onun naşiri artık siz olmamalısınız. Yani onu başka bir arkadaşınız çıkarmalı.

2 - Aynı siyasi ve içtimai neşriyat, burada Bolşevizm, Masonluk, Pasifistlik vesaire ile alenen mücadele edilmeli, bu mecmua Bolşevizmle mücadele ederken "Biz bolşevik aleyhtarıyız. Çünkü Bolşevikler Rusyada bizim kardeşlerimizi mahvediyorlar" dememeli, doğru-
dan doğruya bolşevizmin umdelerini onun emperyalizmini tahlil etmeli. Yani bu mecmua Türkiye harici Türkler alâkadar olsa da onu siyasi bir umde olarak, bilhassa Rusya aleyhine, bolşevizm aleyhine

propaganda da kullanmamalı ve hükûmete bu mesele yüzünden müşkilat çıkarmamalı... Bozkurt bu vazifeyi üzerine almış bulunuyor...." diye yazılı kısımlarına karşı alâkadar sanık Zeki Velidi Togan bu mektubu Reha Oğuz'a kendisi yazdığını, dava dosyasında mevcut yazının sanıklardan Hamza Sadi Özbek'in olduğunu, fikirlerin kendisinin olduğunu, Irkçılık ve bunun propagandası ile, Sovyet aleyhtarlığı ile alâkası bulunmadığını ve böyle görünmek te istemediğini bildirmiş;

Hamza Sadi Özbek;

Bu yazıların kendisi yazısı olup ve yine Arap harfleriyle yazılan asıllarından kopya ettiğini, asıllarının Reha'da olduğunu söylemiş;

Reha Oğuz Türkkan da:

Bu mektubu almış olduğu ve fakat bu nasihatları tutmadığı cevabını vermiştir.

4 - Sanıklardan Hamza Sadi Özbek'in Zeki Velidi Togan'a yazdığı mektuplardan:

A)- Muğla 23/6/94I tarihli daktilo ile yazılmış ve kırmızı renkli kalemle NO.9(J) işareti konmuş olan mektupta:

Rus-Alman harbinin başladığına ve ~~bütün~~ bundan heyecanlandığına, nihayet büyük inhidamın vukuuna çok bir zaman kalmadığına ve Zeki Velidi Togan'ın 1929-194I seneleri arasında "Türkistanın vaziyeti" adlı eserinde ileri sürdüğü noktaların isabetine işaret edildikten sonra; "Sayın Hocam, bütün bunları bir şeyler demek için yazıyorum. Aynı vazife saatinin çalması yaklaşıyor. Ben böyle tahmin ediyorum. Belki de zaman yaklaşmış ve hatta geçmiş de olabilir. Hükûmetimiz kiyasetli siyaseti ile bitarafliğini ilân etti. Fakat o ilân hükûmetin bitaraflığıdır. Bizim bitaraflığımız değildir. Ötedenberi ruhtarımız Sovyetlerle zaten mücadele (hatta muharebe) halinde idi. Bu sefer bilfiil çalışma imkânının geldiğine inanıyorum. Şüphesiz sizler bu hususta boş bulunmayorsunuzdur. Elbet Arkadaşlarla buluşup konuşulmuştur. Ve Elbet yapılması lâzım gelen şeyler tesbit edilmiş olacaktır. Bu takdirde beni hatırınızdan çıkarmadığınızı zannetmek isterim. Büyük günler, muazzam hadiselerin vukuu günleri yaklaşıyor. Hadisenin münakaşasında Almanyanın kararı şüphesiz mühimdir. Ve Milliyet prensiplerinin adeta tatbikçisi vazifesini üzerine almış bulunan Almanya, Rusya'nın inhidamında Rusyadaki Türklerin haklarını ve istiklâllerini tanıması icap edecektir." diye yazılan kısmında

sonra İstanbul'daki Türkistanlılar arasındaki ihtilâfı, şahsî kin ve garazları bir tarafa bırakarak aralarında kuvvetli bir birliğin temini mümkün olduğuna, küçük bir vapurda veya çok tenha bir yerde bir toplantı yapılarak kurtuluş yolunda bir beraberlik içinde hareket edilmesine işaret edilmiş ve çok ehemmiyetli mevzularda konuşmalar yapıldığı takdirde dört, beş gün önce kendisine telle haber verilmesini istemiştir.

B)- Hamza Sadi Özbek'in Milas'tan Zeki Velidi Togan'a arap harfleriyle yazıp dava dosyasında bulunan ve duruşma safhasında okunan 15/12/94I tarihli mektubun 5 ve 6 ıncı sayfelerinde:

Reha Oğuz Türkkand an aldığı mektuptan bazı parçalar olarak: "geçinemiyen tarafların uzlaşmasına imkân olmadığına göre tutulacak tek yol, Zeki Velidi'nin tarafını tutmak, ötekilerine galip gelmesini temin etmektir."

"Ben Zeki Beyin Başkurtlar arasına gitmesine taraftarım. O, Türkistana gitmek istiyor. Amma ben kısmen ikna etmiş vaziyetteyim."

"Belli olan şu ki Zeki Velidi'nin Türkistan kentlerinde başarı ihtimali pek şüpheli. Onu tereddüdsüz seven ve bir işareti ile ateşe atılacak olan Başkurtların arasına gitmeli ve buna dayanarak Türkistana namzetliğini koymalı."

"Ben burada (Çakmak'ın-Mareşal'ın izniyle), gedikli subay ve yüz kadar münevver ~~gedikli~~ gönüllü götürebileceğimi umuyorum."

"Biz misyonerler gibi çalışarak, doğu, batı Türkistanında birlik propagandasını yaparız. Yani Cengiz Kaanın Mahmud Yalvaç'ı oluruz."

"Nihayet bir gün Başkurt ordusu Kırgızlarla da işbirliği yaparak ve birlik ülküsü için hareket gerektiğini ilân ederek, Türkistan kentleri pek kolay ele geçirilir."

"Görüyorsunuz ki her işi Anadolulu Bozkurtçular yapmak ve Özbeklerden olsun, diğerlerinden olsun bir şey beklememek mecburiyetindedir."

diye yazdıktan sonra Oğuz'un Türkistana değil, Başkurdistan'a gitmek lâzım geldiği fikrini ileri sürerek Zeki Velidi'yi kararından vaz geçirip geçirmediğini sormaktadır.

Bu mektuplardan birincisi hakkında:
Hamza Sadi Özbek, bunu yazıp Zeki Velidi'ye gönderdiğini ve son tahkikat kararında bazı parçalar alınmak suretiyle bahsi geçen

mektubun bu olduğunu ve bunun Rus-Alman harbinin çıktığı tarihin ertesi gününün kendisinde bıraktığı büyük heyecanın mahsulü olduğunu ve Rusların inhidamı halinde hükümetin müsaadesiyle Rusya'ya gidip çalışmak istediğine bir işaret olmak üzere "vazife saatinin geldiği"nden bahseylediğini ve büyük günler geleceğinden diye yazması ise bu harp dolayısıyla bütün Türklerin esaretten kurtulacağı ümidi olduğunu müdafaaten söylemiş, ikincisi dolayısıyla de:

Bu mektubu da kendisinin yazıp Zeki Velidi'ye gönderdiğini bu mektupta, Reha Oğuz Türkkandan aldığı mektup parçaları hakkında Zeki Velidi'den aldığı cevapta bu hususta bir tafsilât bulunmamakla beraber Reha'ya Türkkan soyadının yakışmadığı bildirilmesinden onun Başkurdistana gitmek vesair meseleler hakkında yazdıklarınının yalan olduğuna inandığını bildirmiş;

Zeki Velidi Togan da: Bu mektupları aldığını belirtmekle beraber birincisi hakkında bir şey söylememiş ikincisi hakkında da bu mektupta Reha'nın mektubuna aid olarak kaydedilen kısımların doğru olmadığı ve Reha'ya bu hususta bir şey söylemediği ve Rehanın da kendisine gelip bu hususları konuşmadığını ve yalnız fikir esasları ile vaki konuşmalarından çıkarmış olduğu bir kombinezon olduğu cevabını vermiş;

Reha Oğuz Türkkan ise,

Hamza Sadi Özbek'in bu mektubunda kendisine aid olarak bahsi geçen mektubu kendisinin yazmış olduğunu belirtmiş ve Bayan Nuriman Karadağlı'nın evinde 1941 senesinde yapılan yeminden sonra duruşma safhasında bahsi geçen düşünceler tesiriyle harekette bulunduğunu söylemiştir.

Dava dosyasında (V.59) işaretli beyaz zarf içinde bulunup duruşma sırasında okunan mektuplardan:

12/12/942 Pazar saat 11.30 tarihli ve Abdülkadir imzalı, arap harfleri ile Zeki Velidiye yazılmış mektupta:

"Dün Seyid Ali ile uzun uzadıya konuştuk. Senin ona yazdığın mektubu da okuduk. Dediğim gibi Seyid Ali doğrudan doğruya "mühasebete" girmekten çekiniyor. Ailemi de ve beni temin eder ve gel derlerse ben hazırım. Fakat ben teşebbüs edemedim. Gerek mevkiim icabı ve gerek iktisadî cihetten hayat geçimim buna müsaade etmiyor diyor. Haklı olduğu da şüphesizdir.

Bu gibi işlerin hep bir elden idare ve kumanda edilmesini

talep ediyor. Bizim kendi büyüklerimizin nazarını çok sarih olarak görmek istiyor. Çoluk çocuk sahibi bir adam için bütün bunların sarahaten halli lazımdır diyor.

Her işi senin idare etmeni, fakat sarahatlı ve vuzuh ile tatbik edilmesine taraftardır. Bu meselede hep ikimiz de aynı fikirdeyiz."

Kısmına karşı Zeki Velidi Togan;

Bu mektubun kendilerinin Türkistan Millî Birliği meselesini bir daha ihya etmek hususunda hemşerileri arasında konuşulduğunu gösterdiğini ve mektubu yazanın Ankara'da profesör Abdülkadir İnan olduğunu, bu konuşmada bir şey çıkmadığını, Seyid Alk'nin tavsiye eylediği izini almak için Ankara'ya gitmek imkânını da bulamadığını ve kendisinin Seyid Ali'ye yazdığı mektubun muhtevasını hatırlayamadığını, fakat herhalde Türkistanlılar arasında mevcut anlaşmazlıktan bahsetmiş olacağını söylemiştir.

6 - Dava dosyasında mevcut olup Duruşma sırasında tetkik olunan ve Zeki Velidi Togan'ın evinde bulunduğu kaydedilen ve üzerindeki Türkçe ve Fransızca yazılarda duruşma zaptında tesbit edilen beş mühür hakkında;

Zeki Velidi Togan:

927 senesinde Mustafa Çokayoğlu'nun Avrupada Türkistanlıların mümessili olarak tayin edilmiş olduğunu ve yanında muavin olarak Buharalı Ahmed Naim'in bulunduğunu ve sonuncusunun ekseriya Berlin'de, Mustafa Çokayoğlu'nun ise Paris'te oturduğunu, Türkistan Millî Birliğinin Berlin'de ve Pariste bulunan mümessillerine hem bu birliğin ve hem de bu birlik Avrupa mümessilliğinin birer mühürünün yaptırılıp verilmesine karar verilerek bu kararın İstanbul'da bulunan "Türkistan Millî Birliği"ne bildirildiğini ve kendileri de bu mühürleri İstanbul'da yaptırıldıklarını, ilk defa lâstikle yaptırıp gönderdiklerini beğenmemeleri hasebiyle ikinci defa maden üzerine yaptırıldıklarını ve bu defa (N) harfinin ters yapılması üzerine üçüncü defa yaptırmak mecburiyeti hasıl olduğunu ve bunları Paris'e kendisinin gönderdiğini, beğenilmeyen ve yanlış yapılanların kendisinde kaldığını ve bunlardan birinin Avrupada kullanıldıktan sonra iade edildiğini söylemiş, kendi ismini taşıyan mühürün ise kütüphanesinde bulunan kitaplarına basılmak üzere yaptırıldığını ilâve etmiştir.

Zeki Velidi'nin gizli cemiyeti ve ittifakı hakkında ilgili sanıklardan hazırlık tahkikatı ve duruşma safhalarında vaki beyanlarına, huzuran ve yeminle dinlenen şahitlerin açık ifadelerine ve yazılı deliller münderacaatına göre bu fiilin viedanî kanaat bakımından ve ayrıca hukuk cephesinden tetkik ve tahliline gelince:

Zeki Velidi Togan'ın ve diğer ilgili sanıkların evvel ve ahir vaki iddia ve müdafaalarında bu gizli cemiyetin Almanyadaki Türkistanlı esirlere bir yardım cemiyetinin teşebbüs gurubu veya doğu Türk birliğinin evvelâ buradaki Türkistanlı ve Türkiyeli Türkler arasında bir dil ve kültür birliğini temin ve Türkistan'da kurtulduktan sonra oradaki kültürel faaliyetleri için şimdiden buradan eleman tedariki maksadiyle kurmuş bir cemiyet olduğu belirtilmekte isede bu iddia ve müdafaanın biran için kabulü halinde bu gibi kültürel gurub ve cemiyetlere girmenin, ilgili sanıkların ifadelerine göre yukarıda etrafiyle izah edildiği veçhile hususi merasim ve yemin ile teyidine hiç bir surette bir lüzum ve zaruret bulunmadığı gibi yine bu ifadelerden de anlaşılacağı veçhile vilâyetten izin alınma teşebbüsü yapılırken hususi maksatların gizlenmesine de ihtiyaç görülmiyeceği aşikâr mütalâa kılınmıştır.

Bu cemiyete yeminle dahil olan Reha Oğuz Türkkkan, Nurullah Barıman, Cihat Savaşfer ötedenberi Türk kültür birliği için Bozkurt mecmuasiyle istedikleri gibi neşriyat ve telkinat yapmaktalar iken bunun üzerine ayrıca bunlara yemin ettirmek manasızlığı karşısında her işitenin zihninde bir istifham işareti uyandıracığı her zaman akla gelebilir..

Kurulacak Türkistan için kültür ve idare elemanı tedariki iddiasına gelince:

Her üçü de o zaman henüz lise talebesi vaziyetinde bulunan Kültür, idare ve hayat tecrübesi bakımından pek mübtedi ve Türkistan'daki dil veya lehçelere de tamamen yabancı olan bu çocukların Türkistanda ne idare ve ne de kültür elemanı olamayacaklarını kendileri takdir edemeseler bile yaşlı, tecrübeli ve ayrıca gençlerin kabiliyet ve ruhiyatına herhalde vakıf bir profesör olan Zeki Velidi Togan'ın bu noktayı idrak ve takdir edeceği şüphe götürmez bir hakikattir. Bunu hiç birisinin takdir edemedikleri kabul olunsa bile bu maksatla yemin ettirmeğe bir sebep ve lüzum da görülemez.

Bahususki ifadelerine göre bu vazifeyi kabul etmek için hükümetin muvafakatı şartı/ileri süren bu sanıklara bu halde yemin -

ve temin maksadiyle bazı teşebbüs ve hareketlerde girişeceği kanaati, diğer deliller ile de kuvvetlenerek kendiliğinden tahassül eder.

Hükümetimizin bu badirede harp harcı almak hususundaki kat'i kararı ve ayrıca Ruslarla birlikte Almanlara karşı savaşta olan İngilizlerle de ittifak halinde bulunması hasebiyle hükümetten bir müzaheret göremeyince Türkistanda Enver Paşa'dan öğrendiği şeylere başvurarak birinci cihan harbinde Enver Paşa'nın Türkiye'de oynadığı aynı rolü taklid ve tekrar etmek istediği anlaşılmaktadır.

Heyetimizin vardığı netice ve kanaata göre Zeki Velidi Toganın Bayan Nuriman'ın apartmanında ilgili sanıklara ettirdiği yemin, açığa vurulan gayeden çok uzak, büsbütün başka, hususi ve mahiyet itibariyle büyük bir kasdin, düşünülen ve istenilen bir gayeye ulaşmak amacı ile bu ciheti manevî ve kuvvetli bir bağ ile de takviye düşüncesinin izharından başka bir şey değildir.

Bizzat Zeki Velidi Togan ifadesinde gizli cemiyetlerde yemin usulünü evvelce bilmediklerini, bunu Türkistanda Enver Paşa'dan öğrendiklerini ve ancak bundan sonra tatbik eylediklerini söylemektedir.

Enver Paşa'nın, eski ittihad ve terakki cemiyetinin ileri gelen azalarından biri olduğu ve bu cemiyetin teessüs ve faaliyetindeki rolü düşünülecek olursa bu noktaya matuf beyanın doğru olduğu neticesine varılır.. Filhakika ittihad ve terakki cemiyetine insana korku veren hususi bir merasim ^{ile} yemin ederek girilmesi ve ihanet halinde ölüm cezasının yemin esnasında evvelden kabulü bu cemiyetin basit bir teşekkül olmayup büyük işleri gaye edindiğini gösterdiği gibi gizli faaliyeti sonunda da istipdad rejiminden Meşrutiyet idaresine geçilmesini başarması da cemiyetin teessüs ve teşekkülündeki hedef ve gayenin hükümet idaresine karşı bir hareket olduğuna bir işarettir.

Bu cihetleri bilen ve esas memleketi olan Türkistanda Ruslara karşı kurtuluş mücadelelerinde bu usulü tatbik ettiği görülen Zeki Velidi Togan bir taraftan şahsi ve siyasî ihtirasını tatmin, diğer taraftan Rus-Alman harbî dolayısıyla o tarihlerde göze çarpan Alman muvafakiyetleri sayesinde ilgili sanıkların ifadelerinde de anlattıkları veçhile Rus ordusunun mağlubiyet ve inhilâli halinde memleketlerinin istiklâlini temin maksadı ile bir teşebbüste bulunmayı düşünmüş ve Türkiye'de muhacir olarak bulunan Türkistanlıların

aralarındaki ayrılık ve geçimsizlik dolayısıyla da bu harekete müzahir olamayacaklarını da anlayarak bu ciheti hususi vasıtalarla temin ve icra kararını vermiş olduğu anlaşılmaktadır.

Gerek yemin şekli ve gerek Zeki Velidi' Togan'ın hükmün baş- taraflarında kaydedilen ifadesinde bahsi geçen 927 senesindeki tea- vün cemiyeti için hazırlanmış ve kısmın tadil edilmiş olan nizamna- me ve aynı seneden kalan yedi maddelik program aramalarda elde edi- lemediği için bunların muhtevası mahkemece meçhul kalmış ve yalnız ilgili sanıkların bu noktalar etrafındaki beyanları ile iktifa edilmiştir.

Yine Zeki Belidi Togan'ın yukarıda kaydedilen ifadesine göre kendisinin, Bayan Nuriman Karadağlı ve kocası Ahmed Karadağlı'nın aralarında yaptıkları gizli ittifak ve buna aid konuşmalar 8/Ağus- tos/94I tarihinde Türkistanlıların ayrılması ile biten hadiselerin intibai ve tesiri altında olmuştur.

Gizli cemiyet ve ittifakın kararlaştırıldığı, Türkistanlı ve Türkiyeli Türklere yemin ettirildiği anlaşılan toplantılarda bizzat Zeki Velidi Togan'ın kat'i beyanı veçhile 9/Ağustos/94I ta- rihi 15/Eylül/94I arasında olmuştur.

Almanların Ruslara karşı açtıkları harpte büyük meydan mu- harebelerini kazandıkları 10/Temmuz/94I tarihinden sonra ve bilhas- sa Almanların teakup eden zaferleri sırasında bu toplantıların yapılması ve mevzuubahs kararın verilmesi Zeki Velidi Togan'ın Alman zaferinin devam edeceğine ve nihayet Rusların mağlup olacakla- rına inanarak bundan faydalanmayı da düşündüğünü göstermektedir.

Zeki Velidi Togan'ın Ankaraya giderek Hükümet erkânıyla yap- tığı temas ve sondajlarda Türkiye'nin harbe girmemek ve bitarafılığı muhafaza etmek hususundaki kat'i kararını da öğrendikten sonra ilgi- li sanıklardan Cihad Savaşfer'in söylediği gibi iyi idare etmiyen, tarihin büyük fırsatlarını kaçıran bugünkü hükümeti bir fırsat zu- hurunda, Alman zaferi müsbet bir şekil alınca derhal bir ayaklanma ile devirerek yerine milliyetçi bir hükümet kurmayı tasarladığı ve bu karar üzerine Reha Oğuz Türkkkan, Cihat Savaşfer, Nurullah Barı- man gibi Türkiye'li Türklerden ve Türkistanlılardan çok zengin ol- duğu anlaşılan Bayan Nuriman Karadağlı ile kocası Ahmed Karadağlı- dan ve evvelce Rusya'da bir basmacı ve çeteci olduğu ifadesinden anlaşılan Kazanlı Hibetullah İdil'den ve bunların delâleti ile il- tihak edecek diğer şahıslardan istifadeyi düşün düğü kanaatına varılmaktadır.

"Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyetine aid deliller" kısmında ve (B) işareti ile başlıyan yazılı delillerden I numaralı bendinde kaydedilen Zeki Velidi Togan'ın hatıra defterinin "10. sahifede A/1 işaretli yerde" Alman-Türk dostluk paktının yapıldığına ve fikrince bu ittifakın her şeyden evvel Rusyaya karşı bir hareket olarak telekki olunduğu ve 11 inci sahifede 22/Haziran/94I tarihinde Almanyanın Rusyaya karşı harp ilân eylediği not edilirken "bizim de 25 senedenberi güddüğümüz gaye tahakkuk ediyor demektir." gibi ve bunu müteakip yazılar Zeki Velidi Togan'ın bu düşüncelerine açık bir delil ve işaret olarak telekkiye çok müsaiddir.

İlgilisanıklardan Cihat Savaşfer hazırlık tahkikatı safhasında bu noktaya matuf olarak verdiği ifadesinden duruşma safhasında dönmüş ve inkârda bulunmuş olmakla beraber yukarıda kendisine aid kısımda da kaydedildiği veçhile duruşmadaki vaki ifadesine göre:

Yeminden sonra teşkilâtın gayesi üzerinde yapılan konuşmada Türkiye Rusya'dan çekindiği için bu faaliyete müzaheret göstermiyeceği düşüncesiyle gizli çalışılacağı, ketum davranılacağı, teşekkürle daima eleman toplanılacağı ve hükûmetten bir müsaade ve müzaheret görülünce maksadın açığa vurulacağı ve Almanyanın müzaheret gösterip göstermiyeceği hakkında müsbet bir şey bulunmadığı ve Doğu Türkistan birliği için Türkiye'den eleman toplanarak yardım maksadı ile oraya gönderileceği...." hususlarının mevzuubahs olduğunun ve yine ilgili sanıklardan Nurullah Barıman'ın bu cemiyet dolayısıyla duruşmada vaki ifadesinde:

Bayan Nuriman Karadağlının evinde yapılan toplantıda yemini ve yemeği müteakip muhtelif konular üzerinde yapılan konuşmalar da Zeki Velidi Togan'ın, karar verilen hususlar hakkında reislik vazifesinin de kendisinde kalması icap ettiğini söylediği ve bunu kabul ettikleri ve bu arada Türkiye'nin Ruslara karşı harbe girmesinin lüzumlu ve doğru olacağını düşünüldeği ve bu fikrin kendisi dahil, Zeki Velidi, Reha Oğuz Türkkkan ve diğer orada bulunanlar tarafından ileri sürüldüğünün anlatılması da bu toplantılarda ve konuşmalarda Türkiye'nin Almanlarla birlikte Rusyaya karşı harbe girmesi keyfiyetinin mevzuubahs olduğunu göstermiş ve bütün bunlar Cihad Savaşfer'in hazırlık tahkikatı safhasında bu nokta etrafındaki vaki açık ve samimi itirafını teyid eder mahiyette görülmüştür. Bu gizli ittifakın hükûmeti devirmeğe matuf bir teşebbüs olduğu hakkındaki deliller yalnız Cihat Savaşfer'in hazırlık tahkikatındaki

ifadesinden ibaret değildir.

Yukarıda Cihat Savaşfer kısmında kayıt ve tesbit edilmiş olduğu veçhile Amme şahitlerinden Hüseyin Yalçınların gerek hazırlık tahkikatı safhasında ve gerek duruşma sırasında vaki yeminli ve etraflı şahadeti bu ciheti teyid eylediği gibi sanıklardan Muzaffer Eriş'in bu hadise dolayısıyla hazırlık tahkikatı safhasında usulü dahilinde alınmış 10/7/944 tarihli ifadesi ve şahit Hüseyin Yalçınlar dahil altı imzalı 9/7/944 tarihli ve tahkikat dosyasınının 175 inci sıra numarasında mevcut zabıt varakası bu mühim ve esaslı noktanın ayrı birer delilidir.

Şahid olarak huzuran ve yeminle dinlenilmiş olan Hacı Hadi İşan'ın Zeki Velidi Togan'ın cemiyetine ve bunun gizli olduğuna, bu cemiyete * yeminle girildiğine dair duruşmada ve hazırlık tahkikatı safhasında vaki ifadeleri ile aynı suretle ve yine huzuran dinlenilmiş olan Ankara'da Diyanet işleri müşavere azasından Halim Sabit Şıbay'ın, Zeki Velidi Togan'ın fikirlerinde sebat sahibi olup kanaat getirdiği bir şeyden dönmediği, ilmî ve siyasî birer hayatı olduğu ve siyasî uğraşmalarının Türkiye ile alâkadar bulunmayup en ziyade kendi memleketinin kurtulması ve kurtarılması ile ilgili bulunduğu yolundaki beyanı ayrıca dikkate şayan görülmüştür.

Zeki Velidi Togan'ın, gizli cemiyetlerinin, ancak İstanbul'da bulunan Türkistanlı muhacirlere karşı gizli bulunduğu yolundaki müdafaası da bu muhacirlerden Hacı Hadi İşan'ın şahadet ifadesi ile kendiliğinden çürümektedir.

Türkiyeli Türklerden Reha Oğuz Türkkan'ı, gizli cemiyetlerine almak hususundaki düşünce ve kararlarına müessir sebep ve amile gelince: Yukarıda Zeki Velidi Togan kısmında kayıt ve tafsil edildiği veçhile Reha Oğuz Türkkan'ın 94I senesinde Türkistan birliği azaları arasında vakibihtilafı müteakip bu birliğin muhtelif kabilelere mensup azalarının karakterleri ve Türkiyeli Türklerin bunlardan hangileri ile çalışmalarını icap ettiği ve bu arada şarkî Türkistanlıları, Türkmenler, Kazan, Kırgız ve Başkırtları tercih ettikleri yolunda söylediği sözler dolayısıyla bu genci kendisinin, Bayan Nuri man Karadağlı ve kocası Ahmed Karadağlı'nın takdir ettiklerine dair ifade de dikkate şayan bir durumdadır.

Reha Oğuz Türkkan'ın bir pantürkist olduğu ve dış Türklerle çok yakından alâkası olduğu ve bu pantürkist fikirlerini Türkistan millî birliğinin gayelerine de uygun olması hasebiyle kendi fikirleri

ne uygun gördüğü yolunda Zeki Velidi Togan'ın vaki ifadesi mumaileyhin bu gence verdiği kıymet ve ehemmiyeti gösterdiği gibi aralarındaki anlaşma ve kaynaşmaya da ayrıca bir delildir.

Diğer taraftan Reha Oğuz Türkkan'ın aşağıda hususi kısmında bahsedilecek olan "Bozkurtçular güremi"ndeki yemin şekli ve merasimi ve bundaki hususiyet bu yemin dolayısıyla belirtilen maksat ve gaye, ırkçı birer mecmua olan Ergenekon, Gökbörü, Bozkurt mecmualarındaki Turancılık ve Irkçılık yolunda vaki neşriyat, kitap sevenler kurumunun tasisindeki düşünce ve hedef ve yine Reha Oğuz Türkkan ve arkadaşlarının gizli gürem cemiyeti ve bunun gayesi etrafında ilgili sanıkların kısmen itiraf ve kısmen tevil yollu beyanları ve bunlara inzimamen şahitlerin yeminli şahadetlerinde blirttikleri hususlar Bozkurt güreminin de, tıpkı Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyeti gibi hükümeti devirmek kasıt ve gayesinde bulunduğu ve her iki cemiyetin ancak bu müşterek hedef ve nokta ~~extrax~~ üzerinde birleştiklerini göstermektedir.

Her ikisi de gizlidir. İkisinde de yemin vardır. İkisinde de dış Türklerle yakın bir ilgi ve Turancılık mevcuttur. Reha Oğuz Türkkan'ın "Gürem"i daha lise sıralarında belirmiş "Kitap sevenler kurumu" ile inkişaf istidadını göstermiş, Bozkurtçular arasında, hususi bir merasim ve yemin ile sıkı bir bağ halini almış, Rus-Alman harbi dolayısıyla 94I senesi Gürem mensuplarından bir kısmını ayrı ve gizli bir cemiyet halinde Zeki Velidi Togan ile birleştirmiştir.

Bu toplantılarda konuşmalarda bahsi geçen eleman tedariki iddiası da aşağıda kaydedildiği veçhile bu bakımdan kabule şayan görülememiştir:

Yazı ve konuşma dilleri noktasından Türkiye Türkçesine aykırı bulunan Türkistan vesair yerlerde bir kültür elemanı olmak düşünülmemiyeceği gibi henüz genç ve askerlik çağında bulunmaları hasebiyle vücudlarından bir gönüllü olarak istifade edilmesi mümkün olan bu sanıkların henüz mikdaren çok az bulunmaları bakımından böyle bir düşüncenin mevcut olmadığı kanaatını uyandırmakta ve binaenaleyh terik edilmesi matlup elemanın hariçten ziyade dahili bir teşebbüs v hareket için olduğu neticesine varılmaktadır;

Her ne kadar ilgili sanıklar Zeki Velidi Togan'ın cemiyetinde gizlilik olmadığı iddia ve müdafaasında bulunmaktalar isede yetkili resmi makamlarca gerekli izin verilmeden mahsus bir maksatla toplantıların yapılması, cemiyete girenlere yemin ettirilmesi ve bu

merasimin gizli tutulması ve İstanbul valiliğine vukubulan müracaatta asıl maksadın kayıt ve ifade edilmemesi bu cemiuetin gizli olduğunu açıkça göstermektedir.

Yazılı deliller kısmında geçen "Tutsak Türk il ve uluslarının temsil komitesi ve programı, Tutsak Türk illeri birliği, dilekeler" başlıklı yazılar hakkında Zeki Velidi Togan bunların kendisi tarafından yazılmadığı, doğu Türk birliğinden maksatlarının Doğu Türk birliklerinin bir federasyon halinde birleştirmekten ibaret olup Türkiye'de bu maksat üzerinde uğraşmalarının siyasî bulunmadığı müdafaa ve beyandabulunmuş isede tahkikat ve duruşma safhalarından ve bir küll olarak delillerin mütalâa ve tetkikinden edinilen kanaate göre bu yazıların da münderecat bakımından Zeki Velidi Togan'ın düşünce ve gayelerine tamamen uyar bir mahiyet arzettiği gibi kendisi tarafından yazılmış olması intibaiⁿ¹da kuvvetle uyandırmaktadır.

Bu gizli ittifak kısmına aid delillerden yukarıda bahsi geçen ve Zeki Velidi Togan'ın Reha Oğuz Türkkkan'a yazdığı 10/10/940 tarihli ve ilgili sanıklardan Hamza Sadî Özbek'in Zeki Velidi Togan'a Milastan yazdığı 15/12/941 tarihli mektuplarda bahsi geçen Zeki Velidi'nin düşünce ve kanaatları ve Reha Oğuz Türkkkan'ın Hamza Sadî Özbek'e yazdığı mektup hulasaları da Zeki Velidi Togan'ın Bozkurt Güremi mensupları ile olan yakın alâka ve irtibatına ve Reha Oğuz Türkkkan'ı daha evyelden tanıdığına bir işaret olduğu gibi Zeki Velidi Togan'ın gizli ittifakında bahsi geçen hususların da bir delili olarak görülmüştür.

Bilhassa bu ittifak mensuplarından biri olan Reha Oğuz Türkkkan tarafından bu mektubun yazılmış bulunması da ayrıca dikkate şayandır.

Yine yazılı deliller kısmında kayıt ve münakaşası tesbit edilen Türkistan millî birliğine aid mühürler ve bunların Zeki Velidi Togan tarafından muhafazası mumailayhin istikbale aid düşünce ve kararlarını göstermektedir.

Tevkif tarihine kadar bütün hayatı siyasî mücadeleler içinde geçtiği kendi ifadesi ile tesbit olunan Zeki Velidi Togan Bozkurt Güremi mensuplarından Reha Oğuz Türkkkan, Nurullah Barıman, Cihad Savaşfer ve diğerlerini kendisinin kurduğu ~~semit~~ gizli ittifak dolayısıyla değil, bu tarihten çok evvel tanıdığı ve 16/Haziran/941 Pazartesi günü Reha Oğuz Türkkkan'ın Büyüka'daki evinde verdiği ve

Zeki Velidi Togan ile Bayan Nuriman Karadağlı'nın, kocasının, oğullarının ve bir kısım Bozkurtçuların davetli bulunduğu ziyafetin Reha Oğuz Türkkan'ın ilk iddiası gibi -sonradan Zeki Velidi Togan'ın hatıra defterinin okunması ile hakikatın meydana çıkması üzerine rücu ve tashih edilerek- Bayan Nuriman'ın Taksim talimhanedeki apartmanın da verdiği ziyafete bir karşılık olmayup eski ve yakın bir tanışıklığı delâlet eylediği yine Zeki Velidi Togan'ın Reha'nın Kitap sevenler kurumu zamanında da bu genç ve diğer arkadaşları ile alâkadar bulunduğu, tevkif tarihine kadar bu ilgi ve bağlılığın devam eylediği bütün duruşma safhalarından ve bu arada verilen ifadeler ile okunan yazılı delillerden çok açık olarak anlaşılmış bulunmaktadır.

Zeki Velidi Togan'ın yazılı müdafaasında Bayan Nuriman Karadağlı'nın apartmanındaki gizli konuşmaların tarihinin Ağustos ayı içinde değil Temmuz ayı içinde olduğunu ileri sürmesi duruşma safhasındaki açık ve kat'i beyanından birer rücu olmakla beraber bu ciheti ayrı ve kat'i bir delil ile de tesbit edememiştir.

Yine bu yazılı müdafaada belirtildiğine göre bir tarihçi bulunması hasebiyle ve giriştiği teşebbüslerin en ehemmiyetsizi olduğunu düşünerek buna dair hatıra defterine bir şey yazmamış bulunması yolundaki müdafaada, kendince herhalde çok mühim ve gizli telekki olan bu noktanın hatıra defterinde ve herhangi bir mülahaza ile kasden meskût geçilmiş bulunmasının da düşünüleceği noktasından mualel bulunmaktadır.

Yine ifadelerinin bir çok yerlerinde mevzuubahs toplantılara kendisinin reislik yapmadığı ve müdafaasında belirttiği gibi bu işin müteşebbisi kendisinin olmadığı yolundaki iddia ve beyan da hadisenin cereyan ve inkişaf şekli ve ilgili sanıkların bu nokta etrafında birbirini tamamlıyan ifadeleri dolayısıyla yerinde görülmemiştir. Varılan netice bunun aksini teyid eder mahiyettedir.

Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyetinin faaliyetinin devam edip etmediği hususundaki kanaata gelince:

Bu gibi cemiyetlerin teşkili fiilinin şekli bir cürüm olduğuna ve teşekkülü ile beraber cürüm tamamlanacağına ve ancak 171 inci maddenin son fırcasında kayıt ve işaret edildiği veçhile cürmün icrasına ve kanunî takibata başlanmadan evvel bu ittifaktan çekilme ile bu cemiyet mensuplarının ceza görmeyeceklerine göre cemiyet mensuplarının, maksat ve gayelerine ulaşmak yolunda az veya çok geçirmek mecburiyetinde bulunacakları zaman cürmün teşekkülünde bir kıymet ve mana ifade edemeyeceği aşikârdır.

94I senesinde Almanların Ruslara karşı birbirini müteakip kazandıkları zaferler ile müsaid fırsatın çıkacağını umdukları görülen Zeki Velidi Togan ve suç arkadaşları hükümetimizin çok isabetli ~~katli~~ kararı ve ısrarlı bitarafılığı karşısında harekete geçmek imkânı ve fırsatını bulamadıkları ve bunu bekledikleri anlaşılmaktadır.

Bu gizli cemiyet ve ittifak mensuplarından Bayan Nuriman Karadağlı ve kocası Ahmed Karadağlı Almanya'ya gitmiş üseler de ayrılırken cemiyetten ayrıldıkları veya cemiyetin dağıldığı hususunda bir delil ve emare bulunmadığı gibi bilakis Zeki Velidi Togan Berline gidince Tübingen'de kocası Ahmed Karadağlı ile beraber bulunan Bayan Nuriman Karadağlı'ya bir mektup yazarak görüşmek arzusunda bulunduğunu bildirmiş ve fakat buna muvaffak olamamıştır.

Zeki Velidi Togan yazılı müdafaasında:

Valili ikinci defa ziyaret edip müsaade olunmayacağını öğrendikten sonra daha vilâyet koğuşundan ayrılmadan bu yardım cemiyeti işinin sona erip yeminin de hükmü kaınmadığını ve bu ciheti izin alındıktan sonra bu cemiyetin idare heyeti azası olmayı kabul etmiş olan Soysallıoğlu İsmail Suphi ile Hacı zade Mirza Gökgül'e haber verdiğini kaydeylemekte isede bizzat kendi ifadesi ile tesbit edildiğine göre müsaade için vilâyete yapılan bu müracaat ve verilen istidada yalnız Türkiye'de bulunan ve yardıma muhtaç olan Türkistanlılara ve tahsil eden Türkistanlı talebelere yardım için bir cemiyetin kurulduğundan bahseylemeleri ve muhtelif toplantılarda müzakere konusu olan diğer ve esaslı noktaları meskût geçmeleri bunun mahsus bir kasıt ve düşünce ile yapıldığını gösterdiği gibi cemiyetin idare heyeti azalığını kabul etmiş buldukları bildirilen Soysallıoğlu İsmail Suphi ve Hacı zade Mirza Gökgül'ün cemiyetin ancak açığa vurulan ve istidada yazılan kısımlarını bildiklerini ve bittabi yardım cemiyeti işin sona erdiği yolunda kendilerine vaki beyanın hasren istidada yazılı cemiyet ile ilgili bulunduğu aşikâr mütalâa kılınmış ve binaenaleyh Zeki Velidi Togan'ın bu noktaya matuf müdafaası kabule şayan görülememiştir.

Bu cemiyete yeminli olarak girenlerden Hibetullah İdil'den ve yemin etmemekle beraber Zeki Velidi Togan ile çok sıkı ve samimi alâkası olduğu ve Zeki Velidiye yazdığı mektuplarda zahiren olsun mumailihin faaliyetinden malûmatı bulunduğu anlaşılan ve fakat bu ilgi ve irtibatın devam etmediği görülen Hamza Sadi Özbek'ten mâdasının bu gizli ittifak ile alâkalarını kesmedikleri ve bunu isbata yarar bir delil ve emarenin de bulunmadığı neticesine varılmıştır.

Zeki Velidi Togan'ın 7/Mart/944 tarihinde Bayazıtta kendi evinde yaptığı bir toplantı dave bunu müteakip diğer iki toplantıda Bozkurtçular güremi mensuplarını ve bu arada Reha Oğuz Türkkân ile Nihâl Adsız'ı barıştırmaya teşebbüs etmesi dedağılan Bozkurtçular güreminden beklediği ve umduğu büyük müzaheretin kaybedileceğinden mütevellid bir endişe mahsulü olduğu kadar kendisinin önyak olduğu ve yeminle kurduğu gizli ittifakın devam eylemekte olduğunu teyid eder yeni bir delil mahiyetindedir.

Her ne kadar bunlardan Nurullah Barıman'ın yedek subay olarak orduya ilâhik ile Ardıhan'a gitmiş olduğu anlaşılmakta isede Bozkurtçular güreminde yaptığı gibi Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyetinden ayrıldığını gösterir bir harekette bulunmaması mumai-leyhin de bu cemiyet ile alâka ve irtibatının devamına bir işaret olarak kabul edilmiştir.

İlgili sanık ve müdafilerinin Türk ceza kanununun 171 inci maddesi hakkında ve bu cürmün teşekkülü için cebrin esas olduğu yolunda ileri sürdükleri müdafaa tezlerinin incelenmesinde:

Türk ceza kanununun 168 inci maddesü, bu maddede bahsi geçen madde de ve bunun da 147 inci maddede yazılı cürmü işlemek için silâhlı cemiyet ve çete teşkilinden, 169 ve 170 inci maddeler de bu fiiller hakkında alâkadâr hususlardan bahis olmasına karşı 171 inci madde 125, 131, 133, 146, 147, 149 ve 156 inci maddelerde yazılı cürümlerden birini veya bazılarını hususi vasıtalarla işlemek üzere bir kaç kişinin aralarında gizlice ittifak eylemeleri hususunu tak- nin ve verilecek cezaları tayin eylemektedir.

Bu maddede zikredilen "husussi vasıtalar" tahdidi değil, geniş bir mana taşımakta ve hükümeti devirmek vesair maksatlarla, silâhlı cemiyet ve çete teşkili hariç, her türlü teşebbüse şamil bulunmaktadır. Binaenaleyh silâh gibi maddî bir cebir haricinde kalan her türlü vasıtalar bu çerçeve dahilindedir. Hükümeti devirmeğe teşebbüs ve hareketinin ise herhangi bir tesir ve bir cebir mahsulü olacağına göre bu maksatla yapılan hareketler de, fiilin vuku ve inkişaf şekli bakımından cebir mefruzdur.

Hükümeti devirmek maksadı ile gizli ittifak yapılmış ve bit- tabi bunun ne suretle ve ne zaman yapılacağı tedarik edilecek ele- manın miktarına, zamanın imkân ve müsaadesine bağlı bulunmuştur.

Bu mucip sebeblere göre Zeki Velidi Togan'ın hükümeti devir- meğe matuf gizli ittifakı ve bunlardan Zeki Velidi Togan, Reha Oğuz

Türkkan, Cihat Savaşfer, Nurullah Darıman'ın bu fiilleri sabit görülmüştür.

Duruşmalarda aydınlanan duruma göre Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyeti dolayısıyla yapılan toplantılarda konuşmalar ve verilen kararlar konusunun doğu Türk birliği davası ve bu hususta gösterilen faaliyet bakımından hadiselerin ayrıca incelenmesi ve bu önemli nokta üzerinde de hassasiyetle durulması gerekli görülmüştür.

Şarkî Türkistanın kurtarılması ve bu memleketlerin istiklâllerine kavuşarak bir doğu Türk birliği vücuda getirilmesi kasıt ve gayesi etrafında belirtilen hareket ve faaliyetlere göre Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyetinin ikinci cephesini de bu teşkilât ve faaliyetin teşkil eylemekte bulunduğu sonucuna varılmaktadır.

Kurtarılması ve istiklâllerine kavuşturulması istenilen bu ülkelerin halen komşu ve dost bir devletin hakimiyet ve idaresi altında bulunduğu düşünülmesi takdirde bu hareket ve faaliyet dolayısıyla ve bilhassa bu teşebbüslere Türkiye'de geçilmiş bulunması noktasından Türkiye ve bu komşu devlet siyasetlerinde ve karşılıklı iyi niyetlerinde bir aksülamel vücuda getirmemesi şüphe ve ihtimalinin mevcudiyeti ve bu sebeble bu faaliyetin millî menfaatlara zarar verecek tehlikeli bir durum arzeyeceği bakımından duruşma sırasında ayrıca meydana çıkan bu yeni fiil ve hadise dolayısıyla Türk ceza kanununun 161 inci maddesinin tatbiki lüzumlu bulunmaktadır.

161 inci maddenin Türk ceza kanununun birinci babının "devlet kuvvetleri aleyhinde cürümler" diye başlayan ikinci faslında yazılmış ve 353I sayılı kanunla değiştirilen bu madde "veya millî menfaatlara zarar verecek herhangi bir faaliyette bulunan kimse" kayıt ve kanunî unsurunun mevcut bulunmuş olması bu kanaat ve düşünceyi teyid eder mahiyettedir.

Gerçi Türk ceza kanununun muaddel 161 inci maddesinde kanunî bir metin olarak "zarar vererek" ibaresinin mevcudiyeti bu fiilin teşekkülü için millî menfaatlara X muhtemel bir zararın değil, mevcut ve ~~mutlak~~ ^{hakkık} bir zararın verilmiş bulunması icap edeceğini göstermekte isede bu maddenin tadilden evvelki şeklinde bu kayıt "millî menfaatlara zarar verecek" şeklinde olup bu maddeyi değiştiren 353I sayılı kanunun 23/5/938 tarih ve T.C. Başvekâlet kararlar müdürlüğü 6/2165 sayılı hükümet teklifinde bu kayıt "millî menfaatlara zarar verecek ~~herhangi~~ herhangi bir faaliyette bulunan kimseler" şeklini muhafaza ettiği gibideğiştirmenin iki ilâveye münhasır ve bunların da bu -

fiillerin sulh zamanında işlenmesi halinde verilecek cezaya, ve bu yurddaşın millî hududlar haricinde olsa bile devletin haricindeki itibarını eksiltecek tarzda memleketin dahilî vaziyeti hakkında asılsız, mübalağalı veya maksadı mahsus müstenid havadis veya haberler yayması veya nakletmesi veya millî menfaatlara zarar verecek herhangi bir faaliyette bulunması kendisinin memlekete karşı göstermesi lâzım gelen bağılılığa ve sadakate menafi olduğundan bu yolda hareket edenleri tecziye edebilmek noktasına müteallik olduğu görülmektedir.

Yine 353I sayılı kanuna müteallik ve 27/6/938 tarihli adliye encümeni mazbatasında "teklif layıhasındaki 159, 160, 161, 173, 258, 261, 459 ve 426 ıncı maddelerdeki tadiller hakkında hükümetin noktai nazarı encümenle temamiyle tasvip edilerek bu maddelerdeki değişiklikler olduğu gibi kabul edilmiştir." kayıt ve sarahatıda 161 inci maddedeki "zarar verecek" ibaresinin "zarar vererek" şeklinde olmadığını gösterdiği gibi hükümet teklifini ve adliye encümeninin değiştirilişini belirten karşılıklı maddeler cedvelinde 161 inci maddenin hükümet teklifindeki metninde " veya milli menfaatlara zarar verecek herhangi bir faaliyette bulunan kimse" kaydının Adliye encümenince aynen kabul edildiğini göstermesi ve Türk ceza kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki 353I sayılı kanunun Büyük Millet Meclisinde 29/6/938 çarşamba günü saat 16 da yapılan ikinci celsesindeki müzakerelerinde (devre 7, cild 26, içtima 3. Türkiye Büyük Millet Meclisi zabıt ceridesi müderecatına göre) 161 inci maddenin okunan metninde de "millî menfaatlara zarar verecek herhangi bir faaliyette bulunan kimse" kayıt ve ibaresinin aynen mevcudiyeti ve meclis başkanı tarafından aynen reye arz edilen bu metnin Meclisce kabul edilmiş bulunması Başvekâlet ~~ne~~ neşriyat müdevvenat dairesi müdürlüğünce neşredilen "Türk ceza kanununun bazı maddelerini değiştiren 353I sayılı kanunda 161 inci maddenin değişmiş şeklinde "Millî menfaatlara zarar vererek" kaydında (C) harfinin (R) harfi halinde ve bir mürettip hatası olarak geçmiş olduğu ihtimal ve kanaatını açık olarak ve kuvvetle belirtmektedir.

Tabiidirki elde bulunan Türk ceza kanunlarında 161 inci maddedeki bu kayıt yine "vererek" şeklinde gözükmektedir.

Bir kanun maddesinin tatbikında tereddüde düşüldüğü takdirde bu maddeye aid hükümet teklifi, adliye encümeni ve meclis müzakerelerinin araştırılması esas olduğuna ve bunlardaki kayıt ve asıl metnin en doğru metin olarak kabul edilmesi icap edeceğine göre mevcud

ve ^{te} hakka bir zararın değil, muhtemel bir zararın gözönünde tutulduğu sunucuna varılmış olur.

Esasen çekinilen bir tehlikenin vukuundan sonra değil, vukubulmadan evvel önlenilmesi ve kanunî müeyyidelerin de bu esas ve prensip dahilinde tedvini akıl ve mantık icabı da bulunmaktadır.

161 inci maddenin metnindeki "zarar verecek" ibare ve kayıt hakkında bu kanaata varıldıktan sonra ilgili sanıklara ayrıca maddenin tatbiki icap edip etmediği cihetine gelince:

İlgili sanıklar adlî amir Sıkıyönetim komutanlığına ayrıca bu madde ile tecziyeleri talebiyle mahkememize sevk edilmedikleri gibi duruşma sırasında meydana çıkan bu yeni fiil dolayısıyla askerî usulün 190 inci maddesi gereğince ne iddia makamı ve ne de ilgili sanıklar ayrı bir talepte bulunmamışlardır.

Esasen Türk ceza kanununun muaddel 173 üncü maddesi mucibince ve askerî ceza kanununun 48 inci maddesinin (B) fıkrasına tevfi kan millî müdafaa Bakanlığının takibat müsaadesine bağlı bulunan bu fiil hakkında da alınmış bir izin olmadığından ilgili sanıklar hakkında ayrıca bu maddenin tatbiki suretiyle tecziyelerine kanunî imkân görülememiştir. Mafî her şeyden evvel ve tatbikat bakımından bu madde esaslı bir tetkik ve tefsire muhtaçtır.

2 - Zeki Velidi Toganın;

Devletin ana yasa ile muayyen olan ana vasıflarına aykırı ve millî hissiyatı sarsmak ve zayıflatmak için propaganda, medh ve istihsanda bulunmak;

yolunda vaki ikinci suçuna gelince:

Bozkurtçulardan Reha Oğuz Türkkan'ı, Nurullah Barıman'ı, İsmet Rasin Tümtürkü, Cihat Savaşfer'i, kitap sevenler kurumunun kendisine göndermiş olduğu kâğıd ve Eminönü halk evinde yapılan toplantı dolayısıyla 940 senesinde birbirini müteakip, Hamza Sadi Özbek'i, 941 senesinde Türkistanlı bir hemşerisinden aldığı bir mektup dolayısıyla, Doktor Hasan Ferid Cansever'i 925 senesinden, Tabip yüzbaşı Fethi Tevetoğlunu 940, Nihâl Adsız'ı İstanbul üniversitesi edebiyat fakültesinde talebesi bulunması hasebiyle 927-928 senelerinden, Orhan Şaik Gökyay'ı yine aynı fakültede talebesi bulunması sıfatıyla o zamandan, Hüseyin Namık Orkun'u da hatırlayamadığı bir zamandan tanıdığını ve diğer sanıklardan başkaca tanıdığı olmadığını söyleyen Zeki Velidi Togan, Bozkurt mecmuasına direktif vererek bu mecmuayı bu şekilde idare etmiş bulunmadığını ve bu mecmuayı

neşredenlerin faaliyetini Avrupa'dan geldikten sonra ve bu muhakeme dolayısıyla öğrendiğini, bu mecmuaya bir kaç defa tarihî makaleler verdiğini, Tabip yüzbaşı Fethi Tevet'in Samsun'da çıkarmış olduğu Kopuz mecmuasına iştiraki olmadığını ve yazı göndermediğini ve Rıza Nur ile arası açıldıktan sonra Nihâl Adsız'ın da kendisinden soğuyarak aralarındaki eski hocalık ve talebelik samiyetinin kalmadığını söylemekte isede iddia makamının esas hakkındaki son iddia ve mütalâalarında kaydedildiği gibi duruşma zaptınının 380 inci sahifesinde aynen zapta geçirilen ve "Azizim Türkkan!" diye başlayan 20/9/940 tarihli mektubunda:

"Dün bir mektup yazmıştım. Bugün bazı arkadaşlarla görüştüğünden sonra size yine bu mektubu yazmak icap etti." diye yazdıktan sonra:

"Diğer bir sözü daha var: Bozkurdun son beşinci sayısında sahife 111 Rıza Nur'dan bahsederken "Türk kanından olmıyan Arnavut, Boşnak ve Çerkes veâirelerin amansız düşmanı" diye tarif ediliyor. Bence biz Türkleri ırk ve uruk esasında öğrenenler asırlar geçtikçe bazı yerlerde yabancılarla karışmış olan milletimizi fazla kan karışmamış ve bilhassa baba tarafından karışmamış olan temiz halinde görmek onun, ırkî mahiyetini, karakterini, istidad ve temayüllerini, simasını ve etnik hususiyetlerini tanıtmak isteyoruz. Bu ise Boşnak, Çerkes, Acem ve Araptan uzun zamanlar aramızda yaşayıp bize kat'i surette iltihak etmiş, Türklüğü benimsemiş olanlara karşı düşmanlık etmek, onları yabancı saymak demek olmamalı yalnız o şartları bu gibi anasır kendisini asıl türk değil, mülhak Türk olduklarını bilsinler ve kendileri ile beraber getirdikleri Türklüğe yabancı etnik hususiyetleri Türkün etnik hususiyeti diye göstermesinler. Mademki bir Türkün aslı çerkestir o da kendisini "Türk Çerkesülasıl" olarak tanısin ve tanıtsin ve daha aşağıda:

"Diğer taraftan Bozkurt'un Türkçülük hareketi, meselâ Nihâl'in yaptığı gibi " Biz Rusyayı parçalayacağız, kirye Sabahaddinin istihza etmek kmstahlığında bulunduğu o Türk ülkelerini kurtaracağız." demek gibi sözlerle tehlikelere maruz etmeden sabır ve teenni ile devam ettirmek cihetine ehemmiyet verilmelidir. Eğer hükümetimiz bir vakit Rusya meselesinde şimdikinden daha büyük el serbestliğine malikolursa o vakit her şeyi istediğimiz gibi yazarız. Şimdi ise maksat: "Bozkurt"u kapanmadan yaşatmak ve fikir ve ideali mevcut şerait içinde gençliğe aşılılabilmek olmalıdır. Bizim milletteki zayıf noktalardan biri de hükümetin tasvip etmesi şüpheli her

hangi hareketten millet için mahzi hayır olsa bile çekinmektir.
"Bozkurt hakkında rasist diye bakıyorlarmış aman yaşaymayın diyenler var.. Bunu Bursada gördüm..

Mademki milletimizde bu gibi zayıflıklar var. Onları nazarı itibara almalı yani münevverlerin orta korkak zümresini korkut-
mayacak yolu takip etmeli. Taki bu mecmua da geniş bir kütle arasın-
da tesirini icra ederek hakiki Türkçülüğü milletin kalın kütlesi
arasında yaysın.. ilâh..." cümlelerini;

Ve Yukarıda Zeki Velidinin gizli cemiyetine aid yazılı de-
liller arasında kaydedilen IO/IO/940 tarihli ve Reha Oğuz Türkan'a
gönderdiği mektubundan başka aynı şahıs gönderilip "Azizim Oğuz,
diye başlıyan I6/IO/940 tarihli mektubunda:

"Dün Nurullah ile epey konuştuk. O benden makalenin devamını
almak istemişti. Halbuki ben bu makaleyi temize çekmeyle meşgul ola-
madım. O beni "Bozkurt'a" iştirakten tamamen vaz geçiyor gibi anla-
dı galiba ben size de dediğim gibi mecmuanıza arasına yazmaktan hiç
çekinmem. Yalnız Sovyet Aleyhtarlığı veyahut ırkçılık propagandasını
teşkil edenlerin birisi gibi görünmemek icap ediyor. Bunu size geçen
mektubunda da yazdım.." satırlarını;

Ve aynı mektubun diğer bir yerinde de:

"Nurullah'ın dediğine göre bu önümüzdeki nüshada başlayıp
Rıza Nur epey mecmuanıza ciddi bir surette iştirak edecekmiş. Ben
isterdimki mecmuanız ne bana ne de Rıza Nur Beye ve ne de Adsız'a
yaslanmadan kendix kuvvetinizle devam ettirilsin. Bizim üçümüzün de
pürüzlerimiz ~~ne~~ var. Bana Sovyet dostluğu" siyaseti noktasından bakar-
lar? Rıza Nur Beyin de hükümet azalarından bazıları ile hesapları
varmış diye işitiyorum. Adsız'a gelince: kimse onun muvazene ve
itidalâne kani değildir. O halde Bozkurt gibi mecmua bizim gibiler-
den vakit vakit makale alıp neşretse de kendi yolunu kendisi takip
ederek hareket etse daha iyi olacaktı. Bununla beraber mücadelecii
iseniz aynı idea adamları arasında karakter zıdlıkları/ⁿⁱ bile "ba-
rıştırma toplama" yoliyle düzeltmek gibi işlerle meşgul olmayın..
Aralarında hangisine gönlünüz daha mütemayil ise onunla sonuna ka-
dar yürüyün. Bu bir uzun sözün başı ve sonudur.. Sizi sevdiğimden
yazıyorum. Size bu aralık çok akıl öğrettim.. Belki bıkmışsınızdır.
Kusura bakmayın bu cemiyette samimiyetle konuşulacak adamlar yok
gibidir. Sizi arkadaş bildim ve güvendim. Bunun için her şeyi yazı-
yorum.."

Fikirlerini ve yazılarının/ⁿⁱⁿ başkalarına hikâye edilmemesi tavsiyelerini;

Ve duruşma zaptınının 373 üncü sahifesinde ayben zapta geçirilmiş ve Reha Oğuz Türkkkan ile Cihat Savaşfer'e yazılmış 24/12/94T tarihli mektubunda:

"Bozkurt'un bu nüshasında Adsız'ın aleyhinde kendinizi Atatürkçü göstererek bir yazı basılıyormuş. diye duydum. Daha basılmamış ise bu yazıyı neşretmemenizi Türkçülük namına rica ediyorum. Rica ederim, bunu yapmayın Tacıklara aid makale çıkıyormu?. saygılarımla.." cümlelerini;

Ve yine duruşma zaptınının 378 inci sahifesinde aynen zapta geçirilmiş Aziz Oğuz diye başlıyan 10/1/943 tarihli mektubunda:

"Yurd ve Dünya 22-23 de görmüş olacaksın? İkte benim dediklerime bakmadın. Düşmanın eline fırsat verdin. Nihâl de sana tahsis ederek risale çıkarıyormuş. İşte durup dururken bu meseleleri çıkardın. Son nüshada Mahmud Esad Bozkurt'un makalesi çıkması güzel oldu. Eğer o zat size reberlik edecek olursa çok iyi olurdu.

Türkçülerle muhakşayı bir kat'i surette kesmeni rica ederim. Düşman çok onlarla uğraşın. İşte Yahudiler, İşte Pettev Boratav, Adnan vesaire.. Oradaki Dil, Tarih Coğrafya fakültesi talebeleri o mel'unların aleyhine birleşiyorlar. Tatlı değilmi?. Çınar altıcılara da gittim. Dava filan çıkarmamalarını rica ettim.." noktalarını havi mektupların Zeki Velidi Togan tarafından yazılmış ve hitap eden şahıslara gönderilmiş ve bunlar tarafında da alınmış olduğu ilgililer tarafından kabul ve itiraf edilmektedir.

Bu mektupların duruşma safhasında açık olarak okunmasına karşı Zeki Velidi Togan bunlar hakkında esaslı bir şey söylememiş isede Reha Oğuz Türkkkan da bunlardan 20/9/940 tarihli olan mektup hakkında:

Türkiye'de yaşayan Ermeni, Çerkes vesaire gibi bazı azlıkların kendi Türklüklerinden bahsederken kendi ırklarındaki hususiyetleri de Türklüğün hususiyetleri gibi göstermeleri ve bu suretle hakiki Türk hüviyetlerini tahrif etmeleri noktasını bu mektupla Zeki Velidi'ye bildirdiğini, onun da herhalde bu mektubu ile bu noktayı cevaplandırmış ve fakat aynı zamanda kendi noktai nazarını

izah ederken bunları "Mülhak Türk" diye vasıflandırmış olacağı cevabını vermiştir. Zeki Velidi Togan bu mektupları ile Bozkurtçuların Irkçılık ve Turancılık fikirlerine vakıf olduğunu belirtmekte isede onların noktai nazarlarına tamamen iştirak etmemekle beraber Tahzir yollu itidal tavsiyelerinde ve bu zümrede fikir ayrılıklarına mahal vermemek düşüncesiyle de nasihatlerde ve ikazlarda bulunmak istediği görülmektedir.

Zeki Velidi Togan'ın: E

Duruşmada vaki ifadesinde "sahife 6I, satır 23"

"Bozkurtçular, dış Türklerle en yakın olarak alâkadar olan gençlerdir."

Aynı sahife 18, 19,20 inci satırlarında.

Irkçılık Türkiye'de Arap, Çerkes, Arnavud gibi ekaliyetlere karşı alınan bir vaziyettir..

"Ben Türkçüyüm, dünyada bütün Türklerin bir olması fikrindeyim. (satır 22,23,24)

"Bozkurtçuların Irkçı olduklarını bilirim.

"Fakat bu Irkçılığın Avrupadaki Rasisizm ırkçılığı şeklinde değil, Doktor Rıza Nur'un ırkçılığı olduğunu bilirim." (satır 27,28)

"Doktor Rıza Nur'un ırkçılığı Çerkes, Arnavud, Arap, Yahudi vesair ekaliyetler düşmanlığı şeklinde, bunların tekallü/^{bu} karşı vaziyet almaktan ibarettir." (satır 31,32,33)

"Bozkurtçuların Irkçılığı da aynı şekilde olduğunu zannediyorum. (satır 33)

şeklinde ve Irkçılığa ve Bozkurtçuların prensip ve zihniyetlerine müteallik olarak sıraladığı fikir ve mütalâalarda kendisinin, Bozkurtçuların bu husustaki fikir ve faaliyetlerini bildiğini göstermektedir.

Zeki Velidi Togan, yazılı müdafasının, propaganda medh ve istihsan yolundaki ikinci suçuna aid kısmında, muhtelif sahifelerinden alınan hulasalara nazaran:

Bozkurtçular üzerinde 1938 de müessir olmadığını, Nurıman hanamların evinde yapılan yemine iştirak etmiş, hatta bu yemin şeklini beraberce tertip eylemiş ve yaşlı olması hasebiyle bu yemin şeklini yemin edenlerin önünde okumuş olmakla da onlar üzerinde hiç bir mürşitlik ve müessirlik kazanmadığını ve bunun gibi orada yemin eden Bozkurtçularla/arasında bu yemin dolayısıyla münasebetinin bir hususiyet kesbetmediğini, Bozkurtçular daha evvel kendisinin kendi -

aralarında faal olarak bulunmasını istemişlerse de bu teklifi kat'i olarak reddettiğini, Kitap sevenler kurumunun İstanbul şubesi reisliğini musırran kendisine teklif etmiş olmalarına rağmen bunu da kabul etmediğini, iddia makamının iddia eylediği gibi muhteris bir insan olsaymış bu gibi teklifleri memnuniyetle kabul eder olacağını, Halbuki bunlara profesör Mahmd Esad Bozkurt gibi tecrübeli yerli Türkçüleri rehber tanımalarını tavsiye eylediğini, Bozkurtçulara yaptığı tavsiyelerin millî hükûmetin siyasetine tam olarak uygun bulunduğunu, ve yazılı deliller arasında adı geçen 20/9/940 tarihli mektubu muhteviyatının bunu teyid eylediğini, 16/10/940 tarihli mektupta da kendisine Sovyet aleyhtarı nazarı ile bakmak adet olduğundan kendisini araya karıştırmamalarını Bozkurtçulara rica etmiş bulunduğunu, Dosyada mahfuz olan bu mektupların kendisinin Türk gençliği arasında hükûmetin siyasetine karşı sadakat göstermeleri icap ettiği mi yolunda nasihatlar da bulunduğunu gösterdiğini ve bu genç Türkçülere tavsiye sıgasiyle yazılmış olan yazıların resen kendisi tarafından değil, onların mecmualarında neşretmek üzere kendisinden makale isteyip mecmualarının eksigi varsa onları göstermesini rica ederek yazdıkları mektupların cevabı olduğunu ve 10/10/940 tarihli mektupta makale veremeyeceğini söylerken itizar manasında yazıldığını ve evin de yapılan barış toplantısına Ankara'da profesör Remzi Oğuz'dan, Doktor Hasan Ferid'e ve profesör Abdülkadir İnan'dan kendisine getirilen mektuplar üzerine nezaketen razı olduğunu, bunun gizli bir toplantı olmadığını, kendisi Türkiye'de gençliğe muayyen siyasi fikirler aşılama istediği takdirde bunu herkesten önce talebesinin işitmiş olması lazım geleceğini, aynı şeyi talebesi ile yaptığı gezintilerde de yapmış olabileceğini, kendisinin ırkçı ve Turancı da olmadığını, duruşmada okunan mektuplarda arkadaşlarına siyasi meselere aid direktifler vermiş olduğunu isbat değil ihsas bile edecek bir yazı ve bir kayıt çıkmadığını, 24/12/941 tarihli mektubunda ırkçılık ve rejim aleyhine hiç bir kelime, hiç bir işaret bile bulunmadığını söylemiş;

Müdafii Avukat Yusuf Ziyaeddin Karaca da 21/2/945 tarihli yazılı müdafaasının bu fiile aid kısmında:

Müekkilinin ırkçı olmadığı, esasen müekkilinin basılmış veya basılmamış bütün eserlerinde bu mevzuun kendisi için yabancı olduğu, zapta geçirilen 20/9/940 tarihli Reha Oğuz'a hitaben yazılan mektubunda müekkilinin Rehaya ırkçılığa teşvik değil, mumailleyhi bu fik-

rinden vazgeçirmeğe çalışmakta olduğunun, mektubun iyi niyetle incelenmesinden pek âlâ anlaşılmakta olduğu, "Mademki bir Çerkes kendini Türk addetmektedir, o şüphesizki Türktür. Fakat aslı Çerkes olabilir." cümlelerinin bir Irkçılık demek olmadığı, memleketimizde baba tarafından Çerkes veya diğer bir ırktan olanların Türk olup Türk kalacaklarına göre müekkilinin bu bahiste Irkçılığı teşvik ve istihsan ettiğinin düşünülmesiyeceği, neşredilen eserleri bakımından da müekkiline Turancı denilemeyeceği, müekkilinin inanmadığı bu mevzu Üzerinde Türk gençlerine telkinatta bulunmasına imkân olmadığı gibi Reha Oğuz'a yazılan ve yukarıda bahsi geçen 20/9/940 tarihli mektupta "Bozkurt geniş Türkçülüğü ancak bir harsî hareket göstere rek yazmalı, o uzak Türk ülkelerinin kurtarılacağı meselelerine temas etmemeli." diye Turancılık hakkındaki fikirlerini açıkça belirttiği, yazılan bu ve buna mümasil mektuplarda daima devletin siyasetini güçleştirmemek icap ettiğini daima tavsiye etmekte olduğunun diğer mektuplarla müsbet bulunmakta olduğu, müekkili Turancılık veya Irkçılık gibi propaganda gayretinde bulunsaydı elbetteki talebeleri arasında da bu fikirlerine müsaid cereyan yaratır olacağı, halbuki böyle bir Telkinin mevzuubahs olmadığı" müdafaasında bulunmuştur.

Zeki Velidi Togan'dan başka sanıklardan bir çoğunun Türk ceza kanununun 142 inci maddesi mucibince ve devletin Ana yasa ile muayyen olan ana vasıflarına aykırı, millî hissiyatı sarsmak ve zayıflatmak maksadı ile Irkçılık propagandası yaptıklarından veya bu fiilleri medh ve istihsan eylediklerinden dolayı cezalandırılmaları istenildiğinden bu madde ve kanunî unsurlarının ilgili bütün sanıklara da şamil olmak üzere burada etraflı bir surette incelenmesi zaruri görülmüştür;

Gerek son tahkikat kararında ve gerek iddia makamının esas hakkındaki mütalâalarında bu fiil, devletin ana yasa ile muayyen olan ana vasıflarına muhalif propaganda, medh ve istihsan da bulunmak vasfı cürmüsi ile mahkemeye sevk ve cezalandırılması talep edilmiş isede Türk ceza kanununun 142 inci maddesinin 353I sayılı kanun ile tadil edilen yeni metninin üçüncü fıkrasında "Devletin teşkilâtı esasıye kanunu ile muayyen olan ^{ana}vasıflarını veya millî hissiyatı sarsmak veya zayıflatmak için bunlar aleyhinde ve yabancı reşimler lehine propaganda yapanlar..." denildiğine göre cürmün teşekkülü için

aleyhinde propaganda yapılması menedilen hususlardan başka aynı zamanda yabancı bir rejim lehine propaganda yapılmış olması da lâzım gelmektedir.

Devletin ana yasa ile muayyen olan vasıfları bu kanunun ikinci maddesine göre Cumhuriyetçilik, Millîyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Lâyıklık ve Devrimciliktir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Adliye encümeninin 3531 sayılı kanun hakkındaki 27/6/938 tarihli mazbatasında:

"Türkiye Cumhuriyetinin Devletçilik, Millîyetçilik, İnkilâpçılık, Halkçılık ve Lâyıklık vasıfları teşkilâtı esasiye kanunumuzda tebit ve kabul edilmesi üzerine bu ana hükümlerle tebaruz etmiş olan Cumhuriyet rejiminin istikrarı ve korunması için kuvvetli müeyyidelerin ceza kanunumuzda yer almasını zaruri kılmıştır.

Bu düşüncelere istinat ettirilerek hükûmetçe hazırlanan lâ-yiha, encümenince esas itibariyle tasvip ve kabul olunmuştur." denildikten sonra 141 ve 142 inci maddelerin İtalyan kanunundan aynen iktibas edilmiş olduğunu x bu maddelerin bugün için taallûk ve temas itibariyle komünizm ef'ali hakkında tatbik olunmakta ve filhakika komünizm, Nehlizm ve Anarşizm gibi fiiller esaslarında şiddeti tazammun etmekte olup bu maksadı güden herhangi bir cemiyetin kurulması şiddet kullanarak içtimaî bir zümreyi devirmek ve mevcut iktisadî ve içtimaî nizamları kaldırmayı gaye ittihaz etmiş olduğuna göre adı geçen maddelerin halî üzerinde kaldığı takdirde bu bahsedilen hareketleri cezalandırmaya kâfi isede böyle esasında şiddet meknuz olmayacak şekilde veya zahiri vaziyete göre bu kanaat ve içtihadı tam olarak vermeyecek tarzda müesses bir nizamın veya içtimaî bir zümrenin kaldırılmasını ve yıkılmasını istihdaf eden bir zümrenin cemiyet halinde kurulması mümkün olacağı düşünülmeğe değer bir mesele olmakla beraber cezai işlerde sarih hükümlerin tatbikatta hakimler içinterreddüde ve kararlarda ihtilafa mahal vermeyecek faydaları olduğundan şiddet kullanmanın bu cürümler için kanunî bir unsur telakkisine meydan vermemek maksadiyle hükûmet teklifinin muvafık ve muvafık olduğuna encümen ittifakla karar vermiş ve 141 inci madde ile aynı cürmün propagandasına taallûk eden 142 inci maddeyi yapılan ilâvelerle kabul etmiş.." olduğunu belirtmektedir.

Türk ceza kanununun bazı maddeleri arasında bu maddelerin değiştirilmesi hakkındaki kanun lâyihasında da:

"Bu tarihten (1936) sonra Büyük Millet Meclisince teşkilâtı esasiye kanununda yapılan değişiklikle Devletçilik, Milliyetçilik, İnkilâpçılık, Halkçılık, Lâyıklık devletin ana vasıfları olarak kabul edilmiş bulunduğu, işte bu yeni vaziyetle hem ahenk olmak üzere ceza kanunundatadilât yapılması lüzumu hissedilmiş ve aynı zamanda devlet emniyetinin gerek hariçten, gerek dahilden her türlü fena hareketlere karşı daha kuvvetle ve tamamen mahfuz bulundurulmasını temin için de ayrıca yeni hükümler ilâve olunmuş." bulunduğu yazılmaktadır.

142 inci maddenin tadilden evvelki metninde "propaganda millî hissiyatı sarsmak ve zayıflatmak için yapılırsa" denilmek suretiyle ayrıca yabancı bir rejim lehinde propaganda yapmak hususuna yer verilmemiş olmakla beraber "millî hissiyatı sarsmak ve zayıflatmak" unsurlarında yabancı bir rejim olan komünizm propagandası dahil olduğu gibi millî hissiyatamüessir olabilecek diğer propagandaların nazarı dikkate alınabilmesi ve tecziyesi imkânı da mevcut idi.

Bu maddenin son tadil şekline göre ise devletin ana yasa ile muayyen olan vasıflarını veya millî hissiyatı sarsmak veya zayıflatmak için bunlar aleyhinde propaganda yapmak yabancı bir rejim lehine de propaganda yapmak ile mukayyeditir.

Ana yasa en büyük kanun olduğuna ve buna muhalif bir fiil ve hareketin herhalde tecziyesi ise lâzım geldiğine ve meselâ bu ana hükümlerden Lâyıklık esasına aykırı bir fiilin yabancı bir rejim lehine vaki bir propaganda ile birleşemeyeceğine göre bu bendlerde yazılı fiillerin de cezalandırılması hususunun kanun vazınca herhalde düşünülmüş olacağı ve bu fıkradaki "Ve) rabit edatının belki bir tertip hatası olarak yazılmış bulunacağı hatıra gelmekte isede büyük millet meclisi zabıt ceridesinde müzakerelere, kanun lâyihasındaki adliye encümeni mazbatasındaki metinlere nazaran bunun aksi-ni gösterir bir kaydın bulunmaması bu fıkrayı olduğu gibi kabul etmeyi zaruri kılmaktadır.

Varılan bu neticeye göre hadiseyi bu fıkra ile değil, maddenin diğer fıkraları ile karşılaştırmak, bu cepheden münakaşa etmek gerekli bulunmuştur.

Gerek ana yasamızda ve gerek buna mütenazır olarak diğer kanunlarımızda "İslâm ekaliyeti" diye ayrı bir zümre yoktur..

Türk milliyetçiliğini başka bir cepheden mütalâa ederek bu maksat ve gaye etrafında ve kendi noktai nazarlarına göre Irkçılık

propagandası yaptıkları ve bu fikir ve propagandayı da medh ve istihsan suretiyle terqip ve tahrik eylemekte oldukları iddiasıyla mahkememize sevk edilen bu sanıkların duruşma sonunda hasıl olan kanaata göre kendilerine Türkçü adını veren ve Irkçılığı da bu vasfın ayrılmaz bir esası olarak kabul ve mütalâa eden bu zümrenin Cumhuriyet rejimimizin ana vasıflarından biri olan Milliyetçilik prensipini münhasıran ırkçılık esasında mütalâa ve kabul ederek millî camiamızda bulunup da Türk kanından veya diğer tabiri ile ırkından gelmeyenleri istisnasız Türk milletinden ad ve kabul etmedikleri, gayri Türklerle tesalüp neticesi hasıl olan ve yine kendilerince melez tabir olunanları üç batın geçmeden Türk saymadıkları ve yine kendilerince bir takım tarihi ve içtimaî mahzurlar serdiyle Türk ırkından olmıyanların millî ve içtimaî hayatımızda ve idare sisteminde bir mevki ve rol sahibi olmalarına müsaade edilmemesi fikir ve niyetinde buldukları, bu suretle memleketimizde mevcut gayri müslim azlıklar gibi bir de müslim azlıklar icad ederek bunları bir takım siyasî haklardan mahrum etmek istedikleri anlaşılmakta ve bu fikirlerini tatbik sahasına koymak fırsatı/nail oldukları takdirde eski Osmanlı İmperatorluğu zamanındaki zihniyeti ihya ederek memleketimizde muhtelif ırklara dayanan bir çok millî zümrelerin meydana çıkmasına ve bunların tanınmasına sebep olacakları görülmektedir.

Bu gibi fikir ve faaliyetlerin kanunî mevzuatımızla telifi kabil olup olmadığı cihetini teemmül ve tetkik etmezden evvel Cumhuriyet idaresinin kuruluşundan bugüne kadar memleketimizde Milliyetçilik bakımından mevcut ve mer'î usul ve nizam mütalâa edilecek olursa görülürki memleketimizde Lozan muahedesi hükümlerine tevfi-kan ve gayri müslimlere münhasır olmak üzere bazı müsad adeler de bulunalmıştır. Ancak yine malûmdurki Lozan müzakereleri esnasında azlıklar mevzuubahs olurken hükümetimiz murahhasları tarafından memleketimizde bu gayri müslim azlıklardan mâdâ hiç bir azlığın mevcut bulunmadığı ve bulunamayacağı sarahatle ve kat'iyetle ilân edilmiş bulunmasına göre memleketimizde bu azlıklardan mâdâ bütün halkın çokluk olarak kabul edildiği ve bugüne kadar da esas kitle olan Türkten hiç bir mülâhaza ile ayrı tutulmadığı ve bütün siyasi haklara malik buldukları, Türklükten başka hiç bir milliyet iddia ve davasına yer verilmediği fiilen sabittir.

Sanıkların da bunu böyle gördükleri ve bildikleri, aksini temenni ve icraya kalkmış olmaları ile sabittir.

Kanunî mevzuata gelince:

Ana yasamızın 88 inci maddesi "Türkiye'de din ve ırk ayırıl-
edilmeksizin vatandaşlık bakımından herkese "Türk" denir.", 69 uncu
maddesi: " Türkler kanun karşısında eşittirler. Ve ayrıksız kanuna
uyumak ödevindedirler. Her türlü gurup, sınıf, aile ve kişi ayrıca-
lıkları kaldırılmış ve yasaktır", 92 inci maddesi "Siyasî hakları
olan her Türkün yeterliğine ve hak idişine göre devlet memuru ol-
mak hakkıdır."

Bu maddelerden anlaşıldığına göre azlıklar hakkında hükümet-
çe tanınmış olan bazı müsaadekârlıklara rağmen kanun bütün Türkiye
ahalisini Türk diye vasıflandırmakta ve cümlesini kanun ve hukuk
bakımından eşit olarak kabul etmektedir. Bu esas ve prensipler ana
yasamıza yeni girmemiş, hükümetimiz millî bünyemizde Türk milliyet-
çiliği fikir ve düsturunu çok eskiden benimsemiş ve belirtmiştir.
1340 senesi kanunu esası encümeni layıhası esbabı mucibesinde:

"Türkiye Büyük Millet Meclisi yedinci içtima 9/3/1340 zabıt
ceridesi cild 7/I, sahife 245"

"Osmanlı saltanatı mahv ve munkarız olduğundan artık efradı
millete Osmanlı denemez. Millî izzeti nefis bir hanedana mensubiyeti
kabul etmez. Devletimiz bir devleti milliyedir. Beynelmilel veyahut
fevkalmilel bir devlet değildir.

Devlet Türkten başka bir millet tanımaz. Memleket dahilinde
hukuku mütesaviyeyi haiz başka ırktan gelen kimseler bulunduğu
bunların ırkî mübayenetlerini manii milliyet tanımak caiz olamaz.

Mezalik hürriyet vâcdan musaddak olduğundan ihtilafı din de
manii milliyet addedilmemiştir. Her yeni millet gibi Türk milleti
de aynı ırktan gelmeyen efradı muhtevi olabilir. Ancak Türklük ca-
miasıdırki bütün uruku cemetmek kabiliyetini haizdir." tarzındaki
açıklığı ve bilhassa bu maddelere aid kanun esası encümeni layıha-
sının büyük millet meclisinde müzakereleri sırasında söz alan hatip-
lerin meslisçe kabul ve neşredilen "zabıt cerideleri cild 7/I" kıy-
metli mütalâaları da milliyetçiliğimizin kan milliyetçiliği olmadı-
ğını, kan farkı gözeterek vatandaşlar arasında siyasî ve medenî hak-
ları kullanmak hususunda bir aykırılık güdülmediğini teyid eylemek-
tedir.

Bütün bunlar gözden geçirilince milliyetçi Türkiyenin, ana
yasanın tarif ettiği Türk vatandaşına vatansever bir Türk milliyet-
çisi olmanın bütün imkânlarını vermiş bulunduğu anlaşılır. Millî
menfaatler ve millî ülküler üzerine kurulmuş olan devletimiz kendi
içinde yapıcı, iyi niyet sahibi bütün vatandaşları birleştirici; uz-

laştırıcı ve kaynaştırıcı zimmiyet dedir. Azlık diye tanınmış olan vatandaşları Her Türk vatandaşı gibi kanunun bütün himayesine ve bütün vatandaş haklarına mazhar kılmıştır. Bundan başka Türk kültürü içinde yetişerek Türk milliyetçisi olmak isteyen her vatandaş için imkân kapılarını açık bırakmıştır.

Milliyetçiliğimizin mahiyeti ve nizamı hakkında kanun vazininin düşünce ve maksadı bu suretle tebaruz ettirildikten sonra sanıkların ırkçılık vadisindeki söz ve fiillerini kolaylıkla tetkik ve mü-talâa edebiliriz.

Bazı hususi hakları tanınan gayri müslim azlıkların kendi ırk ve mezheplerine göre hususi ilk okullar ve liseleri bulunmasına rağmen sanıklarla gayri Türk diye isimlendirilen ve anılan ve res-mi makamları işgal etmemeleri istenilen Arnavud, Çerkes, Arap, Boş-nak, Giritli ve dönme gibi islâm azlıklarına yukarıda kaydedilen esbabı mucibe layihasında zikredilmiş olduğu veçhile devletçe hiç bir hususi ve ırkî hak ve muamele kabul edilmemiş, bilâkis bunlar hiç bir zaman bir azlık zümresi diye vasıflandırılmamış, kendilerine Türkten başka bir gözle bakılmamıştır.

Ve yine kan cihetinden sanıklardan bir kısmının ileri sürdük-leri gibi üç, sekiz veya on iki göbek ırk karışmazlığı aramak, bu memlekette doğmuş, büyümüş, Türk kültür ve vicdanı ile yoğrulmuş bir Türk baba veya anadan gelmiş bulunmakla beraber artık ruhların-da, viedanlarında Türklüğü benimsemiş ve bu suretle kendilerini öz-Türk diye tanımış olanlar arasında böyle ırkî tefrik yapmağa medar olacak hiç bir vesika ve delil bulmağa maddeten imkân ve mahal ol-madığı halde sırf şahsî ve indî mülâhazalarla millet efradından ba-zılarına ırkî isnat ve izafe yapmak bir ayrılık şurişi, devletin mil-liyetçilik bakımından kurduğu siyasî ve hukukî nizama bir aykırılık yaratmaktan ve dolayısıyla bu nizamı yıkmak teşebbüsünden başka bir ifade edemez.

Hududlarımızın çok geniş ülkelere uzandığı zamanlardamemur, subay ve asker olarak vazife gördükleri serhadlerde, memleketlerde evlenen veya evli olarak geldikleri bu yerlerde çocukları doğan Türklerin çocuklarını ve bunların nesillerini öztürk olarak tanıma-mak, bunlara gayri Türk damgasını yapıştırmak millî varlığı, tarihi ve ecdadı inkâr ile birdir.

Şimdiye kadar değerli hizmet ve lihakatları neticesinde yüksek makamlar işgal eden şahsiyetlerin bazıları hakkında, siyasî muhasımlarının kuru isnatlarına ba karak tesalüp bakımından bir ırk karışıklığı içinde bulduklarını iddia etmek ve bu iddiayı tarihî şahsiyetlere kadar teşmil etmek, tarihi ve millî mefahir ve kahramanlarımızı başka milletler hesabına mal kaydetmekten başka bir suret le tefsir edilemez.

Bu memleketin öz evladı olarak çalışan, didinen, bütün varlıklarınıⁿⁱ geniş bir faragat ve huzur ile millet ve memleketine hasır ve tahsis eden, içimizde, millî varlık ve camiamız arasında kaynaşan ve kendilerini Türkten gayri görmiyenlere hiç bir zaman gayri Türk denilemeyeceği aşikâr bulunmakla beraber bu sebeble bir çok sanıkların iddia ve beyanları gibi bunlardan memleketimiz için fayda yerine mazarrat geleceğini ve bunların memleket namına tehlikeli birer unsur olacakları hiç bir zaman kabul edilemez..

Hulâsa, sanıkların iddia ettikleri, mektup, yazı, basın vasıtaları ile neşir ve tamimine uğraştıkları ve mücerred ırkçılık üzerine müesses milliyetçilik tez ve prensibi kanun vazısının maksadına, yani bugünkü milliyetçilik nizamımıza aykırı olduğu gibi Türk ırkından olmıyanlara karşı tatbiki istenilen muameleler bakımından da ana yasanın 69 ve 92 inci maddelerine de zid ve devletçe kurtuluş savaşından beri takip edilen iç siyasetimize, yani Türkiye halkını Türklük camiasına katıp kaynaştırmak zihniyetine tamamen muhalif ve Türklük camiasını bozguna uğratması tehlikesi itibariyle de **tamamen** zararlıdır.

Muhtelif devlet dairelerince, ~~az~~ okullara talebe kayıt ve kabulü vesaire dolayısıyla neşredilen ilânlarda "Türk ırkından" ibaresinin geçmesi, bazı sanıkların iddia ve beyan eyledikleri gibi devletin de ırkçı olduğuna değil, ilk zamanlarda teşkilâtı esasıye kanununda devlet dininin islâm dini olarak kabul edilmesine ve fakat sonradan vaki tadilde Lâyıklığın bir ana hüküm ve prensip olarak tesbitine nazaran bazı okullara ve memuriyetlere alınacakların Müslüman olacakları kaydı yerine "Türk ırkından" ibaresinin kullanılmış olacağı ve nitekim bir çok sanıkların iddia ettikleri ve çile bir çok memuriyet ve yüksek makamlarda ve orduda kan ve tesalüp bakımından Türk olup yine kendi tabirleri üzere Arnavud, Çerkes, Boşnak vesaire gibi gayri Türk bulunmasının da bu ilânın bir ırk tefriki ve tahsisi manasını taşımadığını göstermektedir. Gayri müslim -

azlıkların, yüksek tahsil sahibi bulunmalarına rağmen, orduya subay olarak alınmamaları ve devlet işlerinde bunlara yer verilmemesi ve devlet memurlarınının ecnebi kadınlarla evlenmelerinin kanunen menedilmesi de hükümetin bir düşünce ve kararı mahsulü olduğu kadar ortada Boşnak, Arap, Çerkes, Arnavud vesaire diye bir islâm azlığı zümresi olmadığına, bunların da Türk milletinden olduklarına bir işarettir.

Yukarıdanberi devam eden bu münakaşaya ve belirenduruma göre hükümetin bu düşüncesini memleketin siyasi ve hukukî bir nizamı olarak ele almak icap edeceği sonucuna varılır. Burada mevzuubahs siyasette dahilî siyaset te mündemiçtir.

Bu nizamı yıkmak için propaganda yapmak ve bu fiilleri medh ve istihsan ise I42 inci maddenin ~~XXXXXXXXXX~~ birinci ve son fıkraları mucibince cezayı mucip bir harekettir.

I42 inci maddenin son fıkrasındaki "yukarıdaki fıkralarda yazılı fiilleri medh ve istihsan eden" kaydının alelittlak bu fıkralarda yazılı bütün fiillere şamil olduğu ve bu arada üçüncü fıkrada yazılı "devletin teşkilâtı esasiye kanunu ile muayyen olan ana vasıflarını veya millî hissiyatı sarsmak veya zayıflatmak için bunlar aleyhinde" diye yazılı belli başlı suçun medh ve istihsanının da ayrıca cezayı müstelzim bulunacağı ve binaenaleyh baş taraflarda münakaşaya ve tesbit edilmiş bulunduğu veçhile yabancı rejim lehinde yapılan birer propagandayı medh ve istihsan fiil ve hareketinin de mevcudiyetine ayrıca lüzum ve mahal olmadığı, bu gibi menfi propagandaların yapılmasını, teşvik ve telkinini imkânlaştıran bu medh ve istihsan keyfiyetinde kanun vazınının da aynı düşünce ile bu kayde mutlak bir mana vermek istediği ve bu suretle ana yasaya aykırı bu gibi fiillerin de cezalandırılması imkânının temin edildiği sonucuna ve kanaatına varılmıştır.

I42 inci maddede yazılı cürümler şeklî suçlardandır. Tehlikeli oldukları mefruzdur. Cürmün tekevvünü için bu fıkralarda yazılı propagandalar, medh ve istihsan kâfidir. Kanun mutlak surette netice tevliid edip etmediğine bakmaksızın propaganda, medh ve istihsanda devletin şahsiyeti için tehlike görmektedir.

Propaganda medh ve istihsan fiillerinde bunların alenen yapılması şartı da yoktur. Maddede aleniyet şartının bulunmaması fertlerin arasında yapılmış olan propagandaların da cezalandırılabilmesine şüphe bırakmamaktadır.

Bu maddenin değiştirilmesine müteallik hükümet teklifinde:

Üçüncü fıkrada yazılı fiiller için "fiil ile veya sözle veya her nevi neşir vasıtası ile" ibaraları mevcut iken Adliye encümeni mazbatasına göre "propagandanın mana ve mefhumunu tahdid mahiyetinde telakki edilmesine sebep olacağı ve halbuki propaganda daha şumullü bir manada her vasıta ile yapılabileceğinden x lüzumsuz görülen bu kayıtların" maddeden çıkarılmış olduğu bildirilmektedir.

Medh ve istihsan; propaganda, yani bir fiili taklide teşvik veya başkalarının bir fiil hakkındaki nefretlerini izale maksadı ile o fiil veya failini medh ve sena etmek suretiyle bir fikrin izharı olduğuna ve bu itibarla medh ve istihsanda dolayısıyla bir tahrik şekli bulunduğuna göre telkini de tazammun etmektedir.

Medh ve istihsanın mevzuu hakiki veya mefruz fiiller olabileceği gibi elyevm mevcut ve geçmiş fiiller de olabilir.. Ancak dolayısıyla tahrik ve teşvik mahiyetinde bulunması gereklidir.

Ayrıca aleniyet medh ve istihsanda cezayı arttırıcı bir sebep olamayacağı gibi müteaddid kimselerle ihtilatı da icap ettirmez.. Medh ve istihsan temamiyle hususi ve gizli bir surette ve meselâ mektuplarla bir kimseden diğerine yapılabilir.

Bütün suçlarda olduğu gibi propaganda ve medh ve istihsan fiillerinde de cürüm kasdının vücud ve tahakkuku bittabi meşruttur.

İfadeler, yazılı deliller, müdafaalar ve nihayet 142 inci maddenin kanun cephesinden mütalâa ve münakaşası ile varılan netice ve kanaat bakımından Zeki Velidi Togan'ın bu ikinci fiilinin teşekkülünün ve kanunî unsurlarının mevcudiyeti derecesinin incelenmesinde:

Zeki Velidi Togan Reha Oğuz Türkkân'a yazdığı 20/9/940 tarihli mektubunda Rıza Nur'un, Bozkurt mecmuasının beşinci sayısında bahsi geçen ırkçılığı dolayısıyla kendi noktaî nazarını belirtirken Bozkurtçuların ırkçılığının bir nifak ve şuriş unsuru olabileceğini kayıt ve tasrih eylememekle beraber bunlara yalnız itidal tavsiyesinde bulunmakta, meselâ bir Çerkesin kendisini Türk saymayup kendi tabiri veçhile "Türk çerkesülasıl" diye kabul etmesi icap edeceğini ve Boşnak, Çerkes, Acem ve Araptan uzun zamanlar aramızda yaşamış olanların kendilerinin asıl Türk değil, "mülhak Türk" olduklarını bilmeleri lâzım geldiğini anlatmakta, 10/10/940 tarihli olup yukarıda muhtelif parçaları kaydedilen mektubu ile de, ırkçılık propagandasını teşkil edenlerin birisi gibi görünmek istemediğini, Rıza Nur'un -

Bozkurt mecmuasına iştirak edeceğinden bahsederken kendisinin, Rıza Nur'un, Adsız'ın bazı pürüzleri olduğundan Bozkurt mecmuasının kendi yolunu kendisi takip ederek hareket etmesinin daha iyi olacağını kaydetmek suretiyle Basın Umum Müdürlüğünce ırkçı bir mecmua olduğu tesbit edilen Bozkurt'un bu ırkçılık gayesini zımnen tasvip eylediği anlaşılmakta, mücadele ve ideali hususundaki kanaatlarını kaydetmek suretiyle tutulması lâzım gelen yolu Bozkurtçulara göstermektedir.

Yine Reha Oğuz Türkkana'a yazdığı yukarıda kaydedilen 10/L/943 tarihli mektubunda da Türkçülerin aralarında vaki anlaşmazlığı iyi karşılamadığı, bu münakaşanın kat'i surette kesilmesini, Yahudiler komünistler gibi başka düşmanlarla uğraşmalarını istediği anlaşılmaktadır.

Yukarıda kaydedildiği gibi bu mektupların duruşma safhasında açık olarak okunmasına karşı kanaat verici bir defide bulunmakla beraber gerek kendisinin ve gerek müdafinin yazılı müdafaalarında bu noktalar hakkındaki müdafaaları da Zeki Velidi Togan'ın bu konu üzerindeki iyi niyetini teyid edecek bir durumda bulunmamaktadır.

Zeki Velidi Togan'ın bu mektuplarındaki düşünce ve telkinleri Türk milliyetçiliğine, Türk varlığına ve hükümetimizin üzerinde hassasiyetle durduğu temsil siyasetine aykırılık hissini vermekle beraber Zeki Velidi Togan'ın duruşmada vaki ifadelerinde Bozkurtçular hakkındaki kanaatlarının belirtilmesinden de Doktor Rıza Nur'un ırkçılığın Çerkes, Arnavud, Arap, Yahudi vesair ekaliyetler düşmanlığı şeklinde ve bunların tegallü ^{büne} karşı vaziyet almaktan ibaret olup Bozkurtçuların ırkçılığının da Rıza Nur'un ırkçılığı olduğunu ve ırkçılık Türkiye'de Arap, Çerkes, Arnavud gibi ekaliyetlere karşı alınan bir vaziyet bulunduğu anlaşılmakta isede bu suretle tanıdığı ve ırkçılıklarını bildiği Bozkurtçulara, bunlardan Reha Oğuz Türkkana yazdığı mektuplarda itidal tavsiyesinde bulunurken Rıza Nur'un ırkçılıkta düşmanlığa varan ifratım kabul etmemekte olduğu ve bu suretle ırkçılıklarını Rıza Nur'un ırkçılığı şeklinde bildiği Bozkurtçulara bunun aksini tevsiye eylediği görülmektedir.

Bu yazılarla onların bu fikrini medh ve istihsan suretiyle benimsediği ve telkinlerde bulunduğu sonucuna kanaat verici bir şekilde varılamadığı gibi Türk ceza kanununun 142 inci maddesinde aranılan ve yukarıda bu madde ve fiilin hukukî cepheden ve kanunî unsurlar bakımından münakaşası sırasında belirtilen noktai nazar ve kanaat ve dolayısıyla siyasi ve hukukî bir nizama yıkılması kastı,

tahrik ve telkin kanunu unvanunun noksanlığı bakımından bu fiilin tekemmül eylememiş bulunduğu görülmektedir.

3 - Zeki Velidi Togan'ın,

Memleketimizde izinsiz "Türkistan millî birliği" adına faaliyetinde bulunmasından dolayı iddia makamının esas hakkındaki iddia ve mütalâasında ileri sürdüğü ve Türk ceza kanununun 143 üncü maddesi mucibince cezalandırılmasını istediği bu fiil dolayısıyla adli âmir Sıkı Yönetim Komutanlığının son tahkikat kararlarında bir iddia ve tecziye talebinde bulunmaması ve duruşma safhasında da meydana çıkan bu yeni suç dolayısıyla ne iddia makamınca ve ne de sanık Zeki Velidi Togan tarafından, duruşulmakta olan fiil ile birleştirilmesi ve birlikte hükme bağlanması yolunda bir isteğin ileri sürülmemiş olması hasebiyle askerî usulün 190 uncu maddesi gereğince mahkemece bir karara bağlanmamış ve hazırlık tahkikatıda yapılmamış olan bu hadisenin ayrıca tetkiki ve talep veçhile bir karara bağlanması, askerî usulün sarahat ve talebi karşısında imkansız görülmüştür.

Hamza Sadi Özbek;

Bu sanık hakkında son tahkikat kararında Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyetine ve ayrıca Reha Oğuz Türkkkan ve arkadaşlarının gizli ve yeminli Bozkurt güremine iştirakinden dolayı alâkadar diğer sanıklar gibi Türk ceza kanununun 171 inci maddesinin ikinci fıkrası mucibince ayrı ayrı ve ayrıca ırkçılık ve turancılık propagandası yaptığından ötürü de aynı kanunun 142 inci maddesi mucibince cezalandırılması ve 70 inci maddenin de tatbiki istenilmiş isede duruşmada aydınlanan vaziyete ve varılan neticeye göre iddia makamının esas hakkındaki iddia ve mütalâalarında:

Bu sanığın Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyetinde alâka ve irtibatı görülmemiş, Reha Oğuz Türkkkan ve arkadaşlarının gizli ve yeminli Bozkurtçular güreminden kanunî takibat başlamadan evvel ayrılmış bulunması hasebiyle de Türk ceza kanununun 171 inci maddesinin son fıkrasının tatbiki, yani ceza verilmemesi ileri sürülmüş, devletin ana yasa ile muayyen olan ana vasıflarına aykırı propaganda medh ve istihsanda bulunduğu sabit olduğundan Türk ceza kanununun 142 inci maddesi, ve ayrıca memleketimizde izinsiz "Türkistan millî birliğine" namzed aza olarak ve yemin etmek suretiyle girmesinden dolayı da aynı kanunun 143 üncü maddesi gereğince cezalandırılması istenilmiştir.

Hamza Sadi Özbek'in, Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyetinde alâka ve irtibatı bulunmadığı bu suretle belirtilmekle beraber dava konusunun mahkemeye sevk suretine göre bu cemiyetle ilgili görülen bu sanığın, duruşma sonunda varılan netice ve kanaata göre, Zeki Velidi Togan ve arkadaşları kısmında gözden geçirilmesi muvafık görülmüştür.

Duruşmadaki ifadesine göre: Hamza Sadi Özbek 328 senesinde Muğla'da doğmuştur. Lise muadili Maliye meslek tahsilli olup bu meslek okulundan 936 yılında mezun olmuştur. Son vazifesi Aydın Maliye tahsil şefliğidir. İzmir asliye ceza mahkemesince ihmal fiilinden dolayı kat'ileşmemiş bir karar ile otuz lira ağır para cezasına mahkumdur.

durumu:

A)- Zeki Velidi Togan'ın gizli ittifakındaki/~~xxx~~

Diğer sanıklardan Reha Oğuz Türkkkan'ı 940 yılında Ankara'da kitap sevenler kurumunun tesisi dolayısıyla, Hikmet Tanyu, Nurullah Barıman, Nihâl Adsız, İsmet Rasin Tümtürk, Cihat Savaşfer, Zeki Velidi Togan'ı da Reha Oğuz Türkkkan delâletiyle tanıdığını Zeki Velidi ile Ankara'da kitap sevenler kurumu zamanında, Doktor Hasan Ferid Cansever'i ile 942 senesinde Türk yurdu mecmuasının çıktığı sıralarda ve kendisinin bu mecmuaya bir şiir vermek maksadı ile Doktorun Bayazıttaki muayenahanesine yaptığı ziyaret esnasında tanıştığını söyledi Hamza Sadi Özbek, bunlardan Zeki Velidi Togan'la daha yakından alâkadar olmuş, Ankara'da memuren bulunur iken kendi arzusuyla gittiği muğladan izinli olarak İstanbul'a geldiği zamanlarda Zeki Velidi'yi bir kaç defa evinde ziyaret etmiş ve bu ziyaretleri dolayısıyla de Zeki Velididen İstanbul'da Türkistanlılara aid Türk kültür birliği mensupları ve Türkiye'de bulunan dış Türkler arasındaki şiddetli anlaşmazlığı öğrenmiş ve bu arada Bayan Nurimandan da bahseden Zeki Velidinin ve bu bayanın kocası Ahmed Karadağlıya yazdığı bir mektubu götürerek bu suretle tanışmasını söylemesi üzerine Bayan Nuriman Karadağlı'nın evine gitmiş bu Bayan ve kocası Ahmed Karadağlı ile tanışmıştır. Bu karşılaşmada Ahmed Karadağlı tarafından iyi görülmediğini ve şahsen kendisinde de Ahmed Karadağlıya karşı bir antipati uyandığını belirten Hamza Sadi Özbek bundan sonra gerek Ahmed Karadağlı ve gerek karısı Nuriman Karadağlı ile hiç görüşmediğini, Doğu Türk birliğinde vazife almak hususunda Zeki Velidi Togan'a teklifte bulunmadığını ve yalnız bu memleketin kurtulması temennisine karşı böyle bir halde buraya gelip gelmeyeceği hakkında Zeki Velidi tarafından vaki soruya müsbet cevap verdiğini, Türkistan

milli birliğine girenler hakkında ve bunların yemin etmeleri icap eylediği hususunda da Zeki Velidi Togan'ın kendisine hiç bir şey söylemediğini ve böyle bir birlik olmadığını, azalarını da bildirmediğini, Ahmed Karadağlıya verilmek üzere kendisiyle gönderdiği bu mektup dolayısıyla kendisi de bu cemiyete almak ve yemin ettirmek keyfiyetinin Zeki Velidi'nin belki hatırandan geçmiş olabileceğini ve fakat Ahmed Karadağlı da kendisine karşı uyanan antipati dolayısıyla bunun mümkün olmadığını ve kendisine Zeki Velidi tarafından hiç bir suretle yemin ettirilmediğini ısrarla söylemiştir.

Filhakika Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyeti kısmında yapılan incelemede Hamza Sadi Özbek'in bu cemiyet ile ilgi ve irtibatını ve bunun da yemin ettiğini gösterecek hiç bir delile rastlanmamış, bu cemiyet ile ilgili bütün sanıklarda böyle bir şeyden bahsetmemişler isede Zeki Velidi Togan ile tanıştıktan sonra mumaiyleh ile alâka ve irtibatı çok sıkı ve samimi bir surette devam ettirmesi ve bu ciheti Zeki Velidi Togan'a yazdığı bir çok mektuplarda canlı ve heyecanlı beyan ile belirtmesi Zeki Velidi'nin faaliyetinden haberi olduğunu gösterdiği gibi Zeki Velidi'nin gizli cemiyeti kısmına aid deliller kısmında kaydedilen mektuplardan Hamza Sadi Özbek'in Zeki Velidi Togan'a yazıp gönderdiği 23/6/94I, 15/12/94I tarihli mektuplar da bu ciheti teyid eder mahiyette bulunmaktadır.

Yalnız bu gizli cemiyet mensuplarından Reha Oğuz Türkkkan, Nurullah Barıman, Cihad Savaşfer, Hiybetullah İdil ve diğerleri gibi yemin ettiği hakkında müsbet ve kat'i bir delilin yokluğu ve 94I senesinden sonra da bu cemiyet ve gayeleri ile alâkasını belirtecek teşebbüs ve faaliyetinin görülmemesi kendisinin, bu cemiyetin maksad ve gaye edindiği cürmün icrasına kanunî takibata başlanmazdan evvel bu ittifaktan çekildiğini göstermektedir.

İddia makamının esas hakkındaki mütalâalarında da, son tahkikat kararında ayrıca ileri sürülen bu suç dolayısıyla bir ceza istenilmemesi ve bütün duruşma safhalarında bu nokta hakkında varılan netice ve kanaat da bu ciheti teyid eylemiştir.

B)- Reha Oğuz Türkkkan ve arkadaşlarının gizli Bozkurt güreminde Hamza Sadi Özbek'in durumu;

Bu gizli cemiyet hakkında duruşma sırasında aydınlanan vaziyet, mahkemece varılan netice ve kanaat, hüküm mucip sebeplerinin bu cemiyete aid kısmında etraflı bir surette ve ayrıca incelenecek

isede bu kısım sanıklarından Hamza Sadi Özbek hakkında bliren netice ve inana göre hulasa olarak:

Mumailayhin bu gizli cemiyete de girmediği, yemin etmediği ve yalnız Bozkurt mecmuası neşriyatı ile yakinen alâkadar olup bu mecmua da bazı yazılarını neşrettirdiği ve 942 senesi Mart veya Nisan aylarında Reha ile Muhabere ve her türlü münasebetlerini kestiği, Nihâl Adsız ile müştereken neşrettiği "Hesap böyle verilir" broşüründe Reha ile tanışma, münasebet ve faaliyet cihetlerini mufassalan yazdığı ve bu broşürün 943 senesi ikinci kânun ayında kendi imzasıyla çıktığı anlaşılmaktadır.

C)- Devletin ana yasa ile muayyen ana vasıflarına aykırı propaganda, medh ve istihsan fiiline gelince:

Hamza Sadi Özbek duruşmadaki ifadesinde:

Böyle bir harekette bulunmadığını ve esasen son tahkikat kararında bu nokta etrafında bir delil de ileri sürülmemiş bulunduğu için bu iddia dolayısıyla bir şey söyleyemeyeceğini bildirmiştir.

Filhakika dava dosyasında mevcut olup sanıklardan Zeki Velidi Togan'a yazılan ve duruşma safhalarında açık olarak okunan:

9-10/12/940, 20/6/94I, 23/6/94I, 6/II/94I, 7/12/94I, 15/12/94I 7/I/942, 18-19/I/942, 4/8/943 tarihli mektuplarla, arkadaşlarından Tahsin Argun'a yazdığı 24/6/94I, 9/2/944, Haydarpaşa lisesi edebiyat gurubundan 2549 numaralı Halid Eskişar adındaki talebe, arkadaşına yazdığı 2/Nisan/944 tarihli mektupta Türk ceza kanununun/^{142.M.} muhtelif fıkralarında yazılı propaganda, medh ve istihsan fiillerini ve bunlarda aranması lâzım gelen kanunî unsurları ve dolayısıyla propaganda ve medh ve istihsan cürüm kastını gösterecek ufak bir kayıt ve ibareye bile tesadüf edilememiş ve bu itibarla kastın yokluğu ve delil noksanlığı bakımından bu fiil sabit görülememiştir.

Hamza Sadi Özbek'in;

Memleketimizde izinsiz Türkistan mülki birliğine namzed aza olarak yemin etmek suretiyle girmesi dolayısıyla iddia makamının esas hakkındaki mütalâasında ileri sürdüğü ve Türk ceza kanununun 143 üncü maddesi mucibince cezalandırılmasını istediği suçuna gelince:

Mumailayhin bu fiili işlediği hakkında müsbet ve kanaat verici hiç bir delil bulunmadığı gibi sanıklardan Zeki Velidi Togan'ın evvelâ sureti kat'iyede kabul etmemekle beraber Hamza Sadi Özbek'e belki namzed olarak yemin ettirmiş olacağı yolunda ve yine Hamza Sadi

Özbek'in bu yolda vermiş olduğu bir ifadenin tahkikat yargıçlığınca ileri sürülmesi üzerine bunun Hamza Sadi Özbek tarafından söylenilmiş olması karşısında bunun belki hakikat olabileceğini söylemesi de başkaca bir delil ile teyid ve tevsik edilmemiş bulunması noktasından kabule şayan olmamakla beraber bu fiil dolayısıyla adli Âmir Sıkkı Yönetim Komutanlığının son tahkikat kararlarında bir iddia ve tecziye talebinde bulunmamaları ve duruşma safhasında da meydana çıkan bu yeni suç dolayısıyla ne iddia makamınca ve ne de sanık Hamza Sadi Özbek tarafından, duruşulmakta olan fiil ile birleştirilmesi ve birlikte hükme bağlanması yolunda bir isteğin ileri sürülmemiş olması hasebiyle askerî usulün 190 inci maddesi gereğince mahkemece bir karara bağlanmamış ve hazırlık tahkikatı da yapılmamış olan bu hadisenin ayrıca tetkik ve talep veçhile bir karara bağlanması askerî usulün sarahat ve talebi karşısında imkânsız görülmüştür.

II

REHA OĞUZ TÜRKKAN'IN DAHA LİSEDE İKEN BAZI ARKADAŞLARI İLE KURDUĞU GİZLİ GÜREM TEŞEKKÜLÜ

Sanıklardan Reha Oğuz Türkkan'ın duruşma safhasında gizli oturumda bu nokta etrafında vaki ifadesinde:

Ankara gazi lisesi onuncu sınıfına geldiği zaman, memleketin tam bir inkilâp hamlesi içinde bulunmasına rağmen gençlikte bu inkilâp duygularına ve aynı zamanda memleket meselelerine karşı topyekûn bir alâkasızlık ve kayıtsızlık gördüğünden gençliğin, tehlikeli gördüğü bu hareketlerini önliyebilmek ve ideolojilerinin ilmini yayarak bunu neşriyatla gençliğin fikirlerine işlemek maksadıyla aynı sınıf arkadaşlarından Ceyhun Atıf Kansu, Cihat Savaşfer, onbirinci sınıftan da bunlara ilaveten Hikmet Tanyu, Bülend Kandiyeli, Orhan Erdener, İlhan Kut adlarındaki talebe arkadaşları ile sözleştikleri ve bu maksatlarının, herkesin vüs'ati dahilinde ve muktedir oldukları branşlarda çalışarak bu fikir ve faaliyet hamlesine gönüllü bedava ve daimi surette yardım etmeleri olduğu ve bu topluluklarına cemaat karşılığı olarak "Gürem" adını verdiği, yine maksat ve hedeflerinin tesbit ve tahrir edilmiş programlarının Türklerin üstün bir ırktan olduğu şuurunu gençliğe aşılama ile başlayup Türk birliği

davasının mevcudiyetine Türk gençliğini inandırmak, Devletçilik ve Cumhuriyetçiliğin îkâmî esaslarını yapmak ile biten dokuz madde halinde bulunduğunu ve bütün neşriyatlarının bu esaslar dahilinde vukubulmuş olduğunu, kendisi de şahsen bu cereyanın ideoloğu olmayı istediğini, bu prensip ve faaliyetinde ise hiç bir siyasî maksat ve gayesi bulunmadığını, Arkadaşlarından Cihad Savaşfer'i Ceyhun Atif Kansu vasıtasıyla Ankara Gazi lisesinde tanıyıp bu arkadaşlığın liseyi bitirinceye kadar ve diğerleri gibi bundan sonra da, yani Bozkurt mecmuasının çıktığı zamanlarda daha samimi devam eylediğini, Ceyhun Atif Kansu ile aynı mektepte ve aynı sınıfta talebe bulunmak sıfatıyla ve fikirlerinin milliyetçilik hususunda mutabakatı hasebiyle tanıştığını ve bununla arkadaşlığının diğerlerine nazaran daha yakın ve samimi olduğunu, Hikmet Tanyu'yu da aynı lisenin onbirinci sınıfında Ceyhun Atif Kansu vasıtasıyla, Orhan Erdeneri de Hikmet Tanyu delâletiyle tanıdığını, İlhan Kut'a gelince, lisenin son sınıfında bulunduğu sırada bunu edebiyat ile uğraşan bir genç bulunması hasebiyle şahsen tanımış bulunduğunu, Bülend ile de bu gencin gençliğe yukarıda izah eylediği vaziyetleri dolayısıyla atup tutmasından alâkalandığını, bu lise güremine giriş için yemin gibi hiç bir merasim olmayup sadece güreme katılmak ve birlikte çalışacağı hususunda söz vermek kâfi olduğunu, bu güremde dış Türklerinin de kurtulacak veyahut kurtularak Bir Türk birliği mefkûre ve davası uğurunda neşriyatta bulunmak ta mevcud olduğundan Türkiye hükümetini müşkil birdüruma sokmamak maksadı ile güremlerinin gizli olmasını istediklerini, ve bu düşünce ile dirki bir yerden izin almadıklarını ve zaten güremi bir cemiyet telakki etmediklerini; bu zamandaki faaliyetlerine gelince:

Bu gürem dolayısıyla arkadaşları ile yaptıkları konuşma ve münakaşalarda Türkiye'de mütecanis bir Türk kütesinin vücuda gelmesi yani Arnavud, Çerkes, Boşnak vesaire gibi azlıkların bu kütle içinde erimesi ve bu suretle yekpare bir millet halinde gelinmesi keyfiyetinin de mevcud olduğunu ve mektepte iken arkadaşları ile birlikte çıkarttıkları "Filiz" mecmuasında Arkçılık hakkında değil, Türkçülük hakkında neşriyatta bulduklarını, mektep sıralarında iken ırkî bakımdan azlıklar hakkında bir konuşma ve münakaşa olmadığını ve yukarıda kaydedildiği cihetin liseyi bitirdikten sonra Ergenekon ve Bozkurt mecmualarının çıkarılması sırasında olduğunu ve çıkarılacak muhtelif eserlere aid defterlere arkadaşlarının şahsî intibalarını yazmış ve imzalamış bulduklarını ve arkadaşlarından Hikmet Tanyunun

iddiası gibi bu güremde ayrı ayrı gurup teşekkülleri bulunmadığını lisenin on birinci sınıfında bulunduğu bu zamanla Ergenekon mecmuasını çıkardığı sıralarda en müfrit ırkçılık çağı bulunduğunu, bu zamanda bile çerkesleri Turanî ırkından ad keylediğini, bu sebebledir ki Ceyhun Atif Kansu'nun, kendisine "Reha Oğuz Türkkkan" tarafından Çerkeslik isnat olunmasına kızarak kendilerinden ayrılmış bulunmadığını, diğer arkadaşlardan Bülend ile Orhanın, ilmi ve ağır mevzular üzerinde yazılmış yazıların kendilerine okunması sırasında bunları ağır bularak ve Ceyhun Atif Kansu'dan evvel kendilerinden ayrıldıklarını, Reha Oğuz Türkkkan'ın güremde baş ideoloğ mevkiine gelmiş bulunmasını çekemiyen ve arkadaşlarının bu yolda gösterdikleri hürmeti kıskanan Ceyhun Atif Kansu'nun bu ciheti, Cihat Savaşfer'in huzuru ile kendisine söyliyerek güremden ayrıldığını, Ceyhun Atif Kansu'nun kendisinin ana tarafından Çerkes olduğunu bi zvat söylemekte olduğunu ve Reha Oğuz Türkkkan'ın öğrendiğine göre ise bu çerkesliğin baba tarafından bulunduğunu, Ceyhu'nun ayrılmasını müteakip lise on birinci sınıf arkadaşlarından Adil Sağıroğlu adında bir genci kendisinin (Reha Oğuz Türkkkan'ın) teklifi üzerine güremlerine almış olduklarını, Hikmet Tanyu bu gençle evvelden kavgalı olduğu için bunun güreme alındığı haberini duyunca buna kızarak bir istifa mektubu ile güremden ayrıldığını, sonradan güreme alınan Adil'in güremin hiç bir toplantısına iştirak etmediğini, İlhan Kut'un da güreme devam etmediğini görerek ayrılan arkadaşlarını da davet suretiyle bunlarla birlikte yaptıkları bir toplantıda ayrıldıklarını ve dağıldıklarını bunlara söylediğini, bu lise güremi bu suretle dağıldıktan sonra kendisinin Cihat Savaşfer ve Hikmet Tanyu ile dost kaldıklarını, Cihat Savaşfer ile birlikte Ergenekon mecmuasını çıkarmayı kararlaştırdıklarını söylemiştir.

İlgili sanıklardan Cihat Savaşfer duruşma safhasında bu gizli lise güremi etrafında vaki ifadesinde: Reha Oğuz Türkkkan'ın söylediklerini aşağı yukarı tekrarlamakla beraber Türklerin bir ırktan bir milletten olduklarının ve bunların birleşip bir devlet teşkil etmelerini ve böyle büyük bir Türk birliğini tarihte Atılanın kurmuş olduğunu Reha Oğuz Türkkkan'ın söylemekte bulunduğunu, onuncu sınıfta iken bir konuşma konusu olan bu fikirlerin on birinci sınıfta daha ziyade genişlediğini ve o zaman ırkçılık düşüncesinin ortaya çıktığını ve bu fikirlere göre Türkün halis Türk olması lâzım geldiğini,

Çerkeslerin, Arnavutların, Arapların, dönmelerin Türk olmadıklarını ve Oğuz'un kitabında bildirildiğine göre üç batın ilerisini isbat etmeyenlerin Türk olamayacaklarını, Ceyhun Atif Kansu çerkes olduğu için Oğuz tarafından teşkilâttan uzaklaştırıldığını (ifadesini tasbih ederek), yani aralarında çıkan ihtilaf dolayısıyla Ceyhun'un kendisi ayrıldığını ve "Gürem" adını vermiş oldukları bu teşekkülde Rehan'ın şef olmak istediğini, kendisine de nafia işlerinde bir vazife verileceğini, bu "Gürem" cemiyetinin 938 senesinde tesis edildiğini ve maksatlarının milliyetçiliği yaymak, Türk gençliğini bu maksada uygun olarak yetiştirmek ve icap eden zemini hazırladıktan sonra herhangi bir suretle hükûmeti devirerek milliyetçilik fikrini güden ve kendi maksatlarına uygun yeni bir hükûmet kurmak olduğunu Reha'nın bu maksadı kendi hayatı içinde tahakkuk ettirmeğe çalışacağını söylemekte olduğunu bildirmiştir.

Yine ilgili sanıklardan Hikmet Tanyu, duruşma safhasında bu gizli lise güremi etrafında vaki ifadesinde:

Reha Oğuz Türkkan'ın söylediğini aşağı yukarı tekrarlamakla beraber bu gürem 938 senesi içinde olduğunu, son sınıfta edebiyatla uğraşanlar arasında Namık Kemal, Ziya Gökalp, Mehmed Akif adlarında ayrı ayrı guruplar teşekkül ettiğini, Ceyhunun Gürem cemiyetinin gizli olduğundan da bahseylediğini, sebebinin ise diğer bir devletin Turancılığın yayılmasına razı olmayacağını ve bu sebeble cemiyetin aleni olması halinde hükûmeti müşkil duruma sokması ihtimalinin mevcut olacağını yine Ceyhun'un söylemiş olduğunu, Reha Oğuz, Ceyhun, Cihat Savaşfer, Orhan Erdener ve Bülend adlarındaki arkadaşlarının bu güreme dahil olduklarını zanneylediğini, Ceyhundan sorması üzerine Gürem başında Reha Oğuz Türkkan'ın bulunduğunu öğrendiğini ve fakat Reha'nın Türkiye'yi yakından daha iyi tanımaması sebebiyle bu durumda Ceyhun'un daha ziyade salâhiyet sahibi olmasından gürem başında Reha'nın değil, Ceyhun'un bulunmasının daha muvafık olacağını zanneylediğini, bu düşünce ile dirki Reha'nın güremdeki mevkiini iyi karşılamadığını, bu ve müteakip konuşmalarında millî kültürü köylere kadar sokabilmek maksadıyla yapılacak neşriyatın - ve bu arada dış Türklerle bir kültür birliği vücuda getirilmesi hususunun ve bundan başka memlekette ayrı bir gençlik teşkilâtı -

yapılması fikrinin de yayılacağı noktasının mevzuubahs olduğu^{nu}, ır-
 kın da millet kadrosunda tıpkı dil, kültür, mefkûre, iktisadî ve coğ-
 rafî amiller, vicdan birliği gibi bir şart olarak yer bulmasını is-
 tediklerini ve bu güreme girildikten sonra Reha Oğuz'un, nereli ol-
 duklarını ve hangi soydan bulduklarını kendilerine sorduğunu, gerek
 kendisinin ve gerek arkadaşlarından bütün ailesinin İzmirli olduğunu
 söyleyen Cihat Savaşfer müstesna, Ceyhun Atıf Kansu, Reha Oğuz ve
 Bülend'in ırkî karışıklıklarına rağmen hepsinin Öztürk olduğunu
 Reha Oğuzca kabul edildiğini ve Cihad'dan şüpheleri üzerine keyfiye-
 ti ısrarla kendisinden sormaları neticesinde doğum tarihinin işgalden
 evvel olduğunu nazarı dikkate alarak onun da Türklüğünü kabul ettik-
 lerini, az bir müddet sonra bu güreme giren İlhan Kut adındaki lise
 talebesinde soyunun Kırımdan geldiğini söylemesi üzerine tamamen
 Türk olduğunu kabul edildiğini, ırk hakkındaki düşünce ve kanaat-
 larının yalnız gayri müslim azlıklara karşı olup müslüman azlıkla-
 rından olanların hepsi tarafından Türk sayıldıklarını, ve hristiyan
 azlıklara karşı hükûmetin idare tarzının hepsince muteber görüldüğü-
 nü, bu güremen maksat ve gayeleri etrafında bir hükûmet darbesi ile
 şimdiki hükûmeti düşürüp yerine maksat ve gayelerine uygun yeni bir
 hükûmet idaresini kurmak yolunu hiç bir zaman düşünmediklerini, bu-
 nun bir hükûmet darbesi ile değil, fikirlerinin bütün memleket da-
 hilinde yayılarak kendi kendine hasıl olacağına inandıklarını, bu
 suretle halk idealist olunca hükûmetin de idealist olmuş bulunacağı-
 nı, Reha Oğuz Türkkan ile Cihat Savaşfer'in arası çok iyi olup Reha
 Oğuz'un, fikirlerini Cihat Savaşfer üzerinde işliyebildiğini, ken-
 disini, Bülend, Orhan ve Ceyhun aralarında daha iyi anlaşmış bulduklarını,
 Reha Oğuz'un Güremen başı olduğunu, Cihat Savaşfer'in ise
 daha ziyade Rehanın fikirlerine mütemayil bulunduğunu, on beş sepe
 sonra siyasi bir teşekkül olarak, meselâ serbest Cumhuriyet farkası
 gibi ortaya çıkabileceklerine Cihat Savaşfer'in inandığıⁿⁱ, araları
 çok iyi olduğu için bu fikrin Cihat Savaşfer'e Reha Oğuz Türkkan
 tarafından verilmiş olabileceğini bildirmiş, birbirini müteakip Cey-
 hun Kansu'nun ve kendisinin, Orhan Erdener'in, Bülend'in Güremden
 ayrıldıklarını ve Reha Oğuz Türkkan'ın vaki daveti üzerine bütün Gü-
 rem mensuplarının toplanması üzerine Reha Oğuz'un kendisine itimad
 gösterilmediğine göre güremi bağlattığını bildirdiğini belirtmiştir.

İlgili sanıklardan Cihat Savaşfer'in bu lise güremi hakkında duruşmada vaki ifadesi sırasında da belirttiği ve hile 938 senesinde tesis edilen bu güremin ırkçılıktan başka ayrıca "milliyetçiliği yaymak, Türk gençliğini bu maksata uygun olarak yetiştirmek ve icap eden zemini hazırladıktan sonra herhangi bir suretle hükûmeti devirerek milliyetçilik fikrini güden ve kendi maksatlarına uygun yeni bir hükûmet kurmak hususunu maksat ve gaye edindiğine, duruşmada alınan ifadelerin ise hiç bir tesir ve tazyik neticesi olmadığına ve dolayısıyla, cebir ve tazyik iddiaharına rağmen, hazırlık tahkikatı ifadelerini de teyid eylemiş bulunmasına nazaran kanunî unsurlar bakımından Türk ceza kanununun 171 inci maddesinin ikinci fıkrasına uyan/cezası dört seneden on iki seneye kadar ağır hapis olan bu fiil hakkındaki dava mürur zamanı Türk ceza kanununun 102 inci maddesi bu lise güreminin; Ankara kitap sevenler kurumu, Bozkurtçular güremi isimleri altında ve birincisinde yalnız faaliyeti, sonuncusunda da buna inzimamen de yine hükûmeti devirmek maksat ve gayesi etrafında faaliyetine devam suretiyle fiilin müteselsil bir suç halini alması bakımından inkıta ve teselsüller de nazarı dikkate alınarak aynı kanunun 103 üncü maddesi gereğince de henüz tamamlanmamış bulunmakla beraber bu lise güreminin diğer mensuplarından Bülend, Kandiyeli, Ceyhun Atıf Kansu, Orhan Erdener, İlhan Kut, Adil Sağıroğlu adlarındaki şahısların bu cemiyetten ayrılmış bulunmaları ve Reha Oğuz Türkkan'ın bunları toplayarak bu güremi dağıttığını bunlara söylemiş bulunması hasebiyle bunlara bu fiillerinden dolayı mevzuubahs 171 inci maddenin son fıkrası mucibince ceza verilemeyeceği gibi yine bu bakımdan adlî Âmir Sıkı Yönetim komutanlığının son tahkikat kararlarında bu fiil dolayısıyla bir ceza talep ve Bülend Kandiyeli, Ceyhun Atıf Kansu, Orhan Erdener, İlhan Kut, Adil Sağıroğlu suçlu sıfatıyla mahkemeye sevk edilmemiş bulunduğundan mahkemece bunlar üzerinde durulmamış ve ayrıca ifadelerinin tesbitine lüzum görülmemiştir.

Yalnız ilgili sanıkların devam edegelen ırkçılık ve hükûmeti devirme fikirlerinin teyidi bakımından ve bunun daha mektep sıralarında iken bir gaye edinildiğini göstermesi hasebiyle bu cihetin bu şekilde ayrı bir bahis halinde özlendirilmesi muvafık müvafık kılınmıştır.

89

III

Reha Oğuz Türkkkan tarafından Ankara'da tesis edilen
Kitap sevenler kurumu ve bunun İstanbul'a
ve diğer yerlere de teşmili

Yukarıda kayıt ve izah edilen lise gizli güreminin dağılmasından sonra Reha Oğuz Türkkkan, neşreylediği Ergenekon ve Bozkurt mecmuaları ile Türkçülük ve Irkçılık hususundaki fikirlerini yaymağa başlamış ve babası ile birlikte İtalya ve Almanya'ya yaptığı tetkik seyahatından Ankara'ya dönünce aynı neşriyat yolunda yürümüş ve bu yolda Cihat Savaşfer ve Hikmet Tanyu'nun kendisine fikir ve kalem arkadaşlığı yaptığı da ifadelerinden anlaşılmıştır.

Yine duruşmada vaki ifadesine göre: Ergenekon mecmuasında Avrupa seyahatı hakkında ve Türkiye üzerinde Almanların niyetleri mevzuu üzerinde teselsül etmek üzere yazıp neşreylediği yazıların siyasi mahiyette görülmesi hasebiyle bu mecmua dördüncü sayısını müteakip 12/Şubat/939 tarihinde hükümet tarafından kapatılmıştır. İtalya da bulunduğu sırada Faşizmin iktisadî sahadaliberalizm ile sosyalizmi telif usulü hakkında istediği malûmat dolayısıyla faşizmin tehlikeli olduğunu görerek bunun hakkında yazdığı bi makaleyi de Ergenekon mecmuasında neşreylemiştir.

939 senesinin Mayıs ayında intişara başlıyan Bozkurt mecmuasının ikinci sayısında Reha Oğuz Türkkkan'ın köycülük hakkında neşreylediği bir makale İstanbul Cumhuriyet savcılığınca makale mevzuu sınıfları tahrik mahiyetinde görülerek mecmua aleyhine dava ikame edilmekle beraber mecmuayı kapatmış, beraatle neticelenen bu muhakemeyi müteakip 28/Mayıs/940 tarihinde bu mecmua tekrar neşredilmiştir.

Bu tarihte mecmua etrafında toplananlar Reha Oğuz Türkkkan, İsmet Rasin Tümtürk, Cihat Savaşfer, Hikmet Tanyu, Nurullah barıman ve mecmua sahibi sıfatıyla de Mustafa Kızılsu'dur. Fakat Reha Oğuz Türkkkan'ın ifadesine göre gerek Ergenekon ve gerek Bozkurt mecmualarının müessisi kendisidir.

Bozkurt mecmuasının kapanması ve aleyhlerinde açılan davanın uzun sürmesi hasebiyle uzun müddet neşriyatta bulunmıyarak maksatlarına hizmet edememek düşüncesiyle bu ciheti gidermek ve mecmua neşriyatı ile noksan kalacak olan bu faaliyeti daha ziyade genişletmek maksadı ile Reha Oğuz Türkkkan resmi bir cemiyet teşkil etmeyi düşünmüş

ve 939 senesi Temmuz veya Ağustos ayında bu fikrini Ankara'da Büyük Millet Meclisi kütüphanesi müdürü Nebil Buharalı'ya da açarak muvafık mütalâasını aldıktan sonra kendisi ve akrabasından olup Kadastro okulunda talebe olan Ertuğrul Yener, Millet Vekillerinden Besim Atalay ve Nebil Buharalı'nın müştereken imzaladıkları nizamname ve o zaman Adliye bakanı olan Fethi Okyar'ın da muvafakati ve kurumun hâmi başkanlığını deruhte eylemesi üzerine Dahiliye Bakanlığının II/10/939 tarihli müsaadesi ile Ankara Kitap Sevenler Kurumu teşekkül eylemiştir.

Bu kuruma üye olarak girebilmek için aranan en mühim şartlardan biri de/Doğum yerinin esaslı bir surette tesbitidir. Yani yapılacak inceleme sonunda ancak Türk ırkından olanlar bu kuruma girebileceklerdir. Doldurulması icap eden üye kâğıdında (bir örneği dava dosyasının 186 ıncı sahifesine bağlıdır.) bu kayıd "Dedemin doğum yeri" diye açıkça görülmektedir.

Bu üye kâğıdı bilâhara kurum tarafından bastırılan kitapların son sahifesine de matbu olarak ilâve edilmiştir.

Yine Reha Oğuz Türkkkan'ın duruşmada vaki ifadesine göre: Kuruma girmeğe istekli olanların doldurdıkları bu üye kâğıdı üzerine tetkikatı bizzat kendisi yapmakta ve neticede vardığı ve edindiği kanaati kurumun idare heyetine bildirmekte, heyeti idare de Reha Oğuz Türkkkan'ın bu tetkikat ve kanaati üzerine üye olmak isteyenini kabul veya reddeylemektedir.

Kitap sevenler kurumunun teessüsünden ve üyeler hakkında yapılacak tetkikattan maksad ve gaye ise ırkı ayrı şuur güdenlere karşı uyanık bulunmak düşüncesiyle bir ırkçılık kabul edilmekte ve bu şekilde olanlar Reha Oğuz Türk kanca Türk sayılmamaktadır.

İlgili sanıklardan Nurullah Barıman, Zeki Velidi Togan, Cihat Savaşfer, İsmet Rasin Tümtürk, Yusuf Kadıgil, Hikmet Tanyu, Zeki Özgür kuruma üye olarak kabul edilenler arasındadır. Hamza Sadi Özbek üye kâğıdını doldurarak imzalamış, kurumun toplantılarına ve münakaşalarına da iştirak eylemiştir.

Nurullah Barıman Liseliler kolu başkanlığına, İsmet Rasin Tümtürk kurumun Üniversiteliler kolu ve ayrıca İstanbul şubesi başkanlığına seçilmiştir.

Kitap sevenler kurumunun Liseliler, Üniversiteliler kollarından başka memurlar, Zengin kimselerle temas kolları gibi muhtelif kolları bulunmaktadır.

Kurumun mensupları arasında kaydedilenlerden başka, Millet vekili, Doktor vesaire gibi yüksek şahsiyetlerin de isimleri geçmektedir. İstanbul'da açtığı şubeden başka kurum idare heyetinin kararı ile memleketin diğer taraflarında vilâyetlerde kolları yerine şubeler açmak istidad ve tevessü temayülünü gösteren kitap sevenler kurumunun gaye ve faaliyet bakımından hareketleri hükümetçe iyi karşılanmamış, Cumhuriyet Halk partisi genel başkanlığının teklif ve ısrarı ve kurumun heyeti umumiyesi kararı ile kurum halk evlerine ilhak edilmiştir. Kitap sevenler kurumu bu suretle 939 senesi onuncu ayının on birinci gününden 940 senesi dördüncü ayının 27 sine kadar faaliyetine devam eylemiştir.

"Ankara Kitap sevenler kurumu" nun bu suretle belirtilen gayesi bakımından bu teşekkülün lise güremleri ile Bozkurtçular güremleri arasında bir gaye ve düşünce birliği teminine matuf bir hareket olduğu intibasına varılmaktadır.

Hükümetin müsaadesi ile vücuda gelmiş resmi bir teşekkül bulunması hasebiyle bir cürüm mevzuu teşkil etmeyen bu kurumun teessüs ve faaliyeti üzerinde de heyetimizce ancak bu düşünce ve kanaat ile durulmuştur.

IV

BOZKURTÇULAR GÜREMLERİ (Gizli cemiyet ve ittifakı)

Son tahkikat kararına göre:

Reha Oğuz Türkkan'ın gizli cemiyeti, yani Bozkurtçular güremleri:

- 1 - Kurucu ve şef Reha Oğuz Türkkan,
- 2 - Cihat Savaşfer
- 3 - Nurullah Barıman (Yedek teğmen)
- 4 - İsmet Rasin Tümtürk,
- 5 - Hikmet Tanyu,
- 6 - Hamza Sadi Özbek,
- 7 - Muzaffer Eriş ,
- 8 - Fehiman Altan ,
- 9 - Yedek Asteğmen Zeki Özgür,
- 10 - Yusuf Kadıgil'dir.

Bunlardan Reha Oğuz Türkkan , Cihat Savaşfer, Nurullah Barıman ve Hamza Sadi Özbek'in şahsî durumları yukarıda Zeki Velidi'nin gizli cemiyet ve ittifakı kısmında kaydedilmiştir.

Geri kalanlardan:

İsmet Rasin Türmtürk; 332 senesinde İstanbul'da doğmuş olup Hukuk fakültesi mezunudur. İstanbul Komutanlığı askerî mahkemesinin kat'ileşmiş bir kararı ile ve 940-941 senelerinde 189 uncu Piyade alayı 3 üncü bölükünde yedek teğmen olarak bulunurken vazifeyi sui-istimalden iki ay yirmi gün hapse mahkûm edilmiş ve cezası infaz edilmiştir.

Hikmet Tanyu;

333 Ankara doğumlu olup Edebiyat fakültesi felsefe enstitüsü ikinci sınıf talebesindedir.

Muzaffer Eriş;

334 Malatya doğumludur ve yüksek Mühendis mektebi 4 üncü sınıf talebesindedir.

Fehiman Altan;

338 Kayseri doğumlu ve yüksek Mühendis mektebi beşinci sınıf talebesindedir.

Zeki Özgür;

338 Kara İsa doğumlu, Mülkiye mezunu, yedek topçu asteğmeni ve tevkifinde askeri posta 10732 subaylarındandır.

Yusuf Kadıgil;

337 İstanbul doğumlu, lise son sınıf talebesinden ve İstanbul'da Yeşilköy nahiyesi safra köyünde çiftçidir.

Bunlardan;

Yukarıda Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyet ve ittifakında adları geçen ve sanıklı buldukları fiiller dolayısıyla tecziyeleri için istenilen kanun maddeleri kayıt ve tasrih edilen Reha Oğuz Türkkan, Cihat Savaşfer, Nurullah Barıman, Hamza Sadi Özbek ile birlikte;

İsmet Rasin Türmtürk, Hikmet Tanyu, Muzaffer Eriş, Zeki Özgür'ün son tahkikat kararında:

Türk ceza kanununun 171/2, 142 ve 70 inci maddeleri;

Fehiman Altan ve Yusuf Kadıgil'in ise yalnız 171/2 inci madde mucibince cezalandırılmaları istenilmiş;

Esas hakkındaki mütalâada ise:

1 - Hükûmeti merkezden ani bir darbe ile devirmek için yemin etmek ve söz vermek suretiyle gizlice ittifak ve faaliyetlerine yakanınca kadar devam eylediklerinden dolayı, Reha Oğuz Türkkan,

Cihat Savaşfer, Muzaffer Eriş, Fehiman Altan, Zeki Özgür, Hikmet Tanyu, "Barışma ile tekrar iltihak eden" İsmet Rasin Tümtürk haklarında Türk ceza kanununun 171 inci maddesinin ikinci fıkrasına tevfikan tecziyeleri ve bu gizli cemiyet mensuplarından olup fiilin icrasına ve kanunî takibata başlanmazdan evvel ayrıldıkları tebaruz ettirilen Yusuf Kadıgil, Hamza Sadi Özbek ve Nurullah Barıman haklarında da yalnız bu fiillerinden aynı kanunun 171 inci maddesinin son fıkrasının tatbiki;

2 - Devletin ana yasa ile muayyen olan ana vasıflarına muhalif propaganda, medh ve istihsanda buldukları sabit olan Muzaffer Eriş, Nurullah Barıman, Reha Uğuz Türkkkan, Zeki Özgür, Cihat Savaşfer, Hamza Sadi Özbek, Hikmet Tanyu ve İsmet Rasin Tümtürk'ün Türk ceza kanununun 142 inci maddesine tevfikan cezalandırılmaları talep edilmiştir.

İlgili sanıkların hazırlık tahkikatı ve duruşma safhası ifadelerinin heyeti umumiyesinden anlaşıldığına göre:

"Ankara kitap sevenler kurumu" nun lağvı ile halk evlerine iltihakından sonra Bozkurt mecmuası etrafında yukarıda isimleri yazılı on şahıstan müteşekkil bir zümre teşekkül etmiş ve buna 'Bozkurtçular güremi' adı verilmiştir. Bu cemiyet gizli ve yeminlidir. Yusuf Kadıgil hususi merasim ile yemin ettirilerek bu gizli ittifaka alınmış, Fehiman Altan gizli yemin yazısını görmesi dolayısıyla teşekkülden haberdar olması düşünülerek ve yemin etmemek hususundaki ısrarına rağmen Reha Uğuz Türkkkan ve Cihat Savaşfer tarafından yemin ettirilmiştir.

İlgili sanıklardan Cihat Savaşfer duruşma safhasındaki ifadesinde Bozkurt mecmuası etrafında toplanmaktan maksatlarının yine Türkçü neşriyatı yapmak, fikir olarak ta Milliyetçilik, Turancılık üzerine bir hükümet kurmayı düşündüklerini de söylemiştir.

Yemin ederek bu gizli ittifaka girenler arasında Muzaffer Eriş de vardır.

Reha Uğuz Türkkkan, Nurullah Barıman, Cihat Savaşfer, İsmet Rasin Tümtürk, Hamza Sadi Özbek, Hikmet Tanyu, Zeki Özgür yemin etmemişler, yalnız bu gizli ittifaka bağlılık sözü vermişlerdir.

Reha Uğuz Türkkkan, Yusuf Kadıgil'in gizli güreme yeminle alınması meselesini sanıklardan Nihâl Adsız'a karşı bir blöf olarak kullanmak, gûya yeminli bir cemiyetleri bulunduğu ve bunun ehemmiyeti

kanaat ve düşüncesini bu suretle uyandırmak istediği ve Fehiman Altan'a da Ankara'da bulunan ve Fehiman Altan'ın akrabası olan Avukat Emin Molu vasıtasıyla Remzi Oğuz'q karşı bir gösteriş yapmak düşüncesiyle yemin ettirdiğimiz iddiasındadır.

Yusuf Kadıgil, Boğaziçi lisesinde Nihâl Adsız'ın talebesidir. Buna karşı Nihâl Adsız ve bi z zat Yusuf Kadıgil ise, Reha Oğuz'un gizli cemiyetini öğrenmek düşüncesiyle ve Adsız'ın tavsiyesiyle bu güreme girdiğini söylemektedirler.

Bozkurt güremine dahil olanlar bu mecmua etrafında ayrı ayrı matbaa, yazı ve idare işleri ile fahri olarak çalıştıklarını, hususi bir maksatları ve bu arada hükûmeti devirmek düşünce ve gayeleri bulunmadığını müdafaa sadedinde ileri sürmelerine mukabil İsmet Rasim Tümtürk'ün evinde ve otomobilinde, Reha Oğuz Türkkan'ın evinde ve ötedeberide yapılan toplantılar ve bu toplantılarda daima muayyen kimselerin bulunması mecmuanın yazı ve idare işlerinden ziyade daha hususi ve gizli kasıt ve düşüncelerin bulunduğu intibahını da ~~uyandırmaktadır.~~

Reha Oğuz Türkkan'ın duruşma safhasında belirttiği Doktor Avni Moton hikâyesi ve bütün kendi yaqtıklarının bu muhayyel şahsiyete izafesi yolunda anlattıkları da, hakikatta kendi faaliyet ve şahsiyetini maskeleyen gayreti olarak görülmüş ve heyetimizce bu kanaata kuvvetle varılmıştır.

Çerek hazırlık tahkikatı ifadeleri ve gerekse bu nokta etrafında ilgili şahitlerin yeminî ve açık beyanları da bu ciheti teyid eder durumdadır.

Bu bakımdan duruşma zaptının 175 inci sahifesinde bu iddia ve hikâye etrafında zapta geçen sözlerden:

"Artık şahsiyetimi gizlemek imkânı kalmayınca yaptıklarımı küçültmemek için gizli bir cemiyetimiz bulunduğunu, azasının 70-80 kişiden ibaret bulunduğunu ve Avni Moton adında bir şefimiz bulunduğunu, cemiyetimizin istihbarat, matbuat, tetkik ve neşriyat kol- ları bulunduğunu ve gayemizin de masonlar gibi mevcut fikirdaşları- mızın gizlice toplanarak onları seneler boyunca mühim mevkilere yükseltmek ve fikrimize inanmıyanlara yer vermemek ve bu arada - Türkçülük neşriyatı da yaparak inan kitleyi çoğaltmak ve azaların bu maksada kifayetsizliği karşısında ileride ya fırka halinde meyda na çıkmak veyahut bir hükûmet darbesi yaparak inanan/^{an}kitle iktidarı

temin eylemek olduğunu söyledim" cümleleri ötedenberi tasavvur ve gaye edilmiş hükümet darbesi fikri/ni ve bunu temin maksadı ile de yapılan gizli ittifakı zımnen itiraftan başka bir şekilde kabul edilememiştir.

Kendisine bu sözler söylenen ve duruşma sırasında şahit sıfatıyla ve yeminli olarak dinlenen Ziya Özkaynak da şahadet ifadesinde:

938 veya 939 senesi yazında ve kendisinin Ankara'da gazi terbiye enstitüsünde talebe olarak bulunduğu sıralarda Ankara'da çıkmaya başlayan Ergenekon adlı Türkçü mecmuayı Reha Oğuz Türkkan adında birinin çıkardığını ve hocalarından Hüseyin Namık Orkun'un, Reha ile görüşerek bu suretle fikirlerini anlaması yolunda vaki teklifi üzerine Reha Oğuz Türkkan'ı ziyaret ve konuşmak maksadı ile evine gitmiş isede bu gencin evvelâ kendisini tanıtmayıp onun teklifi üzerine yaptıkları gezintilerden sonra asıl hüviyetini ve Reha Oğuz Türkkan olduğunu bildirdiğini söyledikten sonra Reha'nın Doktor Avni Moton hikâyesini ve sanıklardan Hüseyin Namık Orkun ile tanışma suretlerini, konuşmalarını anlatmış ve on beş gün kadar sonra Reha'yı tekrar evinde ziyaretinde Reha'nın gizli teşkilâtları olduğunu Sarıkişla subaylarını elde ettiklerini, fakat Muhafız alayı subaylarını elde edemediklerini, bu güç olmakla beraber buna çalıştıklarını, bunları da elde edince Büyük Millet Meclisi binasını sarak meb'uslara (Millet Vekillerine) istifalarını yazdıracaklarını ve bu hükümet darbesi ile ve bütün Türkleri birleştirerek yeni bir hükümet kuracaklarını, köylünün, memleketin kalkınmasını biranda teminedeceklerini, cemiyetlerine yemin ile girildiğini ve aralarında hücre usulünün tatbik edilip her hücrede beş kişi bulunduğunu ve ancak bunların birbirlerini tanıyıp diğer hücrelerde bulunanları tanımadıklarını ve bu gizli teşkilâtın Ankara'da, İzmir'de ve İstanbul'da şubeleri bulunduğunu söylediğini ve bir aralık elinde bulunan Fransız mecmualarında mevcut bir hükümet darbesine aid resimleri kendisine gösterip bunlar hakkında izahat verirken "biz onlar kadar bile olamayız.." dediğini, Reha Oğuz Türkkan'ın bu sözlerini ve hareketlerini Hüseyin Namık Orkun'a şifahen anlattığını, Reha Oğuz Türkkan ile olan bu konuşmalarını ve onun gizli cemiyetini sanıklardan Nihâl İdsıza bir kaç mektupla bildirdiğini, Reha Oğuz Türkkanla

konuşmaları sıralarında mumailleynin hükümet darbesi için yabancı bir devletten silâh alabileceklerini söylediğini ve fakat bu devletin hangi devlet olduğunu tasrih etmediğini" bildirmiştir.

Hazırlık tahkikatı safhasında 27/7/944 tarihinde alınmış yeminli ifadesi iddia makamının isteği üzerine duruşma safhasında da okunmuş ve şahit buğun doğruluğunu tasdik eylemiştir.

Bu ifadede aynı veçhile Doktor Avni Motondan, hükümet darbesinden, gizli cemiyetten ve buna yemin ile girildiğinden bahsedilmektedir.

Bu şahadete karşı ^{ve} red/müdafaasında Reha Oğuz Türkkan söylenilenleri, hükümet darbesi meselesini kabul etmemiş, kendisi filhakika bu gizli cemiyetten ve Doktor Avni Moton'dan bahsetmiş isede kendi ifadesinde belirttiği veçhile bunların muhayyel olduğunu söylemiştir.

Duruşma safhasında amme şahidi olarak ve yeminle huzuran dinlenen Tahsin Argun bu şahadet ifadesinde:

Kitap sevenler kurumunun lağvı kararını müteakip ilgili sanıklardan Hamza Sadi Özbek'le beraber Reha Oğuz Türkkan'ı apartmanın da ziyaretlerinde Reha Oğuz Türkkandan başka sanıklardan Nurullah Barıman ve Hikmet Tanyu'yu orada gördüklerini, Reha Oğuz Türkkanla Nurullah Barımanın çizmeli ve kilot pantolonlu ve hususi bir tarzda yapılmış birer gömlek geymiş bir halde bulduklarını ve Reha Oğuz Türkkan'ın;

Kitap sevenler kurumunun lavedildiğini ve fakat gayeleri olan Türkçülük uğurunda çalışmak maksadı ile gizli cemiyetleri olduğunu, ve bu cemiyetin içerisinde Generaller bile bulunduğunu, ufak ufak guruplar halinde çalışan cemiyetleri birbirine bağlayacaklarını ve bunların birbirinden haberi olmayacağını, ve o gün orada bulunan Nurullah Barıman, Hikmet Tanyu, Hamza Sadi Özbek ve şahid Tahsin Argun'un bu cemiyete girerek aza olmalarını ve kendisini ~~reis~~ reis yani şef seçmelerini söylediğini bu sözlere muhatap olan Hikmet Tanyu ve Nurullah Barıman'ın Reha Oğuz Türkkan'ı tasvip edici bir tavır ve saygı ile dinlediklerini, Reha Oğuz Türkkan'ın Hamza Sadi Özbek'e, Nurullah Barıman ve Hikmet Tanyu'ya Bozkurt mecmuası dolayısıyla vazifeler vermiş olduğunu ve o gün bu konuşmalar esnasında Reha Oğuz Türkkan'ın hükümet darbesinden ve gizli cemiyetlerinde

Sarıkişla ve muhafız alayı subaylarının da bulunduğundan ve aynı suretle Doktor Avni Motondan bahsetmediğini" söylemiş ve kendisinin böyle bir cemiyete girmeyi ve Rehayı şef olarak tanımayı kabul etmediğini ve red cevabı verdiğini ve ayrıca teahhütlü olarak gönderdiği bir mektupla da bu cihetleri Reha Oğuz Türkkan'a bildirdiğini belirtmiştir.

Reha Oğuz Türkkan bu şahadete karşı:

Bu toplantıda ismi geçen arkadaşlarının mevcud olduğunu ve fakat mevzuubahs cemiyetin lisede iken kurdukları cemiyet olduğunu ve şahidin cemiyet hakkında söylediklerini kabul etmediğini bildirmiş;

İlgili sanıklardan Nurullah Barıman, Hikmet Tanyu ve Hamza Sadi Özbek bu toplantıda hazır bulduklarını kabul etmişler isede gizli cemiyet kısmına aid şahadetin doğru olmadığını söylemişlerdir.

İlgili sanıklardan Reha Oğuz Türkkan'ın duruşma sonunda yazılı müdafaasında bu şahitler hakkında ileri sürdüğü kanunî sebeplerin ve bunların evvelce aynı fiilden sanıklı bulunmaları noktasından yeminle ve şahit sıfatıyla dinlenilemeyecekleri yolunda vaki iddiasının incelenmesinde:

Umumî usulün 52 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında her ne kadar "tahkikat mevzuu olan vak'alara iştirakten veya yataklıktan maznun veya bu sıfatlardan biri ile mahkûm olanlar" diye kayıt ve tasrih edilmekte isede her iki şahid hakkında evvelce sanık sıfatıyla yapılan hazırlık tahkikatında bu suçla ilgi ve iştirakleri görülemediğinden tahkikata mahal olmadığı kararı verilmek suretiyle sanıklık sıfatları kalkmış olmasına karşı bu karardan sonra amme şahidi sıfatıyla ve yeminle dinlenilmiş olmaları kanunun emir ve talebi noktasından tamamiyle yerinde görülmüştür.

Yukarıda sanıklardan Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyeti ve ittifakı kısmında etrafiyle belirtildiği veçhile amme şahidi sıfatıyla gerek hazırlık tahkikatı safhasında ve gerek duruşma sırasında yeminle dinlenilmiş olan Hüseyin Yalçınlar adındaki şahıs da Bozkurt güreminin dehükûmeti devirmek maksadı ile vücuda getirilmiş gizli bir ittifak olduğunu, bu şahadetlerinde açık olarak söylediği gibi ilgili sanıklardan Cihat Savaşfer'in ve buna inzimamen yine sanıklardan Muzaffer Eriş'in hazırlık tahkikatı safhasındaki mazbut beyanları da bu ciheti teyid eylemekte bulunmuştur.

İlgili sanıklardan Cihat Savaşfer'in yukarıda lise gizli güre-
nine aid kısımda kaydedildiği veçhile duruşma sırasında ve herhalde
ilgili bir çok sanıkların iddia ettikleri gibi hazırlık tahkikatı
ifadelerine matuf olarak ileri sürülen cebir, tazyik ve tehdid va-
himesinden âri olarak ve kendiliğinden söylediği veçhile 938 senesin-
de tesis edilen bu gizli lise güreminde maksatlarının "Milli yetçi-
liği yaymak, Türk gençliğini bu maksada uygun olarak yetiştirmek ve
icap eden zemini hazırladıktan sonra herhangi bir suretle hükûmeti
devirerek milliyetçilik fikrini güden ve kendi maksatlarına uygun
yeni bir hükûmet kurmak olduğuna" yolunda vaki, açık ifadesi de bu
kasıt ve gayenin daha çok evvelden mevcut ve münasip zamanın bekle-
nilmekte olduğunu gösterdiği gibi hazırlık tahkikatı safhasında
açık ve samimi bir itiraf halinde verdiği ve fakat sonradan yine ar-
kadaşlarının ve bilhassa Reha Oğuz Türkkan'ın tesiri altında döne-
rek inkâr ve bazı noktalarda ise tevil yoluna saptığı ifadenin de
doğruluğunu teyid bakımından ayrıca dikkate şayan görülmüştür.

Reha Oğuz Türkkan'ın duruşma sırasında vaki ifadesinde:

"1941 senesinde Almanların Balkanları istila ederek hududları-
mıza yaklaştıkları sıralarda Almanlar tarafından gelecek herhangi
bir tehlike karşısında ve muhtemel bir Kuizling veya Damad Ferid
hükûmetinin teşekkülü halinde bir darbei hükûmetle bile bunu devir-
menin meşru olacağını önüne gelene söylemekte bulunduğu" yolunda va-
ki beyanı, hükûmetimizin dürüst ve açık siyaseti ve ayrıca Türk mil-
letinin gösterdiği kuvvetli birlik ve tesanüd karşısında iddia etle-
diği gibi böyle bir hükûmetin teşekkülü tamamiyle gayri varid olaca-
ğı gibi, bilâkis diğer deliller ile birlikte Bozkurt Güremi ve gizli
ittifakının hükûmeti devirmeye matuf kasıt ve gayesini belirtmesi
bakımından da ayrıca dikkate şayan görülmüştür.

İlgili sanıklardan Zeki Özgür'ün duruşmada söylediğine ve ay-
nen de zapta geçirildiğine nazaran:

"Oğuz Türkkan'ın konuşmalarından edindiği intibaa göre kendi-
sinin fikirlerinin Türklüğün akibeti ve millî hayatımız feci bir
akibete doğru seyraldığı zaman azlığa çokluğa bakmadan ani bir mü-
dahale ile bir hükûmet darbesinin dahi yapılmasının meşru olacağı
ve o zaman harp ve siyaset durumunun takip eylediği inkışaf sayrine
göre böyle bir müdahale zamanının gelmesi daima muhtemel addedilmek-
te olduğu" yolundaki müevvel ve kaçamaklı beyan da gizli gürem ve it-
tifakındaki hükûmeti devirmek kasıt ve gayesinin zımnî bir itirafı-
dır.

YİNE ilgili sanıklardan Mzaffer Eriş'in duruşmada:

"Cihat'ın anlattıklarına göre Türkiyede komünist rejimi üzerinde herhangi bir hükûmetin iktidar mevkiine gelmesi halinde bu hükûmeti merkezden ve kan dökülmeksizin devirecekleri ve bunun yerine ırkçı ve milliyetçi bir hükûmetin kurulacağı yolunda idi."

suretinde anlatışı da, bilhassa bu zamanlarda komünist bir hükûmetin iktidar mevkiine gelmesinin hiç bir zaman mümkün ve mevzuu-bahs olamayacağı da düşünülürse, müevvel bir beyan olarak ve dola-yısıyla Cihat Savaşfer'in hükûmeti devirmeğe matuf ifadesini teyid eder mahiyetinde görülmüştür.

İlgili sanıklardan Nurullah Barımanın hazırlık tahkikatı safha sında 10/6/944 tarihli ifadesinde: (sahife 3."tahkikat dosyası sahife 85, satır 29,30)

"Bugünkü hükûmet maksadı temin edemiyor bunun yerine gayeye uygun bir hükûmet kurmak idi."

Yolunda söylediği sözler de birbirini tamamlayan deliller ara-sında bulunmaktadır.

Yazılı deliller:

Dava dosyasında mevcut ve Kitap sevenler kurumu zamanında kuru-mun umumî kâtibi sıfatıyla Reha Oğuz Türkkanın ve ikinci başkanı sı-fatiyle de Nebil Buharalının imzalayup kurum mühürü ile de mühürlü-yerek Nurullah Barımana gönderdikleri ve kurum idare heyetinin kara-rı ile bütün liselerdeki üyelerin kuruma aid bütün işlerine bakmağa memur edildiğini gösteren 19/2/940 tarih ve 159 sayılı yazıda basıl-mış mühürler de mevcut yay ve üç ok işareti Bozkurt mecmuasının ve Bozkurtçuların bir remzidir. Duruşmada aydınlanan vaziyete göre bu remiz Ergenekon, Gökbörü mecmualarında ve neşriyatlarında kullanılmış tır. Ve yine Bozkurtçulardan Reha Oğuz Türkkan ve arkadaşları tarafın dan Bozkurtçuları birbirine tanıtmak maksadı ile yaptırılan ve bazı kimselere dağıtılan ve Sıkı Yönetim komutanlığınca haber alınması üzerine İstanbul'da Bozkurt mecmuası idarehanesinde vaki arama neti-cesinde elde edilip müsadere edilen rozetlerdeki işaret de aynı remzi taşımaktadır.

Bu arama sıkı Yönetim Komutanlığının emirleri ile ve sırf ida-rî bir maksat ile yapılmış ve bilâhara herhangi bir tahkikat konusu-nu teşkil etmemiştir.

İlgili sanıklardan İsmet Rasin Tümtürk'ün yazıp dava dosyasında A/1 ve A/2 işaretli mavi zarflarda bulunan Türk ulusunun ana yasası, kurultay ana yasası başlıklı yazılar münderacatı ve bu suretle iki kanun tasarısı hazırlanması Bozkurtçular güremi mensuplarının hükûmeti devirerek yerine milliyetçi bir hükûmet getirmek hususundaki kasıt, gayelerini ve buna hazırlandıklarını belirtmesi bakımından dı ayrıca dikkate şayandır.

Reha Oğuz Türkkan'ın Nurullah Barıman'a yazdığı 29/II/939, F 16/II/939, 13-20/2/940, 9/3/940, 3/9/940, 7/6/940, 15/3/940, 19/II/941 21/II/941, 25/II/941, 2/3/942 tarihli mektuplardaki ifade tarzı kendisinin Nurullah Barıman'a ve bu arada bütün arkadaşlarına bir amirlik ve şeflik tavrı takındığını, direktifler verdiğini, bunların yapıldıklarından memnun veya gayri memnun olduğunu açık olarak göstermektedir.

Yine duruşma safhasındaki ifadelerden, bu safhada okunan yazılı delillerden edinilen kanaat ve intibaa göre ilgili sanıklardan Cihat Savaşfer, diğer arkadaşlarına nazaran Reha Oğuz Türkkan'ın daha yakini ve mutemedidir. Bu yakınlık gizli lise güreminde, Ankara Kitap sevenler kurumunda, Bozkurtçular gizli güreminde kendini açık olarak göstermiş, Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyet ve ittifakına da yine beraber ve Reha Oğuz Türkkan'ın ısrarı üzerine girmiştir.

Duruşmada aydınlanan duruma göre Irkçılık ve Türkçülük bahsinde tuttuğu yolun müdafii ve tek başarıcısı olarak görünmek isteyen ilgili sanıklardan Nihâl Adsız ile Reha Oğuz Türkkan arasındaki anlaşmazlık ve dargınlığın da ancak bu zihniyet ve benlik iddiasının tabii bir neticesi olarak belirlediği kanaatı kendiliğinden tahassül eylemiş bulunduğu gibi dava dosyasında mevcut ve Reha Oğuz Türkkan tarafından Nihâl Adsız'a yazılan 13/Nisan/939 tarihli mektupta bahseylediği Doktor Avni Moton hikâyesi ve yaptığı ziyaretlerinde şahit Ziya Özkaynak'a da yaptığı veçhile kendisini başka bir şahsiyet olarak tanıtmaması da bu zihniyet ve karakterin bariz bir delili olarak görülmektedir.

Reha Oğuz Türkkan'ın Nihâl Adsız'ı İstanbul'da Göztepedeki ve Maltepedeki evlerinde bir kaç defa ziyaret eylediğini ve bu ziyaretlerinde bazen yalnız, bazen Cihat Savaşfer veya Nurullah Barıman ve belki de İsmet Rasin Tümtürk ile beraber bulunduğu ve Ankara da yine Adsız'a müteaddid mektuplar yazdığı ve bu ziyaretlerde -

Hükümeti devirmek hususunda hiç bir vakit bir konuşma yapmadıkları Reha Oğuz Türkkan'ın duruşma ifadesinde belirtilmektedir.

Esasen Nihâl Adsız, Reha Oğuz Türkkan'ın ırkçılık ve Türkçülük hususundaki faaliyetlerine bigâne kalmamakla beraber onun bütün bu hareketlerini dikkat ve hassasiyetle takip eylediği, gizli noktalarını öğrenmek istediği ve fakat bütün bunlara rağmen onun gizli teşkilâtına girmek istemediği ve girmediği, buna karşılık olarak Reha Oğuz Türkkan'ın da, kendisi gibi aynı gaye ve maksadın yolcusu ve müdafii bildiği Nihâl Adsız'la ilgi ve irtibatı kesmiyerek muhtelif vesilelerle bu teması devam ettirdiği tezahür eylemiş bulunmaktadır.

Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyet ve ittifakında olduğu gibi Bozkurt gizli gürem ve ittifakında mevcut yemin şekli de aramalarda elde olunmamış ve bu sebeble muhtevası esaslı bir surette tesbit ve münakaşa edilememiştir.

Bozkurtçular gizli gürem ve ittifakının devam edip etmediği keyfiyetine gelince:

Reha Oğuz Türkkan'ın duruşmadaki ifadesine göre:

Bozkurt gizli gürem ve ittifakı mensuplarından Reha Oğuz Türkkan ile İsmet Rasin Tümtürk arasında sonraları başlayan ve karşılıklı /^{irki} isnatlarla kendini gösteren anlaşmazlık ve dargınlık ve ayrıca İsmet Rasin'in daha evvel Bozkurt mecmuasına teberruda bulunduğu 300 liranın tedarik cihetini ve menşeiini anlayamamaktan doğan şüpheler üzerine ikisinin arası açılmış ve İsmet Rasin'in Bozkurt mecmua ve güremi ile alâkası fiilen kesilmiştir.

İsmet Rasin ~~Tümtürk~~ Tümtürk aleyhine, kitaplarının iadesi için hukuk mahkemesinde dava açmıştır.

Bir para meselesinden dolayı Nurullah Barıman ile de darılmış ve Barıman aleyhine ikisi ceza, biri de ticaret mahkemesinde olmak üzere üç dava açmıştır.

İlgili sanıklardan Yusuf Kadıgil'i kendisine Bozkurt güremine girmesi dolayısıyla 94T senesi yazında yemin ettirildikten bir sene yi müteceviz bir müddet sonra tekrar gürmüş olduğunu bildiren Reha Oğuz Türkkan bu müddet esnasında Yusuf Kadıgil ile ne mektuplaşmış ve ne de şifahi bir konuşmada karşılaşmamış olduğunu ve Bozkurt güremi arkadaşlarından aldığı mektuplarda da Yusuf Kadıgil'in Bozkurt

idarehanasına hiç uğramadığının bildirildiğini ve 942 senesi Kasım ayında, Reha Oğuz Türkkan'ın çalıştığı Arslan çimento-şirketine gelerek kendisiyle konuştuğunu ve Adsız aleyhindeki neşriyat dolayısıyla kendisine çattığını ve ertesi günün tekrarı ziyaretinde güremin dağılmış olduğundan bahisle bîr daha kendisiyle görüşmeyeceğini bildirdiğini ve filhakika 942 Haziranında Bozkurt güreminin dağılmış olduğunu belirtmiştir.

Yine bu ifadeye göre:

İsmet Rasin Tümtürk'ün, Bilâhara Nurullah Barıman'ın Bozkurt mecmuasından ve kendisinin arkadaşlığından ayrılarak bu mecmuayı ayrıca Nurullah Barıman'ın çıkarmaya devam etmesi ve Nihâl Adsız'ın da Barımanla birleşmesi hasebiyle kendisinin Bozkurt mecmuasından fiilen elçekmiş bulunduğu, Bozkurt güremini arkadaşlarından Cihat Savaşfer, Muzaffer Eriş, Sofuoğlu Zeki Özgür fiilen kendisinden ayrılmamış iselerde Nurullah Barıman'ın çıkartmakta olduğu Bozkurt mecmuası ile alâkalarını kesmiş buldukları, ve Bozkurt mecmuasından bu suretle ayrıldıktan bir buçuk ay kadar sonra evvelâ Ankara'da Zeki Özgür'e ve bunu müteakip İstanbul'da ve Büyükada'daki evinde kendileri/davet etmek suretiyle Cihat Savaşfer ve Muzaffer Eriş'e olanı biteni anlatarak artık toplu olarak çalışmak istemediğini ve bu suretle Bozkurt güremini diye bir topluluk mevcut bulunmadığını kendilerine bildirildiği, Fehiman Altan'a, Büyükada'daki evinde yemin ettirdikten sonra bunu bir daha görmediği ve konuşmadığı anlaşılmaktadır.

İlgili sanıklardan Cihad Savaşfer duruşmadaki ifadesinde:

Gizli gürem teşkilâtının 941-942 ders yılı sonlarına doğru, yani Nurullah Barımanla Reha Oğuz Türkkan'ın dargınlığına kadar devam eden ettiğini bildirmiştir.

Gerçi Bozkurt güreminin dağılmasında Reha Oğuz Türkkan, Cihat Savaşfer, Muzaffer Eriş, Zeki Özgür'e ve Hikmet Tanyuya aid kısımlar ancak ilgili sanıkların mücerred beyanlarına inhisar eylemekte ve başkaca deliller ile tesbit edilememekte isede güremin diğer mensuplarından Hamza Sadı Özbek'in, Nurullah Barıman'ın, İsmet Rasin Tümtürk'ün ve Yusuf Kadıgil'in tahakkuk eden ayrılmalarına mukabil ötekilerin güremini ve faaliyetlerini devam ettirdiklerini gösterecek bariz ve kanaat verici delillerde tesadüf edilmemiş ve görülmemiş ve bilâkis 7/Mart/944 barış toplantısı saikinin darılan, dağılan bu zümreyi tekbar bir birleştirme arzusu oluşu bu dağılmayı ayrıca teyid eder mahiyette görülmüştür.

"Gizli Bozkurt güremi"nde aktif bir faaliyetine tesadüf edilmiyen Hamza Sadi Özbek'in bilâhara Nihâl Adsız ile müştereken neşretmiş oldukları "Hesap böyle verilir." adlı broşüründe Hamza Sadi Özbek, Bozkurt güreminden ayrıldığını belirttiği gibi Reha Oğuz Türkkan'ın buna karşılık olarak neşreylemiş olduğu "Kuyruk Acısı" adlı broşürü ve 5/XI/942 tarihli 1 sayılı Gökbörü mecmuasında baş yazı olarak Cihat Savaşfer imzası ile çıkan "Hesap veriyoruz" yazısı da bunlar arasındaki anlaşmazlık ve ayrılığın diğer bir delili olarak görülmüştür.

İlgili sanıklardan Nurullah Barıman, duruşma safhasında vaki ifadeinde İsmet Rasin Tümtürk'ün Bozkurt güreminden ayrılma meselesini Reha Oğuz Türkkan gibi anlattıktan sonra İsmet Rasin Tümtürk ve Reha Oğuz Türkkan'ın evvelâ Bozkurt mecmuası idarehanesinde başlayan mühakaşalarını şehir haricinde bir döğüşe kadar götürdüklerini ve kendisinin bir ilân ve tekzip meselesi dolayısıyla Bozkurt gizli güreminden alâkasını fiilen kesmiş bulunduğunu söylemiş ve bunu teyid eylemek üzere, bu alâkasının keşâldiğini natık ve Bozkurt mecmuası kapaklarında çıkan bir ilânı mahkemeye vermiştir.

Yine duruşma ifadesine göre; 942 senesi Eylülünde yedek subay olarak askere çağrılmış ve verildiği askeri posta 10270 Ardıhanda takım komutanı olarak tevkifine kadar kalmıştır.

İlgili sanıklardan Hikmet Tanyunun, lise gizli güreminde görülen iştirak ve faaliyetinden sonra Ergenekon mecmuasında ve Ankara Kitap sevenler kurumu faaliyetlerinde bulunduğu ve Bozkurt gizli güreminin de ilk teşkilâtının da Ankara'da yapılan ve çizmeli toplantı diye vasıflandırılan toplantıda Reha Oğuz Türkkan'ın mütalâa ve fikirlerine iştiraki görülmüş isede bundan sonra göze çarpan herhangi bir hareket ve faaliyetine tesadüf edilememiştir.

Duruşma safhasındaki ifadesine göre: Hikmet Tanyu 941 senesi Şubat ayında yedek subay olarak askere gitmiş, 943 senesi Ekim ayı ortalarında terhis edilerek Ankara'ya dönmüştür. Askerliği esnasında Reha ile altı ayda bir mektuplaşmıştır.

Yine ilgilisanıklardan İsmet Rasin Tümtürk'ün müdafaası sırasında müdafii Avukat Kenan Öner'in yazılı müdafaasına ek olarak verdiği Beyoğlu dördüncü noterliğince çıkartılmış Bozkurt mecmuasına tebliğ edilmiş 17/Mart/942 tarihli, İsmet Rasin Tümtürk imzalı yazı ile tebliği istenilen ve yine İsmet Rasin Tümtürk imzalı ve iki madde

halinde sıralanmış ve Bozkurt mecmuası neşriyat Müdürlüğüne hitap eden yazıda da İsmet Rasin Tümtürk'ün Bozkurt mecmuası ve Reha Oğuz Türkkan ile alâkası olmadığını bildirdiği görülmektedir.

7/Mart/944 tarihinde Zeki Velidinin evinde yapılmak istenilen barış toplantısında bir barışa ve anlaşmaya varılmaması da bunların dağıldıklarını göstermektedir.

İddia makamı esas hakkındaki iddia ve mütalâasında:

Bozkurtçular güreminden ayrılanlar ve Türkçülerin darılma ve barıştırılmaları kısmında:

İsmet Rasin Tümtürk ve Nurullah Barıman, Yusuf Kadıgil ve Hamza Sadi Özbek'in güremden uzaklaştırılmalarını müteaküp Reha Oğuz Türkkan cemiyetinin diğer azaları Cihat Savaşfer, Muzaffer Eriş, Fehiman Altan, Zeki Özgür ve Hikmet Tanyu ile 5/XI/942 tarihinde neşrettiği "Gökbörü" mecmuası arkasına çekildiklerini tebaruz ettirmekte ve dolayısıyla Bozkurt güreminin mütebaki kısmının dağılmamış bulunduğuna işaret eylemekte isede dava dosyasında bulunan Gökbörü mecmuasının bu sayısında eski Bozkurtçulardan yalnız Cihat Savaşferin bir faslı kapayıp yenisini açarken "Hesap veriyoruz." başlıkla bir başmakalesinden ve dolayısıyla onun Gökbörü mecmuasına intisap ve alâkasından başka adları geçen diğer sanıkların bu mecmua etrafında toplandıklarını gösterecek diğer delillere tesadüf edilememiş yalnız ve mecmuanın R.Oğuz Türkkan tarafından çıkartıldığı görülmüştür.

Ve yine iddia makamı bu kısımda ilgili sanıkların bu tarihten sonra birbiri aleyhinde broşürler neşrederek içyüzlerini ve gizli faaliyetlerini efkârı umumiyeye açıkladıklarını da kaydetmektedir.

Reha Oğuz Türkkan'ın gizli cemiyet ve ittifakına, yani gizli Bozkurtçular güremine mensup oldukları kayıt ve tasrih edilen Reha Oğuz Türkkan dahil on kişinin birbirleri ile darılarak veya herhangi bir surette iştiraklerine devam etmiyerek dağıldıkları anlaşılmış ve iddia makamı esas hakkındaki iddia ve mütalâasında bunlardan yalnız Yusuf Kadıgil, Nurullah Barıman ve Hamza Sadi Özbek haklarında Türk ceza kanununun 171 inci maddesinin son fıkrasının nazari dikkate alınarak kendilerine ceza verilmemesini istemiş isede bunlardan yalnız Fehiman Altan'ın bu gizli cemiyete yalnız ve ancak bir icbar ile kerhen yaptığı bir yeminle ilgisi olup bundan sonra ne -

şifahen ve ne de yazı ile hiç bir alâka ve irtibatının görülmemesi ve dava dosyasında da bu maksatla gösterilmiş hiç bir delilin ve hat-ta emarenin bile bulunmaması ve dolayısıyla bu gizli ittifakın mak-sat ve gayesinden olan hükûmeti devirmek yolundaki düşünce ve hedef bakımından da bir kasıt ve ilgisinin görülmemesi hasebiyle Türk ceza kanununun 171 inci maddesi son fıkrasının tatbiki suretiyle değil, aynı kanunun 45 inci maddesi gereğince beraati yoluna gidilmesi icap edeceği kat'i kanaatine varılmıştır.

Diğer ilgili sanıklardan Yusuf Kadıgil'in de Bozkurtçular giz-li güremine iştiraki yalnız bir yeminden ibaret bulunmuş ve başkaca bir ilgi vr faaliyeti görülememiş isede bu güreme iddia edildiği gibi başkalarının tesir ve arzusu ile de olsa yine kendi düşünce ve ihtiyarını kullanarak girmiş ve yemin etmiş ve ayrıca bundanevvel Kitap sevenler kurumuna da aza olarak yazılmış bulunması bakımından bu gizli cemiyetlerin maksad ve gayelerini bilerek bunlara iştirak-ten bulunduğu neticesine varılmış ve ancak iddia makamının bu sanık hakkındaki son talebi de kendisinin cürmün icrasına ve takibata baş-lanmadan evvel bu gizli ittifaktan çekilmiş bulunması hasebiyle ye-rinde görülmüştür.

Aynı suretle Hamza Sadi Özbek hakkında da Türk ceza kanununun 171 inci maddesinin son fıkrasının tatbiki yolundaki talep de kanunî ve yerindedir.

Bunların haricinde kalan Reha Oğuz Türkkân, Cihad Savaşfer, İsmet Rasin Tümtürk, Müzaffer Eriş, yedek asteğmen Zeki Özgür de yukarıda belirtildiği üzere cürmün icrasına ve takibata başlamadan evvel dağılmış ve dolayısıyla bu gizli ittifaktan çekilmiş bulunma-ları hasebiyle diğer arkadaşları gibi Türk ceza kanununun 171 inci maddesinin son fıkrası hükümlerinden istifade edecekleri aşikâr gö-rülmüştür.

Bozkurtçular güreminin hükûmeti devirmeğe matuf gizli bir teşekkül ve ittifak olduğu yolunda vaki bu iddia ve talebin bu su-retle tesbiti ile varılan sonuç ve kanaatten başka yine aynı gizli gürem teşekkülünün duruşma safhasında beliren ikinci cephesine ırk-çılık bakımından gösterdiği faaliyete gelince:

Duruşma safhasındaki açık ifadesinde Cihat Savaşfer;

Reha Oğuz'un ırkçılık hakkında bir broşür hazırladığını ve bu-nun mevzuları etrafında Adsız'la konuşurken Reha Oğuz'un bu broşürün-

de ırkçılığın ilmini, Türk olmayı tarif eylediğini, devlet kadrosunun öz Türklerden teşekkül etmesi icap ettiğini, Türk olmak için üç göbeğe kadar ecdadın Türk olması icap ettiğini söylemiş olduğunu kendisinin Türkçülükten, Türkiye dışı Türklerde dahil bir Türk milletin mevcutiyetini anladığı^m ve kastedtiğini, Türkiye'nin siyaseti Türk dışı Türklerle alâkadar olmayacağından kendilerinin arkadaşlarıyla çalışarak bu Türk milliyetçiliğini tahakkuk ettirmek istediklerini, Türkçülükten kastının; Türkiye dışındaki Türkleri de birleştirerek büyük bir Türk birliği vücuda getirmek istediklerini ve bu maksad ve fikir uğurunda birleşmiş olduklarını, bu fikri yaymak istediklerini, Türkiye hükûmeti kendi siyaseti bakımından bu milliyetçilik fikrine müzahir olamayacağından kendi aralarında bu fikri hakikata ulaştırmayı arzuladıklarını, bu fikrin kendiliğinden yayılarak ve hariç Türkler arasında da yer bularak Türk birliğinin bu suretle kuvvetleneceğini, hükûmet siyasî bakımdan bu hareket ve düşüncelere müzahir olmasa bile bu fikir ve birlik kuvvetlenince maksadın kendiliğinden husule gelebileceğini söylemiş;

Muzaffer Eriş de duruşma ifadesinde:

Karış^k ırk olmayacağı düşüncesinden kasıtlarının çerkesler gibi Türk ırkından olmıyanları Türklerle evlendirmek suretiyle Türkleştirmek olduğunu, Arap ırkının Türk ırkına nüfuz ve hakimiyeti endişesiyle Türklerin Araplarla evlenmesini münasip görmediklerini ve bu suretle bunlarla evlenilmeyip Arap ülkelerindeki Türklerle mübadele keyfiyetinin düşünüldüğünü, Arnavut ve Boşnak ırkından olanlara gelince, bunların da Türklerle evlendirilmek suretiyle eritilmesi ve temsili yoluna gidilmesi maksadının mevcut olduğunu, yalnız gayri müslim azlıklardan olanlara devlet işlerinde mühim mevki verdirilmemesi keyfiyetinin düşünüldüğünü, kendisinin ırkçılık hakkında herhangi bir tetkik ve kanaati olmayup bu söylediklerinin Cihat Savaşfer'den ve kısmen de Reha Oğuz Türkkan'dan duydukları olduğunu, bildirmiş;

İlgili sanıklardan Zeki Özgür, duruşma ifadesinde:

Reha ile samimileştikten sonra kendisinden edindiği kanaat ve intibaa göre memlekette ırkçılık olduğunu, hükûmet, Büyük Millet Meclisi, iktisadî hayat ve diğer idarî mekanizmalar, matbuat ve kültürel mevkilerde gayri Türk anasının hakim bir durumda bulunmaması

lâzım ve ırkan Arnavut, Çerkes olan bazı şahsiyetlerin idare makamlarında bulunmalarının memleketin istikbali ve hayati bakımından tehlike teşkil eder olduğunu, bu fikirlerin Reha Oğuz Türkkkan tarafından ve konuşmaları sırasında ileri sürülmüş olduğunu, şahsen kendisi de bu fikirlere iştirak eylemekte isede tezahür sureti bakımından Reha Oğuz Türkkkan ile aralarında farklar bulunduğunu, kendisinin, bu fikirleri daha ziyade ilmî bir mevzu olarak ele alınmasını istediğini; anlatmış;

İsmet Rasin Tümtürk de duruşma ifadesinde:

Türk ırkçılığı hakkındaki kanaat ve düşüncelerini:

Türk ırkçılığının kökü ve mahiyeti itibariyle dünyanın diğer yerlerindeki ırkçılıklardan bambaşka ve onlarla da hiç bir alâkası olmıyan bir düşünce olduğunu kaydedildikten sonra Türk milletinin en kıymetli hazinelerinden biri olan fitrî hassalarının kaybolmaması için yabancı ırklarla Türk ırkından olanların tesalübünün zararlı olacağı kanaatında olduğunu, Türkiye'de yaşayan yabancı ırklılara karşı ve bunların Türklüğe ihanetleri ihtimali düşünülerek uyanık bulunmak ve subayların Türk ırkından olmaları hakkındaki hükûmetin şimdiye kadar tatbik ettiği usulün aynen idamesi ile hayati ehemmiyette diğer hizmetlere teşmili ve prensip itibariyle Türk hükûmetinin idare başında bulunan şahsiyetlerin Türk kan ve ırkından olmaları icap edeceği kanaatında olduğunu; belirtmiş;

Reha Oğuz Türkkkan da duruşma ifadesinde:

Lise talebesi iken Türk ırkından olmıyan müslim azlıklardan Arnavut, Arap, Boşnak, Çerkeslerin Türklerden olmadıklarına ve bu sebeble Türkçülük faaliyetlerine karışmamaları icap ettiğine inanmış isede liseyi bitirdikten ve hukuk tahsiline başladıktan sonra ırk hususunda vardığı netice ve kanaatin, millet, ırk, dil, kültür, vicdan, duygu ve din birliği ile birbirlerine bağlı insanların topluluğu olup bütün bu şartları topyekûn kendisinde cemedan bir ferd veya zümre bulunmayacağı için bu şartların eksetiyetini haiz olanlara Türk denilebileceği, yani Arnavut, Çerkes, Arap, Boşnak gibi ırkı Türkten olmıyan azlıklar kendilerini Türk hissettikleri, Türklüğe bağlı buldukları ve Türkçe konuştukları takdirde Türk denileceği ve 939 dan son zamana kadar çıkmış bütün yazılarında bu kanaati belirttiğini, sayılan bu azlıkların kendi ırk ve milliyetleri

hakkında ırk bakımından Türklükten gayri bir maksat ve gaye güddükleri halinde bunların Türklük için zararlı olduğuna inanmak ve bunlara karşı uyanık bulunmak lâzım olduğu yolunda bulunduğunu ileri sürmüştür.

İsmet Tümtürk hakkında da mumailleyhi müfrit bir ırkçı olarak gördüğünü ve ırkçılıkta 12 göbek kadar safiyet aramak icap ettiğini bildirdiğini söylemiştir.

Hazırlık tahkikatı ifadelerinde ırkçılık fikri etrafında ~~xxx~~ Reha Oğuz Türkkan:

Kitap sevenler kurumunun dağılmasından sonra bir gün evlerinde kendisi, Hamza Sadi Özbek, Hikmet Tanyu ve Nurullah Barıman ne şekilde çalışacaklarını düşünürlerken çalışma şeklini plânlaştırmak ve cskidenberi Cihat'la aralarında mevcut güremin devamı teklifinde bulunduğu ve bu aralık yapılan münakaşalarda kendisinin Turancılık ve Irkçılık yolundaki prensiplerinin yayılmasına dair tezlerinin kabul edildiğini, ırka müstenid Türk birliğinden maksadının gençliğe Türk ırkını kana müstenid fitrî üstünlüğünü inandırmak, ayrı bir ırk şuuru güdenleri, meselâ Çerkeslik, Arnavutluk gibi Türklüğü benimseyenleri mühim vazifelerde kullanmamak hususunda anlaştıklarını, Bozkurtçular güreminde giriş şartlarının ırkçı, turancı fikirlere inanmak ve çalışmalarında muayyen bir iş yapmasını kabul etmek olduğunu söylemiş;

Hamza Sadi Özbek;

Bu güremin teşkilinden maksadın' esir Türkleri kurtarıp Türkiye ile birleştirerek ırka müstenid büyük bir Türk devleti meydana getirmek ve bu maksatla ırkçı ve turancı neşriyat yapmak bulunduğunu;

Nurullah Barıman;

Kitap sevenler kurumunun partiye bağlanması ile lağvından sonra kendisi, Reha Oğuz Türkkan, İsmet Rasin Tümtürk, Cihat Savaşfer Gülhane parkının sarayburnuna bakan sıralarda oturdukları bir gün aralarında konuşmalarına göre:

Gayelerinin ırkçılık ve Turancılık olduğunu ve bu suretle kuvvetli bir birlik vücuda getirmek, mütecanis, ırk itibariyle saf bir kitle yaratmak istediklerini, Halen Türkiye'de bulunan karışık ırkları da yani Çerkesler, Arnavutlar, Boşnaklar, Ermeniler, Rumlar, yahudiler ve Arapları ya memleketten çıkarmak veyahut bunlara küçük san'atlar gördürmek olduğunu;

Zeki Özgür de Reha Oğuz Türkkkan ile samimileştikten sonra kendisine aşılacağı, yani kendi üzerinde müessir olduğu fikirlerin hulasasının:

"Hükümet, Büyük Millet Meclisi ve diğer idare mekanizmaları ile matbuat ve neşriyat sahasında gayri Türk unsurların "bazı isimleri tasrih ederek" bulunduğu Türkklüğe karşı muhalefetin bunlardan geldiğini, bunların isteseler, istemeseler de Türkklüğe ihanet eder olduklarını ve tarihte Sokullu vesaire gibi istisnaların kaideyi bozamayacağı ve binaenaleyh:

A)- Türk ırkının Türkiye'de tam hakimiyetini temin etmek;

B)- Bütün Türklerin kalbine ırk şuurunu yerleştirmek lâzım olduğu;

Yani Arnavuttan, Çerkesten karşılıklı kız alınıp verilmemesi şeklindeki olduğunu;

söylemişlerdir.

Gerek hazırlık tahkikatı sırasında ve gerek duruşmada verilmiş bulunan bütün bu ifade hulasalarına göre Bozkurtçular güreminin teşekkülünde diğer bir maksadın da ırkçılık fikirlerini yaymak olduğu anlaşıldığı gibi bu neşriyat sahasında gösterilen faaliyette ve "Bozkurt" mecmuasının Basın Umum Müdürlüğünce ırkçı bir mecmua olarak vasıflandırılması da bu fikir ve gayeyi ayrıca kuvvetlendirir durumdadır.

"Gökbörü" mecmuasının 5/XI/942 tarihinde çıkan birinci sayısında "Türkçülüğe bakışlar" başlığı altında Reha Oğuz Türkkkan imzasıyla çıkan makaledeki "Bizim tablomuz" diye işaretlenmiş resimde "temiz kan, ırk davası" ön cephede gelmekte ve yazısında ilk plânın en acil, en yakın davalardan müteşekkil olduğu için en ulu dağlarla kapalı olduğu belirtilmektedir.

Ana yasamızın kabul ettiği milliyetçilik prensibini takyid edici kan ve ırk milliyetçiliğine sapma temayülü bu yazı da en açık bir şekilde göze çarpmaktadır.

Reha Oğuz Türkkkan'ın neşriyatına göre fikirleri dünyanın ilk ırkçıları Türklerdir. Ve Irklar kabiliyet ve değerce birbirine müsavi değildir. En üstün ırk Türk ırkıdır. Irkçılık Türk milletinin mümkün olduğu kadar az ekaliyet taşımamasını istemek ve Türk kanını taşımayan unsurları -mümkün olduğu kadar- millî sınırlar dışına atmak ve bu başarılıncıya kadar Öz Türk kanından olmıyanlara kat'iyen Türk milletinin tefekküründe, hayatında ve idaresinde yer vermemek.

Türk milletinin, başka ırkların kanları ile karışmasına kat'iyen müsamaha etmemek; yabancı unsurlarla "Türk geçinen müslüman, gayri Türk unsurlar da dahil." evlenmelerinin önüne geçmek ve bu geçid ırk harici evlenmelerden doğan çocukları Türk ırkından saymayacağı gibi Türk milletinden de saymamak dır.

Yeni Türkçülüğün prensipleri arasında:

1 - Irkçılığı "Irkçı milliyetçilik, yani millet içinde kan aramak."

2 - Milliyetçilik'i de millet: aynı soydan gelen, aynı Türk kanı nisbetini taşıyan, tarihte uzun müddet birlikte yaşamış olan aynı seciyede, aynı âdet ve ananelere sahip, aynı dille konuşan topluluğa -siyasi sınır, din ve ülkü ayrılıkları düşünülmeden- Türk milleti denir." diye tarif etmektedir.

Ve daha ileri giderek:

Hatta bir müddet Türk tarihini birlikte yaşamış olan Arnavutlar, dönmeler vesaire (Türklerle melezleşmedikleri takdirde) Türk milletinden sayılmazlar. Türklerle melezleşmeleri bile evlatlarını Türk yapmaz; demektedir.

Yine bu fikirlere göre:

"Millete hususiyet veren o millet efradının taşıdığı kandır. Biz kandan biyolojik kanı değil, ırka tekabül eden bir mana anlarız.

Bir Boşnak benim gibi konuşmakla, Hazreti Muhammedi benim gibi Peyganber tanımakla benim gibi düşünemez. Benden sayılamaz. Ben benim dilimle konuşan ve benim gibi dua eden bir boşnağı veya Arnavudu benden addedemem." Fikir ve kanaatinin telkini yoluna gidildiği anlaşılmaktadır.

Gerek muhtelif tahkikat safhalarında ilgili sanıkların birbirini tamamlıyan anlatışları ve gerekse neşriyat vadisinde belirtilen bu düşünceler Bozkurt gizli güreminin ikinci cephesi olan ırkçılık faaliyeti ve bu husustaki kasıt ve hedefi açıkça göstermiş bulunmakta ve bu fiil, tezahür ve tahakkuk şekline göre ve kanunî unsurlar bakımından da Türk ceza kanununun 353I sayılı kanunla değiştirilen 14I inci maddesinin "gayesi devletin teşkilâtı esasiye kanunukile muayyen olan ana vasıflarına muhalif bulunan veya millî hissiyatı sarsmaya, veya zayıflatmaya matuf bulunan cemiyetleri tesis eden...." şeklinde yazılı beşinci fıkrasına ve müteakip altıncı

fıkrasında: mezkûr cemiyetlere iştirak eden..." diye yazılı kısmına uyar bulunmaktadır.

Yukarıda Zeki Velidi Togan kısmında ve mumaileyhin propaganda ve medh ve istihsan fiiline müteallik mükakaşa ve tahlil bahsinde etrafiyle kayıt ve izah edilmiş bulunduğu gibi Reha Oğuz Türkkan ve arkadaşlarının bu şekilde aydınlanan kasıt ve düşünceleri kanunu vaziin tasarladığı Türk milliyetçiliği kayıt ve prensibine temamiyle aykırı ve dolayısıyla millî hissiyatı sarsmaya ve zayıflatmaya matuf bir hareket olarak görülmüştür.

Türk ceza kanununun 141 inci maddesinde yazılı olan bu fiil şekli suçlardan bulunması bakımından bu maksad ile kurulan "Gizli Gürem" teşekkülünün kurulması ile derhal bir cürüm halini alabileceği gibi ilgili mensuplarının muhtelif sebeb ve bahanelerle bu teşekkülden ayrılmış bulunmalarının da hukukî bir keymet ve manası olamaz..

Yani Türk ceza kanununun yukarıda zikredilen 171 inci maddesinin son fıkrasında yazılı imkân ve müsaade 141 inci madde suçluları hakkında mevcut değildir. Yalnız Adli Amir Sıkı Yönetim komutanlığı'nın son tahkikat kararlarında "Bozkurt gizli güremi" mensupları hakkında Türk ceza kanununun 141 inci maddesinin mevzu bahis fıkraları gereğince tecziye emir ve talebi bulunmadığı gibi duruşma safhasında meydana çıkan bu ikinci fiil dolayısıyla de ne iddia makamı ve ilgili sanıklar birleştirme talebinde bulunmamış olmaları ve askerî usulün 190 inci maddesi mucibince mahkemece bu yolda bir karar verilmemiş bulunması noktasından bu fiilin ayrıca hükme bağlanması kanunun imkânsız görülmüştür.

"Bozkurtçular gizli Güremi" mensuplarından Reha Oğuz Türkkan, Nurullah Barıman, Hikmet Tanyu, İsmet Rasin Tümtürk, Cihat Savaşfer, Zeki Özgür, Muzaffer Eriş adlarındaki sanıkların Türk ceza kanununun 142 inci maddesini muhil ve devletinana yasa ile muayyen olan ana vasıflarına muhalif propaganda ve medh ve istihsanda bulunmak fiillerine gelince:

Bunlardan Reha Oğuz Türkkan'ın neşredilmiş yazılarında bu maksat ile yaptığı propaganda fiili, bu yazıların neşir tarihlerine ve temas eylediği kanun maddesine göre ve matbuat kanununun 3518 sayılı kanunla değiştirilen 54 üncü maddesinde yazılı müruru zaman -

haddi dahilinde bulunduğundan bu yazıları dolayısıyla yazana ceza verilemeyeceği gibi Reha Oğuz Türkkan'ın yazıp arkadaşlarına gönderdiği mektuplarında da propaganda ve medh istihsan cümle ve fikirleri görülmemiştir.

Yalnız ilgili sanıklardan Cihat Savaşfer, yukarıda gizli güremlerinin ırkçılık cephesinden tahlil ve münakaşası sırasında kaydedildiği veçhile duruşmadaki ifadesinde:

Reha Oğuz'un ırkçılık hakkında bir broşür hazırladığını ve bunun mevzuları etrafında Adsızla konuşurken Reha Oğuz'un bu broşüründe ırkçılığın ilmini, Türk olmayı tarif eylediğini, devlet kadrosunun öz Türklerden teşekkül etmesi icap ettiğini, Türk olmak için üç göbeğe kadar ecdadın Türk olması icap ettiği keyfiyetini söylemesi ve yine Reha Oğuz Türkkan duruşma safhasındaki ifadesinde: Nihâl Adsız'ı Göztepedeki ve Maltepedeki evlerinde ziyaretleri sırasında Cihat Savaşferin veya Nurullah Barıman'ın ve belki de İsmet Rasın Tümtürkün beraber bulunduğunu kayıt ve tasrih eylemiş bulunması, koyu bir ırkçı olduğu anlaşılan veduruşma sırasında bu ciheti açık ve kat'i bir ifade ile belirten Nihâl Adsız'ın bu fikirlerini medh ve istihsan eylediğini göstermekle beraber kendisinin de gerek yazılarında ve gerek ilgili arkadaşları ile olan konuşmalarında ısrarlı bir propaganda ve telkin mahiyetinde açığa vurduğu ırkçılık hususundaki kanaat ve düşüncelerini aynı suretle Adsız'a ve hazır bulunanlara söyliyerek propaganda da bulunmak suretiyle memleketin siyasi ve hukukî bir nizamını yıkmak kasıt ve gayesini güddüğünü sonucuna varılmıştır. Esasen ta lise gizli güreminden beri bu gürem mensupları olan yakın arkadaşları arasında aynı suret ve maksatla yaptığı ırkçılık propagandası bu güreme girmiş Cihad Savaşfer, Hikmet Tanyu gibi ilgili sanıkların ifadelerinden anlaşıldığı gibi aynı gayenin temini düşüncesiyle ve fakat maskelenmiş bir program altında resmi bir müsaade ile tesis edilen kitap sevenler kurumundaki ve bunun lağvı ve halk evlerine ilhakı kararı üzerine de tesis eylediği Bozkurtçular güremindeki temadi ettirdiği faaliyeti ve arkadaşlarına yaptığı tahrik ve telkinlerde bu propaganda ve medh ve istihsan keyfiyetini teyid eder bür durum arz ~~ix~~ eylediği görülmüştür.

Bu fiilin kanunî unsurlar bakımından teşekkülü, yukarıda Zeki velidi kısmında ve bu bahse aid münakaşa ve tahliller sırasında da

kayıt ve izah edilmiş olduğu veçhile tamam olarak kabul edilmiş ve do-
layısıyla Türk ceza kanununun 142 inci maddesine uygun görülmüştür.

Diğer sanıklardan Nurullah Barıman, Hikmet Tanyu, İsmet Rasin
Tümtürk, Cihat Savaşfer, Zeki Özgür ve Muzaffer Eriş'in ırkçılık
propagandası yaptıklarına ve bunun medh ve istihsanında bulundukla-
rına dair ne son tahkikat kararında ve ne de esas hakkındaki mütalâa
ve iddiada ileri sürülmüş bir delil bulunamadığı gibi mahkemece du-
ruşma safhasında ve yazılı deliller arasında açık olarak okunan mek-
tuplarda da böyle bir kayıt ve ibareye tesadüf edilememiştir.

Dava dosyasında V.33 işaretli beyaz zarfta mevcut ve aynı su-
retle okunmuş Zeki Sofuoğlundan (Zeki Özgür'den) Rehaya yazılmış ve
gönderilmiş olan 17/Mart/943 tarihli ve yedek subaylığı sırasında
Hikmet Tanyu tarafından yine Reha Oğuz Türkkana gönderilmiş ve muma-
ileyh tarafından alınmış olan 7/10/942 tarihli mektuplarda propaganda
medh ve istihsan hususlarını tesbit ve teyid edecek bircümle görü-
lemediği gibi kurdukları gizli gürem teşekkülünün yukarıda tebaruz
ettirilen ve ikinci cephesini teşkil eden Irkçılık, devletin ana ya-
sa ile muayyen ana vasıflarına aykırı ve millî hissiyatı sarsmaya
zayıflatmaya matuf bulunmakla beraber Türk ceza kanununun 142 inci
maddesinin muhtelif fıkralarında ve bu arada üç, dördüncü fıkrala-
rında aranılan kanunî unsurların varlığını gösterecek başkaca hiç
bir delil de elde edilememiştir.

V

BARIŞ TEŞEBBÜS VE TOPLANTISI

Hazırlık tahkikatı ve duruşma safhalarında aydınlanan duruma
göre 7/Mart/944 günü İstanbul, Bayazatta ilgili sanıklardan profesör
Zeki Validi Togan'ın evinde yapılan barış toplantısı sanıklardan ye-
dek topçu asteğmeni Zeki Özgür'ün teşebbüsü ile olmuştur.

Zeki Özgür duruşmadaki ifadesinde:

Aslen Türkçü ve milliyetçi bulunması hasebiyle Ankara'da bu-
lunup kendilerini şahsen tanıdığı Abdülkadir İnan, Remzi Oğuz Arık,
Hüseyin Namık Orkun, Besim Atalay, Hayreddin Karan gibi Türkçülerden
Remzi Oğuz Arık'ı bir gün ziyaretinde Türkçülerden bazıları arasında

vaki ayrılığın hoş görünemeyeceğini ve bu arada da kendisinin hasta olmasına rağmen Hüseyin Namık Orkun ile Besim Atalay arasındaki anlaşmazlığı izaleye gayret ettiğini söz arasında söylediğini ve Remzi Oğuz Arık'tan ayrıldıktan sonra kafasında yer eden bu fikir üzerine Reha ile Adsız arasında vaki bozuşmanın da izale edileceğini düşündüğünü ve bunun tahakkuku yolunda gerekli yolları aramaya başlayup bu husustaki fikirlerini arkadaşlarından Fazıl'a ve Hikmet'e açmış isede bunlar bu fikri muvafık bulmakla beraber tahakkuk edemeyeceğini söylediklerini ve fakat kendisi bu kararında ısrarla bir ay kadar sonra Remzi Oğuz Arık'ı tekrar ziyaretinde bu fikir ve teşebbüsünden tekrar bahis ile Zeki Velidi'nin Nihâl Adsız'ın profesörü ve Doktor Hasan Ferid'in de Reha Oğuz'un yakın tanıdığı olması ve Reha Oğuz'un Hasan Feridi kırmıyacağı düşüncesi ile ve bunların tavassutu ile bu barışın mümkün olacağını söylediğini, Remzi Oğuz Arık'ın bu barış hususunda umidi olmadığı ve bunda pek muvaffak olunamayacağı fikrini belirttiği bunu müteakip Hüseyin Namık Orkun, Besim Atalay, Hayreddin Karan ve Abdülkadir İnan da bu fikirlerini açıp onların tasdik ve tasvibi üzerine yedek subay okulundan izin alarak İstanbul'a geldiğini ve bu seyahatında Zeki Velidi için profesör Abdülkadir İnan'dan ve Doktor Hasan Ferid için de Remzi Oğuz Arık'tan tavsiye mektupları aldığını ve Hüseyin Namık Okun'un da Nihâl Adsız'a bir mektup yazarak bu husunda Adsız'ı imnaa çalıştığını bildirdiğini, bu tavsiye mektuplarını sahiplerine vererek onların da bu teşebbüsünü muvafık karşıladıklarını gördüğünü ve bu toplantının kendi evinde yapılacağını Zeki Velidi'nin söylediğini ve toplantı gününün 7/Mart/944 olarak Zeki Velidi ve Nihâl Adsız tarafından kararlaştırıldığını söylemiştir.

İfadelere nazaran bu toplantıda bulunanlar:

Zeki Velidi Togan, Doktor Hasan Ferid Cansever, Nihâl Adsız, Reha Oğuz Türkkın, Cihat Savaşfer, Muzaffer Eriş, İsmet Rasin Tümtürk Zeki Özgür, Necdet Özgelen ve Mehmed Külahlıoğlu adlarında iki tıbbiyeli talebedir. Toplantıyı Zeki Velidi Togan idare etmiştir.

Aralarında vaki uzun münakaşalardan sonra varılan netice ve karar Zeki Velidi Togan tarafından eski harflerle ve dört madde halinde kaleme alınmış ve orada bulunanlar tarafından imza edilmiştir.

Dava dosyasında mevcut bu barış yazısı dört madde halinde ve:

"1 - Nihâl ve Reha beyler ve bütün dostları ve arkadaşları bütün Türkçüler ve Türkçü tanınanlara karşı sözle ve yazı ile ve fiilen hiç bir menfi ve zararlı harekette bulunmamaya söz veriyorlar;

2 - Aleyhte yapılmış neşriyatın mevcudu 18 Martta imha edilecek.

3 - Bütün Türkçüler birbiri aleyhinde olan davalardan vazgeçeceklerdir. Nurullah Barıman da Bozkurt imtiyazını Hasan Ferid Beye devredecektir. Ve Hasan Ferid bey Türkkük için faydalı gördüğü vakit bunun neşrine müsaade edebilecektir.

4 - Nurullah Barıman'dan mektup geldiği vakit İsmet Rasin de elindeki kitapları Reha Oğuz'a iade edecektir."

Şeklinde olup hazır bulunanların imzalarının altında:

"Oğuz Türkkkan Bozkurt üzerinde bilumum hukukunu Hasan Ferid beye devredecek ve buna mukabil Nurullah Barıman da Hasan Ferid beyin temsil ettiği mecmua imtiyazı üzerindeki haklarında feragatle neticei talebi kabul edecektir." meşruhatı ve aynı imzalar bulunmaktadır.

Bu maddelerin muhteviyatında bundan böyle teşriki mesaiye ve Bozkurt güreminden ayrılanların tekrar bu gizli teşekkül ve ittifaka girdiklerine ve ileride yapılacak işlere dair hiç bir kayıt bulunmamaktadır.

İlgili sanıklardan Zeki Velidi Togan duruşma safhasında ve toplantı etrafındaki ifadesinde:

Bu toplantıdan maksadın Adsız ile Kehayı ve Nurullah ile Kehayı ve yine İsmet Rasin Tümtürk ile Kehayı barıştırmak olduğunu ve bu ci-
hetleri bu esnada anladığını, Nurullah barımanın bu toplantıda bulunmadığını ve bunun barışma değil, mahkemeye intikal etmiş olan bu anlaşmazlığın halli ve davalarından vaz geçmeleri olduğunu ve bu toplantıyı müteakip Nihâl Adsız, İsmet Rasin Tümtürk ve Reha Oğuz Türkkkan'ın kendisi evde yok iken bir defa daha evine gelerek kendisini beklediklerini ve eve geldiği vakit bunlarla vaki kısa konuşma Ziyaret maksatlarının, evvelki toplantıda neticeye bağlanan kararı bozmak olduğunu Oğuz Türkkkanın söylediğini ve esasen birinci barış toplantısından sonra Kehanın kendisine gönderdiği bir mektupta İsmet Rasinin barışma mukarrera/^{tına} riayet etmiyerek davaya devam eylediğini bildirdiğini, kendisi yani Zeki Velidi Togan bu kararın bozulmaması

fikrini ileri sürmüş isede bu fikir ve teklifi üzerine her üçünün
israr etmiyerek evden ayrıldıklarını bildirmiş;

İlgili sanıklardan Reha Oğuz Türkkan da:

Duruşma ifadesinde:

Zeki Velidi Togan'ın evinde yapılan bu barış toplantısından
bir hafta sonra aynı evde Zeki Velidi, İsmet Rasin, Nihâl Adsız ve
Mehmed Külahlıoğlu huzurları ile tekrar toplandıklarını ve bu top-
lantıda kendisinin evvelki anlaşma esaslarının hepsini fesh ettiğini
söylediğini ve ve bu son vaziyet üzerine de evvelki karar mucibince
toplattırılması icap eden broşürlerin tamamen toplattırılmadığını ve
Zeki Velidi'nin evinde başka birtoplantı yapılmadığını söylemiştir.

Diğer ilgili sanıklardan İsmet Rasin Tümtürk duruşma ifadesin-
de:

Zeki Velidi Togan'ın evinde yapılan bu barış toplantılarının
üç olduğunu, birinci 944 senesi Mart ayının başında Zeki Velidi'nin
evinde yapıldığını ve bu toplantıda: kendisinin, Zeki Velidi Togan,
Nihâl Adsız Zeki Özgür, Necdet Özgelen ve Mehmed Külahlının bulun-
duğunu, kendisinin Nihâl Adsız'ın mektupla vaki daveti üzerine git-
tiğini, Zeki Özgürün, kendisi Adsız'ı Reha Oğuz Türkkan ile barış-
tırmak hususundaki teşebbüs ve iknaini gerek kendisinin ve gerek
Adsız'ın müsbet bir duygu ile karşılamadıklarını ve barışma mevzuu-
bahs olmamak üzere harice karşı sövüşmeyi kesmeleri için bir an-
laşma yapılması hususunda Zeki Özgür tarafından yapılan israr ve
teklife muvafakatle 7/Mart/944 tarihinde ikinci bir toplantı yapma-
yı kararlaştırdıklarını ve bu toplantıda birinci toplantıdakilerden
mâdâ Doktor Hasan Ferid Cansever; Cihat Savaşfer, Muzaffer Eriş'in
Reha Oğuz Türkkanın hazır bulduklarını ve yukarıda mevzuubahs hu-
susların konuşulup verilen kararın Zeki Velidi tarafından yazılarak
hepsi tarafından imzalandığını ve Martın ortasına veya sonuna doğru
yapılan üçüncü toplantının ise gerek kendisinin ve gerek Reha Oğuz
Türkkan'ın noktai nazarlarında israr ederek evvelki anlaşma ile bir-
likte verilmiş bulunan bütün kararların keenlemyekûn addedildiğini
belirtmiştir.

Bu toplantıda bulunan ilgilisanıklardan Doktor Hasan Ferid
Cansever de duruşma ifadesinde:

Remzi Oğuz Arık'ın kendisine yazdığı mektup münderecatına göre
7/Mart/944 toplantısının bir barış ve anlaşma toplantısı olduğunu

fakat sonradan bunun mümkün olmadığını, Reha Oğuz Türkkanın bu barışmadan vazgeçtiğini kimeldüğünü hatırlayamadığı birisinden işittiğini;

Nihâl Adsız da;

Duruşma ifadesinde:

7/Mart/944 toplantısında varılan netice ve kararın bilâhara Reha Oğuz Türkkan tarafından keelenmekûn addedilmesinin gerçi İsmet Rasin Tümtürk ile olan anlaşmasına müteallik gibi isede bu barışmanın bir kül halinde mütalâa edilmesi icap edeceği noktasından kendisi ile Reha Oğuz arasında da bir barışma ve anlaşma olmadığının anlaşıldığını; söylemişlerdir.

Bu barış keyfiyetine ilgili sanıklardan Zeki Özgürün teşebbüsü ile ve birer mektup yazmak suretiyle vasıta oldukları anlaşılan profesör Abdülkadir İnan ve Remzi Oğuz Arık suçlu sıfatıyla mahkememize verilmedikleri gibi duruşmanın seyir ^{ve} aydınlanış şekline ve dolayısıyla le varılan netice ve kanaata göre bu ilgi ve tavassut bakımından hiç bir suretle alâka ve iştirakleri görülememiştir.

İddia makamı esas hakkındaki iddia ve mütalâasında bu 7/Mart/944 toplantısının müsbet bir şekilde olarak neticelendiğini kabul eylemekte ve buna delil olarak sanıkların açık itiraflarını, Mehmed Külahlıoğlu ile Necdet Özgelen'in mahkemece okunan hazırlık tahkikatı ifadelerini ve nihayet Hüseyin Namık Orkun'dan Nihâl Adsız'a hitaben yazılıp gönderilen 3/Şubat/943 ve Zeki Velidi Togan tarafından Reha Oğuz'a yazılan 24/İ2/94I ve bilhassa 10/İ/943 tarihli mektupları göstermekte isede bunlardan ilgili sanıkların yukarıda kaydedilen duruşma ifadeleri bu barış toplantısının müsbet bir netice ile değil, bilâkis ikinci bir anlaşmazlık ile sona erdiğini teyid eylediği gibi bu mektuplardan 3/Şubat/943 tarihli ve Hüseyin Namık Orkun imzalı mektubu ancak bütün Türkçülerin İnönü etrafında sıkı bir kitle halinde bulunması arzusunun ve binaenaleyh münakaşaları iyi tesirler hasıl etmiyeceğinden, bahis olup Zeki Velidi Togan'ın Reha Oğuz'a yazdığı 24/İ2/94I ve 10/İ/943 tarihli mektuplar da ve bilhassa bunlardan 10/İ/943 tarihlisinde "Türkçülerle münakaşanın kat'i surette kesilmesi" istenilmektedir.

Esasen 7/Mart/944 tarihli barış toplantısı da aynı maksat ve gaye ile yapılmış isede arzu edilen netice elde edilememiştir.

Bu bakımdan heyetimiz bu toplantıyı iddia makamının esas hakkındaki iddia ve mütalâasında belirttiği gibi dağılan gizli bir ittifakın tekrar birleşmesine bir delil ve işaret olarak değil, Reha Oğuz Tmrkkan'ın gizli Bozkurtçular güremi bahsinde kaydedildiği veçhile bu gizli ittifak mensuplarının aralarında husule gelen anlaşmazlık ve nihayet uzlaşma ve dağılma dolayısıyla bunları tekrar barıştırmaya ve birleştirme teşebbüsü olarak görmüş ve fakat müsbet bir netice elde edilemediği kanaatine varmıştır.

Doktor Hasan Ferid Cansever;

Sanıklardan Doktor Hasan Ferid Cansever, kendisine atf ve isnad ~~olunan~~ suç ve tecziyesi için tatbiki istenilen kanun maddesi bakımından sanıklık durumunun diğer ilgili suç arkadaşları ile birlikte ayrı bir bahis halinde mütalâa edilmesi düşünülmüş isede 7/- Mart/944 barış toplantısında adının geçmesi ve bu toplantının belli başlı şahsiyetlerinden biri bulunması hasebiyle mumaileyhe aid kısmın burada ve ayrı olarak incelenmesi daha uygun görülmüştür.

Duruşma safhasında tesbit olunan hüviyetine göre:

307 tarihinde İstanbul'da doğan Doktor Hasan Ferid Cansever halen yedek tabip önyüzbaşı olup tevkifi tarihinde İstanbul Yedikule askerî mevki hastahanesi Dahiliye mütehassıslarından bulunmaktadır.

Adlî Âmir sıkı yönetim komutanlığının son tahkikat kararlarında:

Ana yasanın 88 inci maddesinin, ırk tefrikini açıkça reddeden hükmüne rağmen ırkçılık ve turancılık propagandası yaptığından dolayı Türk ceza kanununun 142 inci maddesi mucibince;

ve esas hakkındaki iddia ve mütalâada da:

Devletin ana yasa ile muayyen olan ana vasıflarına muhalif propaganda, medh ve istihsanda bulunduğundan aynı kanunun aynı maddesinde tevfiikan cezalandırılması istenilmiştir.

Duruşmadaki ifadesinde:

324 senesinde tıbbiyeye girdiğini ve bu mektebi 330-331 senesinde bitirdiğini, 1926 senesi bir Temmuzunda Türk icakları umumî merkezi kâtibi umumiliğine intihap edildiğini ve esasen Türk ocaklarının ilk tesisindenberi bu ocaklarda umumî kâtip olarak çalıştığını, bu faaliyetinin 326 senesinde, yani kendisi daha tıbbiyede talebe

iken kendi arzusu ile başladığını, o zaman yaptığı işin mektep dahilinde Türk talebeyi Türkçülük hususunda ikaz etmekten ibaret bulunduğunu söyleyen sanık Doktor Hasan Ferid Cansever, Türkçülük hususundaki şahsi fikir ve kanaatine gelince; bir milleti teşkil eden fertlerin milliyetçilik hususunda çok sıkı ve samimi tesanüd bağları ile birbirlerine bağlanmaları sayesinde bu milletin tutunacağına ve millî varlığın vucud bulacağına inananlardan olduğunu ve Türkçülüğü de Türk milletini severek ona feragat ve şefkatle yardım etmek manasına aldığını ve Türk milletini kendisini Türk hisseden adam olarak tanıdığını, Türk ırkından ayrı olarak Arnavud, Çerkes Boşnak, Arap vesaire gibi Türkiye'de yaşayanları Türk tebaası buldukları müddetçe ve Türkiye kanunlarına riayet eyledikleri takdirde bunları da birer vatandaş olarak baul ettiğini, bunlardan biri Türk tebaası bulunmasına rağmen kendi ırk ve milleti bakımından bir iddi da bulunduğu takdirde bunun takdir ve tayinini hükûmetin kanunlarına bıraktığını, kaydetmek suretiyle belirtmiş~~ti~~, sanıklardan Zeki Velidi Togan'ı 927 senesinde Ankara'da ve kendisi Türk ocağı kâtibi umumisi bulunduğu sırada, tarih profesörlerinden Sadri Maksudî tarafından tanıtılmak suretiyle tanıdığını bu tarihten 942 senesine kadar Zeki Velidi'yi ne görmüş ve ne de kendisiyle konuşmuş olduğunu ve 942 senesinde de tekrar çıkartmak istediği Türk yurdu mecmuası vesilesi ile tekrar görüşüp konuştuğunu, Zeki Velidi Togan'ın Rusya'dan Türkiyeye iltica etmiş olan Türkistanlı ve diğer Türklerle aralarının açık olduğunu ve sonradan ~~an~~ anladığına göre Tatarların Kırğızlar~~ın~~ Başkurtlar, Türkistanlılar, hasılı diğer muhacir dış Türklerle birleşmek istemediklerinden Zeki Velidi'nin bunların arasını bulmak ve aralarındaki anlaşmazlığı gidermek istediğini, Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyetinden ve burada bazı kimselere yemin ettirdiğinden haberi olmadığı gibi Zeki Velidi Togan'ın da kendisine böyle bir şeyden bahsetmediğini ve yalnız Almanya'da esirbulunan Türkistanlı Türklere yiyecek ve giyecek yardımı yapılmak üzere bir yardım cemiyeti teşkil etmek istediklerini Zeki Velidi'nin kendisine söylediğini ve fikrini sorduğunu, izin almak lâzım geldiğinx cevabını verdiğini, bunun üzerine İstanbul Valisi Lâtîfi Kırdar'ı tanıdığından izin hususunda tavassutunu rica ettiğini anlatmıştır.

İzin almak hususunda İstanbul valisine müracaat ve alınan cevaplar Zeki Velidi Togan'ın anlattığı gibidir.

Yine yukarıda Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyet ve ittifakı kısmında yazılı deliller arasında kaydedilen Tutsak Türk illeri programı ve Tutsak Türk illeri birliği dilekleri hakkında bu bahiste tesbit edildiği ve hile red ve müdafaalarda bulunmuş ve duruşma ifadesinde de:

Tutsak Türk illeri birliği programının bir nüsha olarak Zeki Velidi tarafından kendisine verildiğini, Tutsak Türk illeri ve uluslarının temsil komitesi başlıklı yazının da Zeki Velidi tarafından kendisine verilmiş olabileceğini, bu iki kâğıdın kendisinde bulunduğundan haberdar olmadığı gibi bundan kimseye de bahsetmediğini belirtmiştir.

Türk yurdunu son defa neşrelediği sıralarda Türkçülük hususunda faaliyette bulunan diğer mecmuaları ve bunlara yazı yazanları tanımak istemesi hasebiyle Nihâl Adsız'ı Yusuf Ziya'nın evinde bir ziyaret dolayısıyla ve onun tarafından takdim edilerek ve Reha Oğuz Türkkân'ı ve Nurullah Barıman'ı da aynı düşünce ve arzu ile Bozkurt idarehanesine yaptığı bir ziyarette tanıdığını, bu ziyaretinde ırkçılık hususunda yaptıkları neşriyatın doğru olmadığını bu ikisine söylediğini, Bozkurt gizli güreminden kendisine bahsedilmediğini, İsmet Rasin'i de ancak barış toplantısında gördüğünü ilgili sanıklardan Zeki Özgür'ü de evelden tanımadığını ve ancak Ankara'dan Remzi Oğuz Arık'tan kendisine getirdiği mektup dolayısıyla gördüğünü, bildirmiştir.

Dava dosyasında Doktor Hasan Ferid'e aid yazılı delil olarak bulunan yazılar:

V.37 işaretli beyaz zarfta; 18 kişilik liste;

V.40 işaretli beyaz zarfta Hasan Ferid'e aid "Ülkü" başlıklı ve daktilo ile iki sahife olarak yazılmış kâğıddır.

Bunlardan birincisi hakkında Doktor Hasan Ferid Cansever duruşma sırasında red ve müdafaasında:

Bu isimlerin Türk yurdunu çıkarmadan evvel bu mecmuaya yazı vermek ve mecmuayı etrafa yaymak ve tanıtmak hususunda yardımlarda bulunacak olan zavatin isimleri olduğunu ve hatıra gelenlerin yazdığını, bunlardan bazılarını Zeki Velidi'nin ve bazılarını da Halim Sabit'in söylemiş olduklarını, bunların büyük bir kısmını şahsen tanımadığını ve kendileri ile temas da etmediğini ve bazı isimlerin yanına koyduğu Halim Sabit işaretlerinin bunlarla Halim Sabit'in görüşeceğine işaret olduğunu ve diğer bazı isimlerin yanına konulan (X) işaretlerini ne maksatla koyduğunu hatırlayamadığını, söylemiş;

Zeki Velidi Togan da bu isimlerin tesbiti husunu aynı veçhile anlatmıştır.

İkincisi hakkında ise bunu kendisinin yazmadığını, Türk yurdu mecmuasının yeniden çıkarılacağı sıralarda İstanbul Üniversitesi gençlerinden beş altı kişinin kendisini muayenehanesinde ziyaret eylediklerini ve bu ziyaretlerinde kendi aralarında ahlâki bir teşkilât yapmak ve bu maksatla bir program yapmak istediklerini söyleyerek "Ülkü" başlıklı programı kendisine okuduklarını, kendisinin bunu muvafık bulmuyarak bilhassa ırkçılık meselesine itiraz ettiğini/^{ve} cemiyetler kanununa mugayir olduğunu söylediğini, onların da kendisinin Türk ocaklarında bulunması hasebiyle cemiyetler işlerini bildiğinden bunu tetkik etmesini isteyüp, kabul etmemek hususundaki ısrarına rağmen bıraktıklarını, bunu tehlikeli bir şey olarak görmediğini için imha da etmediğini ve bu talebelerin tekrar gelip bunu alacaklarını umduğunu, fakat gelip almadıklarını, esasen bu kâğıdın görünüş itibariyle uzun müddet ceb de taşınmış bir halde bulunduğunu, bu talebelerin isimlerini, fakültelerini ve tıbbiyeli olup olmadıklarını da bilmediğini, ziyaret tarihinin tahminen 942 senesi Eylül ayından sonra ve Türk yurdu mecmuasının çıktığı sıralarda olduğunu ve bu kâğıdın aramada evrakı arasında çıkmış bulunduğunu söylemiştir.

Doktor Hasan Ferid Cansever, Zeki Velidi Togan'ın Tutsak Türk illeri birliği icra komitesi faaliyetine iştirak ettiği, maksat ve hareketlerini tamamen bildiği, Reha ve Nihâl Adsız guruplarını birleştirerek bu cemiyetin naşiri efkârı olan Bozkurt mecmuasının imtiyazını üzerine devretmek suretiyle bu şahısların maksat ve hareketlerini kuvvetlendirdiği muhakeme safahatı ile heyeti umumiyesinden anlaşılakta bulunduğu esas hakkındaki iddia ve müdafaada belirtilmekte isede yukarıdanberi tafsil edilen ifadelere, müdafaalara, incelenen yazılı deliller münderecatına göre bu cihetin sabit olmadığı sonucuna varılmıştır.

Gerçi Türkçülerle yakın bir alâka ve ilgili sanıklardan Zeki Velidi Togan ile çok eski zamana dayanan yakın ve samimi bir tanışıklık var isede bu tanışma dolayısıyla Zeki Velidi Togan'ın yukarıda etraflı bir şekilde anlatılan gizli cemiyet ve ittifakındaki maksat ve gaye bakımından Doktor Hasan Ferid Cansever'in bir ilgi ve

irtibatı bulunduğu hakkında müsbet ve kat'i bir delil bulunamadığı gibi Türkçülerle yakın alâkanın ve barış teşebbüsüne vasıta olmasının diğer deliller ile teyid edilmedikçe bir suç unsuru olamayacağı aşikâr mütalâa kılınmıştır.

Doktor Hasan Ferid Cansever'in ötedenberi Türk ocakları ile çok yakın ilgisinin bulunması bakımından programları arasında Türkçülükün yayılması prensibi bulunan bu cemiyetin, fikirlerinde bıraktığı tesir ve intiba dolayısıyla Türkçülerle vaki ilgisi de bu eski vazife ve düşüncenin tabii bir neticesi olarak görülmektedir.

Yukarıda kayıt ve ~~ışık~~ münakaşa edilen yazılı deliller mün-derecatında ise ırkçılığın propagandasını gösterecek bir kayıt ve ibareye de tesadüf edilememiştir.

Bu itibarla ve Türk ceza kanununun 142 inci maddesinin muhtelif fıkralarında aranılan kanunî unsurların yokluğu ve elde başka bir delil de bulunmaması karşısında Doktor Hasan Ferid Cansever'in devletin ana yasa ile muayyen ana vasıflarına muhalif propaganda, medh ve istihsan cürmü sabit görülememiştir.

VI

NIHAL ADSIZ'IN DURUMU VE ANKARA NÜMAYİŞLERİ

1905 senesinde İstanbul'da doğmuş ve Boğaziçi lisesi edebiyat öğretmenliğinden ayrılmış ve Ankara asliye ceza mahkemesinin henüz kat'ileşmemiş kararı ile neşren hakaretten dört ay müeccel hapse mahkûm bulunan sanık Nihâl Adsız Kadıköy Sultanisinin 10 uncu sınıfından imtihanla Darülfünune girmiş ve buradan da yine imtihanla askerî tıbbiye okuluna geçerek burada üç sene okuduktan sonra 4/Mart/1925 tarihinde ve resmi kayıtlara göre serkeşlikten, kendi kanaatine göre de Türk milliyetçisi olduğundan dolayı bu mektepten ihraç edilmiştir.

Son tahkikat kararına göre mumaileyh:

1 - Ana yasanın 88 inci maddesinin "Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibariyle Türk itlâk olunur." şeklindeki ırk tefrikını açıkça red eden hükmüne rağmen ırkçılık ve Turancılık propagandası fiilini ordu mensuplarına karşı işlediğinden dolayı askerî ceza kanununun 148 inci maddesi nazara alınarak;

2 - Şahadat ve vesaik ile sabit olan hükûmetin, ~~ve~~ Büyük Millet Meclisinin manevî şahsiyetlerini alenen ve çok ağır bir surette tahkirinden dolayı Türk ceza kanununun 159 uncu maddesine tevfikan;

3 - Nümayiş tertip ve tanzim ve tatbik ederek hükûmet merkezinde dahilî ve haricî emniyeti ihlal edici hareketlerde bulunmak suretiyle millî menfaatlara zarar verdiğinden dolayı diğer üç arkadaşı Cemal Oğuz Öçal, Cabbar Şenel, Said Bilgiç ile birlikte, Türk ceza kanununun 161 inci maddesine tevfikan cezalandırılması ve yalnız Adsız hakkında Türk ceza kanununun 70 inci maddesi hükmünün nazara alınması;

Esas hakkındaki iddia ve mütalâada da:

Nihâl Adsız'ın birinci ve ikinci suçları hakkında aynı cezaları tatbiki ve diğer üç arkadaşı ile birlikte sınıklı bulunduğu Ankara nümayişleri fiili dolayısıyla de "emnenin telas ve heyecanını mucip olacak şekilde, iki şahıs arasındaki dava mevzuunu mübalâğalı olarak yaymak için" diye vasıflandırarak Türk ceza kanununun 161 inci maddesine tevfikan ve şiddetle tecziyeleri istenilmiştir.

Ankara nümayişleri hadisesinde Nihâl Adsızla birlikte isimleri geçen Cemal Oğuz Öçal, Cabbar Şenel ve Said Bilgiç'in bu fiilleri ileride ve nümayişlere aid kısımda tetkik ve mütalâa edilecektir.

İzine tabi bu maddeler hakkında Millî Müdafaa Bakanlığınca gerekli takibat müsaadesi verilmiştir.

Bunlardan Nihâl Adsız duruşma ifadesinde:

Askeri tıbbiye okulunda bulunduğu üç sene zarfında bu okulun talebesinden olup ırkan Türk ve diğer Arnavud ve Çerkes ırklarından bulunanlarla ırkî münakaşa ve mücadelede bulunduğu, Türk unsurundan bulunmayan talebelerle aralarında bazı millî hadiseler dolayısıyla ve gittikçe artan ırkî münakaşalar ve hatta mücadeleler olduğunu, Mektep müdürünün Arnavud, sınıf subayının Çerkes olduğunu, bu sebeple hakkındaki ihtarların tekerrür ettiğini ve hatta bir defasında ırkan Arap ve fakat Türk subayı olan bir subaya selâm vermediğinden dolayı ve evvelki vak'aların tekerrürü dolayısıyla, yukarıda kaydedildiği veçhile bu mektepten tardedildiğini, 1927 senesinde edebiyat fakültesine girinceye kadar muhtelif yerlerde öğretmen muavinliği, kâtip ~~ve~~ muavinliği ve bu arada askerlik vazifesini de yaptığını -

1927 senesinde girdiği Yüksek Muallim mektebi edebiyat fakültesini, 930 yılında tamamlayarak edebiyat fakültesi Türkiyat enstitüsünde iki sene asistanlıktan sonra Malatya, Edirne, Urfa okul ve erkek lisesinde birbirini müteakip Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yaptığını, o zaman mekteplerde okunan Türk tarihi kitaplarında gördüğü ilmî hataları tenkit yollu olarak "Orhun" mecmuasında neşrettiği bir makale dolayısıyla Maarif Bakanlığınca Bakanlık emrine alındığını, nı açıktan kaldığı iki sene zarfında hususi dersler vermekle beraber "Orhun" mecmuasını da çıkarmaya devam ettiğini, bu mecmua, hükûmetin dahilî ve haricî siyasetini teşviş ettiğinden dolayı hükûmet tarafından 933 veya 934 tarihinde 9 uncu sayısında kapatıldığını, 934 tarihinde tayin edildiği İstanbul deniz gedikli okulunda Türkçe öğretmeni olarak 938 tarihine kadar çalışmış isede ırkan Arnavut olan mektep müdürünün millî Müdafaa bakanlığına vermiş olduğu bir rapor üzerine bu mektepten çıkarıldığını, bu mektepte mektebe alınacak talebenin ırkan ve neslen Türk olup olmadığını tetkike memur komisyon azasından olduğu ve bu hususta büyük bir hassasiyet göstererek ırkan Türk olmıyanları mektebe aldirtmadığı için ve yukarıda kaydeylediği gibi Arnavut bulunan mektep müdürünün mevcut talimatnameye rağmen kendisine gücenmesi hasebiyle aralarının açıldığını ve gayri Türk olmaları hasebiyle kendisinin reddeylediği talebeleri de bu müdürün kabul ettiğini, aynı zamanda Türkçe ve edebiyat öğretmeni bulunduğu Yüce Ülkü lisesinden 939 senesinde Boğaziçi lisesi öğretmenliğine geçtiğini ve 1944 senesi Nisanının ikinci haftasına kadar bu vazifede kaldığını, Maarif bakanlığınca ve görülen lüzum üzerine bu ay içinde vazifesine nihayet verildiğini, kendi fikir ve kanaatına göre bunun sebebinin Başbakan Şükrü Saraçoğluna hitaben Orhun mecmuasında neşreylediği açık mektup olduğunu ve 9/Mayıs/944 gününde tevkif olundugunu söylemek suretiyle tahsil ve öğretmenlik hayatının hususi ve resmi kısımlarını hulâsa olarak anlattıktan sonra, şahsen takip ettiği fikir ve içtihatlarla geçerek:

Bunların geniş manada Türkçülük ve milliyetçilik olduğunu, bu ~~hükûm~~ Türkçülük mefhumu ~~arkasında~~ dahilinde ırkçılığı da bir lazımı gayri mefarak olarak gördüğünü, Turancılığın da Türkçülüğün aynı olduğunu, bir milletin mevcut üç ülküsünden birincisinin istiklâl ikincisinin ırktaşlarını aynı bayrak altında toplayarak tek bir

birlik vücuda getirmek sonuncusunun da cihanı istila etmek olduğunu, kendi fikir ve kanaatının da bütün dış Türkleri bir araya toplayarak Türkiye ile birleşmiş bir halde büyük bir Türk birliği kurmak bulunduğunu, her milletin bu yolda millî bir mefkûresi olduğu gibi kendi mefkûrelerinin de bu yolda Türkçülük olduğunu, ırkçılık hususundaki düşüncelerine gelince:

En fazla dayanan bir devletin ancak ırkan mütecanis bulunan bir devlet olduğunu, kendisinin de Türklerin saf Türk kanı taşıyanlardan ibaret bulunmasını ve devlet idare mekanizmasının bunlar tarafından idare edilmesini ve bu idare mekanizmasının başına başka ırktan olanların getirilmemesini istediğini ve bunun lazım ve zaruru bir keyfiyet olduğunu, Türkiye'de bulunan ve Türk tebaası olan gayri Türklerden meselâ Arnavut, Arap, Boşnak, kürt gibi unsurların, men-sup buldukları memleketlere gönderilerek Türkiyede mütecanis bir Türk kitlesi vücuda getirmek lazım olduğunu, gönderilecek memleketleri bulunmayan gayri Türk unsurların ise temsil olunmalarını, kendisinin, ırkçılığı parçalayıcı bir vasıta olarak değil, milletleri vah-tede götüren bir fikir olarak kabul eylediğini, Türkküğü üç batına kadar aramak meselesinin ilmî bir metod olup ana ve baba tarafından Türk olan, kendisini Türk hisseden, Türklüğe hizmet eden bir kimseye pek âlâ "TÜRK" diyebileceklerini, millî bakımdan, kan bakımından Türkün üç batın ilerisine kadar Türk olabilen olduğunu, fakat yukarıda söylediği gibi yarı kan Türk olup da kendisini Türk sayan insan-ları da Türklükten dışarı atamayacaklarını, 931 de Adsız mecmuayı 933 de de Orhun mecmuasını çıkardığını, Türkçülük ve ırkçılık hususundaki fikirlerini neşredilmiş bütün yazılarında müdafaa eylediğini, talebelerine derslerin icap ettirdiği şekilde bu fikirlerini anlatmış olduğunu, yakınlarına, tanıdıklarına ve arkadaşlarına Türkçülük ve ırkçılık hususundaki kanaat ve düşüncelerini herhalde söylemiş olduğunu, fakat kimlere söylediğini hatırlayamadığını, Arkadaşlarından Reha Oğuz Türkkkan, Alp Arslan Türkeş, Mükrimin Halil'e ve kardeşi bulunması itibariyle de Necdet Saçar'a ve Türkistanlı Ziya Özkaynak'a bu fikirlerini söylemiş ve bu mevzu etrafında karısı Bedriye ile de konuşmuş olabileceğini, arkadaşlarından İsmet Rasin Türmtürk'e bu mevzu etrafında söz söylediğini hatırlamadığını, çok az tenası olan Meh-med Külâhlıoğlu ile bu mevzu etrafında konuştuğunu hiç hatırlamadığını, Türkçü vedolayısıyle ırkçı bulunduğu için hükûmet erkânı arasında gay-ri Türk bulunan unsurların değişmesini bittabi arzu ettiğini, devlet idaresinin başında bulunanlardan bir kısmının Boşnak ve Giritli ve ba-zılarının gayri Türk bulunduğu ve devlet idaresi başında bulunanların gayri Türk unsurlardan bulunmalarının hükûmet için ve millet için

bir zarar tevliid edebileceğini ve bunun ise ancak memleketin tehlikeye düştüğü anlarda belli olacağını, bu sebebledirki bu gibi yerlerde bulunanların saf Türk kanından bulunmalarını istediğini, buna misal olarak Balkan harbinde selânik cephesinin düşmana teslim olmasını, Cihan harbinde bütün Arap subaylarının İngilizlere teslim olmalarını, istiklâl harbinde de Çerkes ve abazaların ihanetlerini gösterebileceğini, intihapla, rey ile değil bir memur gibi tayin ile teşekkül ettiğine kanaat getirdiği Büyük Millet Meclisinin icraat bakımından daserbest olmadığını ilhama göre karar verildiğini, millet vekilleri arasında gayri Türk olanların bulunmasına rağmen kahir çokluğun Türk olduğunu, taşıdığı soyadının da gösterdiği gibi Büyük Millet Meclisinin reisinin gayri Türk bulunduğunu, şahsi iltimas fikirlerinin mürevvici ve hatta bunu hareketleri ile isbat eylemiş bulunan bir zatın millet vekili seçildiğini görünce kardeşi Necdet Sançar'a yazdığı bir mektupta Büyük Millet Meclisi hakkında kendisinin de aynen söylemekten teeddüp eylediği çok ağır bir kelime sarfetmiş bulunduğunu, bu kelimenin dava dosyasında mevcut mektuplarında aynen mevcut ve hazırlık tahkikatı ifadesinde de zapta geçmiş olduğunu, her dilin bazı hususiyetleri olduğu gibi Türkçenin hususiyetlerinden birinin de kelimelerin başına R.L.N. harflerinin gelmeyişi bulunduğunu, bu harflerle başlayan ve aynı zamanda Türkçenin ahenk kaidesine uymıyan bazı kelimelerin, bu arada soyadlarının Türkçe olmadığını ve yine bazı soyadlarının şahsın ırkî hüviyetini bildirdiğini, aslen Sinoplu olan Doktor Riza Nur'u evvelâ gıyaben ve sonra Türkiyeye 939 başında gelince kendisi ile görüşerek şahsen tanıdığını, onun fikirleri ile kendi kanaat ve fikirleri arasında bazı noktalarda tetabuk bulunduğunu, fakat bu mutabakatın hangi noktalarda olduğunu tasrih edemeyeceğini, Riza Nur'un on iki cildlik Türk tarihi kitaplarının kendisinde ve Türklerde milliyetçilik fikrini uyandırmış bulunduğunu, kendisinin milliyetçilik denince Türkçülüğü de anladığını, şahsen Türkiye'de Türk ırkının hakim olmasını bir prensip meselesi olarak istediğini, gayri Türk olanların da hizmetleri mesbuk olabilirse de bunların Türk sayılamıyacağını, Cumhuriyet bir halk idaresi olduğuna, halbuki bizde Millet Vekili intihabının tek dereceli olması, tek fırka değil, müteaddid fırka bulunması lazım geldiğine göre şimdiki Cumhuriyet idaresinin klâsik

manada bir Cumhuriyet idaresi olmadığını, bu husustaki fikir ve kanaatlarını hiç bir kimseye şifahen anlatmadığı gibi mektupla da yazmadığını, "Türk milleti şuurunu kaybetmiştir." diyebilir isede bunun hiç bir zaman Türklüğü ve milliyeti tahkir olmadığını, bu hal ancak bir teessürün sevki ile yazılmış bulunduğunu, Mişel Strogof adlı filmde Türkler barbar olarak gösterildiği için ve bunun halk tarafından alkışlanmasının ve ayrıca bazı hoş görmediği diğer hareketlerin de teessürünü mucip olduğunu, Atatürk hakkındaki kanaat ve düşüncelerine gelince:

Mektuplarında bu fikrini kimseye bildirmediğini, millî kahraman olarak Gazi Mustafa Kemal Paşayı tebciil etmesine mukabil Cumhurbaşkanını Atatürk'ü yanlış bulduğu hareketlerinden dolayı beğenmediğini, kanunen ve ahlâken de beğenmeye mecbur olmadığını kaydederek duruşma zaptında tafsilen kayıt ve tesbit olunan fikirlerini de açık olarak söylemek suretiyle Atatürk'e ve onun hareketlerine muhalif bir şahsiyet olduğunu belirtmiş ve ifadesine devamla yazıp neşrettiği Dalkavuklar gecesi adlı eserinin zannolunduğu gibi Atatürk aleyhinde yazılmış olmadığını, burada isimleri geçen şahsiyetlerin kendisiyle kâsmen geçmiş olan şahıslar bulunduğunu, tahakkukunun lazım ve zaruri olduğu kanaatında bulunduğu Türk birliği hakkındaki bu fikrin ancak neşriyat ile yayılabileceğini, umumî efkâra aşılabilabileceğini, böyle bir zemin hazırladıktan ve yüksek mekkelere bu fikir ve kanaatte bulunanlar geçtikten sonra ve bunların çizecekleri programla bu birliğin tahakkuk edebileceğini, yazılarında Türklük yalnız Türkiye'de bulunan Türklerden ibaret bulunmayup bunların tarih bakımından evvelce birleştiklerini ve aynı suretle birleşebileceklerini belirttiğini, Üniversite gençlerinin bazı menfi ve komünist fikirli profesörlerine karşı cephe almalarının yine bazı Türkçü gençlerle solcu yani komünist gençler arasında vukua gelen lokal hadisesinin kendisinde müsbet bir intiba uyandırmış ve çünkü komünistliğin memlekette yıkıcı bir tehlike manzarası arzylemiş bulunduğunu, bu noktaları ve hadiseleri bir kaç arkadaşına ve meselâ bunlar arasında Cemal Oğuz Öçal'a mektupla yazmış olduğunu, Sadreddin Celâl ve lokal hadiselerini mektupla kimlere bildirdiğini hatırlayarak mamakla beraber kardeşi Necdet Sağçar'a, Doktor Fethi Tevetoğlu'na üsteğmen Alp Arslan Türkeş'e yazmış olabileceğini, bundan da maksadının sadece havadis vermek olduğunu, Cemal Oğuz Öçal'a yazdığı me

mektupta bu havadisi verirken bu mektubu Ankara'da bütün gençlere okumasını yazmış bulunduğunu, bundan maksadının da komünist düşmanı olan Türk gençliğinin İstanbul'da komünist aleyhtarlığı şeklinde tecelli eden bu hadiselerden haberdar olarak sevinmelerini temin olduğunu, Türkiye Cumhuriyeti aleyhinde ne şifahen, ne matbu yazılarında ve ne de arkadaşlarına yazdığı mektuplarda tahkir yollu bir kelime ve ibare sarfetmiş olmadığını, hükûmetin icraatını tenkitleri ise ilmî ve kanunî olup esasen çok az konuşan bir insan olması hasebiyle hükûmetin icraatı hakkında vaki tenkitlerinin doğrudan doğruya tarafından değil, Arkadaşlarından herhangi birinin açtığı bir mevzu ve sual üzerine vaki olmuş bulunduğunu, bu tenkitlerin nelerden ibaret bulunduğunu etraflıca hatırlayamadığını, Atatürk'ün Büyük Millet Meclisini tezyif ettiğini bir arkadaşından işitmiş isede bu hikâyeyi başkalarına nakleylediğini hatırlayamadığını, kardeşi Necdet Sançar'a yazmış olduğu mektuplarda Türkiye Cumhuriyeti ile alay eder mahiyette kelimeler kullandığını da hatırlamadığını ve yine kardeşi Necdet Sançar'a yazdığı mektupta Cumhuriyet veledi zinalarının oğlunun ahlâkını bozduğundan bahsedişinin sebebi oğlunun, buldukları mahallede sokak çocukları ile oynamamasını ve bu suretle bunların zıt gördüğü ahlâki tesirlerinden uzak bulunmasını arzu etmekten ibaret olduğunu, aneak ölümünden sonra açılacak olan vasiyetnamesi kendisinin en mahrem fikirlerini ihtiva etmekte olup burada yazdıkları hakkında zevcesine bile bahsetmediğini, bu vasiyetnamede Türkiye Cumhuriyeti için yazdıklarının kendisinin rejim için değil, ancak vatan ve millet için öleceğinden ibaret olup vasiyetnamesini bu dakikada teferruatı ile hatırlayamadığını, diğer sanık arkadaşlarından Reha Oğuz Türkkan'ı 939 yazında, bu gencin, kendi evine gelmek suretiyle yaptığı ziyarette tanıdığını, mumailayhin Doktor Avni Moton hikâyesini ve teşkilâtla olarak çalıştıklarını etrafiyle anlattığını, bilâhara Hamza Sadi Özbek ile müştereken neşrettikleri "Hesap böyle verilir." broşürü dolayısıyla de Bozkurtçular gizli gürem teşekkülünü mumailayhten öğrendiğini, Reha Oğuz Türkkan ile şahsen tanışmadan evvel mumailayhin kendisine Ankara'dan yazdığı iki üç mektupta da, Doktor Avni Moton'u, gizli cemiyetlerini, teşkilâtla çalıştıklarını ve bu cemiyet mensuplarının 20-30 kişiden ibaret bulunduğunu bildirdiğini, Ankara'da Gazi terbiye enstitüsü talebesinden Ziya Özkaynak adında Türkistanlı bir gencin de bu cihetleri mektupla kendisine yazdığını, Reha Oğuz Türkkanma tanışmalarından darılincaya

kadar geçen müddet arasında kendisi ile konuşmalarının sekiz, dokuz defaya munhasır kalmış olduğunu, bunlardan birinin İsmet Rasin Tümtürk'ün Bebekteki evinde yapılan toplantıda, birinin Reha'nın Büyükada'daki evinde verdiği ziyafette, birinin de İsmet Rasin'in otomobilinde yapılan gezintide, iki veya üç defasının da kendisinin Maltepedeki, bir defa da Göztepedeki evinde, kalanlarının da Bozkurt mecmuası idarehanesinde vukubulmuş olduğunu, sanıklardan İsmet Rasin Tümtürk'ü, Nurullah Barıman'ı, Cihat Savaşfer'i, Muzaffer Eriş'i Bozkurt mecmuası, Zeki Özgür'ü de bu gencin kendisinin Maltepedeki evinde 943 senesinde yaptığı ziyaret dolayısıyla tanıdığını, hareketleri bakımından kendisinde çokmüsbet bir tesir ve intiba bırakan bu çocuğu Türkçü bir genç olarak gördüğünü, Turancı ve İrkçâ olup olmadığını bilmediğini, bu mevzular üzerinde de konuşmadıklarını ve malûm barış teşebbüsü dolayısıyla de bu gencin kendisini yine evinde ziyaret eylediğini bildirmiş, bu toplantıyı yukarıda tesbit edildiği veçhile anlatmıştır.

Yine Nihâl Adsız'ın duruşma ifadesine göre:

Yektigerlerine karşı ırkî isnatlarda bulunan Reha Oğuz Türkkan ve İsmet Rasin Tümtürk ırkçıldır.

"Hesap böyle veçilir." broşürü neşredildikten sonra barış teşebbüsü tarihi olan 7/Mart/944 gününe kadar Nihâl Adsız Reha oğuz Türkkan ile görüşmemiş ve mektuplaşmamıştır.

İstanbul'da Nihâl Adsız'ı evinde ziyaret edenler arasında İsmet Rasin Tümtürk, Hamza Sadi Özbek, Cihat Savaşfer, Muzaffer Eriş Cemal Oğuz Öçal, Doktor Fethi Tevetoğlu ve tatillerde 927 senesinde tanıdığı Orhan Şaik Gökyay, Adsız'ın kardeşi Necdet Şançar, Üsteğmen Alp Arslan Türkes ve talebelerinden Yusuf Kadıgil de bulunmaktadır.

Diğer sanıklardan Zeki Velidi Togan 927 yılında İstanbul üniversitesinde Nihâl Adsız'ın hocasıdır. Bu sebeble ve Türkiyet enstitüsünde Nihâl Adsız'ı derslerine en fazla alâkadar bir talebe bulunması sıfatıyla tanışmışlardır ve fakat 938 ve 942 seneleri arasında, tarihi bazı içtihatlar bakımından araları açılmıştır.

Doktor Hasan Ferid Cansever'i, Türk ocakları umumî kâtibi bulunduğu zamandan tanımaktadır. Görüşmeleri ancak iki üç defaya inhisar etmiştir.

Gıyaben, çok eskiden yazıları dolayısıyla tanımakta olduğu Hüseyin Namık Orkun ile dört beş sene evvel İstanbul'da şahsen tanışmıştır.

Reha Oğuz aleyhine hazırladığı broşür dolayısıyla Hüseyin Namık Orkundan da malûmat istemiştir. Ve mumaileyh de talebesi Türkistanlı Ziya Özkaynak vasıtasıyla edindiği malûmatı kendisine yazmıştır.

Diğer sanıklardan Fazıl Hisarcıklıları da 942 senesi yaz veya son baharında Boğaziçi lisesine gelerek kendisini görmek arzusuunu izhar eylemiş bulunması hasebiyle tanışmıştır. Bu tanışmadan sonra bir iki defa mektuplaşmışlardır.

Tahkikat dolayısıyla adı geçen Mehmed Külahlıoğlu adındaki genci de kardeşi Necdet Sançar'ın talebesi bulunması bakımından tanımakta olduğunu boldiren Nihâl Adsız bu genç ile vaki konuşmalarında bunun Türkçü bir genç olduğunu, Turancılık ve ırkçılık hususunda da kâfi malûmatı bulunduğunu öğrendiğini belirtmektedir.

Ali Bayrakçı adındaki gencin İstanbul deniz gediklisi okulunda talebesi olduğunu, çok istidadlı ve çalışkan bir genç ve talebesi de bulunması hasebiyle kendisinin ırkçılık hakkındaki fikirlerini bildiğini ve askeri bir okula girmesi dolayısıyla de girerken bu hususta etraflı tahkikat yapılmış bulunduğunu, Orhun mecmuasında çıkan mektuplar dolayısıyla Ali Bayrakçının da kendisinden müteaddid defakax mecmualar istemiş olduğunu, bu talebenin aynı zamanda velisi olduğuna söylemekte ve ayrıca orduya hiç bir zaman hakaret etmediğini asker çocuğu olarak doğduğunu ve aynı hislerle büyütüldüğünü, oğlunu da asker yapmak istediğini belirtmektedir.

21/7/944 tarihinde alınmış olan hazırlık tahkikatı ifadesinde:

Cumhuriyet, hükûmet, meclis hakkındaki sözleri kardeşi Necdete söyler olduğunu, kendi karısına da söylemiş bulunduğunu, kendisine çok yakın hissettiğini Alp Arslan gibi yakın arkadaşlarının da bildiklerini ve onlara sırasında ve yerinde ve tamamen tenkit mahiyetinde söylemiş olduğunu, Meclis, Cumhuriyet, millet, hükûmet hakkındaki fikirlerini bilhassa kardeşi Necdet Sançar'a mektupla yazdığını ve yazdığı mektupların bir kısmını karısının okuduğunu, ve bu düşüncelerinin bir kısmını da anlatmış bulunduğunu, ne de olsa zevcelerinin, kocalarının tesiri altında olduklarını ve okuyabileceklerini, konuşma sırasında samimi ve milliyetçi dostlarına bu fikirleri anlatmış ve

anlatmakta olduğunu, ders esnasında talebelerine yalnız icap ettiği kadar milliyetçilikten bahsetmesine mukabil ders harfindeki hasbahallerinde hakiki fikirlerini anlatmakta bulunduğunu, kardeşi Necdet'in de ırkçılık ve Cumhuriyet noktasından kendisi gibi düşündüğünü, bu sebeble yalnız ona yazdığı mektuplarda Türkiye Cumhuriyeti ile alay eder mahiyette kelimeler kullandığını ve hususi olarak vasiyetnamesinde de Cumhuriyet için rahatını feda edemeyeceğini, oğluna Cumhuriyetin pespayelik olduğunu öğrenmesini, Cumhuriyet lehindeki propagandalardan kaçınmasını karısı Bedriye'ye yazdığını, Türk milletinin eskiden olan millî şuurunu kaybetmiş olduğunu, eskiden kendisini Türk olmıyanlardan daima üstün görmesine mukabil şimdi Türk olmıyanların elinde idare olunduğunu ve bu icraata tahammul noktasından şuursuz olduğunu söylemiş ve diğer noktalarda ise duruşma ifadesi, bunların tekrarı suretiyle teyidi olmuştur.

Nihâl Adsız'ın neşriyatına göre fikirleri:

"Türkçülük Türk milletinin adıdır. Ve bu bir ülküdür. Ülke ise bir milletin manevi gıdasıdır. Ve Ülke/olmıyan bir millet yok olma ve haritadan silinme mahkûmdur.

Türkçülük büyük Türk ilinde, Türk ırkının kayıtsız, şartsız hakimiyeti ve istiklâli ile Türklüğün her bakımdan bütün milletlerden üstün ve ileri olması ülküsüdür. Bu ülke geçmişte bir kaç kere gerçekleşmiştir. Ve büyük Türkçülük ülküsü ve inancı ile yetişen gençlik sayesinde de yarın yeniden hakikat olacaktır. Türkçülük dün bir kaynaktı, bugün çay, yarın coşkun bir ırmak olacak ve bütün engelleri yıkacaktır.

Türklüğün kaynağı dördtür.

- 1 - Kökü çok eski olan milliyetçilik;
- 2 - Tanzimattan sonra Avrupadaki milliyetçiliklere benzeyen halkçı bir hareketin bizde tatbik olunmasını isteyen milliyetçilerin hareketi;
- 3 - Devletimizin içindeki yabancı unsurların ihaneti dolayısıyla doğan aksülâmel;
- 4 - Türklerin iki asırdanberi çektikleri büyük sıkıntılar ve geçirdikleri felâketlerin verdiği uyanıklık;

Kan ve ırk davası yanlış değildir. Bunun yanlışlığını iddia edenler Türk olmıyanlarla tarihi iyi bilmiyenlerdir.

Biz Türkler bugün altmış milyonluk bir millet olduğumuz halde henüz birleşmiş değiliz. Türk birliği meydana gelinceye kadar da ancak müstakil Türkiye Türkleri ile iş görmeğe, hesaplarımızı bu kadroya göre yapmaya mecburuz. On sekiz milyon nüfuslu Türkiye bütün nüfusu Türk olsa yine az nüfuslu milletlerdendir.

Bir millet ahlaksız yaşayamaz. Ahlak millet yapısının temelidir ve ahlakın meydana gelmesinde en büyük sebep ırktır. Ve bir cemiyetin ahlakı ancak ırkının karışması ile değişebilir. Biz ırk deyince karışmamış ve temiz kalmış bir kan anlarız. Bir milleti ayakta tutacak millî şuurdur. İdare işlerinin başına, mühim yerlere yabancı kan taşıyanlar gelmez. Ve ilim millî menfaatler emrindedir. Ve millî şuurun uyanık olduğu yerlerde millet yabancıyı kendisinden saymaz.

Yabancı kan taşıyanlar vatandaş ve tebaa olsa bile yine yabancı sayılır. Ona güvenilmez.. Yabancılarla evlenilmez, hele yüksek tabakada bu evlenme hiç görülmez."

Sanıklardan Reha Oğuz Türkkkan ve diğerleri ile ilgi ve irtibatı, Türkçülük ve Turancılık, Irkçılık Türkiye cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisi ve hükümet idaresi hususundaki kanaat ve düşünceleri bu suretle tesbit olunan sanık Nihâl Adsız hakkında dava dosyasında mevcut yazılı deliller:

A)-

1 - Adsız'ın kardeşi Necdet Saçar'a gönderdiği:

Senesi yazılmamış 15 Mayıs, 5/7/936, I-2/4/937, I2-I3/Şubat/939, I8/4/94I, 26/8/94I, 28/9/94I, 6/II/94I, I6/II/94I, I5/Şubat/942, 8/3/942, 2-3/Mayıs/942, 2/6/942, 22/9/942, I2/Mart/943, 9/Mart/944 tarihli on altı mektup;

2 - Diğer sanıklardan Hamza Sadi Özbek'e gönderdiği:

6-7/İkinci teşrin/94I, 4/Kânunevvel/94I, 6-7/Şubat/942, 7/Haziran/942, 20/ Temmuz/942, 28/İkinci teşrin/942, I8/Eylül/943, 30/Kânunsani/943 tarihli ve tarihi bulunmayan, yalnız sahife işaret olarak 7 ve 8 rakamları bulunan, kırmızı renkli kalemle "19" numara ile işaretlenmiş bir mektup dahil dokuz mektup;

3 - Diğer sanıklardan Nurullah Barıman'a gönderdiği:

I0/Haziran/943, 9/ Temmuz/943, I2/Eylül/943 tarihli üç üektup;

4 - Diğer sanıklardan Cemal Oğuz'a gönderdiği:

2-3/3/944, 4/3/944 tarihli iki mektup;

5 - Boğaziçi lisesi 11 edebiyat B. talebelerinden Vedad Özgerçin'e gönderdiği 4/Mayıs/944 tarihli mektup;

6 - Talebesinden Nihâl Vodina adında bir genç kıza yazılan 2/Mayıs/944 tarihli bir mektup;

7 - Karısı Bedriye Adsız'a gönderdiği:

26/Nisan/944, 1/Mayıs/944, 4/Mayıs/944 tarihli üç mektup ile 7/Mayıs/944 tarihli bir kartpostal;

8 - Sanıklardan Zeki Velidi Togan'a gönderdiği 1/Temmuz/943 tarihli bir mektuptur.

Bunların hepsi duruşma safhasında açık olarak okunmuş ve münakaşaları yapılmıştır.

Bunlardan: 5, 6 ve 7 sıra numaralarında kayıtlı olanlar Ankara nümayişleri safhasına aiddir.

Bunlardan:

1 - Necdet Sançar'a yazılan mektuplardan:

5/Temmuz/936 tarihli olanında:

Küçük mektep çocuklarının ırkçılık ve köycülük bahisleri üzerinde çalıştıklarına işaret edildikten sonra, o tarihte yedek subay olan Necdet Sançar'ın bölük komutanının turancı olduğuna sevindiğinden, Turancılığın tahakkuku için de bu fikri orduya yaymak icap ettiğinden, genç subaylarda turancılığın sistemli bir halde bulunmadığından ve gençlerin ülkeye susamışlığından istifade ederek Turancılık fikirlerini onlara aşılamağa pek kolay bir/olacağından, Turancı olan kendilerinin sistemli bir neşriyat yapmaları halinde memleket gençliğini muhakkak kazanacaklarından, askeri liselerde pek kuru olarak yetişen talebenin Harbiyede biraz ruhlendiklerinde Türk ordusunda da hakiki vaziyeti kavramıyan menfi düşünceli unsurlar olduğundan ve asıl endişesinin Türk ordusuna yabancı unsurların katılmasında bulunduğundan, evvelce Türk ordusunda çok olan Arap, Arnavud subaylardan birincilerin kökü kurumuş, ikincilerin azalmış bulunduğundan, kitle halinde düşünülecek unsurun askerî liselere alınan kürt talebe olup bunun bir tehlike olduğundan bahsedilmektedir.

Mektup tarihi ve arada geçen sekiz seneye yakın (sanık Nihâl Adsızın tevkif tarihine göre) müddet bakımından ortada mürrur zaman mevcut olmakle beraber Nihâl Adsız ve Necdet Sançar bu iki kardeşe aid ırkçı ve Turancı fikirlerin çok eski bir zamana mütâallik ve bu yoldaki faaliyeti mesbuk bulunması noktasından bu cihet ayrıca dikkatı çekici görülmüştür.

I-2/N⁺isan/937 tarihli olan mektupta:

"Necdet Sançar'ın propaganda ve medh ve istihsan fiiline aid kısımda da kayıt ve tesbit edilmiş olduğu veçhile:

"Sen sıvasta değil, Erzurumda bile olsan yapılacak bazı işlerin vardır. Bir kere çocuklara mütemadiyen telkin yapmak başlı başına bir iştir. Aynı şeyleri muhtelif kalıplara dökerek onlara mütemadiyen tekrar etmek lazımdır. Bilhassa muallim olacak olan bu çocuklara vatan duygusunu, millet sevgisini, ırk faziletini, Turancılığı, savaşçılığı aşılacak mühim bir meseledir. "Hak yok, vazife var" düsturunu bu çocuklara anlatmak mühim bir iştir. Saniyen telkin sözden çok yazı ile yapıldığına göre eser de neşretmek lâzımdır." yolundaki cümlelerde bir ırkçılık propagandasından ve bunu mektup ifadesi veçhile muhtelif kalıplara dökülerek ileride muallim olacak çocuklara, talebelere telkini ve aşılması gerekliliğinden şaşmaz bir kanaat ve açık bir ifade ile bahsedildiğini göstermektedir.

I2-I3/Şubat/939 tarihli olan mektupta:

(Türkçülük ve Turancılık davası Türkiye'de sessiz sessiz ilerliyor. Bunda muallimlerin büyük rolü olacak. Hele sen muallim mektebinde muallim olduğun için vazifen daha mühimdir. Bu sebe bir harita yapmak niyetindeyim. Türklerin vaziyetini gösteren bu haritayı mekteplerde talebelerimize gösteririz. Ben yurd bilgisi, Türkçe ve edebiyat derslerinde mümkün olduğu kadar Turancılık ve ırkçılık propagandas yapıyorum. Hiç bir propaganda tesirsiz kalmaz. Onar, yirmişer adam yetiştirsek kârdır.) şeklinde mevcut cümleler de aynı zihniyet ve hareketin devamını ve propaganda üzerinde ısrar ve dikkatledurulduğunu teyid eden birer işarettir.

I9/N⁺isan/94I ve 26/Ağustos/94I tarihli mektuplarda propaganda unsurunu havi cümleler bulunmamakla beraber ikincisinde kendisine hücum edenlerin arasında bir Arnavud, iki Yahudi, bir lâz, bir Selânik linin bulunduğundan bahseylemesi kendisinin ırkçılık şuur ve akidesinin bir teyid ifadesi olduğu gibi yine bu mektupta Türk hakimlerine ve hükümetine taruzlerde bulunması menfî düşüncelerinin bir tezahür vesilesini teşkil eder. Mahiyettedir.

28/Eylül/94I tarihli olan mektupta:

I4 vekilden beş altısının gayri Türk olduğu mücerred kaydı hariç, Türk ceza kanununun I42 inci maddesinin muhtelif fıkralarında yazılı kanunî unsurları havi ve bu maddeyi muhil propaganda ve medh istihsan fiilleri bulunmamasına karşı Türk ordusu komutanlarına,

generallerine, İstanbul'da gördüğü yüksek rütbeli subaylara, o zaman başvekil bulunan zata, Büyük Millet Meclisi başkanına, milli Müdafaa bakanına, levazım subaylarına, matbuata, mahkemelete, orduda askerlik ve disipline, mekteplerdeki kültür ve ahlaka bir çok tarizlerde bulunduktan sonra hükûmete (Uyuz hükûmet) demek suretiyle hakarete bulunmakla iktifa etmiyete mektubun aşağılarında "memlekette namuslu bir Türk rejiminkurulursa...." ibaresinin muhalif mefumu ile şimdi Cumhuriyet rejimine namussuzluk izafesinden çekinmediği görülmüştür.

6/İkinci teşrin/94T tarihli mektubunda:

İkinci sahife 4 numaralı bendde:

"Hükûmetteki değişiklik ve miskinliğin derecesini anlamak kabil değil. Bence hakikat şudur: Bizim hükûmette tam bir şuarsuzluk var. Bu şuarsuzluk yüzünden bir şey yapılamadığı;" ve az aşağıda da:

"Fakat bizim şapşallar halâ yurdda sulh, cihanda sulh deyup miskin miskin oturuyorlar....",

aynı mektubun dördüncü sahife altı numaralı bendinde:

"Asıl mühim meseleye gelince: propğramlı faaliyet devamlı faaliyetidir. Türk gençliğine propaganda yapmalıyız. Türkçülüğü aşılama için şiirle, makalele, hikâye ile mütemadi telkinde bulunmalıyız. Arası kesilen propaganda o kadar müessir olmuyor. Adsız ve Orhunu ne kadar tesirli olduğu malûm. Bu sefer tecrübeli olduğumuz için evvelkilerden daha çok tesirimiz olacaktır. Mecmua imtiyazı vermiyecekler gibi görünüyor. Şimdi ilk iş olarak hazırlanmış broşürümüzü çıkaralım. Şimdilik ikimiz yalnızız. İkinci derecede bir kaç yardımcı bulunabilir.. talebelerden....

Bir şeyi bir defa söylemekle iktifa etmiyelim. aynı şeyi ayrı şekillere büründürerek bir kaç defa söyliyelim. Bir yandan Türkçülük ve Irkçılık propagandası yaparken bi yandan da gayri Türklerle, ahlaksızlarla istihza etmeliyiz. En müdhiş hiçiv istihzadır. Romancık diye bir yeni edebi nevi icat ederek düşmanlarımızla eğlenip onları gözden düşürelim. Roman çok müessir olur. Komünistlerin esbabı muvaffakiyetlerinden biri de hepsinin hikâyeci olmasıdır. O halde:

- 1 - En aşağı üç ayda bir broşür çıkmalı.
- 2 - Her broşürde mümkün olduğu kadar kısa bir kaç makale bulunmalı.
- 3 - Türk illerinin dünkü, bugünkü, yarınki sınırlarını gösterir haritalar da bulunmalı.

4 - Türk gençliğine anketler yapılmalı. (meselâ şöyle sualler sorulmalı: Türkiyenin sınırları nasıl olmalı? Millî düşmanlarımız kimlerdir? Millet düşmanlarına nasıl muamele olunmalı? En büyük Türkler kimlerdir?... ilâh)

Necdet, büyük ve şatafatlı programlara lüzum yoktur. Halk fırkasının altı oklu ve mutantan bir programı var amma ortada bir şey yok. Biliyorsun Bozkurtçular da muazzam bir programla ortaya atılmışlardı. Kırk eser birden neşredeceklerdi amma bir şey yapamadılar.

İkimizin kuvvetimiz azdır. Fakat bu az kuvveti iyi kullanırsak verimli işler yapabiliriz. Türk gençlerini uyandırmak, şuurlandırmak az iş değildir. Bizim yazılarımız elden ele geçip dolaşüyor. Yine öyle olur. Toplatılsalar bile satılanları binlerce kişi okur. Bir kısmını da dediğin gibi bedava k verimiz. Biz iki yıl muntazam neşriyat yapsak memlekette bir muhit ve zemin hazırlamış oluruz. Zaten 30 yıldanberi zemin kısmen hazırlanmıştır.

Yapacağımız anketler propaganda vesilesi olur. Başkalarının fikirleridir diye tasnif edip neşrederiz." şeklinde muhtelif yerlerde birbirini takip eden cümlelerde hükûmete tariz ve tahkirde bulunmakla beraber propaganda hususundaki faaliyet fikirlerini çok açık ve etraflı olarak izah eylemiştir.

16/İkinci teşrin/941 tarihli mektubunda :

"Açılacak kabine değişikliğinden bahsederken değişen bakanlara şahsî ve ırkî isnatlarda ve bunların yerinegelecek iki bakan hakkında da aynı veçhile ırkî beyanlarda bulunmaktadır.

15/Şubat/942 tarihli mektubunda ise:

Diğer sanık arkadaşlarından Reha Oğuz Türkkkan'a ırkî tarizlerde bulunduktan sonra Maarif bakanının da hususi hayatına ve dolayısıyla şahsiyetine tecevvüzdən çekinmediği görülmektedir.

8/Mart/942 tarihli mektubunda:

Kardeşi Necdet Sançar hakkında tahkikatçı girişen maarif bakanı ve Maarif bakanlığı hakkında "Namussuz" vasfı ile hakarete bulunduktan sonra daha aşağılarda:

"Şimdiki halde Türkçülük sahasında en iyi yazıları sen yazıyorsun. İsmi de tanındı. Onun için meydanı köpeklere bırakmayalım. Ben kılıcıyı çekinciye kadar sen pala savur. Sonra ikimiz birden savurmağa başlayınca epey taraftar da buluruz. " diye yazılı cümlelerle propaganda ve medhve istihsanda bulunduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda, bizzat Nihâl Adsız'ın ifadesinde de kayıt ve tesbit edilmiş olduğu veçhile Türkçülükte Turancılık ve Irkçılık ta dahildir. Ve bunlar birbirinin lâzımı gayri müfarıktır.

2/Haziran/942 tarihli mektubunda:

Bozkurtçulardan Reha Oğuz Türkkkan'a "Mel'un" ve "Fesatçı" demek suretiyle hakaret ve tarizde bulunduktan sonra aynı şahıs hakkındaki tariz ve hakaretlerini muhtelif ifadelerle devam ettirmekte ve bu mektubun üçüncü sahifesinde oğlu Yağmur'un sokağa çıkmak ihtiyacından bahsederken: "iyi oğlumuzun ahlakını cemiyet bozuyor. Ve bilhassa o Cumhuriyet veledim zinaları.." cümleleri ile Cumhuriyet çocuklarına ve daha aşağılarda da:

"Her şey olur, her şey olur.. yalnız bizim hükümet adam olmaz.." cümleleriyle Cumhuriyet hükümetine ve bunun altında:

Bir millet vekilinden bahsederken:

".... çünkü millet meclisi..... olduğu için bu makule eşhasın oraya gitmesi lâzımdı.." cümleleri ile büyük millet meclisine en ağır bir hakarete bulunmaktan kendini alamamıştır.

22/Eylül/942 tarihli mektupta:

Bir komünist tahkikatı dolayısıyla kendisinin şahid sıfatıyla ifadesini alan sıkı yönetim yargıçlarından birine, bu arada hükümete Türk milletine bazı tarizlerde bulunduktan sonra mektubun sonlarına doğru "bu gençlik denilen nesne pek ciyfe bir şeydir" diye yazmak suretiyle Türk gençliğine de tecavüzlerinde ileri gitmektedir.

12/Mart/943 tarihli mektubunda:

Maarif bakanlığı yüksek memurluklarında bulunan bazı şahıslara ve bu arada bazı bakanlara ırkî isnatlarda bulunduktan sonra istihza yollu "Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti.." ibaresini de ilâve etmekten kendini alamadığı anlaşılmaktadır.

Aynı mektubun aşağı satırlarında, necdet Sançar'ın kavgalı bulunduğu Boşnak diye vasıflandırdığı muallimden başka bu tahkikat sebebiyle, halen büyük makamlar işgal eden yüksek şahsiyetlere de yapılan ırkî isnatların cezai bir mahiyeti bulunmadığı belirtilmektedir.

9/Mart/944 tarihli mektup ise:

7/Mart/944 tarihli barış toplantısından, varılan netice ve kararlardan ve Orhun mecmuasında çıkan açık mektup dolayısıyla bu mecmuanın artan satışından ve vaki fazla taleplerden ve bu açık

mektubu sebebiyle İstanbul Emniyet Müdürlüğüne vaki bir istifsardan ve makale mevzuu olan diğer bazı hususlardan bahseylemektedir.

Senesi yazılmıyan 15/Mayıs tarihli mektupta:

Kanunî cürüm unsurunu havi kayıt ve cümleler bulunmamaktadır.

2 - Nihâl Adsız'ın diğer sanıklardan Hamza Sadi Özbek'e gönderdiği mektuplardan:

6-7/İkinci teşrin/94I ve 4/Kânunevvel/94I tarihli olanlarında propaganda, medh ve istihsan kanunî unsurlarını ilgilendiren bir kayıt veya cümle bulunmamakla beraber sonuncusunda, Reha Oğuz Türkkan'ın gizli gürem cemiyetine telmih edilerek bu muazzam teşkilâtın Reha, İsmet, Cihat, Nurullah, Hikmet Tanyu, Hamza Sadi Özbek ve diğer üç dört kişiden ibaret olduğunu öğrendiğinden, adlarını bilmediği çoğunun ikinci derecede olduğundan, bu sekiz dokuz kişilik heyetin bile mütecanis olmadığından, nitekim bir müddet sonra Hikmetle araları açıldığından, sonra bir diğerinin daha çıktığından, ve hatta Hamza Sadi Özbekle bile arasının açıldığından, en son İsmet ile darıldığından ve ortada Reha, Nurullah ve Cihat'ın kaldığından bahsedilmektedir.

6-7/Şubat/942 tarihli mektupta:

Kayde şayan bir fikir ve kayıt görülememiştir;

7/Haziran/942 tarihli mektupta:

Bozkurtçulardan bahsederken Reha Oğuz Türkkan'a yine bazı tarizlerde bulunmuş ve onun arkadaşlarından yalnız Cihat Savaşfer aleyhinde söz söylemediğini, diğerlerinden muhtelif suretlerle bahsettiğini belirtmiştir.

20/Temmuz/942 tarihli mektubunda:

Hükûmetin passif siyasetinden bahsederken yine hükûmete tarizde bulunmaktan kendini alamamıştır.

28/İkinci teşrin/942, 18/Eylül/943, 3/Kânunevvel/943 tarihli mektuplar:

İlgili sanık arkadaşlarından Reha Oğuz Türkkan hakkında ağır tariz ve tahkir ifadeleriyle doludur.

Tarihsiz ve kırmızı renkli kalemle 19 rakamı ile işaretlenmiş mektup;

Münderecat itibariyle kanunî bircürüm unsurunu taşımamaktadır.

3 - Adsız'ın diğer sanıklardan Nurullah Barıman'a gönderdiği mektuplardan 10/Haziran/943, 29/Temmuz/943, 12/Eylül/943 tarihli mektuplar münderecat itibariyle sanık arkadaşlarından Reha Oğuz -

Türkkan hakkındaki tarizlerden ve bunun çıkardığı broşürden Adsızın kardeşi Necdet Sançar'ın çıkardığı "Türk sazı" mecmuasından bahis-
tir.

Metin itibariyle cümlelerinde kanunî cürüm unsurlarını havi yazılar yoktur.

4 - Adsız'ın diğer sanıklardan Cemal Oğuz'a yazdığı mektup-
lardan:

2-3/Mart/944 tarihli mektubunda:
Bilhassa Başvekile hitaben "Orhun" mecmuasında neşrettiği
açık mektuplar dolayısıyla bu mecmuaya talip fazlalığından ve gön-
derilecek miktardan bahsedilmektedir;

4/Mart/944 tarihli olanında:
Sofuoğlu Zeki Özgür'ün İstanbul'a gelip kendisini gördüğü
ve Reha Oğuz Türkkan ile barışmalarını istediği kaydedilerek Cemal
Oğuz Öçal'ın bu hususta fikrini sormakta ve Hüseyin Namık Orkunun da
hakikaten bu fikirde olup olmadığının tahkikini istemekte ve bu ba-
rışmada ülkü için bir fayda doğabileceğini ummadığını belirtmektedir.

Yukarıdaki tasnifte:

8 - Numarada yazılı ve Adsız tarafından diğer sanıklardan
Zeki Velidi Togan'a gönderilen 1/Temmuz/943 tarihli mektupta:
Kanunî cürüm unsurunu taşıyan kayıt ve cümleler görülememiş-
tir.

B)- Dava dosyasında mevcut diğer yazılı delillerden:

1 - Adsız'ın başkalarına gönderdiği mektuplar" işaretli beyaz
zarf içinde bulunan:

37 işaretli portakal renkli bir kâğıdda yazı kalemiyle eski
harflerle yazılmış on dokuz ismin hizalarına bunların Arap, müste-
şar; Boşnak, Müfettiş; Doçent, profesör.. ilâh.. diye ırkî durum-
ları ve memuriyetleri kayıt ve tasrih edilmiştir.

İlgili sanık bu yazıya karşı müdafaasında:

Bu yazıyı kendisi yazdığını, kendi el yazısı olduğunu, Türk-
lerin dünü, bugünü ve yarını diye hazırlamakta olduğu bir eser
için Maarif sahasında mühim mevki işgal edenlerin gayri Türk olan-
ların isimlerini bu kâğıda bu maksatla yazdığını bildirmiştir.

Bu da mumailayhin ırkî şuur ve karakterine ve maarif sahasın-
da yüksek mevkiler tutan ve kendisi tarafından gayri Türk oldukları
iddia edilen şahıslar ve dolayısıyla hükümet idare ve mekanizması
hakkındaki fikir ve kanaatlarının diğer bir işareti olarak görülmüş-
tür.

2 - Dava dosyasında V/7 işaretli beyaz zarf içinde mevcut ve tek çizgili, beyaz renkli bir mektep defter kâğıdına yazı kalemi ile eski harflerle iki sahife olarak yazılmış "Yüce dilek en büyük Türkiye." başlıklı ve biraz altında TÜRE serlevhasıyla 24 madde halinde devam eyleyen ve bunun altına son madde diye bir madde ilâve edilen 7/Mayıs/926 tarihini taşıyan yazı hakkında Nihâl Adsız bunun kendisi tarafından yazıldığını kabul ve itiraf etmekte beraber bu yazıyı 1925 de askeri tıbbiyeden milliyet bağları yüzünden tardolunmasının kendisinde uyandırdığı bir aksülamel neticesi yazdığını ve memlekette uyanmıyan millî şuuru uyandırmak maksadı ile o zamanki düşüncelerinin mahsulü olduğunu ve iki üç defa değiştirildikten sonra 1932 yılında son şeklini alarak Adsız mecmuada tarafından neşredildiğini söylemiş;

3 - Dava dosyasında mevcut V.2 işaretli ve üzerinde "siyasî dilekler" diye yazılmış beyaz zarf içinde bulunan çizgili bir kâğıda kurşun kalemle ve 20 madde halinde yazılmış ve siyasî dilekler, terbiye dilekleri, hukukî dilekler, iktisadî dilekler, içtimâî dilekler, tıbbî dilekler diye kısımlandırılmış ve sonunda "TÜRE" diye nihayetlendirilmiş yazı hakkında da:

Bunun da kendisi tarafından yazısı olup aynı intiba ve tesir altında yazıldığını ve birinci yazının daha ziyade kısaltılmış bir şekli olduğunu, Adsız mecmuada çıkan üçüncü metnin ise ^{on} üç madde halinde bulunduğunu ve bu yazıda gerçi biraz sosyalist temayüller var isede kendisinde bu temayüller olmadığını, yalnız düşüncesinin böyle olduğunu, bu yazının son aldığı şekilde ise sosyalist temayüllerin biraz daha sağa meyletmiş bulunduğunu, bunların hiç birini ne arkadaşlarına ve hatta ne de zevcesine göstermemiş ve bunu Türklüğün yükseltilmesi maksadı ile düşünmüş ve yazmış olduğunu ve 932 de Adsız mecmuada neşredildikten bir sene kadar sonra Cihat Hikmet Baban adında birinin "Hitler ve nasyonal sosyalizm" adı ile çıkarttığı bir kitapta bu programı da aynen neşrederek Hitlerizmin Türkiye'de bir tezahürü diye vasıflandırmış ve kendisine de Türk Faşisi demiş olduğunu belirtmiştir.

4 - Dava dosyasında mevcut ve B.1. işaretli aynı zarf içinde bulunan kırmızı kaplı ve tek çizgili bir mektep defterinde eski harflerle ve kurşun kalemle 16 madde halinde yazılmış "YASA" başlıklı ve buna müteferri yine kurşun kalemle ve madde numaraları konulmadan 6 madde halinde tesbit edilmiş yazılar hakkında ilgili sanık Nihâl Adsız:

Bunun da az evvel bahsi geçen "TÜRE" ile beraber 1926 tarihinde kendisi tarafından bir teşkilât projesi olarak yazıldığını ve mevzu bahis TÜREnin tatbiki için bir nizamname olduğunu, diğer arkadaşları ile bu mevzular üzerinde münakaşalar yapmadığını ve o zaman tarihî malûmatı yüksek olmadığından "OĞUZ"u seçkin Türklerin sembolü olarak ele almış olduğunu, bu cemiyetin teşekkülü anında buna girenler "OĞUZ" olup bunun haricinde kalan Türklere Oğuz denilmiyeceğini, bu 3 YASA " da esas tezini ırktan almaktan olduğunu ve bu itibarla kendi ırkçılıklarının bir yabancı taklidi olmadığını ve çünkü o zaman, yani 1926 da Hitler mevcut bulunmadığını ileri sürmüştür.

Yazılı delillere aid B. fıkrasının 2 ve 3 numaralı bendlerinde kayıtlı ve işaret edilen Yüce dilek, En büyük Türkiye ve "Yasa" başlıklı yazılar, yazıldıkları tarihlere göre dava müruru zamanı bakımından hukukî bir kıymet ve mana ifade edememekle beraber metin ve tekerür cephesinden sanık Nihâl Adsız'ın, yirmi seneye yakın bir zaman evveline aid düşünce ve kanaatlarını belirtmesi itibarıyla kayda şayan görülmüştür.

C)- Şahitler:

1 - Hazırlık tahkikatı safhasında ifadesine yeminsiz olarak müracaat edilen ve iddia makamının talebi üzerine bu ifadesi duruşma sırasında okunan harp okulu ikinci sınıf talebelerinden Konyanın Akviran nahiyesinden Ali Bayrakçı 18/7/944 tarihli olarak bu ifade sinde:

Sanıklardan Nihâl Adsız'ın deniz gedikli orta okulunda edebiyat hocası olduğunu, kimsesiz olduğunu anladığından kendisine yakınlık gösterdiğini ve bu okuldan ayrılıp Eskişehir lisesine gittikten sonra ayda on lira göndermek suretiyle yardım ettiğini ve iki sene sonra kuleli askerî lisesine geçince velisi de olduğunu, Kuleli askerî lisesine girdikten sonra, 940 senesinden beri iki defa Adsızın evine izinli gittiğini, Adsız kendisine Irkçılık ve Turancılıktan uzun uzadıya bahis ~~ile~~ eylememiş isede halis Türkleri, yani Türk soyundan olanları çok sevdiğini, orduda olduğu gibi hükümet ve idare mekanizmasının da yalnız halis Türkler elinde kalması taraftarı olduğunu, Adsız'ın Atatürk'ü sevmediğini, Maarif Bakanı Hasan Ali Yücel'e de ırkî isnadda bulunduğunu, ordu ve kumandanlarının halis Türklerin elinde bulunmasını istediğini, Türke Türkten fayda vardır dediğini; söylemiş;

2 - İstanbul üniversitesi tıp fakültesi üçüncü sınıf talebesinden № 4594 numaralı Mehmed Külâhlıoğlu da hazırlık tahkikatı safhasında yeminsiz olarak 14/7/944 tarihinde alınan ve görülen lüzum üzerine duruşma sırasında mahkeme kararı ile okunan ifadesinde:

Kendisi Balıkesir Erkek lisesi 11 inci sınıfında talebe iken Adsız'ın kardeşi Necdet Sançar'ın edebiyat öğretmeni olduğunu, Necdet Sançar'ın bu ders dolayısıyla kendisinde bıraktığı Türkçülük ve milliyetçilik tesir ve intibai altında İstanbul'a gelince Adsızla tanıştığını ve evine yaptığı ziyaretlerde Adsızın dünyadaki Türklerin birleştirilmesi icap ettiğini, bunun için evvelâ bir kültür birliği, bilâhara tarihi bir fırsat zuhur ederse bu birleşmenin yapılacağını ve kardeşi gibi Maarif ordusunun Türk ırkından olanlar elinde bulunması icap ettiğini ekseriya söylediğini, bildirmiş;

3 - Zonguldak Çelikel lisesinde tarih ve coğrafya öğretmeni olup duruşma safhasında amme şahidi sıfatıyla ve yeminle dinlenen Ziya Özkaynak, sanıklardan Nihâl Adsız'a aid şahadet ifadesinde:

Nihâl Adsız'ı Türkiyat Enstitüsünden ve bu enstitüde 929 senesinde asistan olarak bulunduğu zamandan müfrit bir milliyetçi, Turancı ve ırkçı olarak tanıdığını, konuşmalarında Adsız'ın Turancılık ve Irkçılıktan bahsettiğini, kanı temiz olanların memlekete hiç bir zaman hiyanet etmeyeceklerini, bi kimsenin Türk olabilmesi için üç, beş batın Türk soyundan geldiğini isbat eylemesi lâzım olduğunu, Yüksek makamlarda bulunan bazı şahsiyetlerin ayrı ırktan bulduklarını ve kendisinin (Şahidin) Adsız'ın istediği şekilde ancak beş milyon Türk bulunabileceğini, Adsız'a bu konuşmalar sırasında söylemesine körşü onun, bu kadar Türk olsun da halis olsun demekte olduğunu, Nihâl Adsız'ın bu milliyetçi, turancı ve ırkçı fikirlerini bütün yazılarında belirttiğini; anlatmıştır.

Bu amme şahidi hazırlık tahkikatı esnasında dadinlenilmiş ve bu safhada alınmış ve görülen lüzum üzerine duruşmada okunmuş olan 27/7/944 tarihli, yeminli şahadet ifadesinin doğruluğunu kabul ve tasdik eylemiştir.

4 - Diğer sanıkların Nihâl Adsız'ın, ırkçılık yolunda kendilerine vaki telkinleri hakkındaki ifadelerine gelince:

Üsteğmen Alp Arslan Türkeş Hazırlık tahkikatı ifadesinde:

"Nihal Adsız bana daima ırkçı ve turancı teâkinatta bulunmuştur. Ben de tamamen onun gibi düşünüyorum.." şeklindeki beyanını duruşma sırasında inkâr ile Nihâl Adsızın aynı zamanda Türkiye'de Türklerin yani Türk soyundan gelenlerin hakim ve idareci mevkileri işgal etmeleri icap edeceğini yolunda kendisine bir şey söylemediğini kaydederken ifadesinin bu suretle beyan edilmiş olması sebebinin bu cihetin Nihâl Adsız'ın yazılarından hatırında kalmış iddiasından ileri gelmiş olduğu şeklinde izah ve dolayısıyla tevîl eylemiştir.

Esasen Nihâl Adsız bizzat kendi ifadesinde: bu cihetin, yani hakim ve idareci mevkilerde Türk soyundan gelenlerin bulunması icap edeceği noktasının muterifidir.

İlgili sanıklardan Yusuf Kadıgil de:

Duruşma ifadesinde:

Kendisine ve arkadaşlarına Adsız'ın, ırkçılık hakkındaki fikirlerini söylemiş olduğunu, Adsız'a göre ırkçılığın Türkiye'de Türk ırkının hakim olması ve tarihi misaller getirerek hiç bir Rumun, Yahu dinin, Ermeninin ve Arnavudun Türklüğe yar olmayacağını söylediğini, Bunlara karşı düşmanlığını belirtir ve kendilerinin de bunlara düşman olmalarını ister olduğunu, bu düşmanlık bu suretle meydana gelince bittabi bunlara resmi bir vazife de verilmeyeceğini, mektep haricindeki ırkçılık telkinatını da yazdığı ve neşrettiği kitaplarla yaptığını;

Zeki Velidi Toğan, yine duruşma ifadesinde:

Nihâl Adsız ve Reha Oğuz Türkkkan ırkçılıklarının Rıza Nur ırkçılığı bulunduğu ve bunlara göre Doktor Rıza Nur'un ırkçılık fikirlerinin Türkiye'de Arap, Çerkes, Boşnak, Arnavut gibi müslim ekaliyetlere karşı vaziyet alarak bunların tagallübünü yani her nevi idarelerde ve reiskârda bulunmalarının Türk milletinin yükselmesine mani olacağı şeklinde olduğunu ve kendilerinin bu fikirde bulunduğunu ve bu fikirleri Nihâl Adsız ve Reha Oğuz Türkkkan'dan duyduğunu; bildirmişlerdir.

Sanıklardan Tabib yüzbaşı Fethi Tevetoğlu duruşma sırasında inkârına rağmen hazırlık tahkikatı sırasında alınmış 13/7/944 tarihli ifadesinde:

Adsız'la konuşmaları sırasında Adsız'ın dünyadaki bütün Türklerin Türkiye ike birleştirilmesini, büyük bir Türk devleti vücuda

getirilmesini, teşkilâtının Türk ırkından olan elemanlar eline verilmesini, bilhassa hâlen hükûmet idaresinin Türk ırkından olmıyan meselâ çerkesler, Araplar, Arnavutlar, Boşnaklar elinde olmasını, yani hükûmet teşkilâtında karışık soydan adam bulunmasını istemediğini ve bunların çıkarılıp atılmasını ekseriya söylediğini; belirtmiştir.

Rasim Diğer sanıklardan Reha Oğuz Türkkkan, Cihat Savaşfer, İsmet / Tümbürk, Cemal Oğuz Üçal, Hamza Sadi Özbek, sanık Nihâl Adsızın ırkçılığı hakkındaki beyanları; kendisinin açık beyanı ile de belirttiği müfrit ırkçılığını ve dolayısıyla bu fikir ve kanaatin kendisi tarafından propaganda edildiğini teyid eylemektedir.

Adsız'ın, hükûmetin, Büyük Millet Meclisinin manevî şahsiyetlerini tahkir fiili hakkında sanık arkadaşlarından Cihat Savaşfer duruşma safhasında vaki ifadesinde:

Kendisinin bu tahkirleri Nihâl Adsızın ağzından işitmiş olduğunu, kendisi bunları işittiği gibi diğer arkadaşları Zeki Velidi, Reha Oğuz, Nurullah Barıman, İsmet Rasin'in de yanlarında da bu sözlerin Adsız tarafından söylenilmiş ve bu arkadaşlarının bunları duymuş olabileceğini ve fakat bunlardan bu yolda bir şey işitmediğini, bu hakaretlerin, bazı yüksek şahsiyetlere şahsî hakaret suretiyle, büyük Millet Meclisi hakkında da "Hayvanat bahçesi-Atatürk'ün ağzından menkul bir hikâye şeklinde", hükûmet için de;

Bu namussuz hükûmet milleti uçuruma sürüklüyor. İdare bozuk, ahlak bozuk. Bu hükûmeti devirmeli.." suretinde olduğunu söylemiş;

Reha Oğuz Türkkkan duruşma ifadesinde:

Nihâl Adsız'ı Göztepedeki ve Maltepedeki evlerinde ziyâretlerinde bazan yalnız, bazan da Cihat Savaşfer veya Nurullah Barımanla ve belki de İsmet Rasin'le beraber bulunduğunu, Adsız'ın bütün konuşmalarında hükûmeti şiddetle tenkid eder olduğunu ve isim tasrih etmeksizin meclise bir sürü dalkavuklar, kanı bozuklar doluyor, bu kanı bozukların, yani Türk olmıyanların Türklüğe aleyhtarlık ettiklerini söylediğini bildirmiş ve bu suretle;

Gerek Cihat Savaşfer ve gerek Reha Oğuz Türkkkan hazırlık tahkikatı ifadelerinin bu kısımlarını aşağı yukarı aynen tekrarlamışlardır.

Nurullah Barıman;

Hazırlık tahkikatı ifadesinde Nihâl Adsızın hükûmeti tahkir meselesi hakkında:

Adsız'ın her zaman hükûmete muhalif ve hükûmeti tahkir edici mahiyette kelimeler kullanmakta ve bu arada bir çok konuşma meclislerinde "korkaklar, kanı bozuklar, dalkavuklar hükûmetine misal bizim hükûmettir" demekte olduğunu ve buna mümasil daha ağır elfaz kullanmış isede şimdi hatırlayamadığını ve bu sözleri 941 ve 942 seneleri içinde, her zaman ve her yerde söylediğini tasrih eylemiş, duruşma safhasında da:

Adsız ile aralarının samimi olmayup resmi bulunduğunu, hal ve tavrından ve konuşmalarından Adsızın hükûmete muhalif olduğunu anladığını ve hükûmet hakkında kanı bozuklar, dalkavuklar hükûmetine misal bizim hükûmettir dediğini, Adsız'ın dalkavuklar gecesi adıyla yazdığı kitabı okuyarak öğrendiğini, konuşma sırasında hükûmet aleyhinde başkaca ağır kelimeler kullandığını işitmediğini tevil yollu bildirmiştir.

Bizzat Adsız, Dalkavuklar gecesi adlı romanını, hükûmeti tahkir maksadı ile yazmadığını belirttiğine göre Nurullah Barıman'ın duruşma sırasında bu nükûl ve tevili, iddia makamının esas hakkındaki mütalâasında da belirttiği gibi maruz bulunulan manevi tesir ve birbirlerini himaye gayretinden başka bir şekilde tefsire müsaid görülememiştir.

Sanıklardan Cemal Oğuz Öçal'ın duruşma ifadesinde:

"Şiirlerimi toplu olarak neşredeceğim kitaba Nihâl Adsızın Aylı Kurt remzini koymasını kendisinden rica etmiştim. Nihâl Adsız şiirlerimde Aylı Kurt prensipleri ile kabili telif olmıyan kıt'alarını düzelttiğini bildiriyordu. Kitapları aldığım da Atatürk ve İnönü isimlerinin çıkarıldığını teessürle görüm." suretinde anlattıkları da Adsız'ın ötedenberi görülen Atatürk ve Cumhuriyet aleyhtarlığını gösteren misallerden bir diğerini teşkil eylemektedir.

Elde edildiği tarihe kadar açılmamış ve bu sebeble her kese karşı gizli kalmış bulunması bakımından aleniyet unsurunu taşımamak la beraber şimdiye kadar kayıt ve tesbit olunan hususuları da muhteviyatı itibariyle tekrar ve teyid eden 941 tarihli vasiyetnamesinde Adsız, oğlu Yağmur'a vasiyetlerde bulunurken:

"Millet demek kan ve ırk demektir. Onun için Türk ırkından, Türk kanından gelmiyen insanları Türk tanıma, ırkçı ol. Türk kanından gelmiyen insanlar bu toprakta doğmuş, Türkçeden başka dil bilmiyen kimseler olsa bile yine onlara inanma. Türkiyeye en büyük kötülük Türk kanı taşımiyan Türkleşmiş insanlardan gelmiştir. Hele -

bunların büyük mevkilere geçtiği zaman yaptıkları kötülük pek çok olmuştur.

Yabancılara inanma, fakat bu memlekette yaşayup ta Türkleşmiş olan yabancılara daha büyük düşman bil.. Bunlardan biri memleketin başına geçerse kendini ölüme atarak onu öldürmekten çekinme.." şeklinde ileri sürdüğü nasihatlerde Adsızın tahkikat safhasında ve duruşmada belirtilen fikir ve kanaatlarının diğer ve kat'i bir ifade sinden başka bir şey değildir.

Nihal Adsız 25/Şubat/945 tarihli yazılı müdafaasında:

Irkı, hulâsaten tarif ve ırkçılığın tarih bakımından mevcudiyet ve seyrine işaret eyledikten sonra, duruşma sırasında söylediği "su katılmamış Türk olmak için üç göbekten beri, Türk olmak lâzımdır" kaydının ilmî bir ifade olduğuna, yabancı unsur kendisini vatanına kan bağı ile bağlı görmediğini, tarihteki en büyük imperatorlukların, içlerindeki yabancılara fesadından ve bunların yüksek mevkilere geçmelerinden dolayı yıkıldıklarını, bunların içinde devlete hizmet etmiş olarak görülenlerin ise arizî olduğunu, bazı okullara alınacak talebelerin ırkî durumlarının araştırılması ve iskân kanununda ırka yer verilmesi şeklinde devlet tarafında da ırkçılığa yer verildiğini ve yine neşrolunan bazı eserlerin ırkçılığı teyid ettiğini, ırkçılığın Türkiyede yabancı ırkların tesanüdüne karşı bir aksülamel olarak doğmuş olduğunu, Türk ceza kanununun 142 inci maddesinin ırkçılıkla ilgisi bulunmadığını, bir komünist faaliyetine karşı konulmuş olan bu maddenin komünist düşmanları için kullanılamayacağını;

Hükûmeti tahkiri hakkında iddia makamının en sağlam delilinin Cihad'ın ifadesi bulunduğunu, buna istinat edilemeyeceğini, Cihad'ın şuuru ve irsî deliliği bakımından ifadesinin hukukî değeri olamayacağını, Beha'nın, Adsız aleyhinde vermiş olduğu ifadenin kendisine kanunî bir suç tahmil edip etmeyeceğini bilemediğini, Cemal Oğuz Öçal'an da ifadesinin bir kıymeti olmadığını ve söylenildiği gibi "Atatürk ve İnönü" adlarını bu kitaptan çıkarmış olsa bile bunun hakaret olamayacağını, fiilen veya matbuat sahasında muhasama yapıldığı diğer sanıklar ve şahitler kendisinden hükûmeti veya meclisi tahkir yollu söz işitmediklerini ittifakla bildirdiklerini, bunda aleniyet olup olmadığının takdirinin mahkemeye aid bulunduğunu, kimse senin görüp bilmediği vasiyetnamesinde bazı şahısları sevmediği için kendisini hiç bir kanun ve mahkemenin mahkûm edemeyeceğini ve kendisinin herkesin sevdiği insanları sevmeğe mecbur olmadığını,

kayıt ve beyan eylemiş;

Mumaileyhin müdafii Avukat Ömer Cemil Tansı da 23/Şubat/945 tarihli yazılı müdafaasında:

Hukukî bazı ~~müdafaalar~~ mütalâalar serdeyledikten sonra müekkinin ırkçılık ve Turancılığın muzır ve devleti inkiraza, onu küçük düşürecek mahiyette olduğu yolunda bir subut delili olmadığını, müekkinin beyanlarının, onun hariminde kaldığı müddetçe ve haricî bir tezahür bulunmadığından artık tecziyenin düşünülemediğini, müekkinin aleyhinde kullanılmak istenilen delillerin, kendileri de bu davada sanıklı bulunan Cihat Savaşfer ve Reha Uğuz Türkkân'ın ifadeleri olduğuna göre müekkili Adsız ile devam edegelen adlî bir takım mücedeleleri bulunan bu şahısların rakip bir durumda bulduklarını ve bu beyanların birer atfi cürüm teşkil eylediğini, atfi cürüme hukukî bir kıymet terettüp edemeyeceği gibi muallel olan beyanın dahi delil mahiyetini arzedemeyeceğini, şahitlerden Ziya Özkaynak ve Mehmed Külahlıoğlu'nun şahadetlerinin de mürur zaman ve atfi cürüm cihetinden ceza yayinine esas teşkil edemeyeceğini, mevzuubahs mektuplar başka herhangi bir kimse tarafından elde edilemediği gibi münderecatından ahar kimselerin haberdar edildiğinin bu davada sabit olmadığını, aleniyet daha doğrusu ihtilat unsurunun tecziyede esas olması bir ceza kaidesi olmasına göre bunun iyiden iyiye tetkiki zaruri bulunduğunu, mektup muhataplarının mücerred yekdigerlerini tanımalarının aleniyet unsurunun tekevvününe sebep olamayacağını muhatapların başka başka yerlerde olmalarının düşünülmesi halinde bu aleniyet ve ihtilat unsurunun hiç bir veçhile teşekkül edemeyeceğini, bu suretle aleniyet ve ittilat unsurları tekemmül etmemiş ve bu cihetlerin aksi de sabit olmamasına göre müekkinin tecziyesi mevzuubahs olamayacağını ileri sürmüştür.

A N K A R A N Ü M A Y İ Ş L E R İ ;

Bu nümayişlerin sanıkları arasında adları geçenler Nihâl Adsız, Cemal Oğuz Öçal, Cabbar Şenel, Said Bilgiç'tir.

Bunlardan Cemal Oğuz Öçal Konyanın seydişehir kasabasında 329 tarihinde doğmuş ~~xxx~~ olup tevkifi zamanında Gazi Terbiye Enstitüsü pedagoji şubesi birinci sınıf talebesi bulunmaktadır.

Cabbar Şenel, 338 Adana doğumlu olup kazandığı امتihan ile Ankara hukuk fakültesinde adliye ^{Adana} bakanlığı hesabına tahsilini 1943-1944 ders yılında tamamlamış ve Adliyesinde hakim namzedi bulunurken tevkif edilmiştir.

Said Bilgiç, 336 Şarkî Karaağaç doğumlu olup 942 senesi Haziran ayında Ankara hukuk fakültesinden mezun olum ve bunu müteakip tayin olunduğu Ankara adliye birinci asliye hukuk mahkemesinde hakim namzedi iken tevkif edilmiştir.

Bu sanıkların dördü de son tahkikat katarında:

Nümayiş tertip, tanzim ve tatbik ederek hükümet merkezinde dahilî ve haricî emmiyeti ihlâl edici hareketlerde bulunmak suretiyle millî menfaatlarazarar verdiklerinden dolayı Türk ceza kanununun 6 ıncı maddesine tevfiikan cezalandırılmaları talebi ile mahkememize sevk edilmiş ve esas hakkındaki iddia ve mütalâada ise ammenin telâş ve heyecanını mucip olacak şekilde iki şahıs arasındaki dava mevzuunu mübalâğalı olarak yaymak için nümayiş tertip ve tanzim eylediklerinden her dördünün yine Türk ceza kanununun 161 inci maddesine tevfiikan tecziyeleri istenilmiştir.

Adlî Âmir Sıkı Yönetim komutanlığının 15/6/944 gün ve Ş.2. 15073 sayılı zata mahsus işaretli olarak Genelkurmay Başkanlığına Millî Müdafaa ve Dahiliye bakanlıklarına yazılan yazıların dördüncü maddesinde adı geçen Nihâl Adsız hakkında Millî Müdafaa bakanlığı 22/6/944 gün ve askerlik adliye şubesi 44/4781 sayılı gizli işaretli karşılık emirleri ile ve Türk ceza kanununun 161 inci maddesi dolayısıyla takibat müsaadesi verilmesine mukabil komutanlığın 28/7/944 gün ve Ş.2. 44/16169 sayılı yazıları ile millî menfaatlere aykırı hareketlerde bulunmak suçundan dolayı takibat icrasına izin verilmesi istenilen Cemal Oğuz Öçal, Cabbar Şenel, Said Bilgiç haklarında Millî Müdafaa Bakanlığında/^{gelen} ve tahkikat dosyasında bulunan 8/8/944 gün ve askerlik adliyesi 44/5918 sayılı, gizli işaretli cevabî emrinde:

"Millî menfaatlere aykırı hareketlerde bulunmak suçundan dolayı haklarında takibat icrasına izin verilmesi istenilen Cemal Oğuz Öçal, Cabbar Şenel, Said Bilgiç'in tezkerenizle izah edilen hareketleri maksadı mahsusla millî menfaatlere aykırı harekette buldukları gereği gibi anlaşılammakta ve fiilleri daha ziyade içtimaat ve tecemmuat kanunlarına muhalif bir toplantı mahiyetinde görülmekte isede tahkikatınızın daha ziyade gecikmemesi için bu cihetler gözönünde bulundurulmak kaydı ile kül halinde ve sistemli bir mesai neticesinde yapılmış olan ve bu bakımdan Türk ceza kanununun 161 inci maddesine uyar mahiyette mütalâa edilen bu suçlarından dolayı.."

mucib sebepleri ile takibat emir ve müsaadesi verilmiştir.

Gerek hazırlık tahkikatı sırasında ve gerek duruşma safhasında bu hadisenin aydınlanması dolayısıyla bu nümayişlerle ilgili olarak ve tertip edenler arasında isimleri geçen Ankara hukuk fakültesi talebelerinden İsfendiyar Baruönü, Dil tarih fakültesinden Kemal Or, Osman Yüksel, Tevfik, Hukuk fakültesinden Muslahaddin Sönmez, Ahmed Ercan, Yüksek Ziraatten Nedim, Osman Savaş, Dil tarihten Şevki Uzmen, yine hukuk fakültesinden Cabbar Şenel, Said Bilgiç, Hüseyin Kalpaklıoğlu, Turan Aka, İbrahim Günay ve ayrıca Cemal Oğuz Öçal adlarındaki gençlerden ancak Cabbar Şenel, Cemal Oğuz Öçal, Said Bilgiç bu nümayişlerin sanıklısı olarak mahkememize sevk edilmişlerdir. Yukarıda isimleri kaydedilen gençlerden başka, bu nümayişe iştirak edenler arasında kız talebelerden Nezahet Uran ve Ülker Kaşlı'nın ve ayrıca Said Danişmendoğlu adında bir erkek talebenin ismi geçmekte isede bunlardan Ülker Kaşlı ve yukarıda adı geçen Osman Yüksel şahit sıfatıyla ve huzuran yeminle dinlenilmiş, Nezahet Uran ve İsfendiyar Baruönü'nün hazırlık tahkikat ifadeleri mahkeme kararı ile duruşmada okunmuştur.

Nümayişin tertip, tanzim ve icrası ve nümayişe iştirak ve fiilin sıkı yönetim mıntakası dışında Ankara'da işlenilmiş bulunması noktalarından hadisenin vazife ve salâhiyet bakımından incelenmesine gelince:

Yukarıda adları geçen ve muhtelif fakülteler talebelerinden bulunan bu gençlerden ancak Cemal Oğuz Öçal, Cabbar Şenel, Said Bilgiç'in, sanıklardan Nihâl Adsız'ı Ankara'da Sebat otelinde ziyaret ve temasta bulunmaları ve Cemal Oğuz Öçal'ın ise, Adsız'ın Ankara'da bulunduğu günlerde, mektebini bırakarak onunla aynı otelde kalması, ziyaretçileri kabul ve sair hususlarda Adsız'a büyük bir sempati ve yakınlık göstermiş ve Adsız Ankara'ya gelmeden evvel onunla mektuplaşmış ve Orhun mecmuasında Adsız tarafından neşredilen açık mektuplar dolayısıyla bu işlerle ve İstanbul'daki üniversitelilerden bir kısmının bazı profesörlerine karşı gösterdikleri menfi tezahürler ile alâkalanmış bulunması, Cabbar Şenel'in otele gelerek nümayiş programını Adsız'a anlatması ve bu arada icra ve tezahür bakımından bu da Adsız'ın suçlu bulunduğu bir dava dolayısıyla umumî efkârı Nihâl Adsız lehine kazanmak maksadı ile bu nümayişin tertip tanzim ve icra kılınmış olması ve yine bunlardan Cemal Oğuz Öçal ve Cabbar Şenel'in Adsız'ın şahsi ve bu muhakeme safhaları ile de çok

yakın bir alâka göstermiş bulunmaları gözönünde tutularak ve dolayısıyla Örfî İdare kanununun 8 inci maddesi gereğince ortada şahsi bir irtibatın mevcudiyeti de nazarı dikkate alınarak mahkememiz Ankara nümayişleri ilgililerinden Cabbar Şenel, Cemal Oğuz Üçal ve Said Bilgiç haklarındaki bu davayı ruiyet ve intaç bakımından kendi vazife ve salâhiyeti ~~hakkında~~ dahilinde görmüştür. Buna mukabil bu nümayişe iştirak ve bunu tertip edenler arasında isimleri geçen diğer şahısların ise davanın diğer sanıklarından Nihâl Adsız ile bir ilgi ve temasları ve konuşmaları bulunmadığı ve ancak yüksek tahsil gençliğinde Adssz'ın açık mektupları dolayısıyla uyanan ve alevlenen bir solcu aleyhtarlığının sevk ve tesiri ile bu toplu harekete geçmiş buldukları anlaşıldığından hadisenin aydınlanış şekline göre icra ve tezahür itibariyle de tecemmuat hakkındaki kanunu muvakkatın şumulüne giren bu vak'a dolayısıyla bu şahıslar hakkında müsbet veya menfi bir karara varmak mahkememizin kaza ve salâhiyeti haricinde görülmüş ve ancak bunlardan bazılarının görülen lüzum üzerine şahadet ve ifadelerine müracaat edilmiştir.

Bu dört sanığın hazırlık tahkikatı ve bunları teyiden duruşma ifadelerine göre Ankara nümayişleri hadisesi kısaca şöyle olmuştur.

Sanıklardan Nihâl Adsız'ın sahibi bulunduğu Orhun mecmuasında Başbakan Saraçoğluna hitaben neşrettiği açık mektupta kendilerinde solcu temayülü gördüğü bazı şahsiyetlere ve yine kendi fikrinde bunları himaye ettiğini zanneylediği yüksek mevki sahiplerine tariz ve taarruzlarda bulunması, esasen bazı solcu neşriyat dolayısıyla ⁿⁱ sınırları gerilmiş ve heyecanlanmış olan yüksek tahsil gençliği/da- ha ziyade tahrik ve tehyiç eylemiştir.

Nihâl Adsız duruşma ifadesinde:

"Orhun mecmuasında neşrettiğim iki açık mektubun yazılması ve alenen neşri sebeplerine gelince; memleketin düşmanları olduğuna inandığım komünistlik aleyhinde bulunmak ve bu fikirleri taşıyıp ta o zaman iş başında bulunanları açığa vurarak bunların muzır faaliyetlerine nihayet vermek ve bu suretle hükûmetle işbirliği etmek arzusudur." şeklindeki beyanı ile bu solcu aleyhtarlığı fikir ve kanaatını teyid eylemiş, bu açık mektuplar dolayısıyla İstanbul yüksek tahsil gençliğinde uyanan aksülamel neticesi bunların bazı üniversite profesörlerine karşı gösterdikleri menfi faaliyet ve tezahürleri polis tahkikatı, tevkif edilenleri Ankara'da arkadaşlarından Cemal

Oğuz Öçal'a mektupla bildirmiştir.

İlgili sanıklardan Cemal Oğuz Öçal, Nihâl Adsız'ı 1938 yılında evvelâ mektupla gıyaben, 1939 yılında da İstanbul'da maltepedeki evinde bizzat kendisi ile görüşerek şahsen tanışmıştır. Nihâl Adsız'ın, neşriyatı dolayısıyla milliyetçi ve Türkçü olduğunu görerek onu takdir eylemiş ve Adsız'a karşı içinde bir sempati duymuştur.

"Orhun" mecmuasında neşredilen açık mektuplar dolayısıyla bu yazılarda isimleri geçenlerden Sabahaddin Âli, Ankara asliye mahkeme sinde Adsız aleyhine neşren hakaret davası açmıştır.

Cemal Oğuz Öçal'ın ifadesine göre, Nihâl Adsız'ın, Sabahaddin Âli aleyhinde yazı neşretmesi hadisesi ise yeni değildir. 940 tarihinde Nihâl Adsız "İçimizdeki şeytanlar" adında bir broşür neşretmiş ve bunda Sabahaddin Âli'ye hücum ile onu hicvetmiştir.

Cemal Oğuz Öçal'ın, Nihâl Adsız ile yakınlık ve arkadaşlığı yalnız mektuplaşmaya ve ev ziyaretlerine munhasır kalmamış, tebdili hava maksadı ile 942 tarihinde İstanbul'a geldiği zaman, oturacak yer bulamadığından ve Adsız'ın davet ve tavsiyesi üzerine bir hafta kadar Adsız'ın evinde misafir kalmıştır.

Sanıklı bulunduğu dava dolayısıyla Nihâl Adsız 25/Nisan/944 tarihinde Ankara'ya gitmiş ve Ankara garında başlarında Cemal Oğuz Öçal olmak üzere 40-50 kadar genç tarafından karşılanmıştır.

İlgili sanıklardan Cabbar Şenel ve Said Bilgiç ise karşılayanlar arasında bulunmamaktadır.

Cabbar Şenel, Nihâl Adsız'a Cemal Oğuz Öçal'ın takdimi suretiyle Ankara'da tanışmıştır.

Diğer ilgili sanık Said Bilgiç de Nihâl Adsız'ı evvelden değil, ancak Ankara'da ve malûm dava dolayısıyla tanımış bulunmaktadır. Cereyan ~~adını~~ ve inkişaf şekli bakımından, sonunda bir nümâyiş halinde son şekli bulan Ankara hadîseleri muhtelif safhalarla birbirini takip eylemiştir.

İlgili sanıklardan Cabbar Şenel'in duruşma ifadesine göre:

Kendisinin ve arkadaşı Said Bilgiç'in tasavvur ve teşebbüsleri ve Ankara yüksek mektepler talebelerinin iştirakleri ile şair merhum Mehmed Akif için bir ihtifal tertip edilmiş, bu vesile ile de dil tarih fakültesinden Osman Yüksel, Şevki Özmen, Kemal Or, siyasal bilgiler okulundan Ali Çankaya, Osman Gümrükçüoğlu ile tanışmıştır.

Bu ihtifalden on beş gün sonra da Ankara hukuk fakültesi sınıf arkadaşlarından Halid Emre ve Muslahaddin Sönmez adındaki arkadaşları vasıtasıyla dil tarih fakültesinden Osman Yüksel'in evine davet edilmiş ve bu toplantıya ekserisi yüksek Ziraat fakültesi

talebeleri olmak üzere 15-20 genç iştirak eylemiş, aralarında Osman Yüksel, Kemal Or, Ali Çankaya da bulunmuştur.

Konuşma mevzuu: Komünistlerin faaliyetlerinin çoğalmas ve bunun tehlike teşkil ettiği, bunlarla mücadele etmek ve bu maksatha mecnua çıkarmak icap ettiği noktaları etrafında toplanmıştır.

Bu solcu faaliyet bakımından, yüksek şahsiyetlerin Türk gençliğinden ve efkârı umumiyeden şüphe ettiklerinin de 944 senesi Şubat ayı içinde söylenilmekte bulunduğunu Cabbar Şenel duruşma ifadesinde belirtmekte, Karabük favrikasında, Ankara dil tarih fakültesinde, yedek subay okulunda ve ayrıca İstanbul'da bu faaliyet dolayısıyla bir çok tevkifat yapılmış olduğunun da hikâye edildiğini tasrih eylemektedir.

Solcu temayüllere karşı yüksek tahsil gençliği arasında uyanan bu aksülamel muhtelif tezahür vesileleri ile açıklanırken Adsız'ın açık mektupları bu düşüncelere daha geniş bir ölçü vermiş ve ifadelerden anlaşıldığına göre degençlik ve efkârı umumiye üzerinde müessir bir intiba bırakmıştır.

Aynı sene Nisan ayı içinde Ankara halk evinde tertip edilen bir şiir gecesinde şiir okuyan milliyetçi bir şairle gençler hakkında komünistlerin hakarete bulunmaları bu aksülameli ziyadeleştirmiştir.

Nihâl Adsız Ankara'ya gelmeden az evvel, Reha Oğuz Türkkân'ın Ankaraya gelmesi dolayısıyla Ankara tapu kadastro okulunda bir toplantı yapılmış ve bu toplantıya Reha Oğuz Türkkân dahil, sanıklardan Cemal Oğuz Öçal, Cabbar Şenel, Fazıl Hisarcıklı, Hikmet Tanyu, Zeki Özgür ve ayrıca dil tarih fakültesinden Osman Yüksel, Tefvik ve muhtelif fakültelerden 60 kadar genç talebe iştirak eylemiştir.

Reha Oğuz Türkkân:

Istanbul gençliğinin Türkçülük faaliyetlerinde ileri bir adım atmış olduğunu, üniversitede Sadreddin Celâl'e, Hilmi Ziya'ya hakaretler yapıldığını bir çok komünistlerin tevkif edildiğini, Adsız'ın açık mektuplarını neşrettiğini bu hareketlerin mevzularının ~~şu anda~~ ^{gini} ~~trajik~~ ^{gini} aktuelleşti/ gösterdiğini söylemiş; bununla Ankara gençliğinin de hareket göstermesini izhar etmek istemiş, bunun için de Adsız'a iyi bir Avukat tutulması, Adsıza yardım yapılması, Muhakeme sıralarında kendisinin karşılanması ve komünistlerle bir mücadele çığırının açılması kararlaştırılmış,

Bu arada bazı komünistlerin isimlerini havi olarak hazırlanmış bulunan bir listenin de büyük millet meclisi arzuhal encümenine takdim edilmesi de konuşulmuştur.

Kadastro okulu toplantısında Ankara nümayişleri hakkında ayrıca bir karar verilmiş olduğunu teyid edecek bir delil görülememiştir.

Cemal Oğuz Öçal bu toplantıda, Adsız'dan aldığı İstanbul'daki tezahürlerden bahseden bir mektubu da okumuştur.

Bu mektupta Ankara gençlerinin de bu yolda herhangi bir harekette bulunmaları hakkında bir şey yazıldığını hatırlamadığını, Cemal Oğuz Öçal ile Osman Yüksel'in çok hassasiyet gösterdiklerini ve muhakeme günü "onlara göstereceğiz" dediklerini, ayrıca Adsız'ın Ankara'ya muvasalatı günü kendisinin milliyetçi gençler tarafından istasyonda karşılanması hususunun da konuşulup kararlaştırıldığını Cabbar Şenel duruşma ifadesinde söylemektedir.

Reha Oğuz Türkkkan, Kadastro okulundaki toplantıda bulunanlar dağılmadan evvel buradan ayrılmış ve İstanbul'a dönmek üzere istasyona gitmiştir.

Cemal Oğuz Öçal, Adsız Ankara'ya gelmeden evvel mumaileyhin ikameti için Ankarada Sebat otelinde bir oda ayırtmış, kendisi de mektepten ayrılarak Adsızla birlikte bu otelde kalmıştır.

Adsız'ın bu otelde ikameti 25/Nisan/944 gününden 9/Mayıs/944 tarihine kadardır.

Tapu Kadastro okulundan dağılmadan evvel Osman Yüksel'ün evinde bir hafta sonra daha ufak çapta bir toplantı yapılması da kararlaştırılmıştır.

Sabahaddin Âli-Nihâl Adsız davasının birinci celsesi dolayısıyla Ankara gençliğinin gösterdikleri fazla hassasiyet taşkınlıklarından ve aynı gün öğleden sonra ağır ceza mahkemesi salonunda yapılan duruşmada Adsız'ın müdafii Avukat Hâmid Şevket İnce'nin, bu davanın iki şahsın değil, iki ülkenin davası bulunduğu yolundaki sözlerine karşı Sabahaddin Âli'nin davanın bir ülkü davası olarak kabulü halinde bundan hem Adsız'a hem de memlekete büyük zararlar geleceğini söylemesinden, bunu gençliğin komünistliğin açık bir tehdidi şeklinde telakki ve kabul eyliyerek bazı hareketlere geçmelerinden sonra Tapu kadastro okulundaki toplantıda verilen karar mucibince Osman Yüksel'in evine ilgili sanıklardan Cemal Oğuz Öçal, Zeki Özgür, Fazıl Hisarcıklı gitmiş, Cabbar Şenel, Said Bilgiç bu toplantıda hazır bulunmamışlardır.

Dil tarih fakültesinden Kemal Or, Reşat Timuroğlu, Mehmed Irmak adlarındaki gençler de bu toplantıya gelmişlerdir.

Bu toplantıda konuşma konusu: yine solcuların faaliyeti, bunlara karşı alınacak tedbirler, vazife taksimi, mecmua neşri gibi hususlardan ibarettir.

Amme şahidi olarak yeminle ve huzuran mahkemece dinlenen Osman Yüksel, Zeki Özgür ve Fazıl Hisarcıklıların kendi evindeki yapılan bu toplantıya gelip gelmediklerini kıt'ı surette hatırlayamamakta, Fazıl Hisarcıklı ile Zeki Özgür'ün, yedek subay okulunu bitirerek kıt'alarına gitmiş olduklarından sonraları bu evde yapılan toplantılarda bulunmadıklarını söylemektedir.

Bundan sonra Cabbar Şenel ve Said Bilgiç dil tarih fakültesinden Kemal Or'un daveti üzerine ayrı ayrı Osman Yüksel'in evine gitmişler ve kendileri ile beraber ev sahibi Osman Yüksel, Kemal Or ve Şevki Özmen adlarındaki gençlerin iştiraki ile yapılan toplantıda az buldukları için, ertesi pazar günü Samanpazarında yüksek tahsil gençlerinden bir çoklarını davet ederek bunlarla bir toplantı yapıp Sabahaddin Âli ve Adsız davasının ikinci günü daha muntazam ve planlı bir hareket yapılması hususunun görüşülmesini kararlaştırmışlardır.

Ertesi günü samanpazarında evvelâ parkta ve sonra o civarda oturan Kemal Or ve Şevki Özmen'in evinde yapılan toplantıda muhtelif fakülteler talebelerinden 18-20 kadarı ve bunlar arasında Cabbar Şenel, Said Bilgiç, İsfendiyar Baruönü, Muslahiddin Sönmez, Ahmed Ercan, Hüseyin Kalpaklıoğlu, Turan Aka, İbrahim Günay, yüksek Ziraattan Nedim, Osman savaş, Osman Yüksel, Kemal Or, Tefvik, Şevki Özmen, Ziraat fakültesinden İsmail ve Osman mümessil olarak hazır bulunmuşlar; kız talebelerden hiç biri iştirak eylememiştir.

Bu toplantıda verilen karara göre:

1- 3/Mayıs/944 günü, yani Adsız-Sabahaddin Âli davasının ikinci duruşma günü hukuk fakültesi, yüksek ziraat vesair yüksek mektep talebeleri adliye sarayı önünde toplanılacak, guruplar halinde yer alacaklar,

2 - İstiklâl marşı söylenilecek

3 - Yaşasın İnönü, Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti, Türk milleti, yaşasın Türk hakimleri, Türk gençliği, kahrolsun komünistler..

diye bağırlanacak.

Ve program bu suretle tatbik edildikten sonra herkes dağılacak

ifadesinde söyliyem cabbar Şenel az sonra Adsız ile birlikte Cemal Oğuz'un Adliye sarayı önüne geldiklerini ve burada Adsız lehine bağrışmalar olduğunu ve Adsız mahkemeye girmeden evvel kendisinin (Cabbar Şenel'in) ve Cemal Oğuz Öçal'ın Sabahaddin Âli'nin kitaplarını yaktıklarını, Cemal Oğuz Öçal'ın bu arada içimizdeki şeytanlar yanacak diye bağırıldığını ve yine bu aralık İstiklâl marşına başlandığını marş söylendikten sonra polisün müdahalesi ile kalabalıktan uzaklaştırıldığını Cabbar Şenel duruşma ifadesinde açık olarak anlatmış bulunmaktadır.

İlgili sanıklardan duruşmada vaki ifadelerine, bu nümayiş toplantıları dolayısıyla adı geçenlerden İsfendiyar Baruönü'nün mahkeme kararı ile duruşma sırasında okunan hazırlık tahkikatı ifadesine, duruşma sırasında şimme şahidi olarak yeminle dinlenen Osman Yükselin Ülker Kaşlı'nın açık beyanlarına göre bu nümayiş kafilesi Adliye sarayı önünden Ulus meydanı istikametine yürümüş, Cemal Oğuz Öçal ulus meydanına diyerek kafile önüne geçmiş, az sonra Cabbar Şenel de bunlara iltihak eylemiş, Ulus meydanında Gazi heykeli önünde heyecanlı sözler söylenmiş, buradan Başvekâlet binasına gidilmiş, burada "Kahrolsun Hasan Âli" diye bağrılmış ve büyük millet meclisi önüne gidilmek istenilmesine karşı sonra bundan vazgeçilerek aynı nümayiş kafilesi Belediye istikametinde avdet ederken zabıta tarafından ceberlen dağıtılmıştır.

Bu nümayiş hadisesi dolayısıyla ismi geçenlerden ve Ankara hukuk fakültesi mezunlarından Nezahet Uran adındaki genç kız, mahkeme kararı üzerine duruşma safhasında açık olarak xxxxxx okunan 15/7/944 tarihli hazırlık tahkikatı ifadesinde:

Adsız'ı, Cabbar Şenel'in daveti üzerine ziyarete gittiğini, garip bir tesadüfle ve istemiyerek bu nümayiş malûmatına muttali olduğunu, o zamana kadar Ülker kaşlı adındaki genç kız talebeyi de tanımadığını ve nümayiş günü, terziye gitmek maksadı ile evden çıkınca Adliye sarayı önünde gördüğü kalabalığı, yine o arada gördüğü Ülker Kaşlı ile seyrederken Ulus meydanına doğru giden bu kafilenin arkasında gittiğini belirtmiştir.

İlgili sanıklardan Said Bilgiç te:

3/Mayıs sabahı Adliye sarayı önünde nümayişin başlamasından sonra ve geç olarak kendisinin nümayiş kafilesine paket postahanesi önünde iltihak eylediğini, kafile arasında kız talebeden Nezahet Uran Ülker Kaşlı'nın, Cemal Oğuz Öçal, Danişmendtoğlu'nun bulunduğunu, bu hareket esnasında polis tarafından bir müdahale vaki olmadığını, kafilenin Başvekâlete teveccühünden sonra büyük millet meclisine de gidelim diye bağrıldığını, bu harekette hükûmetin bir müsaade ve muva-

fakatı bulunmadığını bu zahir hallerden anlayarak ve daha fazla kalınarak kafiye Başvekâlet binasına hareket etmeden evvel aralarında ayrıldığını, bu nümayiş için yapılan toplantılar ve burada verilen kararlar hakkında bu nümayiş yapılmadan evvel hükûmete müracaat edilip müsaade ve muvafakatının alınıp alınmadığını bilmediği gibi bu cihetlerin bu toplantıda konuşulmadığını; duruşma ifadesinde söylemiştir.

Bu nümayişi, Nihâl Adsız ve Cemal Oğuz Öçal'ın teşvik etmiş olduğunu Cabbar Şenel 7/7/944 tarihli hazırlık tahkikatı ifadesinde tasrihan bildirmiş olmasına mukabil duruşma safhasında bu ciheti reddeylemiş, hazırlık tahkikatı ifadesinde bu noktaya matuf beyanının ruhî bir teşevvüş neticesi olduğu beyan ve müdafaasında bulunmuştur.

Kendisi gibi Cemal Oğuz Öçal'ın da bu nümayişin tertip, tanzim ve icrasında yakın bir ilgi ve ısrarı tesbit edilmiş bulunmasına karşısı Nihâl Adsız'ın bu nümayişin tertip, tanzim ve icrasında bir nüfuz veya rolü olduğunu esaslı bir surette tesbit veya teyid edecek bir delile tesadüf edilememiş isede mumaileyhin, kendisi hakkında Ankara gençliğinin gösterdiği bu yakın alâka ve tezahürlerden memnun olduğu ve bu nümayiş ve tezahürler dolayısıyla de efkârı umumiyeyle lehine kazanmak istediği netice ve kanaatine varılmıştır.

Bu nümayiş hadiseleri dolayısıyla adları geçen sanıklardan Cemal Oğuz Öçal'ın dava dosyasında mevcut olup duruşmada açık olarak okunan ve mumaileyh tarafından ~~mevcut olarak~~ Adsız'a hitaben yazılmış olan 1/3/942, 6/3/944, 8/3/944, 11/3/944 tarihli mektuplar kendisinin Nihâl Adsız ile yakınlık derecesini gösterdiği gibi Adsız'ın Orhun mecmuasında neşreylediği açık mektuplar dolayısıyla vaki ilgisini ve bu mecmuaların satışına vasıta olduğunu ve bu açık mektupların umumî efkârda uyandırdığı heyecan ve akisleri belirttiğini teyid eylemektedir.

6/3/944 tarihli olanı da 7/Mart/944 barış toplantısı hakkında Adsız'ın fikir sormasının bir karşılığıdır.

İlgili sanıklardan Nihâl Adsız yazılı müdafaasında Ankara nümayişleri hakkında:

Ankara nümayişini hazırlamadığını, bu nümayişte meb'usların teşvik ve Sabahaddin Âli'nin tahrik ettiği milliyetçi gençliğin kalbinden kopmuş mağşeri ve milli bir hareket olduğunu, bunu hükûmet

aleyhinde gösterenlerin kendisinin şahsi ve barışmaz düşmanları bulunduğunu kaydetmiş;

Müdafii Avukat Ömer Cemil Tansı da 23/Şubat/945 tarihli yazılı müdafaasında bu nümayişler hakkında:

Ankara nümayişlerinde müekkili aleyhinde delil bulunmadığını, çünkü gerek Ülker kaşlı ve gerek ise Nezahet Uran'ın bu dava münasebe tiyle suçlu sıfatıyla takibata maruz bulunmuş, nezaret altında kalmış olduklarını onların iptidaen ve intihaen verdikleri beyanların diğer suçlularınki gibi nihayet birer atfi cürüm mahiyetinde bulunduğunu, bu bakımdan müekkili aleyhine delil teşkil eden herhangi kanunî bir emare dahi mevcut olmadığını ve müekkilinin Ankara'da polis in daimi nezaret ve teyakkuzu altında bulunmuş olması hasebiyle bu bakımdan dahi maddî ademi imkânın tahassul eylemiş olduğunu, bu nümayiş hadise sinin başka yerlerde başka esaslarda menbainin aranması lâzım geldiğini ve bu nümayiş esnasında zabıtanın herhangi bir surette mümanaa ta bulunmadığının sarahat ve kat'iyetle tesbit edilmiş olduğunu, müekkilinin böyle bir nümayişi tertiplemiş olması halinde devletin bütün iktidarının onu derhal takip eyler ve ona nefes aldırılmaz. olacağını, bu cihetin de müekkilinin bu nümayiş hadisesinde rolü olmadığını gösterdiğini, beyan eylemiştir.

Ankara nümayişlerinin bu hadiselerin aydınlanış şekline göre tertip ve icra bakımından Türk ceza kanununun 161 inci maddesine uygun olup olmadığı hususunun mevcut deliller ve kanunî unsurlar karşısında tetkik ve tahliline gelince:

Son tahkikat kararında bu hadiseler "millî menfaatlere zarar verecek herhangi bir faaliyet" kaydiyle mahkememize sevk edilmiş isede bu nümayişlerin tertip, tanzim ve icra safhalarına göre ve fiilin tezahübü bakımından bunlar da millî menfaatleri ilgilendirecek ve dolayısıyla bu menfaatlere zarar verecek herhangi bir fiil ve hareket görülemediği gibi esas hakkındaki iddia ve mütalâada da her halde duruşma sonunda varılan netice ve kanaate göre, 161 inci maddenin bu kayıt ve kanunî unsuru ileri sürülmemiş, bu fiil "ammenin telaş ve heyecanını mucip olacak şekilde iki şahıs arasındaki dava mevzuunu mübalâğalı olarak yaymak için nümayiş tertip, tanzim eden" kanunî unsurları ile vasıflandırılmıştır. Ankara nümayişleri fiili dolayısıyla sanıklı bulunanlardan Cabbar Şenel ve Cemal Oğuz Öçal'ın bu fiilleri, yukarıda kayıt ve izah olunan ifadeler ve yapılan toplantılarda verilmiş ve tatbik olunmuş kararlar ve nihayet bizzat kendilerinin açık beyan ve itirafları ile sabit görülmüş isede yine

kendilerinin yazılı müdafaalarında da müdafa ve beyanda buldukları gibi ve mevcut kanunî unsurlar bakımından Türk ceza kanununun 161 inci maddesini değil, bu fiilin tezahürü ve kanunî unsurları itibariyle, Millî Müdafa Bakanlığının yukarıda kaydedilen 8/8/944 gün ve askerlik adliyesi şubesi 44/5918 sayılı gizli işaretli karşılık emirlerinde de işaret olunduğu üzere içtimaat ve tecemmuat kanunlarına muhalif bir şekilde bir toplanma mahiyetinde olduğu netice ve kanaatine varılmış ve bu netice ve kanaata göre ve icra ve tezahür bakımından bu fiil bütün kanunî unsurları ile 3/Mart/328 tarihli tecemmuat hakkındaki kanunu muvakkatın altıncı maddesini ihlal eder şekilde görülmüş, Nihâl Adsız ile Sabahaddin Âli arasında vaki ve Adsız'ın suçlu bulunduğu bir dava dolayısıyla ve umumî efkârı Nihâl Adsız lehine kazanmak maksadı ile, bu harpsenelerinde bir çok yabancı elemanların da bulunduğu Türkiyenin Başkenti Ankara'da pervasız vir surette bu nümayişlerin yapılması ve herhangi bir tesir düşüncesi ile de nümayişlere Adliye binası önünde başlanılıp bu hareketin Başvekâlet binasına kadar devam ettirilmesi ve bu arada büyük millet Meclisine de gidilmek istenilmesi takdiri şiddet sebebi olarak kabul edilmiş ve bilhassa nümayişçilerin kendiliğinden değil, ancak zabıtanın fiili müdahalesi ile cebren dağılmış bulunmaları noktasından bu fiil, aynı kanunun altıncı maddesinin son fıkrasına uyar derecede görülmüştür.

Bu nümayiş hadiseleri ile ilgili olarak mahkememize sevk edilen sanıklardan Said Bilgiç'in iddia makamının esas hakkındaki iddia ve mütalâasında da kayıt ve izah eylemiş olduğu gibi diğer sanık arkadaşlarından Cabbar Şenel'in tahrik ve teşviki ile ve yalnız Samanpazarındaki toplantıya iştirak etmek suretiyle karıştığı, nümayişlere de pek geç olarak ve nümayişler başladıktan epey sonra karışmış isede, nümayişçiler zabıta tarafından cebren dağıtılmadan çok evvel kendiliğinden bu kafileden ayrılmış ve dolayısıyla tam ve fiili bir iştirakte bulunmamış olması hasebiyle suçu sabit görülmemiştir.

Sanıklardan Nihâl Adsızın yukarıda ve kendi kısmında kaydedilen yazılı delillerden bu nümayişlerle ilgili ve 5.6.7 sıra numaralı ile işaretlenmiş mektuplardan:

5 sıra numarasında kayıtlı ve Boğaziçi lisesi 11. edebiyat B. talebelerinden Vedad Özgerçin'e gönderdiği 4 Mayıs 944 tarihli mektupta:

"26 Nisandaki ilk duruşmanın tafsilatını Nihâl Vodina'ya yazmıştım. 3 Mayıs'ta yapılan ikinci celseyi de sana yazıyorum. Nihâl, mektubumu size gösterecekti. Sen de bu mektubu arkadaşlarına okut.. Dün sabah ben adliye binasına giderken caddeyi dolduran talebeler benim lehimde büyük tezahürat yaptılar. Ve Caddede Sabahaddin Alinin kitaplarını yaktılar. Bütün caddelerde yüzlerce süngülüler ve resmi sivil pek çok polis memurları olduğu gibi adliye binasının içi de yine süngülü Jandarmalar ve bir hayli polisle dolu idi. Bu celsede S.Ali huzuru kaçığını, rahatsız olduğunu söylerken geçen celsede "kendisinin vatan haini olduğunu isbet edebiliriz" diyen ve İstanbul'da olduğu için bugünkü duruşmada bulunmayan Hâmid Şevket'i telmih ederek "benim vatan haini olup olmadığım meselesi Avukat yaveleriyle isbat olunamaz" dedi. Buna cevaben, söz alan Avukat Ferruh Agan şöyle başladı: "Geçen celsede pek uysal bir delikanlı olarak görüldüğümüz Sabahaddin Ali bu sefer bizde Arslan postu geymiş bir mukallit intibainı uyandırdı." Avukat, sözünü bitiremedi çünkü dinleyiciler arasında bir alkış koptuğu gibi bravu sesleri de işitildi. Hakim, dinleyicileri susturduktan sonra her iki Avukat S.Ali'nin içimizdeki şeytan adlı ropanını ele alarak bir tahrik olduğunu ve tahkikatın genişletilmesi ~~oldu~~ gerektiğini ileri sürdüler. Hakim Müddeiumumiden mütalâasını sordu. Müddeiumumi Hadi Tan uzunca bir iddia serdererek neticede benim 482 inci maddenin son fıkrasına göre ceza görmemi talep etti. (Altı ay hapis, 100 lira para cezası) Hakim Müdafaaların yapılması için muhakemeyi 9 Mayıs Salı günü saat 15'şe bıraktı. Adliyeden çıktığım zaman, otele kadar olan yolların her iki kaldırım tarafından süngülüler ve polisler tarafından tutulmuş olması dikkatimi çekti. Şimdiye kadar bu kadar sıkı inzibat tedbirlerinin alındığını hiç görmemiştim. Meğer biz muhakeme olunurken dışarıda mühim vukuat olmuş.. Gençler, aralarında kızlar da olduğu halde "Kahrolsun komünistler, kahrolsun Sabahaddin Ali" diye bağırmağa başlamışlar. Polisler dağıtmak için hücum edince hep birden istiklâl marşını söylemişler. Tabii polisler selâm durmaya mecbur olmuş. Selâm durmayan bir sivil komiseri tepeleyüp yere sermişler. Sonra üç dört bin kişilik kabile halinde ulus meydanına doğru yürümeğe başlamışlar. Kol kola kenetlenmiş bir halde yürüyorlarmış. Başvekâletin önünde yine kahrolsun komünistler diye ve fazla olarak "Hasan Âliyi istemeyoruz!. Kahrolsun Hasan Âli" diye bağırılmışlar. Burada yine

Sabahaddin Alinin kitaplarını yakmışlar. Baş vekalette bir Jandarma yarbayı gençlere çıkışmak istemiş. Cesur bir kız ona saldırarak galiba da vurup içeri kaçırmış. Sonra talebe ile polisler arasında ciddi bir çarpışma olmuş. Polisler motosikletlerle talebeye hücum edip bazılarını yakalamak isteyince dövüşler başlamış. Yaralılar varmış hatta mücadele sahasına gelen polis müdürü ve vali de harekete uğramışlar. Şimdi talebelerden 20-30 tane mevkuf olduğu söyleniyor. Bu işin elebaşılarını arıyorlarmış. Halbuki bu işte elebaşı falan yok. Bu iş kendiliğinden oluyor. 9 Mayıs celsesi için hükûmet herhalde daha sıkı tedbirler alacak. Belki de talebeleri salona sokmayacaktır. Çünkü hükûmet bu işlerde adamakıllı kuşkulandı. Her yerde komünistler ve Hasan Âli aleyhinde tezahürat yapılıyor. Meselâ Samsunda talebeler Hasan Ali aleyhine nümayiş yaptıkları gibi bir öğretmen de kendisini tahkir edip sen komünist herifin birisisin diye bağırmış. bu öğretmeni tevkif etmişler. Buradaki kız lisesinde de, komünist Pertev Naili Boratav'ın karısı olan Almanca öğretmeni Hayrünnisaya kız talebeler yuha çektiler. Bütün bu hareketler aynı zamana rastladığı için bunun bir teşkilat tarafından yapılıp yapılmadığını araştırıyorlar. Zavallılar Türk gençliğinin nasıl milliyetçiliğe susamış olduğunun farkında değiller... ve ilâh" cümlelerini

aynı yazılı dehillerin 6. işaretli sıra numarasında kayıtlı ve kız talebelerinden (İstanbul'da Nihâl Vodina adında bir genç kıza yazıp gönderdiği 2 Mayıs 1944 tarihli mektubunda da:

"Liseliler, subaylar, harbiyeliler, mülkiyeliler, hukuklular, yüksek ziraat enstitüsü, gazi terbiye enstitüsü, dil fakültesi talebeleri, erler vesaire bu davayı kendi davaları gibi benimsemiş oldukları için benimle teması hiç kaybetmiyorlar. Ben Ankara'ya kendi kendimi müdafaa etmek için gelmiştim Halbuki Ankaranın meşhur Avukatlarından üçü (Hamid Şevket İnce, Ferruh Agan, Rasih Yegengil) benim müdafaaamı fahri olarak üzerlerine aldılar. Ankara gençleri adına bir heyet te bu üç avukatı ziyaret ederek bu asil ve milliyetperverane hareketlerinden dolayı teşekkür edip birer buket verdi. 26 Nisandaki ilk celse çok heyecanlı oldu. Mahkeme salonu ağzına kadar dolu idi. Koridorlar adam almayordu." diye yazdıktan sonra dinleyicilerin pek çok bulunması hasebiyle bu şartlar dahilinde muhakeme yapılamıyacağı düşüncesiyle celsenin tatil edildiğini ve muhakemenin saat 16 da ağır ceza salonunda yapılacağını bildirildiğini ve bu suretle mahkeme

salonu boşaltıldıktan ve gerekli zabıta tertibatı alınıp mahkeme salonuna da sığabildiği kadar dinleyici bırakıldıktan sonra kapıların kapanarak duruşmaya devam edildiğini ve dışarıda kalan gençlerin kapıları zorlayarak içeri girmek istediklerini ve bu suretle mahkeme salonuna dolunca Sabahaddin Ali'nin korkusundan mahkeme salonu penceresinden aşağı atlıyarak kaçtığını ve o gün sabahlayın muhakeme yapılmadığını, saat 14.30 da yüz kadar Jandarma, bir çok polis ve sivil polislerin sıkı tertibat almalarından sonra ağır ceza salonunda yapılan muhakemenin ~~sa~~ tafsilatını gazetelerde okumuş ise de bu gazetelerin kendi sözlerinin "Nihâl Adsız'ın" bir çok can alacak yerlerini silmiş ve Sabahaddin Ali'nin ifadesini ise aynen neşretmiş bulduklarını, yukarıdan verilmiş bulunan emre imtisal bundan sonra tafsilat verilmeyeceğini ve çünkü kendi sözlerinin (Adsızın) Türk-Rus dostluğunu bozar mahiyette olduğunu bildirmiş ve (Ankara'da gençliğin misafiri olarak bulunuyorum. Gösterdikleri sempati çok yüksektir. Çok iyi gençler var, kızların çoğu da milliyetçi. Velhasıl herkes anladığı Türk gençliği koyu milliyetçi ve suçurlu bir gençliktir. Bu mektubumu öteki arkadaşların da okusunlar. Hep sine yazmağa imkân yok. Tabii beni mazur görürler. Erkek arkadaşlarına da oku.) ibareleri;

Ve yine aynı yazılı delillerin 7 rakamıyla işaretlenmiş kısmında karısı Bedriye Adsız'a göndermiş olduğu mektuplardan 26 Nisan 944 tarihli olanında:

Kendisinin Ankaraya muvasalatında istasyonda başlarında Cemal Oğuz'un bulunduğu bir talebe kitlesinin hararetle karşıladığını ve bundan sonra Sebat oteline indiğini ve burada kalabalık gençlerle saatlerce konuştuğunu bir çok ziyaretler yaptığını ve kendisine Ankaranın en meşhur üç Avukatını fahriyen vekâletlerinin temin edildiğini kaydeyledikten sonra muhakemesinin birinci celsesi tafsilatını ve dolayısıyla burada gençliğin gösterdiği heyecan ve taşkınlığı etraflı bir şekilde anlatmış ve mektubuna devam ederek: " Sabahaddin geldi. İddialarımı söyledi. Benim şöhret için namuslu vatandaşlara taarruzu şiar edinmiş bir maceraperest olduğumu ve tecziyemi istedi. Cevaben: Sabahaddin şahsiyeti bence haizi ehemmiyet değildir. Ben Türkiyenin müdhiş bir inkiraz uçurumuna sürüklendiği için memlekete yapışan parazit hainlerle mücadelede bulunduğumu söyledim. Daha fazla tafsilatı müdafaa sırasında söyleyeceğimi bildirdim. Avukat Hamid Şevket bu iki şahsın davası değil iki imanın çarpışması diye söze başlıyarak çok güzel bir hitabede bulundu." /^{diye yazılı} satırları satırları

4 Mayıs 944 tarihli olan Ankaradan yazıp karısı Bedriye adıyla gönderdiği mektupta da:

(Dün ikinci celse yapıldı. Ben saat 9 buçukta adliye sarayının olduğu caddeye çektiğim zaman orasını gayet kalabalık buldum. Talebe ve halk yığınları caddede gidip geliyor. Süngülü jandarmalar ikişer üçer guruplar halinde dolaşıyordu. Ben caddeye çıkınca gençler birer birer gelerek elimi sıkmaya başladı. Hepsi birden benimle birlikte yürümeğe başladılar. derken müdhiş bir tezahür başladı. Yaşa Adsız diye bağırmaya başladılar. Bu arada bir de baktık yerde bir şeyler yanıyor ve gençler o yanan nesnelere top gibi tekme atıp duruyorlar Bunlar da Sabahaddin Âli'nin kitapları imiş? Adliyenin önünde bir çok jandarma ve polisler de vardı.) diye yazdıktan sonra ortada bir çok taharri memurlarının da bulunduğunu bütün caddenin baştanbaşta süngülülerle dolmuş olduğunu, ayrıca da adliyenin önünün yarım daire şeklinde süngülülerle korunduğunu ve adliye sarayına doğru yürürken Ankara polis müdürü olduğunu sonradan öğrendiği uzun boylu bir zatın kendilerine nezaketle yol gösterdiğini, adliye binasının içinin de baştanbaşta süngülü jandarmalarla dolu olduğunu her merdivenin hem altında ve hem üstünde bir dizi süngülülerin olduğu gibi her koridorun ~~zık~~ müteaddid yerlerinde de süngülüler bulunduğunu, ayrıca resmi ve sivil polislerin ortalığı doldurduğunu kuş uçurtmadıklarını ve bunu müteakip başlayan muhakeme safhalarını tafsilatiyle anlatmış ve muhakemeden sonra olan hadiselerle geçerek mektubunda kayıt ve tesbit eylediği:

"Meğer biz muhakeme olunurken asıl curcuna dışarıda kopmuş, Gençler kahrolsun komünistler, kahrolsun Sabahaddin Âli, yaşasın cumhuriyet, yaşasın inönü, yaşasın Türk milleti diye bağırmaya başlamışlar polisler dağıtmak üzere bunların üzerine yürüdüğü sırada hepsi birden istiklâl marşını söylemeye başlamışlar. Tabii polisler de zıncı diye durmuş, yalnız sivil bir komiser istiklâl marşı söylenirken elleri arkasında olduğu halde yürümekte devam ettiği için üzerine atılınıp feci şekilde döğmüşler. Sonra hepsi birden Ulus meydanına doğru yürümüşler. Orada Sabahaddin'in kitaplarını yeniden yakmışlar. İşte orada motosikletli polislerle talebeler arasında çatışmalar olmuş. Polisler dağılmayan talebeyi dağıtmak için onları zorla yakalayup motosikletlere almaya ve götürmeye çabalarken talebe de polislerle saldırıp arkadaşlarını kurtarıyormuş. Ankara Emniyet

müdürü ile Ankara valisi de buraya gelmişler. Vali ~~dağın~~ kerata- lar diye bağırdığı için ona da hakaret etmişler ve galiba el peşrevi de yapmışlar. Başvekâletin önüne gelip kahrolsun Hasan Ali, onu istemeyoruz diye haykırmışlar. Başvekaletten bir Jandarma kaymakamı çıkarak gençlere sert sözler söyleyince bir kız talebe onun yakasına yapışarak bağıırıp çağırmaş ve adamcağını içeriye kaçırmış. Fakat bütün bu kavgalar ve dövüşler arasında 20-30 kadar talebe mevkuf Cemal Oğuz da onlar arasında...." ve daha aşağılarda:

"Senden ricalarım bunlar: Cezmiye ve Necdet'e kabilee Yılanlı-oğlu ile Ersöze bu ikinci ve birinci celselerin tafsilatını yaz. Necdete birincisi yazıldı. Ben bunlara maalesef yazamayacağım. Vak- tim yok" şeklinde devam eden cümleleri Türk ceza kanununun 353I sayılı kanunla değiştirilen 161 inci maddesinde yazılı "ammenin telaş ve heyecanını mucip olacak şekilde asılsız, mübalâğalı veya maksadı mahsus müstenid havadis veya haberler yayan veya nakleden" şeklindeki kanuni unsur bakımından dikkate şayan görülmüştür.

Nihâl Adsızın Ankaradan karısına yazıp göbördüğü I Mays 944 tarihli ikinci mektubunda ve 7 mayıs 944 tarihli kartpostal münderecatında Ankara nümayişlerine dair bir kayıt ve tafsilat görüle- memiştir.

Sanıklardan Nihâl Adsız'ın: karası Bedriye Adsız'a, talebele- rinden Nihâl Vodina adındaki genç kıza ve Vaded Özgarcin'ın adındaki erkek talebesine Ankara'dan yazıp gönderdiği mektuplarda yukarıda etrafiyle kayıt ve tsbit edilen cümleler Nihâl Adsız'ın, Ankarada Sabahaddin Ali ile olan davası ve bunun muhtelif safhalarını, Ankara gençliğinin bu dava dolayısıyla gösterdiği ilgi, tezahürün ve bu arada yapılan nümayişi, iki kişi arasında görülen bir dava konusundan çıkararak ammenin telaş ve heyecanını mucip olacak şekilde ve kendisini gençliğe ve efkârı umumiyeye karşı yüksek bir fikir ve idealin kahramanı olarak göstermek maksadı mahsus ile mü- balâğalı olarak ve arada asılsız haberler de kaydederek yayıp naklettiği ve bu haberlerin başkalarına ve bu arada bütün diğer talebelerine de yayılmasına da istediğini açık olarak göstermekte vekanunî unsurlar bakımından Türk ceza kanununun 161 inci maddesi- nin bu kayıtları havi birinci fıkrasına tamamiyle uymaktadır.

Yine bu mektuplar münderecatı nümayişçilerin zabitanın fiili müdahalesiyle ve cebren dağıtılmış bulunduğuna ayrı ve kuvvetli bir delildir.

Bu itibarla mumaileyhin bu suçu sabit görüldüğü gibi yine yukarı da kendisine aid kısımda kayıt ve münakaşa edilen ve Türk ceza kanununun 159 uncu maddesini muhil bulunan Büyük Millet Meclisinin, hükümetin manevî şahsiyetini alenen tahkir fiili de Büyük millet Meclisi hakkında gûya Atatürk'ün ağzından menkul bir hikâye şeklinde "Hayvanat bahçesi", hükümet için de "Bu namussuz hükümet milleti uçuruma sürükleyor...", "Meclise bir sürü dalkavuklar, kanı bozuklar doluyor.", "Korkaklar, kanı bozuklar, dalkavuklar hükümetine misal bizim hükümettir." gibi sözlerin Nihâl Adsız tarafından bir çok meclislerde ve konuşmalar sırasında sarfeylediğinin ve bu sözlerin 94I ve 942 seneleri içinde her zaman ve her yerde söylenildiğinin diğer sanık arkadaşlarından Cihad Savaşfer, Reha Oğuz Türkkkan ve Nurullah Barıman tarafından ifade edilmiş olması ~~kassaklıkla~~ ile sabit görülmüş, bizzat Nihâl Adsız da 2I/7/942 tarihli hazırlık tahkikatı ifadesinde Cumhuriyet, hükümet, meclis hakkındaki sözleri kardeşi Necdete söylemiş olduğunu, kendi karısına da söylemiş bulunduğunu, kendisine çok yakın hissettiği Alp Arslan gibi yakın arkadaşlarının da bunları bildiklerini ve onlara tenkit mahiyetinde söylemiş olduğunu, Meclis, Cumhuriyet, Millet, Hükümet hakkındaki fikirlerini bilhassa kardeşi Necdet Sançar'a mektupla yazdığını ve yazdığı mektupların bir kısmını karasının okuduğunu ve bu düşüncelerinin bir kısmını da anlatmış olduğunu, ne de olsa zevcelerin kocalarının tesiri altında olduklarını ve okuyabileceklerini belirlemiştir.

Kardeşi Necdet Sançar'a yazdığı 28/Eylül/94I tarihli mektupta hükümet hakkında "Uyuz hükümet" tabiri ve dağa aşığılarda "memlekette namuslu bir Türk rejimi kurulursa..." ibaresinin muhalif mefhumu;

Ve yine 6/İkinci teşrin/94I tarihli mektubunun ikinci sahife, dördüncü bendinde ve az aşağısındaki satırlarda hükümet hakkında mevcut satırlar;

2/Haziran/94I tarihli mektubunda;

Cumhuriyet, hükümet ve bilhassa Büyük Millet Meclisi hakkında çok ağır bir ibareyi kullanarak sarfeylediği hakaret cümleleri de bu hakaretlerin bir kastı mahsus ile temadisine bir işaret olduğu kadar bu mektupların yukarıda kayıt ve tesbit olunduğu veçhile karısı

ve bittabi Necdet Sançar'ın da karısı taraflarından okunmuş bulunması bakımından aleniyet ve ihtilat kanunî unsurlarında teşekkül ve tekemmül eylemiş bulunmaktadır. Bir kül halinde mütalâa edilmesi gerekli bulunan bu davada bütün sanıkların birbirleriyle olan çok yakın ve samimi ilgi ve aralarındaki samimi bağlar dolayısıyla de bu ihtilat teselsül ve aleniyet de daha geniş bir muhit dahilinde tevessü halindedir.

Bu suçu işlemek kakarının icrası cümlesinden olarak Türk ceza kanununun 159 uncu maddesinin muhtelif zamanlarda bir kaç defa ihlâl edilmiş bulunması bakımından da aynı kanunun 80 inci maddesinin de tatbiki icap etmektedir.

Nihâl Adsız'ın ikinci suçu olan ırkçılık propagandası fiili de hüküm gerekçesinin baştaflarında, diğler sanıklardan Zeki Velidi Togan'ın propaganda fiiline aid kısmında Türk ceza kanununun 142 inci maddesinin münakaşa ve tahlili bahsinde kayıt ve tesbit olunan kanunî unsurlar bakımından ve ayrıca yine bu fiil dolayısıyla yukarıda bahsi geçen muhtelif ifadeler ve yazılı deliller ile sabit görüldüğü gibi aynı zamanda askeri ceza kanununun 148 inci maddesinin (B) fıkrasını ilgilendiren fiil de, bu propaganda suçunu yine yukarıda kayıt ve tesbit edilmiş bulunduğu veçhile piyade üstğmeni Alp Arslan Türkes'e, Tabib yüzbaşı Fethi Tevetoğluna ve eskiden deniz gedikli okulunda öğretmen bulunduğu sırada talebelerinden olup velisi de bulunduğu ve şimdi harp okulu talebelerinden olan Ali Bayrakçıya konuşmaları sırasında anlatmak suretiyle ordu mensupları arasında işlemiş bulunması noktasından sabit olduğu netice ve kanaatına varılmıştır.

Bu fiil hakkında da icra ve aynı kanun maddesinin bir kaç defa ihlâl edilmiş bulunması bakımından Türk ceza kanununun 80 inci maddesinin tatbiki zaruridir.

Nihâl Adsız, bizzat kendi ifadelerinde açık olarak ve tereddüdsüz belirttiği gibi diğler sanık arkadaşlarının beyanlarına, kendi yazılarına, muhtelif mektupları münderecatına göre ebedî şef Atatürk aleyhinde ^{ve menfi} mütemerrid/bir kanaat ve zihniyet sahibi olduğu kadar aynı kanaat ve zihniyeti millî şef İnönü ve Türkiye Cumhuriyeti ve Cumhuriyet hükümeti haklarında da her yerde ve muhtelif vesilelerle açığa vurmaktan çekinmez bir karakter ve durumda bulunduğu kanaati kuvvetle tahassül eylemiştir.

Yine herhalde şahsî ve hususi bazı düşünce ve gayeler bakımından Zeki Velidi Togan'ın gizli ittifakına ve Reha Oğuz Türkkkan'ın gizli Gürem cemiyetine girmemiş, bu iki gurup arasında yine münferid ve şahsi hareket ve faaliyetleri ile bağımsız bir cephe almış

bu gizli teşekküllerin içyüzlerini anlayarak Reha Oğuz Türkkkan guru buna nafiz bir rol sahibi olmak istemiş bulunduğu düşünce ve sonucuna hadiselerin teselsülü ve aydınlanmış şekli ile de kendiliğinden varılmaktadır.

VII

BUNLAR HARİCİNDE KALAN DİĞER SANIKLAR

Zeki Velidi Togan'ın gizli ittifakından ve ayrıca Reha Oğuz Türkkkan'ın Bozkurtçular gizli güreminden, Nihâl Adsız ve Ankara nümayişleri sanıklarından ayrı olarak ve ayrı bir kısım halinde incelenmesini uygun görülen bu sanıklar:

- 1 - Tabib Yüzbaşı Fethi Tevetoğlu;
- 2 - Piyade Üsteğmeni Alp Arslan Türkeş;
- 3 - Nihâl Adsız'ın kardeşi Necdet Saçar;
- 4 - Orhan Şaik Gökyay;
- 5 - Hüseyin Namık Orkun;
- 6 - Yedek nakliye asteğmeni Fazıl Hisarcıklılar;
- 7 - Yedek tabib önyüzbaşı Hasan Ferid Cansever'dir.

Bunlardan sonuncusu olan Doktor Hasan Ferid Cansever'e aid fiil, barış, teşebbüs ve toplantısı ve burada adının geçmesi ve ilgisi bulunması dolayısıyla yukarıda bu toplantıya müteallik bahsin sonunda tetkik ve tahlil edilmiştir.

Geri kalanlardan:

- 1 - Tabib yüzbaşı Fethi Tevetoğlu;

33I İstanbul doğumlu, askeri posta I032I subaylarından muvazzaf tabib yüzbaşısıdır.

Son tahkikat kararında mumaileyhin ana yasanın ırk tarifini açıkça reddeden hükmüne rağmen ve ordu mensubu bulunduğu halde ordu şahilinde izinsiz mecmua neşrederek ve siyasî makale yazarak ırkçılık propagandası yaptığından dolayı askeri ceza kanununun I48 inci maddesi mucibince;

Ve esas hakkındaki iddia ve mütalâada da:

Aybi suretle ve aynı maddeye tevfikân cezalandırılması istenilmiştir.

Askerî şahıslardan olup siyasi makale yazarların fiilleri ve cezaları askeri ceza kanununun son defa 3823 sayılı kanunla değiştirilen 148 inci maddesinin (A) fıkrasında yazılıdır.

Bu maddenin (B) fıkrasında yazılı fiiller ise bunları ordu içinde veya ordu mensupları ve askeri fabrika ve müesseselerdeki müstahdemler veya işçiler arasında işleyenlere, yani bu suretle hareket eden sivil şahıslara aid olup askeri şahısların bu fıkra ile ilgisi ancak Türk ceza kanununun 141 inci maddesinde yazılı cemiyetleri ordu içinde ve ordu mensupları arasında tesis edenlere aid ve 142 inci maddede yazılı propaganda ve medh ve istihsan fiilini yine aynı suretle ordu içinde ve ordu mensupları arasında yapmaları ile mukayyettir.

Tabib yüzbaşı Fethi Tevetoğlu'nun fiili ise duruşmada aydınlanan duruma göre ancak bu maddenin birinci fıkrası ile alâkadar olup kanuni unsurlar bakımından (B) fıkrasına uymaktadır.

Askeri ceza kanununun 148 inci maddesinin (A) fıkrası ise 3832 sayılı Örfî İdare kanununun altıncı maddesinin VII inci fıkrası sarahatına göre sıkı yönetim mahkemelerinin vazife ve salâhiyeti dahilinde değildir.

Gerçi ilgili sanık Tabib Yüzbaşı Fethi Tevetoğlu duruşma safhasında sorgusuna başlanılacağı sırada kendisine atf ve isnat olunan fiil dolayısıyla vazifesizlik iddiasında ve bu yolda bir karar verilmesi talebinde bulunmuş isede duruşma zaptının 307 inci sahifesinde ve 17/XI/944 tarihli kararda yazılı mucip sebebler dolayısıyla ve mumailayhin diğer sanıklardan Nihâl Adsız ile şahsi ve fiili bir irtibatı bulunması bakımından Örfî İdare kanununun 8 inci maddesinin 2 inci fıkrası gereğince x bu davayı görmeğe mahkememiz yetkili görülmüş ve bu talep söz birliği ile reddedilmiştir.

Yine duruşma safhasında, kendisine aid yazılı delillerin ikame ve münakaşasından sonra mahkemeye verdiği 2/I/945 tarihli istidada yine vazifesizlik kararı verilmesi talebini tekrarlamış ve bu cihet heyetimizce etraflı bir surette incelenerek duruşma ~~talebini~~ zaptının 501 inci sahifesinde yazılı 5/I/945 tarihli bir kararla reddolunmuştur.

Tabib Yüzbaşı Fethi Tevetoğlu'nun sanıklı bulunduğu bu fiilin bu suretle mahkememizin vazife ve salâhiyetine dahil ~~nevadan~~ bulunduğu kayıt ve tevbis ~~olunduktan sonra mumailayh duruşma~~ ifadesinde:

Çok küçük yaşta şiire heves ettiğini ve bütün mevzularında vatani, milleti ve bunlara karşı duyduğu aşkı terennüm ettiğini ve 931 senesinde henüz lise talebesi iken lise mecmuasına, vatan ve Cumhuriyete bağlılığını gösteren yazılar yazmağa başladığını ve 934 yılına kadar İstanbul'da çıkan Adsız ve Orhun mecmuaları ile şiir göndermek suretiyle alakalandığını, 934 yılında askeri tıbbiyeye girince, evvelce gıyaben tanıdığı ve mektuplaştığı Adsız'ı evinde ziyaret suretiyle şahsen de tanımış ve tanışmış olduğunu, Adsız'ın Türkçülük mefhumu dahilinde Turancılık ve Irkçılığın da dahil bulunduğu yolunda duruşma safhasında belirttiği görüşü ile kendisinin Türkçülük hususundaki şahsi görüşü arasında fark bulunduğunu, kendisince Türk, kendini Türk sayan ve Türklüğü ile iftihar eden ve bütün çalışmasını Türklüğün faydalarına hasreden ve bunu isbat eyleyen kimseler olduğunu, Turancılık etrafında yazı yazmamış olduğunu, hususi bir meseleden dolayı darıldığı Adsızla 939 yılında tekrar barıştığını, 936 yılından 943 yılı başlarına kadar sekiz sene zarfında her nevi mecmualarda bir çok şiir ve yazılar neşrettiğini, 943 yılı Martında, Samsunda karısının, sahibi, ve neşriyat müdürünün Feridun Ankara adında bir edebiyat öğretmenin olacağı "Kopuz" mecmuasını aylık olarak çıkaracağını mektupla Nihâl Adsız'a bildirdiğini ve kopuz mecmuasının 13 üncü sayısında babasının, Feridun Ankara yerine mecmuanın neşriyat müdürü olduğunu, bu mecmuada neşrettiği yazıların siyasî mahiyette olmadığını ve esasen mecmuanın da siyasî bir mecmua olmadığını, hiç bir yerde ve hatta bu arada askeri küt'asında bile hiç bir kimseye tesir yapmış bulunmadığını, diğer sanıklardan Piyade Üsteğmeni Alp Arslan Türkeş'i 938 veya 939 yılında ve kendisi tıbbiyede talebe iken en samimi talebe arkadaşlarından ve Alp Arslan Türkeş'in hemşerisi Kemal Erkan'ı ziyareti dolayısıyla tanıdığını, o zaman Harp okulu talebesi bulunan Alp Arslan Türkeş'in Adsız'ı da tanıdığını öğrendiğini, diğer sanıklardan Fazıl Hisarcıklıları, profesör Zeki Velidi Togan'ı, Cemal Oğuz Öçal'ı, İsmet Rasin Tümbük'ü, Necdet Saççar'ı muhtelif vesilelerle ve muhtelif tarihlerde şahsen, Reha Oğuz Türkkkan ve Hüseyin Namık Orkun'u da gıyaben tanıdığını, Kopuz mecmuasında çıkan yazılarında ve bilhassa şiirlerinde imza olarak bazen Tevetoğlu, bazen Doktor Tevetoğlu Fethi şeklinde kullandığını, Kopuz mecmuasında "Adsız'a Yolcu" imzasını kullanmadığını, yalnız 934 yılından 936

yılına kadar çıkan şiirlerinde bu imzayı kullandığını ve Tagor külli yatı isimli kitabında ve ayrıca Yücel mecmuasında bu müstear imzayı artık bırakmış olduğunu ilân eylediğini, babasının Kopuz mecmuasına yazı yazmadığını, karasının muhtelif içtimaî ve edebî mevzular üzerinde dört, beş yazıyı bu mecmuaya yazmış ve yalnız Tevetoğlu imzasiyle neşredilmiş bulunduğunu, az çok tanınmış olan imzasından bu suretle istifade etmek istediğini, Türkçülük yani Türk milliyetçiliği hususunda eserlerinden istifade ettiği şahsiyetlerden birinin Doktor Rıza Nur olup kendisini bu münasebetle tanıdığını ve hatta 1938 yılında Rıza Nur ve eserleri başlığı altında bir yazı yazmış ve Rıza Nur'un Türkiye'ye avdetinde bu yazısının onun tarafından iyi karşılandığını öğrenince mumailiyle evinde ziyaret eylemiş olduğunu, bundan sonra ziyaret ve mektuplaşma suretiyle bu münasebet ve alâkanın devam ettiğini, ırkın siyasî manada gaye ve emellere ve ihtiraslara alet edilmesi fikrini hiç bir zaman taşımadığını ve bu suretle bir ırkçı olmadığını söylemiş;

Nihâl Adsızla vaki konuşmalarında Adsız'ın, dünyadaki bütün Türklerin Türkiye ile birleştirilmesi ve büyük bir Türk devleti vücuda getirilmesi, teşkilâtının Türk ırkından olan elemanlar eline verilmesi ve halen Türk hükümet idaresinin Türk ırkından olmıyanların meselâ Çerkesler, Araplar, Arnavutlar, Boşnaklar elinde bulunmasını istemediği, bunların çıkarılıp atılması yolunda sözler söylediği hakkında hazırlık tahkikatı sorgusunda zaptageçenleri inkâr eylemiş, Adsız'la kendisi arasında Turancılık ve ırkçılık hususunda bir konuşma olmadığını ve Adsız'ın hükümet başında bulunanlar hakkında ırkî isnatlarda bulunduğunu hatırlayamadığını ve yalnız Maarif bakanı Hasan Âli Yücel ve sonra Millet Vekili olan Ali Muzaffer (eski edebiyat fakültesi dekanı) haklarında şahsi münasebetleri bakımından tenkitlerde bulunduğunu belirtmiştir.

Bu inkâra rağmen Nihâl Adsız duruşma safhasında ırkçılık hususundaki şahsi düşünce ve kanaatını açıkça söylemekten çekinmemiştir.

Yazılı deliller:

Dava dosyasında bulunup duruşma sırasında açık olarak okunan mektuplardan Adsız'ın Tabib yüzbaşı Fethi Tevetoğlu'na yazdığı - 25-26/I/1943, 13/Şubat/1943, 12/Haziran/1943, 25/Ağustos/1943, 6/Ağustos/1943, 26/Mayıs/1943, 15/Mayıs, 14/Mayıs/1943, 20/Nisan/1943, 25/Nisan/1943, 7/Mart/1943 tarihli mektuplar Fethi Tevetoğlu Nihâl Adsız arasında çok yakın alâka, karşılıklı itimad ve hususiyeti, kendisine

daima Tevetoğlu diye hitap edildiğini ve Kopuz mecmuasında Fethi Tevetoğlu'nun belli alâkasını bu mecmuaya kendi mecmuası olduğunu;

Yine dava dosyasında mevcut ve duruşmada açık olarak okunan mektuplardan Hava Asteğmeni İhsan Yalçın imzalı Doktor Fethi Tevetoğlu'na gönderilen 1/XI/943, 14/XI/943, 18/XI/943 tarihli üç mektup Gazi terbiye enstitüsü pedagoji şubesinden Cemal Oğuz Öçal imzası ile 20/4/944 tarihli, Adana Pamuk kontrol memuru Ahmed Özalp imzalı, 15/Nisan/944 tarihli, hava okulu bölük subaylarından M.Dursun Zamanoğlu imzalı, 25/İkincikanun/943 tarihli mektuplarda Fethi Tevetoğlu'nun bunlara kopuz mecmuasını ve eserlerini gönderdiğini ve bunlar vasıtasıyla mecmuasını yaydığını göstermektedir.

Fethi Tevetoğlu'nun Nihâl Adsız'a yazıp duruşma sırasında açık olarak okunan mektuplarından 1/Mart/943 Samsun tarihli mektubunun "Kopuz" mecmuası hakkında:

"Bugün "Kopuz"un neşir hak ve müsaadesini almış bulunuyoruz. Sahibi hatun Tevetoğlu, müessisi kişi Tevetoğlu!... Mecmua benimdir. Ve benim idaremedir. Yani istediğimiz gibi çıkacak ve olacaktır." şeklinde yazdığı cümleler kendisinin bu mecmuaya tam tesahüp ve ilgisini tereddüdsüz açık olarak belirttiği gibi aynı mektupta Adsız'ın faaliyet ve düşüncelerini benimsediğini gösteren diğer cümlelerde bu husustaki heyecan ve kanaatine ayrı bir işaret olarak göze çarpmaktadır.

Mektupta Kopuz mecmuasında çıkacak yazılar ve yazı arkadaşlığının temini, idare ve masraf hususlarına aid kısımlarda Kopuz mecmuası hakkında aynı alâka ve tesahübün ayrı bir delili olduğu gibi Fethi Tevetoğlu tarafından Adsız'a yazılıp aynı suretle duruşmada okunan 1/6/943 tarihli mektup münderecatı da Adsız'la kendisi arasındaki yakınlık ve hususiyetin kuvvet ve derinliğine bariz bir işarettir. Sanık Tabib Yüzbaşı Fethi Tevetoğlu'nun duruşma sırasında:

5/I/945 tarihli istidasına bağlı olarak mahkemeye verip müdafasına taallûku hasebiyle tetkikini ve dava dosyasına konulmasını istediği yazılardan:

942, 943 tarihli iki şiir, Kopuz mecmuasının ikinci teşrin 943, Mayıs 944 tarihli nüshalarından alınan parçalar "Tevetoğlu" imzasını taşımaktadır.

Dava dosyasında mevcut Kopuz mecmualarındaki yazıların incelenmesine gelince: ikinci teşrin 943 tarihinde çıkan 7 sayılı kopuz mecmuasının 153 üncü sahifesinde İç düşmanlarımız "Soyu bizden olmayanlar" başlığı altında ve Necdet Sançar imzası ile çıkan makalede ileri sürülen fikir ve kanaatler tam manasıyla bir ırkçılık propagandası, Türk milliyetçiliğine düşmanlık ve nifak telkini mahiyetindedir. Siyasi bir mecmua olmadığı belirtilen Kopuz mecmuasında bu şekil yazıların yer bulması ve ~~xxxx~~ neşredilmesi hükümetin dahilî siyasetine bir tecavüzdür başka bir şekilde kabul ve mütalâa edilemez.

Aynı suretle Necdet Sançar'ın "Türkün ve Türk milliyetçiliğinin düşmanları" başlıklı diğer bir makalesi de yine Kopuz mecmuasının Mayıs 944 tarihli bir sayılı nüshasında çıkmıştır.

Necdet Sançar, hüküm konusunu teşkil eden davanın da sanıklarındanır. Nihâl Adsız'ın kardeşidir. Kendisi de ağabeysi gibi müfrit ırkçıdır. Ötedenberi müdafaa ettikleri Rıza Nur İrkçiliğinin azimkâr iki elemanı ile Tabib yüzbaşı Fethi Tevetoğlu'nun, yukarıda belirtildiği veçhile çok yakın ilgi ve irtibatı ve ırkî düşünce bakımından da fikir birliği göze çaprmaktadır. Bu yakınlık ve kanaat dolayısıyla bu yazı Kopuz mecmuası sahifelerinde yer bulmuş olacaktır.

Kopuz mecmuasının Birinci kânun 943, İkinci kânun 1944 tarihli ve 8-9 sayılı olarak çıkan nüshasında "Üç meslek" askerlik, öğretmenlik, Doktorluk başlıklı olarak ~~M~~ Tevetoğlu imzası ile neşir ve büyük Türk Generali Kâzım Orbay'a, büyük Türk öğretmeni ve Doktor general Tevfik Sağlam'a ithaf edilen başmakalede, askerlikte, öğretmenlikte, doktorlukta ancak Türk ırkının gözönünde tutularak bu mesleklere yalnız Türk soyundan olanların alınması lüzumuna işaret edilmekte, dört, beş göbeğe kadar hem ana, hem de baba kolundan katkısız Türk olanlara yer verilmesi istenilmektedir.

Kopuz mecmuasının Mart 944 tarihinde çıkan 11 inci sayısında başyazı olarak çıkan Türkçü gözü ile evlenmek işi başlıklı , Tevetoğlu imzalı makalede bir Türkün bir Türk olmayanla evlenmesinden doğacak çocukların "melez ırk piçi" diye bahsedilmesi ve aynı makalenin devamı olup Bozkurt'un müteakip 12 inci sayısında başmakale olarak çıkan ve aynı imzayı taşıyan yazıda:

"Türk ırkı karışmayacak ve çocuklarımız arasında günahsız ırk piçleri olmayacaktır." fikrinin ileri sürülmesi ve her iki makalenin heyetih umumiyesi itibariyle bir ırk tezinin müdafesi fikir ve kanatını belirtmesi devletin ana yasa ile kurduğu siyasi vehukuki nizama ve Türk milliyetçiliği fikir ve prensipine aykırı görülmüştür.

Aynı mecmuanın Haziran 943 tarihli ikinci sayısında "Millî Kin" başlığı altında Tevetoğlu imzası ile çıkan Başmakaledeki "Tarih gösteriyorki atalarımızın kurduğu şanlı devletlerin en yüce devleti, Türklüğümüzün milletçe, en şiddetli duyulduğu anlardır. Bu şanlı devletlerin çöküşü ise Türklüğümüzün çok zayıf duyulması, Türk saraylarına yabancıların girmesi ve Türkün başına Türk olmayanların gelmesi iledir." cümleleri de Türk milliyetçiliği fikir ve prensibi-ne aykırı birer düşünce halindedir.

Kopuz mecmuasının Ağustos 943 tarihli 4 sayılı nüshasında başmakale olarak çıkan Fethi Tevetoğlu imzalı "dil birliğimiz" başlıklı;

Temmuz 943 tarihli 3 sayılı nüshada başmakale olarak çıkan olduğumuz gibi başlıklı; Tevetoğlu imzalı;

Mayıs 943 tarihli, I sayılı nüshada başmakale olarak neşredilen Amacımız: Türke fayda başlıklı; Tevetoğlu imzalı;

1 Şubat 944 tarihli 10 sayılı nüshada basılan "hemşerilik zihniyeti" başlıklı, Tevetoğlu imzalı yazılarda devletin dahilî siyaset düşünceleri ile ilgili birer mevzu olarak kaydedilebilir. Her ne kadar sanık tabib yüzbaşı Fethi Tevetoğlu Kopuz mecmuasında Tevetoğlu imzası ile çıkan yazıların hepsinin kendisi tarafından kaleme alınmadığına müdafasında bulunmakta isede ilgili ve yakın fikir ve ideal arkadaşlarından Nihâl Adsız'a yazdığı mektuplarda bu mecmuanın kendi mecmuası olduğunu belirttiği gibi bilhassa baş makalelerin, fikir ve konu bakımından kendisinin kaleminden çıkmış birer yazı olacağı şüphesiz görülmekle beraber mahkememize tetkik edilmek üzere verip dava dosyasına konulan ve yukarıda kaydedilen yazı hulâsalarındaki ifade tarzı ve üslup ta bu ciheti ayrıca teyid eylemektedir. Kendisinin bir asker ve ordu mensuplarından bir tabib yüzbaşı bulunması hasebiyle ve levki karısı adına olsa bile bu isim ve müsaade arkasına gizlenerek bir mecmua neşretmesi ve bunu hükûmetin dahili siyasetine taalluk eden fikir ve düşüncelerin yayılmasına bir alet olarak kullanması askerlik icapları ile telif edilemez şekilde görülmüştür.

Bu yazıların neşir tarihleri bakımından matbuat kanununun 54 üncü maddesinde yazılı mürur zaman haddinden istifade edebileceği noktası da bu maddenin ancak matbuat kanununda yazılı suçlara munhasır olup bu kanunda kayıt ve tasrih edilmeyen askeri ceza kanununun 148 inci maddesinin (A) fıkrasında yazılı fiiller hakkında tatbik edilemeyeceği sarahatı karşısında varid ve kabule şayan olamaz..

Bu kayıt ve sarahata rağmen bu yazılardan 1.Kânun 943, II.Kânun 944 tarihlerinde 8-9 sayılı olarak çıkan nüshada üç meslek, askerlik, öğretmenlik, doktorluk; Mart ve Nisan 944 aylarında çıkan 11 ve 12 sayılarda Türkçü gözü ile evlenmek, 1/Şubat/944 tarihinde çıkan 10 uncu sayıda başmakale olarak basılan "Hemşehrilik zihniyeti" adlı yazılar, neşir tarihleri bakımından da matbuat kanununun 54 üncü maddesindeki mürur zaman haddini doldurmamışlardır.

Gerçi Matbuat kanununun 43 üncü maddesinde:

Memurların ve bilfiil asker olanlarla ordu mensuplarının dahilî ve haricî, siyasi meseleler hakkında mütalâaları.... havi yazıların derc ve neşredilmesi memnu olduğu kayıt edilmekte isede bu memnuiyet ve tecziye sivil matbuat sahipleri hakkında olup bu gibi yazıları yazan askerî şahıslara tatbik olunacak muamele ve ceza hakkında bir kaydı havi bulunmamaktadır.

Bu gibiler hakkında ancak askeri x ceza kanununun mevzuubahs 148 inci maddesinin (A) fıkrası tatbik olunabilir..

Bu da Türk ceza kanununda yazılı umumî mürur zaman haddine tabidir.

Yukarıdanberi yapılan tahlil ve münakaşalar karşısında ilgili sanık tabib yüzbaşı Fethi Tevetoğlu'nun yazılı müdafaasında ileri sürdüğü müdafa tez ve sebepleri kabule değer bir halde görülmemiş, siyasi makale yazmak ve neşretmek hususundaki fiili bu suretle sabit görülmüştür.

2 - PİYADE ÜSTEĞMENİ ALP ARSLAN TÜRKES;

332 yılında Kıbrıs'da doğmuş ve tevkifi gününde askeri posta 15008 onuncu bölük komutan vekili bulunmuş olan bu sanık, son tahkikat kararında askeri ceza kanununun 148 inci maddesine tevfikeyen tecziye talebi ile mahkemeye sevk edilmiş ve esas hakkındaki iddia ve mütalâada da propaganda ve telkin fiilinden dolayı aynı madde ile cezalandırılması istenilmiştir.

Üsteğmen Alp Arslan Türkeş, duruşma ifadesine göre:

İlk ve orta tahsilini Kıbrıs adasının Lefkoşa kasabasında lise tahsilini kuleli askeri lisesinde tamamlayarak 1/Mayıs/936 da harp okuluna geçmiş, 938 senesi 30 Ağustosunda da asteğmen olarak bu okulu bitirmiştir.

944 nisanında harp akademisi giriş imtihanına talip olmuş ve bu imtihanı kazandığı tevkifi sırasında kendisine tebliğ edilmiştir.

İrkçı olmadığını ve fakat koyu bir milliyetçi olduğunu, yani memleket içerisinde ayrılıklara yol açacak hiç bir fikri bulunmadığını, Türk milletinin dünyada bütün milletlerden en üstün bir yaratılıştta olduğuna kuvvetle inananlardan olduğunu, ırkçılığa aid bir mevzuda ve ne de diğer herhangi bir mevzuda ne ordu içerisinde, ne de ordu dışında hiç bir yerde söz veya yazı ile propagandada bulunmadığını, devletin kabul ettiği şekilde memlekette mevcut gayri Türk unsurların temsil edilmesini kendisinin uygun bulduğunu, prensip olarak devletin idare mekanizmasında Türklerin bulunmasını doğru bulduğunu, Nihâl Adsız ile konuşmalarında ve onun kendisine yazdığı mektuplarında ırkçılık hakkında ve bu mevzu üzerinde hiç bir şey söylememiş ve yazmamış ve dolayısıyla telkinlerde de bulunmamış olduğunu Nihâl Adsız'ın yalnız intişar etmiş yazılarında ırkçılık mevzularına açık bir surette yer vermekte bulunduğunu, Nihâl Adsız'ı, kendisi harp okulunda talebe bulunduğu sırada tanıyıp konuştuğunu gerek bu zamanlarda ve gerek subay olarak İstanbul'da atış okuluna geldiği ve bundan sonra İstanbul'a uğradığı sıralarda Adsız'ı evinde bir kaç defa ziyaret eylediğini, bu ziyaretler arasında Adsız'la mektup laştığını, mektuplar münderacatının içtimai ve milli mevzulardan ibaret bulunduğunu, diğer sanıklardan Reha Oğuz Türkkkan'ı evvelâ yazılarından gıyaben ve sonra Ankara'da ziyaret suretiyle ve bir yazı almak vesilesi ile şahsen tanıdığını, fakat bundan sonra bununla münasebet ve alâkasının devam eylemediğini, münteşir yazılarına göre Reha Oğuz'ın ırkçı bir genç olduğunu bildiğini, Adsız'a yazdığı mektuplarda hükümetin mevcudiyeti ile alâkadar ve tehlikeli olabilecek yazılar bulunmadığını ve Adsız'a bu yolda mektuplar yazmadığını, sanıklardan Tabib yüzbaşı Fethi Tevetoğlu'nu 938 senesinden tanıdığını ve fakat mekupleşmediğini, diğer sanıklardan hiç birini tanımadığını duruşma ifadesinde söylemiştir.

19/7/944 tarihli hazırlık tahkikatı ifadesinde yukarıdakilerden farklı olarak:

Kendisince Türk demek Türk soyundan, yani Türk ırkından gelenler olduğunu, karışık ırktan olanların ekaliyet vaziyetinde kalmalarının lâzım geldiğini ve hükûmetin Türk soyundan gelenlerin elinde bulunması, Türk soyundan gelmeyenlere, kendilerini Türk hissetmeyenlere memuriyet verilmemesi icap ettiğini, orduda az çok uyanan ırk şuurunun devletin diğer mekanizmalarında da tatbük edilmesini, karışık ırk diye, yani Türk olmıyan diye Boşnaklar, Araplar, Arnavutlar ve umumiyetle bugün ekaliyet diye tesmiye edilen diğer yabancılar olduğunu bildirmiş ve duruşma safhasında görülen lüzum üzerine açık olarak okunan bu ifadenin doğru olduğu, heyeti umumiye itibariyle bir diyeceği olmadığı beyanı ile tasdik eylemiştir.

Yazılı deliller:

Üsteğmen Alp Arslan Türkeş'in diğer sanıklardan Nihâl Adsız'a Erdekten yazıp gönderdiği mektuplardan 26/2/942, 29/II/942, II/4/943, I/8/943, 28/II/943, 19/II/943, 4/4/944 tarihli yedi mektup dava dosyasında mevcuttur ve hepsi duruşmada açık olarak okunmuştur.

Bunların hepsinde Nihâl Adsız'a karşı çok samimi ve yakın bir sevgi ve hayranlık ifadesi görülmektedir.

Bu mektuplardan:

29/II/942 tarihli okanında:

Manevî tefessüh hastalığından ve bunun her gün biraz daha ilerlemesinden, herkes bir duygusuzluk, uyusukluk ve temelazıcılık sardiğinden ve bir çok yüksek rütbeli subayların erata ve küçük subaylara hitap ederken Türk ruhuna aykırı, meskenet dolu saçmalar savurdıklarından ve disiplinin her gün biraz daha eksilmesinden bahsedikten sonra ordunun her şeyden evvel yüksek bir ırk ve yurd sevgisine, demirden bir disipline ihtiyacı olduğuna işaret eylemekte ve "orduda subay, er ve çavuş olarak hayli Türk olmıyanlar vardır Bunların mutlaka ordudan atılması lâzımdır.." diye yazmakta, daha aşağılarda askerlerimizin hem millî ve hem de dinî imandan mahrum bulduklarını, bu hastalıkların iyi olmasının millette uyandıracak ateşli Türkçülük ruhu ve yurdda kurulacak koyu Türkçü bir idare ile mümkün olacağını belirtmektedir..

26/2/942 tarihli mektup, Reha, Adsız ve arkadaşları arasındaki karşılıklı broşürleşme hadiselerine vukufunu göstermesi bakımından dikkate şayandır.

11/4/943 tarihli mektupta:

Aynı broşürleşme meselesinden Türkçüler kongarasının toplanması işinden, yaşlı Türkçülerin şahsi dargınlık ve kırgınlıkları terk eylemeleri lüzumundan ilgi ile bahseylemekte ve cumhur başkanına gönderilen imzasız bir mektubun örneğini de bu mektuba eklemiş bulunmaktadır.

Bu imzasız mektubun, ordu mensuplarına da gönderilmesi ihtimali ile orduya tamim edildiğine işaret eylemektedir. Bu imzasız mektupta en dikkate şayan keyfiyet:

"Bugünde Osmanlı devrinde olduğu gibi en mühim makamların başında Araplar, Arnavutlar, Çerkesler hatta dönmelerin" bulunduğu, Büyük Millet meclisine, millet vekillerine tarizler yapıldığı noktalarıdır.

Bu da Nihâl Adsız ve arkadaşlarının ırkî şuur ve millet meclisi hakkında düşündüklerinin bir makasını, bu yoldaki telkinlerin hareket ve tesirini göstermektedir.

1/8/943 tarihli olan mektupta ise:

Bilhassa Genelkurmay askeri mektepler müfettişliğinin gazete ilanlarında askeri mekteplere alınacak talebelerin Türk ırkından olması yolundaki kaydın kendilerinin anladığı manada değil, gayri müslimlerin bu mekteplere girmemeleri için konulduğunun anlaşılması üzerine orduda gayri Türk subayların bulunmalarına şaşmamak lazım geldiğine işaret eylemekte, bu suretle ırkî şuur ve kanaatını belirtmektedir.

28/II/943 tarihli mektupta:

Türk ordusunda levazım sınıfına tarizlerde bulunurken yine disiplinsizliğe işaret eylemekte ve mektup sonunda Türkçülüğün neşriyat sahasında her gün yer kazandığını bildirerek Adsız'ın bu yoldaki hizmetlerinin devam etmesini ve hızlanmasını istemektedir.

19/II/943 tarihli mektup:

Yine ordunun disiplin ve askeri terbiyesinin fena olduğu, bunların önüne şiddetli tedbirlerle sed çekilmek lazım olduğu, orduyu, subayları temizlemek icap ettiği, kan bakımından Türk, ahlak bakımından temiz subaylardan gayri diğer unsurların göz yaşlarına bakılmadan uzaklaştırılmaları lâzım olduğu;

4/4/944 tarihli mektup ta:

Adsız'ın Başvekil Saraçoğlu'na hitaben Orhun mecmuasında neşretmiş olduğu açık mektuplar dolayısıyla kendisinin duyduğu hayranlığı ve muhitte uyandırdığı tesiri heyecanlı bir ifade ile anlatarak

bir tahrik arzusunun mevcudiyetini göstermesi bakımından dikkatı çeker durumdadır.

Bu mektuplar münderecatı, yazanın Türk ordusunun muvazzaf bir subayı bulunması bakımından ordunun gizli kalması gerekli bulunan bazı noktalarına taallûki itibariyle bunların velevki en yakın ve samimi arkadaşı ve ülküdaşı da olsa sivil bir şahsa açık olarak yazılması askerlikotorite ve icaplarına hiç bir veçhile yakışmıyacağı gibi ilgili sanıklardan Nihâl Adsız'ın yukarıda mahsus kısmında belirtilen ırkî şuur ve hareketleri ve gayri Türk diye vasıflandırdığı Çerkes, Arnavud, Boşnak vesaire gibi islâm azlıkları hakkında devletin Türk milliyetçiliği prensip ve düşüncesine aykırı olarak memleketin siyasi ve hukukî bir nizamını yıkmak maksadı ile giriştiği mücadeleyi ve yaptığı propagandayı her cepheden medh ve istihsan eder mahiyette görülmüştür.

Nihâl Adsız evvel ve ahir bütün ifadelerinde Türkçülüğü ırkçılık ve milliyetçiliği üzerinde toplayan bir gaye ve hareket olarak kabul ve ilân eylediğine ve üsteğmen Alp Arslan Türkeş te duruşma ifadesinde ırkçı olmadığını kaydetmekle beraber bu beyanın diğer noktalarında ve yazılarında heyeti umumiye bakımından kendisinin aynı ırkî şuur ve kanaatin sahibi olduğunu göstermesine nazaran, bu mektuplardan çıkan mana ve kanaat Türk ceza kanununun muaddel 142 inci maddesinde yazılı kanunî unsurlara tetabuk halindedir..

Bir Türk subayının Türklük ve milliyetçilik hususunda gösterdiği fazla hassasiyet, askerlik ruhunun bir icabı ve hatta bir vazife ve mecburiyet olmakla beraber bunun devlet kanunları ile çerçevelenmiş bir hududu olduğunu unutmamak ta bunun kadar mühim ve bir memleket düşüncesi olmalıdır.

İddia makamı esas hakkındaki iddia ve mütalâasında sanık üsteğmen Alp Arslan Türkeş hakkında askeri ceza kanununun 148 inci maddesinin tatbiki/veⁿⁱ bu madde ile cezalandırılmasını istemiş ise de bu maddenin (A) ve (B) fıkraları Alp Arslan Türkeş'in yukarıda vasıflandırılan suçunun kanunî unsurlarına hiç bir veçhile uymamaktadır.

Gerçi 148 inci maddenin (B) fıkrası, Türk ceza kanununun 142 inci maddesinde yazılı fiilin ordu içinde veya ordu mensupları arasında işlenilmesinden bahseylemekte ise de Üsteğmen Alp Arslan Türkeş

Medh ve istihsan fiilini nenordu içinde ve ne de ordu mensupları arasında işlemiştir.

Bu ciheti teyid edecek hiç bir delil, hatta emare bile görülememiştir.

Gerek son tahkikat kararında ve gerek esas hakkındaki iddia ve mütalâada tecziye bakımından ileri sürülen kanun maddesi bu su retle değişmiş olmakla beraber suçun vasfı, hukukî mahiyeti değişmemiştir. Her ikisi de propaganda ve medh ve istihsandır.. Bu bakımdan sınık Alp Arslan Türkeş müdafaasını da yapmıştır.

Askerî usulün 188 inci maddesinin birinci fıkrası gereğince hükmün mevzuu duruşmanın neticesine göre iddianamede gösterilen suçtan ibaret isede aynı maddenin ikinci fıkrası suçun takdirinde mahkemenin iddianame ile bağılı olmadığını taknin eylemiş ve suçun vasfı ve hukukî mahiyetide değişmemiş olduğundan aynı kanunun 189 uncu maddesinin gözönünde tutulmasına kanunî bir lüzum ve zaruret hissedilmemiştir.

Fiil ordu haricinde işlenilmiş bulunduğuna göre Türk ceza kanununun 142 inci maddesine tabidir. Ve Yukarıda sanıklardan Zeki Velidi Togan'ın aynı maddeyi muhil medh ve istihsan fiiline aid kısmında yapılan tahlil ve münakaşa ve varılan neticeve kanaat bakımından da sanık Üsteğmen Alp Arslan Türkeş'in bu fiili sabit görülmüştür.

Bu bakımdan 21/2/945 tarihli yazılı müdafaasında ileri sürdüğü müdafa sebepleri hiç bir veçhile kabule değer bir durumda bulunmamaktadır.

3 - NECDET SANÇAR;

1326 İstanbul doğumlu ve tevkifinde Balıkesir Erkek lisesi edebiyat öğretmeni olan bu sanık ilk, orta ve yüksek tahsilini İstanbul'da yapmış, İstanbul üniversitesi edebiyat fakültesi/935 yılında bitirmiştir.

935-936 yıllarında yedek subaylık vazifesini yedek asteğmen olarak 115 topçu alayı 3 üncü tabur 9 bataryada takım komutanı sıfatıyla yapmış ve 936 Cumhuriyet bayramında yedek teğmen olarak terhis edilmiştir.

Sivas erkek öğrenmen okulunda edebiyat öğretmen stajiyeri, Sivas erkek lisesinde edebiyat öğretmeni olarak bulunmuş, Maarif bakanı Hasan Ali Yücel ile 939 yılında maarifi tenkit eder mahiyette

yaptığı bir münakaşa yüzünden Maarif bakanlığı emrine alınmış isede bilâhara aynı yıl içinde Balıkesir öğretmen okulu edebiyat öğretmenliğine tayin ve 940 senesinde aynı şehir erkek lisesi edebiyat öğretmenliğine nakledilmiştir.

Mumaileyhin gerek son tahkikat kararında ve gerek esas hakkındaki iddia ve mütalâada Türk ceza kanununun 142 inci maddesi mucibince tecziyesi istenilmiştir.

Duruşmadaki ifadesinde:

Irkçılıktan ve Turancılıktan bahsetmenin hiç bir zaman teşkilâtı esasiye kanununa mugayir olmadığını, bu sahada bugünkü fikirlerinin, bir edebiyat öğretmeni bulunması hasebiyle en aşağı bir asır içinde yetişmiş büyüklerimizin fikirlerinin bir muhassalası olduğunu, bu fikirlere göre ırkçılık, Türklerin bütün ırklardan üstün bir millet olduğu, Türk devlet hayatındaki büyük, küçük bütün mevkilere Türk ırkından gayri hiç bir yabancı unsurun getirilmemesi olduğunu, ırkçılık hususunda şahsi kanaatına gelince:

Türk ırkının en üstün bir millet olduğuna ötedenberi inanmış bulunduğunu, Türk devlet hayatında Türk ırkından gayri diğer ırklara yer verilmemesi fikrini de prensip olarak kabul ettiğini, Türk tarihinin tetkikine nazaran iş başında bulunan gayri Türk unsurlardan Türklüğe daima zarar geldiğinin görüldüğünü ve halk arasında bugün devlet idaresini ellerinde tutan bazı büyüklerin Boşnak, Arnavud veya Çerkes olduğunun söylenildiğini, biran için kendisini her türlü işi yapabilecek bir iktidar mevkiinde görse gayri Türk unsurlardan Arnavud, Arap vesair azlıklara resmi idare mekanizması içinde hiç bir iş vermiyeceğini ve bu gibilerini hariçte kendilerini temsil eden devlet tebaası içinde bulunan saf Türk ırkından Türklerle mübadele ettireceğini ve hariçte böyle bir devleti bulunmayanları da memleket dahilinde muhtelif yerlere göndererek parçalayacağını, Türklüğü üç batan ilerisine kadar arama iddiasının bir prensip meselesi olduğunu kendisince ana veya baba tarafından saf Türk olan bir kimsenin saf Türk olduğunu, yedi sene öğretmenliği zamanında talebelerine Turancılıktan ve ırkçılıktan şahsi bir kanaat telkini suretiyle değil, Maarif bakanlığının müfredat programının tatbiki bakımından ve Türk edebiyat tarihi dersi dolayısıyla bahseylediğini, bu gibi fikirleri ders mevzuları haricinde ve talebelerinden sual vaki olunca bunlara da söylemiş olabileceğini, bu fikirleri ne talebelerine ve ne de bütün

tanıdık ve arkadaşlarına şahsi fikir ve kanaat olarak ileri sürmüş ve telkinatta bulunmuş olmadığını, mezun talebelerinden bazıları ile mektuplaşmış isede bunlar da nelerden bahseylediğini hatırlayamadığını, bunların bilmedikleri eski harflerle bunlara mektup yazmış olması halinde belki yukarıda söylediği gibi ırkçılıktan ve turancılıktan bunlara da bahsetmiş olabileceğini, Necdet Külâhlioğlu, Necdet Özgelen adındaki gençlerin kendi talebeleri olduğunu, son tahkikat kararında adları geçen talebelere için kendi talebesi olmayup Cavid Büyük Akpınar'ın kendi talebesi bulunduğunu, buna da ırkçılık ve Turancılık telkinatında bulunmadığını, ağabeysi Nihâl Adsız'ın çıkarmakta olduğu Orhun mecmuasının bazı işlerini aralarında paylaşmış bulduklarını, Nihâl Adsız'la bittabi karşılıklı mektuplaştıklarını, undan gelen mektupları kendisinin ve eşinin de bazan okuduğunu, sanık arkadaşlarından Fethi Tevetoğlu'nu liseyi bitirip tıbbiyeye geldiği sıralarda tanıdığını ve bu arkadaşlıklarının samimi olduğunu, bununla ırkçılık, turancılık, Türkçülük mevzuları üzerinde konuştuğunu hatırlayamadığını, Kopuz mecmuasının tamamen Türk milliyetçisi bir mecmua olduğunu, diğer sanıklardan Orhan Şaik Gökay'ı, ağabeysi Nihâl Adsız'ın yakın bir arkadaşı bulunması sıfatıyla tanıdığını, münasebetlerinin ağabey ve kardeş kıymetinde olduğunu, Reha Oğuz Türkkân ile Nurullah Barıman'ı ve İsmet Rasin'i 94I senesinde tanıdığını, kendileri ile temasının bir tanışmadan ibaret bulunduğunu, son tahkikat kararında adları geçen ve tercümei hallerinden bahsedilen altı talebeden ancak Ali Vecihi Birler ve Seyid Öğür'ün kendi talebesi olup diğerlerinin mektebin başka sınıf talebeleri olduğunu söylemiştir.

Yazılı deliller:

Dava dosyasında mevcut ve duruşmalarda açık olarak okunan mektuplar on tanedir. Bunlardan:

I8/I2/940 tarihli kartpostal ile I7/I/943, II/Şubat/943; II-I2/Şubat/943, 2I/Şubat/943, 7/Mart/943, 30/Mayıs/943, 6/Haziran/943, 5/Mart/944 tarihli mektuplar ağabeysi Nihâl Adsız'a, 8/Mayıs/944 tarihli olan da tabib yüzbaşı Fethi Tevetoğlu'na yazılmıştır.

Bu mektuplardan münderecatında, metin ve cümleler bakımından Türk ceza kanununun I42 inci maddesinin muhtelif fıkralarında aranan propaganda ve medh ve istihsan kanunî unsurları esaslı bir surette bulunmamakta isede iddia makamının esas hakkındaki iddia ve

mütalâasında bu sanığa aid kısımda 20 ve 21 inci sahifelerde 12/Şubat 943 tarihli mektubunda Balıkesir lisesi beden terbiye öğretmenlerinden Hüseyin Alparla yaptığı ırkçılık mükahhasından bahsederek "Söz tabii ırkçılığa intikal etti. Beden terbiyesi hocası bugün mühim bir çok kimselerin ırkçılığı kabul etmediğini hatırlattı. Ben de umumiyetle ırkçılık aleyhdarlarının, içinde yaşadıkları milletten ayrı milliyetlere mensup insanlar olduğunu söyledim. Bunun üzerine muarızım, ki ırkçılığın da muarızıdır, başka günlerin konuşmalarında bir çok defalar tekrar ettiğim iki şahsı ele alarak ve -hükûmet erkânı arasında bulunan bu şahsiyetlerin isimlerini de kaydederek- gayri Türklüklerini nereden bildiğimi sordu. Ataları malûm kimseler dedim." şeklindeki kısım, daha ziyade Balıkesirde yapılmış olan bir ırkçılık propagandasıdır.

Sanık Necdet Sançar'ın Balıkesir erkek lisesinde talebelerine ırkçılık yolunda propaganda da bulunduğunu diğer bir delili de:

Kendi talebelerinden olduğunu duruşma ifadesinde de kayıt ve tasrih eylediği Mehmed Külâhlioğlu'nun hazırlık tahkikatı safhasında yeminsiz olarak alınan ve mahkeme kararı ile duruşma sırasında okunan 14/7/944 tarihli ifadesidir.

Bu genç ifadesinde:

Necdet Sançar'ın Balıkesir erkek lisesinin on birinci sınıfın da kendisinin de edebiyat öğretmeni olduğunu, edebiyat dersinde Türkiyede orduda olduğu gibi Maarifte de yalnız Türk ırkından şahısların bulunması icap ettiğini, Türkçülük/^{bahsinde}~~tasarısında~~ Rıza Nur beyden ve onun Türk tarihinden bahsettiğini, belirtmiş ve tahkikat dosyasında 291-296 sahifelerde bulunan Nazım Yazıcı, Bekir Bir'in, Ali Vecihi Birler, Said Üzgün, Eşref Özdağ adlarındaki talebelere aid hal tercüme fişlerinde "şimdiye kadar bir suihalli görülmemiş isede edebiyat öğretmeni Necdet Sançar'ın telkinatına kapılarak bir kaç arkadaşı ile fikir birliği yaparak ırkçılık fikri taşıdığı." ve Ali Vecihi Birler'e aid fişte de Emniyet müdür veya amirinin notu hanesinde:

"en tehlikelidir. Bunların elebaşısıdır. Necdet Sançar'ın en iyi elemanıdır. ahlâkı da mazbut değildir." şeklindeki mesruhat ve mahkeme kararı ile Maarif bakanlığından getirtilip duruşmada gizli oturumda incelenen şahsi sicil dosyalarında "talebe ile fazla

lâubali olduğuna", "kendi etrafında bir gurup yaparak sıvrılmek isteyen bur ruh ve ve karakterde olduğuna.", "Her veçhile yapılan tetkikler ve hadiselerden alınan intibalaragöre Necdet Saşçarın mesleğe intibak etmiş uysal ve dürüst olmadığı, bozguncu, şamarık bur ruha malik bulunduğu sadedinde olduğuna, küçüklerine alelade bir lâubalilik, büyüklerine de menfi bir lâkaydi ve hatta saygısızlık içinde bulunan bu öğretmenin aynı zamanda içtimaf ve milli vazifelerin ifasından doğacak heyecanların vereceği zevkin kıymetini indi sakatlıklarına feda etmekte okul için ve idaresi için müsbet bir adam değil, her yerden fazlasaffet ve ve samimiyete ihtiyacı olan böyle bir müessesede bu neviden menfi bir adamın bulunması asla muvafık olmadığına.." Fazla egoist olduğu, kendi düşüncesinin kabul edilmesini ister, müfrit milliyetçilik perde/^{si}altında Turancılık siyaseti takip ettiğine, mektebin ahengini bozduğuna, karıştıracı olduğuna.." ve diğer bir sicilde de hulâsaten "kendisine bir ihtilâl ve şuriş unsuru denilmekten başka bir vasıf bulmak mümkün olmadığına." dair kayıt ve mütalâalar sanık Necdet Saşçar'ın müfrit ırkçılığı/ⁿⁱve bu yolda bir şuriş ve nifak unsuru olduğunu göstermektedir.

Balıkesir lisesi öğretmenlerinden Kasım adında biri ile vaki kavgasında bu şahsa Boşnak olduğu söylemekten doğmuş, hadise idari kanaldan da tahkikat safhasına dökülmüş ve şahsi dosyasında mevcut ve duruşma zaptını ilgili kısımları çıkarılan tahkikat raporunda da Necdet Saşçar'ın ırkçılığına işaret edilmiş ve ağabeysine yazdığı 7/Mart/943 tarihli mektupta da bu hadiseden bahsederken ırkî düşünce ve titizliğini belirtmiş bu arada gûya üzerinde hassasiyetle durduğu Türk milliyetine de tarizden çekinmemiştir.

Gerek bizzat duruşma ifadesinde ve gerek yazdığı mektuplarda ırkçılık şuur ve kanaatını belirten ve talebe fişlerinde olduğu gibi ~~xix~~ sicillerindeki meşruhat ile bu ruh ve karakteri tevaraz ettirilen sanık Necdet Saşçar'ın ancak Türk edebiyat tarihi müfredat programı bakımından talebelerine ırkçılık ve Turancılık hususunda fikirler verdiği yolunda ileri sürdüğü müdafaada kendisinin müfrit ırkçılık şuur ve zihniyeti ve bunu aşılama, yayma hususunda her fırsat ve imkândan istifade etmek isteyeceği ve istediği ve eline geçen bu fırsat ve silâhtan faydalanarak bunu yapmış olduğunun talebelerinden Mehmed Külâhlioğlu'nun ifadesi ve buna ilaveten talebe fişlerindeki açık meşruhattan anlaşılmiş bulunması karşısında yersiz görülmüştür.

Hadiselerin aydınlanmış şekli ve duruşma sonunda varılan netice ve kanaat ta bu müdafaanın aksine bir delildir.

Sanıklardan Nihâl Adsız kısmında kayıt ve münakaşa edildiği veçhile mumailayhin, kardeşi Necdet Sançar'a 1-2/Nisan/937 tarihinde gönderdiği mektupta (dava dosyasında V.61 işaretli beyaz zarf içindedir.)

"Mamafih bizim enerjilerimizden mühim bir kısmının boşuna akan bir ırmak olduğu da muhakkaktır. Sen Sivas'ta değil Erzurum'da bile olsan yapılacak bazı işlerin vardır. Bir kere çocuklara mütemadiyen telkin yapmak başlı başına bir iştir. Aynı şeyleri muhtelif kalıplara dökerek onlara mütemadiyen tekrar etmek lâzımdır. Bilhassa muallim olacak olan bu çocuklara vatan duygusunu, millet sevgisini, ırk faziletini, Turancılığı, savaşıcılığı aşılama mühim bir meseledir. "Hak yok, vazife var." düsturunu bu çocuklara anlatmak mühim iştir. Saniyen telkin sözden çok yazı ile yapıldığına göre eser de neşretmek lâzımdır." Cümleleri de bu suretle telkin yolunu Necdet Sançar'ın da tuttuğunu ve Türk edebiyatı tarihi müfredat programından istifade ederek ve bu perde arkasında genç talebelerin körpe dimalarına, vatan ve millet duyguları ile dolu genç ruhlarına menfi ve sinsi bir ırkçılık zihniyetini aşıladığını, bunları da kendileri gibi bir şuriş ve nifak unsuru olarak yetiştirmek istediğini göstermektedir.

Bu suretle sanık Necdet Sançar'ın Balıkesir erkek lisesinde edebiyat öğretmeni bulunduğu sıralarda öğretmen arkadaşlarına ve talebelerine ırkçılık propagandası yaptığı anlaşılmıştır.

Mumailayh bununla da kalmamış bu propaganda fikirlerini neşriyat sahasında dökerek Samsun'da çıkan Kopuz mecmuasının ikinci teşrin 943 tarihli 7 sayılı nüshasında "iç düşmanlarımız, soyu bizden olmıyanlar" başlığı altında bir makale neşretmiş ve burada Türk ceza kanununun 142 inci maddesinde ve birinci fıkrasında yazılı memleketin siyasi ve hukukî bir nizamını yıkmak propagandasını ve telkinini yapmıştır.

Neşir tarihi ve kendisinin, sanıklı bulunduğu fiil dolayısıyla yakalandığı gün bakımından bu yazı matbuat kanununun 54 üncü maddesinde yazılı mürur zaman haddi dahilinde, yani atadan altı ay geçmemiş bulunmaktadır.

Aynı mecmuanın Mayıs 944 tarihli birinci sayısının 8 inci sahifesinde basılmış ve sanık Necdet Sançar tarafından yazılmış "Türkün ve Türk milliyetçiliğinin düşmanları" başlıklı yazıda neşir tarihi bakımından çok yenidir ve Sanık Necdet Sançar'ın, ilgili ve sanıklı bulunduğu fiilden dolayı hakkında takibata başlandığı veya kalandığı ay içinde yazılmış ve neşredilmiştir.

Burada konu olarak ele aldığı "Türk milliyetçiliği" kendisinin ve ağabeyisi Nihâl Adsız'ın belirttikleri kan milliyetçiliğini, ırkçılığı da içine alan Türkçülüktür. Nitekim bu yazıda "şu manevi tarafları gibi maddeten de eksik bir "yarım adam" olan profesörün "Şöven", "İrkçılık", "Türkçülük" gibi kelimeleri diline dolayarak bizim milliyetçiliğimizi baltalayama çalışmasının sebebi ne." cümleleri bunu açık olarak gösterdiği gibi 9 uncu sahffenin ikinci sütununda "Bu en büyük tehlike..." diye başlayan ve bizim koynumuzda yaşamakta, daha doğrusu beslemekte olduğumuz bu Türklüğümüzü yok etmeğe çalışan bu düşmanlarımız" diye vasıflandırılan ve "bu düşmanlarımızı biz, profesör veya doçent olarak üniversitelerimizde, öğretmen olarak okullarımızda, gazeteci veya dergi sahibi olarak basım evlerimizde, romancı veya şair olarak edebiyatımızda.. hatta, hatta daha mühim yerlerimizde görüyoruz.. Evet yılanı koynumuzda besliyoruz. O yılan kitek maksadı, bütün gayesi kendisini sütle besleyeni boğmaktan ibarettir.." şeklinde devam eden ve daha aşığılarda bir telkin ve tahrik mahiyetini alan cümleler devletin ana yasa ile koyduğu Türk milliyetçiliği düşünce ve prensiplerine tamamen aykırı olup millet arasında bir şuriş ve nifak hareketi yaparak yaratarak bu suretle memleketin siyasî ve hukukî nizamını yıkmak için propaganda yaptığının diğer bir delili olarak mütalâa ve kabul edilmiştir.

"Kopuz" aylık Türkçü dergisi Samsun'da çıktığı gibi sanık Necdet Sançar'ın talebelerine, öğretmen arkadaşlarına yaptığı menfi propaganda ve telkinlerin Balıkesir'de vukuu ve bu iki şehrin de Sıkı Yönetim mintakasının dışında bulunması bakımından zati hadisenin sıkı yönetim komutanlığı mahkemelerinin kaza salâhiyetine giren mevaddan bulunup bulunmadığı keyfiyetinin incelenmesine gelince:

Her ne kadar bu hadiseler afakî olarak ve yalnız Necdet Sançar'ın şahsına münhasır bir fiil halinde ele alındığı takdirde bu işe bakmak sıkı yönetim komutanlığı mahkemelerinin kaza salâhiyeti dahilinde değil isede bütün hadiseleri kopmaz ve şaşmaz bağlarla

birbirine bağılı ve bu sebeble bir kül halinde mütalâası icap eden bu çok önemli davada ağabeyisi Nihâl Adsız'ın da belli başlı bir sanık sıfatıyla dahil bulunması ve kendisi ile ağabeyisi arasında dava konusunu ilgilendiren karşılıklı mektupların teatisi ve yine davanın diğer sınıkları ile Necdet Sançar'ın muhtelif şekillerde mevcut ilgi ve bağılılığının ve yine dava konusu arasında ırkçılık ve Turancılık ülküsünün en göze çarpar bir vasıf ve mahiyet alması bakımından ortada fiili ve şahsî bir irtibatın da bulunduğu nazarı dikkate alınarak sıkı yönetim kanununun 8 inci maddesinin kayıt ve sara hati dahilinde Necdet Sançar'ın sanıklı bulunduğu propaganda fiiline bakmak ve bunu bir karara bağlamak mahkememizin kaza salâhiyetine dahil görülmüştür. T.C.K.142.M.deki Propaganda fiilide sabittir.

4 - ORHAN ŞAIK GÖKYAY;

318 İnebolu doğumlu ve eski devlet konservatuvarı edebiyat öğretmeni bulunan bu sanık ilk ve orta tahsilini Kastamonu'da yapmış 337 yılında Ankara erkek Öğretmen okulundan ve daha sonra lise imtihanını da vererek girdiği yüksek muallim mektebi edebiyat şubesinden de 930 yılında mezun olmuştur. Muhtelif okul ve liselerde edebiyat öğretmeni olarak bulunduktan sonra, 21/Haziran/939 tarihinde Devlet Konservatuvarı Müdür ve edebiyat öğretmenliğine tayin edilmiştir.

Duruşma ifadesine göre:

Diğer sanıklardan Nihâl Adsız'ı 926 senesinde yüksek muallim mektebinde tanımış ve aralarında sıkı ve samimi bir arkadaşlık bağı teessüs ederek bu, kendilerinin sonradan tayin edildikleri okullarda da aynı suretle devam etmiş ve bu şahsi yakınlık ve arkadaşlık aile hayatlarına da intikal ederek birbirlerinin evlerine serbestçe girip çıkmak ve yine birbirlerinin evlerinde yatmak suretiyle misafir kalmak derecesine kadar varmıştır. Nihâl Adsız'ın İstanbul'daki evine vaki olan bu misafirlikleri kendisi bulunmadığı zamanlarda bile eşinin ve bazen kayın pederinin gitmeleri suretiyle devam ettirildiğini Orhan Şaik Gökyay söylemektedir.

Nihâl Adsız'ın çıkardığı Orhun mecmuası ile de, bittabi Adsızın yakın ve samimi bir arkadaşı bulunması noktasından alâkadar olan Orhan Şaik Gökyay, evvelce kapatılmış olan bu mecmuanın yeniden çıkartılması teşebbüslerinde, mecmuada taşkın yazılar yazılmaması tavsiyelerinde bulunmuş ve hatta Orhun'un bu suretle yeniden çıkması

halinde mecmuanın saded haricinde herhangi bir yazı yüzünden tekrar kapanmaması için ve tahzir maksadı ile, mecmuaya gelecek bütün yazıların kendi kontrolundan (Orhan Şaik Gökyay'ın) geçmeden neşre dilmemesini Nihâl Adsız'dan istemiştir.

Bu sebebledirki mecmuaya gönderilecek yazıların Orhan Şaik gökyay'ın adresine gönderilmesi ve bu mecmuanın kapağına yazılmış ve fakat mecmuanın ikinci sayısına kadar devam eden bu kayıt, sonradan Maarif bakanının ikazı üzerine kaldırılmıştır.

Bu ilân'a rağmen hiç bir yazının, kendi adresine gelmediğini ve dolayısıyla tarafından tetkik edilmediğini Orhan Şaik Gökyay söylemektedir.

Orhun mecmuasında Nihâl Adsız'ın Başvekil Şükrü Saraçoğlu'na hitaben neşreylemiş olduğu açık mektuplardan birincisinin intişarını müteakip Nihâl Adsız'a bir mektup yazarak bunun doğru bir hareket olmadığını, kanun nazarında muaheze edileceğini de bildirmiştir.

Nihâl Adsız'ın bu birinci açık mektubu dolayısıyla Ankara'da uyanan akisler hakkında Nihâl Adsız kendisine mektupla bir şey sormadığı gibi kendisinin de ona böyle bir şey yazmadığını Orhan Şaik Gökyay duruşma ifadesinde tasrih eylemektedir.

İkinci açık mektup çıkınca bunun Ankara'da akis uyandırdığını görerek yine bir mektupla bunun doğru olmadığını, açık mektubun hükümet mahafilinde iyi karşılanmadığını zannettiğini bildirmiştir. Bu açık mektuplar dolayısıyla Adsız ile Sabahaddin Âli arasında ve Sabahaddin Âli'nin talebi ile çıkan dava dolayısıyla Adsız Ankara'ya gelmiş ve Orhan Şaik Gökyay'ın evinde ancak iki gece misafir kalmıştır.

Adsız'ın bu suretle Ankara'ya gelmesi hasebiyle Ankara'da yapılan nümayişlerden şahsen haberdar olmadığını ve ancak başkalarından işiterek öğrendiğini söyleyen Orhan Şaik Gökyay, Ankara Kadastro mektebindeki toplantıdan ve bu toplantıda Adsız'a Avukat tutulması ve yardımda bulunulması hususlarının görüşüldüğünden de haberi olmadığını ve bu hususta hiç bir kimsenin kendisine bir şey söylemediğini bildirmektedir.

Sanıklardan Adsız ve kardeşi Necdet Sançar'dan başkasını, Zeki Velidi Togan'ı evvelce hocası bulunması hasebiyle tanımakta, siyasi faaliyeti hakkında bir şey bilmemektedir. Hüseyin Namık Orkun'u da bir ilim adamı bulunması hasebiyle dil kurumunda veya başka yerlerde karşılaşmak suretiyle tanımaktadır.

Reha Oğuz Türkkkan'ı ise ancak okuduğu bir kaç yazısı ile tanımış olduğunu, bu yazılardan edindiği intiba ise kendisinin kısaca bir zamanda şöhret sahibi olmayı istediği yolundadır.

Nihâl Adsız'ı dairkçılığa kadar giden müfrit bir milliyetçi olarak görmektedir.

Son tahkikat kararında:

Irkçılık ve Turancılık propagandası yaptığından dolayı Türk ceza kanununun 142 inci maddesi;

Esas hakkındaki iddia ve mütalâada da:

Devletin ana yasa ile muayyen ana vasıflarına muhalif propaganda ve medh ve istihsanda bulunduğundan dolayı aynı madde ile cezalandırılması istenilen Orhan Şaik Gökyay hakkındaki yazılı deliller/

Dava dosyasında orta büyüklükte beyaz zarf içinde bulunan ve duruşma safhasında açık olarak okunan ve münakaşası yapılan Nihâl Adsız'a hitaben yazılmış 4/3/944 tarihli bir kart postal ile 5/2/943, 20/6/943, 5/3/944, 23/4/944 tarihli dört mektuptur.

Bunlardan:

5/2/943 tarihli olan mektupta:

Nihâl Adsız'ın Reha Oğuz Türkkkan aleyhinde yazıp neşreylediği broşüre telmih edilmektedir.

Bu mektup münderecatı arasında Türk ceza kanununun 142 inci maddesinin muhtelif fıkralarında mevcut kanunî unsurlardan hiç biri bulunmamaktadır.

20/6/943 tarihli mektupta da aynı tahrik, telkin ve propaganda veya medh ve istihsan unsurları bulunmadığı gibi;

23/4/944 tarihli mektupta:

"Sen altın yumurtlayan tavuğun bütün yumurtalarını almak için onu kesen insana benzeyorsun, bir mecmua bir fikrin devamını temin eden bir vasıtaadır. Onu bu nevi hücumlarla doldurmak ve sonra da elden kaçırmak, ülküye hizmet değil, zarar olmayormu? Birinci mektubun verdiği tesiri ikincisinde yarıdan çok kaybetmiş gibiydin. Eğer şuradan, buradan veyahut da daha fazla her taraftan teşvikler görüyorsan, beğeniliyorsan bunların yarısı kendi siyasi ihtiraslarına senden bir fayda bulduklarındandır. İnanıklarından değildir. Yokse senin hücum ettiğin ve şimdi bunları Maarif vekilinin suçmuş gibi onun aleyhinde kullanmaya kalkanların çoğu saydıklarını o mevkie getirmiş olan insanlardır." ve

"Zaten bunların yarısından çoğu heveskâr, yarısından çoğu da külâh peşindedir. Etrafındakileri senin gibi sanmakla, hepsini idealist bilmekle çok zarar ediyorsun.. Şimdi Orhundan mahrum olmakla fikirlerini yayacak vasıtayı kaybetmiş oluyorsun.. Hüseyin Cahid tam beş yıl müddetle haftalık mecmuasını komünistlik aleyhinde yazılarla yaşattı.. Fakat bir defa kapanmak başına gelmedi. Bizim yapacağımız iş şahısla değil, fikirlere hücumdur, bunun meydan muharebesini verecek sahada mecmuadır. Onu elden çıkardık mı döğüşecek yer kalmaz.." şeklinde ve muhtelif yerlerde sıralanan cümlelerde aynı kasıt, propaganda ve medh ve istihsan unsurlarının hiç bir görülmemektedir.

Mektubun diğer g cümleleri de nazara alınarak mektup münderacatı bir kül halinde mütalâa edildiği takdirde bu mektubun bir ırkçılık ve propagandacılık telkin, propaganda veya medh ve istihsanını değil, Orhun mecmuasında Adsız'ın neşrettiği iki açık mektup dolayısıyla açığa vurulan komünistlik tehlikesi karşısında cephe almak zarureti/veⁿⁱ bu maksatla bir silâh olan mecmuanın, şahıslara yapılan hücumlarla elden çıkarıldığı ve bu gibi yazılardan tahzir edilmek istenildiği kanaatını uyandırmış bulunmaktadır.

5/3/944 tarihli mektubun da:

yine "Orhun" mecmuasında çıkan açık mektuplar dolayısıyla yazıldığı ve yayılmakta olan komünist tehlikesine karşı Adsız'ın bu hareketinin medh ve istihsan edildiği ve bu arada Reha Oğuz'un broşürüne de telmih olunduğu görülmektedir.

Ne bu mektupta ve ne de yukarıda bahsi geçen 4/3/944 tarihli kartpostal münderacatında Türk ceza kanununun 142 inci maddesinin muhtelif fıkralarında aranılan kasıt ve kanunî unsurların hiç bir suretle bulunmadığı kanaatına kuvvetle varılmış ve

İsas hakkındaki iddia ve mütalâada ileri sürüldüğü veçhile sanık Orhan Şaik Gökyay'ın, Nihâl Adsız ve Sabahaddin Âli'yi barıştırmaya teşebbüs etmemesi ve Sabahaddin Âli hakkında ilgili makamlara muktezi raporları vermemiş bulunması ve dolayısıyla hükümet merkezinde hadiselerle sebebiyet vermiş olduğu keyfiyetleri ve ayrıca Orhan Şaik ile Adsız arasındaki çok yakın dostluk ve mumailayhin Adsız'ın ırkçılığa kadar varan koyu bir milliyetçi olduğunu bilmesi de Türk ceza kanununun 142 inci maddesinde yazılı kanunî unsurlar bakımından tecziyeye kâfi görülemezdir.

5 - HÜSEYİN NAMİK ORKUN;

317 İstanbul doğumlu, evvelce Gazi terbiye enstitüsünde tarih öğretmeni bulunan bu sanık ilk tahsilini müteakip Nişantaşı

Sultanisinde dokuzuncu sınıfa kadar okumuş ve İstanbul üniversitesinin tarih kısmına samim olarak üç sene kadar devam eyledikten sonra 1924 tarihinde kendi hesabına Budapeşte'ye Türkoloji tahsiline gitmiş ve 1930 da doktorasını vermeden imtihanlarını vererek Türkiye'ye avdet eylemiştir.

Macaristanda altı sene devam eden bu tahsilin üç veya dört senesi hükümet hesabınadır.

Gerek son tahkikat kararında ve gerek esas hakkındaki iddia ve mütalâada Türk ceza kanununun 142 inci maddesi mucibince cezalandırılması istenilen Hüseyin Namık Orkun duruşma ifadesinde hulâsa olarak:

938-939 senesi ders yılında gazi terbiye enstitüsü kurs talebelerinden Ziya Özkaynak'ın getirdiği Ergenekon Türkçü mecmuası ve Ziya Özkaynak'ın bu mecmua sahibi ile görüşmek istemesi dolayısıyla bunu çıkaran Reha Oğuz Türkkan'la alâkalandığını ve Reha Oğuz Türkkan'ın kendisini evinde ziyaret ettiğini ve bu ziyaretlerini kâh yalnız ve bazen diğer arkadaşları ile arttırdığını, konuşma mevzularının Türk tarihine inhisar ettiğini, bu konuşma sırasında Rehanın ve arkadaşlarının bazı esrarengiz tavurları nazarı dikkatini celp ettiğini, Reha Oğuz Türkkan'ın bir talebe bulunmasına rağmen ateşli bir Türkçülük üzerinde alâkadar olması keyfiyetleri nazarı dikkatini celp ederek bunda ayrıca bir müessirin de bulunacağını düşünerek bunu Rehaya sorduğunda onun Doktor Avni Motun hikâyesini kendisine de anlattığını, sonraları Reha Oğuz'un hareketlerini ziyaretlerini hoş görmiyerek yaptığı bir ziyaret esnasında onu evine kabul etmediğini ve bu ciheti Adsız'a da yazdığı bir mektupta bildirdiğini, Reha Oğuz Türkkan'ın yanında bazı gençler olduğu halde kendisini evinde bu ziyaretleri esnasında aralarında görüşülürken Reha Oğuz'un bir meselenin Güremde görüşüleceğini arkadaşlarına söylediğini, bu gürem kelimesinin manasını ve neye delâlet ettiğini anlayamamakla beraber fazla istizahta bulunmadığını ve ancak Adsızın çıkardığı "Hesap böyle verilir" broşürü ile bunun gizli bir cemiyet olduğunu öğrendiğini, Reha Oğuz Türkkan'ı, evine gelmekten meneydikten sonra Ziya Özkaynak'ın kendisini evinde ziyaret ederek Reha ile kavga ettiklerini ve onun gizli bir cemiyeti ve bu cemiyette bir çok adamlar olduğunu ve fakat Rehanın yalan söylediğini bildirdiğini, bu cemiyete yeminle girildiği hakkında birşey anlatmadığını ve bu hadisenin kitap sevenler kurumunun tesisinden evvel yani 939 senesi içinde olduğunu, kendisi de Reha Oğuz Türkkan'ın böyle bir

cemiyeti olduğuna inanmış isede esasen Reha Oğuz'un bu hareketlerini takip eden ve bilen Emniyet Umum Müdürlüğü birinci daire reisi İhsan Sabri ile konuşmalarında bu ciheti bu zata açmadığını, onun da bu gizli cemiyetten bahseylemediğini, sonradan hazırladığı bir raporda Reha Oğuz Türkkan'ın Avrupa ziyareti dolayısıyla Almanya'da gençlik teşkilâtını gezmiş bulunduğunu ve bu teşkilattan mülhem olduğunu yazmış isede gizli cemiyetten bahseylemediğini ve bu raporu İhsan Sabri beye verdiğini, Kitap sevenler kurumunun tesisinde bazı arkadaşlarının ısrarı karşısında bu kuruma üye olmuş isede sonradan istifa ettiğini, 942 senesinde Ankara'da Reha Oğuz Türkkan'ın telefonla kendisini ~~ayar~~arak, -güya Hüseyin Namık Orkun'un, aleyhinde yazdığı bir yazı dolayısıyla- sizinle hesaplaşacağım dediğini ve tehdidde bulunduğu fakat bunun mahiyetini anlayamadığını, Reha aleyhinde böyle bir yazı da yazmadığını, tahminen bir sene kadar sonra Ankara'da Turan lokantasında Reha Oğuz Türkkan ile karşılaşınca, Reha Oğuz Türkkan'ın yanında bulunan Yusuf Ziya Ortaç Bozkurt veya Gökbürü mecmuaları dolayısıyla Rehaya nasihatlerde bulunduğunu, bu mecmuada çıkan yazıların ilmi ve ciddi olmasını, Atak yazılara yer verilmemesini söylediğini, Reha Oğuz'un bu nasihatleri tamamen menfi karşıladığını ve hatta sonradan kendisinin de aynı nasihatleri tekrarlaması ^{ine}üzer / Reha Oğuz'un "Ben gençliğin lideriyim." dediğini, daha evvel Adsız, Reha Oğuz ile geçen hadiselerin kendisine bildirilmesini istediğinden bu hadiseyi de ona bildirdiğini, Nihâl Adsız'ı yedi, senkiz sene kadar evvel tanıdığını, bu müddet içinde Adsız'la konuşup görüşmesinin ancak ve bayazıt kahvelerinde üç dört defaya munhasır kaldığını, bu karşılaşmalarda fikir teatisinde bulunmadıklarını, karşılıklı olarak yazdıkları mektuplarda da ancak Türkolojiden bahsettiklerini, Adsız'ı bir Türkolog olarak tanıdığını, ırkçılık hakkında aralarında bir şey geçmediğini Adsız'ın kendisine yazdığı mektuplarda da ırkçılıktan bahsettiğini hatırlamadığını, Adsız'ı, İstanbulda evinde de ziyaret etmediğini, Adsız'ın Reha hakkında kendisinden malûmat istemesi sebebinin, Reha Oğuz aleyhinde çıkardığı broşür hakkında malûmat toplamak olduğunu sonradan öğrendiğini, Nihâl Adsız'ın, Sabahaddin Âli davası dolayısıyla Ankaraya gelişinde kendisini de evinde ziyaret ettiğini ve bu ziyareti, Adsızın kaldığı otele gitmek suretiyle iade eylediğini,

Adsız'a müdafî olarak Avukat Rasih Babangil'i fahri olarak temin eylediğini, Adsız'ı davet eylediği akşam yemeğinde Adsız'dan başka Emniyet Umum Müdürlüğü yedinci şube müdürü Hikmet'in, Zonguldak millet vekili Rebiî Barkın'ın, Ankara nümune hastahanesi ser operatörü Şerif Korkud'un da davetli olduğunu" ve fakat Emniyet Umum Müdürlüğü yedinci şube müdürünün gelmediğini söylemiş ve Ankara nümayişlerini de işittiğine göre anlatmış, 944 senesi Mart ayından evvel sanıklardan Zeki Özgür'ün, evine gelerek Reha Oğuz Türkkan ile Adsız'ın barışmaları hakkında düşündüğü teşebbüsü anlatması üzerine bunu muvafık gördüğünü ve fakat bu maksatla bir kâğıd vermiş veya yazmış olmadığını; Zeki Velidi'yi 924 senesinde Budapeşte'den, Hamza Sadi Özbek'i Ankara'dan tanıdığını, Turancı, Irkçı olmadığını bu hususta hiç bir iddia ve faaliyeti de bulunmadığını ve esasen tarihçe safkan bir ırkın mevcudiyetine de imkân olmadığını ve ırk bakımından üç babanın da nazara alınması düşüncesinin doğru bulunmadığını, ırkçı olmadığına dair mecmua, kitap halinde neşredilmiş muhtelif yazıları olduğu gibi aynı zamanda derslerinde de bu nokta üzerinde durduğunu, ve ekaliyetlerin Türk olduğunu ve bunların bizden ayrılmaması icap ettiğini ileri sürdüğünü ve hatta talebeleri arasında yekdigerlerine karşı Arnavud, Kürt, Lâz vesaire suretinde hitapta bulunmalarına mani olduğunu; bildirmiştir.

Sanıklardan Nihâl Adsız ve Reha Oğuz Türkkan ile ilgi ve irtibatı, ırkçılık hususundaki kanaat ve düşünceleri bu suretle tesbit olunan sanık Hüseyin Namık Orkun hakkında dava dosyasında mevcut yazılı deliller:

Nihâl Adsız'a gönderilen 9/7/939, 3/Şubat/943, 25/II/943, 23/8/943, 6/3/944 ve tarihsiz altı mektuptan ibarettir.

Bunların hepsi dusuşma safhasında açık olarak okunmuş, münakaşaları yapılmıştır.

Bu mektupların hiç birinde münderecat itibariyle Türk ceza kanununun 142 inci maddesinin muhtelif fıkralarını ilgilendirecek ve bu fıkralardaki kanunî unsurları taşıyan ve dolayısıyla sanık Hüseyin Namık Orkun'un tecrim ve tecziyesini mucip bir şey görülemediği.

6 - YEDEK NAKLIYE ASTEĞMENİ FAZIL HİSARCİKLİLER:

333 Kayseri doğumlu ve tevkifinde askeri posta I0897 subaylarından ve yedek nakliye asteğmeni bulunan bu sanık ilk, orta ve lise tahsilini Kayseride yapmış, 938-939 yılında liseyi bitirmiştir. Bundan sonra yüksek ziraat enstitüsünün orman fakültesine devam ederek burayı da 942-943 senesinde tamamlamıştır.

943 senesi ekim ayında yedek subay olarak vazifeye çağrılmış, Biga askeri posta I0897 de asteğmen olarak tevkifine kadar bulunmuştur.

Gerek son tahkikat kararında ve gerek esas hakkındaki iddia ve mütalâada Türk ceza kanununun I42 inci maddesine tevfikan cezalandırılması istenilen Fazıl Hisarcıklılar duruşma ifadesinde hülâsa olarak:

İrkçılık ve Turancılık hususunda propaganda yapmadığını, kendisinin de ne ırkçı ve turancı ve ne de menfi fikirde bulunmadığını, Türkçülüğü Türke faydalı olmak şeklinde anladığını ve bütün varlığını Türke faydalı olmaya hasrettiğini, Nihâl Adsız'ı çınaraltı mecmuasındaki yazılarından evvelâ gıyaben ve sonra da 942 yılının son aylarında Boğaziçi lisesinde edebiyat ve tarih öğretmeni iken gidip ziyaret etmek suretiyle şahsen tanıdığını, bu ziyaretin de şahsi bir iş dolayısıyla gittiği bu mektepte Adsız'ın da bulunduğunu öğrenmek suretiyle olduğunu ve bundan sonra Nihâl Adsız'ı iki defa Maltepedeki evinde ziyaret ettiğini, bu ziyaretler esnasında Türkçülükten, İrkçılıktan, Turancılıktan hiç konuşmadıklarını, Adsız'ı bir müddet sonra Sabahaddin Âli davası dolayısıyla maznun sıfatıyla Ankara'ya geldiğini öğrendiğini, Adsızla vaki ve üçü geçmiyen bütün mektuplaşmalarında Adsız'dan ancak mecmua ve kitap siparişi yaptığını, Orhun, Adsız mecmualarını Rıza Nur'un Türk tarihi, Namık Kemal'i, Adsız'ın Türk edebiyatı tarihi gibi kitaplar istediğini, Adsız'ın kendisine yazdığı mektuplarda bir vazife vermediği gibi kendisinin de böyle bir iş istememiş olduğunu, Sofuoğlu Zeki Özgür'ün kendisine yazdığı bir mektupla Adsız'la Reha Oğuz Türkkkan'ı barıştırmak istediğini bildirerek kendisinin de bu hususta fikrini sorduğunu ve buna 22/- Mart/944 tarihinde verdiği cevapta matbuatta menfi bir cereyana yol açmamak için bunu müsaid karşıladığını bildirdiğini; barışma teçebbüsünün ise bu tarihten evvel vukubulduğunu, Reha Oğuz Türkkkan'ı Boğkurt mecmuasında çıkan bir yazısı dolayısıyla gıyaben tanıdığını. Bu genci Ancak 944 senesi Nisan ayı içinde Ankara'da kadastro okulunda yapılan toplantı esnasında gördüğünü, Sofuoğlu Zeki Özgür'ün

Reha Oğuz, Cemal Oğuz Öçal, Cabbar Şenel, Hikmet Tanyu, Osman Yüksel, dil fakültesi talebelerinden üç dördünün bulunduğu bu toplantıda kendisinin faal bir rolü bulunmadığını, Büyük Millet Meclisi Arzuhal encümenine bir istida verilerek bazı ihbarlarda bulunulması fikrini kendisinin ileri sürmediğini, yalnız ismini hatırlayamadığı birisi tarafından böyle bir fikrin ortaya atıldığını bu arzuhalde şahıs tasrih edilmeyerek yalnız millî menfaatlere aykırı olan bu hareketlerin, bu arada solcuların, yani komünistlerin hareketlerinin de bildirilmek istenildiğini, memleketi olan Kayseride de gençlere herhangi bir suretle telkinatta bulunmuş olmadığını, Kayseride tanıdığı bazı gençlere kültürü yükseltecek bazı kitapları ariyet olarak verdiğini, Kayseri'de halk evinde konferans vermediğini ve yine Kayseride çocukları hususi olarak toplayup bunlara menfi fikirlerle hareketi teşvik etmiş olmadığını, sanık arkadaşlarından Cemal Oğuz Öçal'ı yedek subay okulundan, Hüseyin Namık Orkun'u da yazılarından tanıdığını, diğerlerini evvelce görmüş ve tanımış olmadığını; söylemiştir.

Dava konusu olan hadiselerle ilgi ve irtibatı, ırkçılık hususundaki kanaat ve düşünceleri bu suretle tesbit olunan sanık Fazıl Hisarcıklılar hakkında dava dosyasında mevcut yazılı deliller:

17/5/944 tarihinde Adsız'a yazıp gönderdiği mektup ile kendisine "Ülküdaş" arkadaşlarınız namına Muzaffer imzasıyla gelen diğer bir mektuptur. Bu sonuncusunun, mektup zarfı arkasındaki adrese göre Kayseri lisesi VI.E.B. NO.1666 M.Attar T. adında bir talebe tarafından gönderildiği anlaşılmaktadır.

Bunlardan birincisinin:

Orhun mecmuasında çakan açık mektuplar, Ankara'daki Sabahaddin Ali ve Nihâl Adsız davası ve dolayısıyla komünist hareketlerine karşı duyulan antipati tesiri altında yazıldığı ve mektup tarihinin de bu cihetleri teyid eylediği ve Türk ceza kanununun 142 inci maddesinin muhtelif fıkralarında aranılan propaganda medh ve istihsan kanunî unsurlarının bu mektup müderecatında bulunmadığı kanaat ve neticesine varıldığı gibi;

Bir lise talebesi tarafından kendisine gönderildiği görülen ikincisinde de sanık Fazıl Hisarcıklının bu gibi propaganda, medh ve istihsanları itiyad edindiğini gösterecek bir ibare ve delile tesadüf edilememiştir.

Son tahkikat kararında bu sanığa aid kısımda:

II/Nisan/944 tarihli ve on kadar arkadaşına imzalattığı mektupta:

"Maarif Vekaleti tarafından haksız olarak işten çıkarıldığınız şu günde Ankara'daki lise ve üniversiteli Türkçü gençler üzülmemenizi dileyoruz. Hiç bir hadise bizi ülkü yolundan döndüremez. Göz yaşlarında toplanan kurultayların engin heyecanını ruhlarımızda yaşatıyoruz.." cümlelerinde;

Ve yine Adsız'a yazdığı 2/Mart/944 tarihli mektubunda:

"Sofuoğlu Zeki Bey barışma teklifi hususunda fikrimi soruyorsun. Çok mütehassis oldum. Yedek subay okulundaki yakın arkadaşlardan dört beşi ile bu mevzu üzerinde konuşup mutabık kaldığımızı Sofuoğlu'nun tabii olarak taraftarı bulunduğu bu fikri o toplantıdan sonra daha kuvvetle müdafaa ettiğini biliyorum. Sofuoğlu bizleri de temsil ediyor. Hepimiz elele verip programla ve daha çok ve daha verimli çalışmalıyız. Anlaşmamız, iş bölümü yapmamız, teşkilatlanmamız lazımdır.." şeklinde kaydedilen ibarelerde de Türk ceza kanununun yukarıda Zeki Velidi Togan kısmında etraflı bir surette kayıt ve münakaşe edilen 142 inci maddesinin muhtelif fıkralarında aranılan kanunî unsurların bulunmadığı ve dolayısıyla delil noksanlığı cihetinden cürmün temamiyle teşekkül edemediği sonucuna varılmıştır.

Bu sebeble:

1 - Sanıklardan profesör Zeki Velidi Togan ve suç arkadaşları Mehmed Oğuz Türkkkan, Cihat Savaşfer, Nurullah Barıman, Hibetullah İdil ve Hamza Sadi Özbek'in hükûmeti devirmeğe matuf gizli cemiyet ve ittifak suçları, hüküm gerekçesinde kayıt ve tafsil edildiği veçhile sabit görüldüğünden bu suretle tecrimlerine;

A)- Zeki Velidi Togan'ın, Türk ceza kanununun bu fiille uyan 171 inci maddesinin ikinci fıkrasına tefrikan ve kândâsinin bir üniversite profesörü bulunması ve Türkiye Cumhuriyet hükûmeti tarafından kendisine gösterilen güven ve inancı suiistimal ederek Türkiyeli gençleri de aralarına almak suretiyle, bilhassa bu son harp dolayısıyla hükümetimizin hassasiyetle takip eylediği çok sıkı tarafsızlık siyasetine de aykırı ve bunu sarsacak ve karşılıklı itimad ve

dostlukları bozacak mahiyette yeminli gizli bir cemiyet ve ittifak kurarak buna başkanlık etmesi ve direktifler vermesi takdiri şiddet sebebi sayılarak on sene ağır hapsine; aynı kanunun 173 üncü maddesinin üçüncü fıkrasına tevfikan ve dört sene müddetle Adapazarında ikametle emniyeti umumiye nezareti altına alınmasına; aynı kanunun 31 inci maddesi mucibince amme hizmetlerinden müebbeden mahrumiyetine ve 33 üncü madde gereğince de ceza müddet zarfında mahcuriyeti kanuniye halinde bulundurulmasına, adliye harç tarifesi kanununun 50 inci maddesinin 10 uncu fıkrasına tevfikan kendisinden 3800 kuruş mahkeme harcının alınmasına;

B)- Bu gizli ittifak mensuplarından Reha Uğuz Türkkan'ın sabit görülen ve Türk ceza kanununun 171 inci maddesinin ikinci fıkrasına uyan bu fiili dolayısıyla, bu madde ve fıkraya tevfikan ve kendisinin bu gaye ve maksat etrafında henüz lise talebesi iken kurduğu gizli lise güremi ve daha sonraları Bozkurtçular gizli güremi dolayısıyla vaki faaliyet ve temerrüdü takdiri şiddet sebebi sayılarak altı sene ağır hapsine; doğum tarihinin 336 olmasından dolayı ve cürmün işlenmesi anında henüz 21 yaşını doldurmadığı nazarı dikkate alınarak aynı kanunun 56 ıncı maddesi mucibince bu cezanın altıda biri olan bir senenin indirilmesi suretiyle beş sene ağır hapsine, Türk ceza kanununun 173 üncü maddesinin üçüncü fıkrasına tevfikan iki sene müddetle Diyarbakır'da ikametle emniyeti umumiye nezareti altına alınmasına, yukarıda üçüncü bendde yazılı ve Türk ceza kanununun 142 inci maddesini muhil propaganda ve medh ve istihsan fiili de hüküm gerekçesinde tesbit olduğu veçhile sabit görüldüğünden bu madde mucibince ve aynı takdiri şiddet sebepleri ile bir sene hapsine ve cürmü işlediği zamandaki yaşı nazara alınarak Türk ceza kanununun 56 ıncı maddesi mucibince bu cezanın altıda biri olan iki ayın tenzili ile on ay hapsine ve Türk ceza kanununun 70 inci maddesine tevfikan bu cezalar birleştirilerek cem'an beş sene beş ay ağır hapsine; ve Türk ceza kanununun 31 inci maddesi mucibince müebbeden amme hizmetlerinden mahrumiyetine ve 33 üncü maddeye tevfikan da ceza müddeti içinde mahcuriyeti kanuniye halinde bulundurulmasına;

Yukarıda kaydedildiği gibi Türk ceza kanununun 173 üncü maddesinin üçüncü fıkrası mucibince iki sene müddetle Diyarbakır'da ikametle emniyeti umumiye nezareti altına alınmasına, harç tarifesi kanununun 50 inci maddesinin 10 uncu fıkrası mucibince kendisinden

üç bin sekizyüz kuruş mahkeme harcının alınmasına;

C)- Aynı gizli ittifak mensuplarından Cihat Savaşfer ve Nurullah Barıman'ın sabit görülen/^{ve} Türk ceza kanununun 171 inci maddesinin 2 inci fıkrasına uyan bu fiilleri dolayısıyla bu madde ve fıkraya tevfikan dörder sene ağır hapislerine, aynı kanununun 173 üncü maddesinin üçüncü fıkrası gereğince Cihat Savaşfer'in Uşak'ta, Nurullah Barıman'ın ise Kırşehir'de birer buçuk sene müddetle ikametleri ile emiyeti umumiye nezareti altına alınmalarına; aynı kanunun 31 inci maddesine tevfikan dörder sene müddetle amme hizmetlerinden mahrumiyetlerine harç tarifesi kanununun 50 inci maddesinin onuncu fıkrası gereğince her ikisinden ayrı ayrı üç bin sekizyüzer kuruş mahkeme harcının alınmasına;

D)- Aynı gizli ittifak mensuplarından Hibetullah İdil ve Hamza Sadi Özbek'in cürmün icrasına ve kanunî takibata başlanmazdan evvel bu ittifaktan çekildikleri sonucuna varıldığından iddia makamının da isteğine uyularak Türk ceza kanununun 171 inci maddesinin son fıkrası mucibince bu fiillerinden dolayı bunlara ceza verilmesine mahal olmadığına;

2 - Reha Oğuz Türkkın ve suç arkadaşları Cihat Savaşfer, Nurullah Barıman, Muzaffer Eriş, Zeki Özgür, Yusuf Kadıgil, İsmet Rasin Tümtürk, Hamza Sadi Özbek, Hikmet Tanyu'nun hüküm gerekçesinde etrafiyle kayıt ve tesbit edilmiş bulunduğu veçhile "Bozkurtçular gizli Gürem ve teşekkülü" ve dolayısıyla hükümeti devirmeğe matuf ve Türk ceza kanununun 171 inci maddesinin ikinci fıkrasını muhil gizli ittifak suçları sabit görülmüş isede yine hüküm gerekçesinde gösterildiği gibi cürmün icrasına ve kanunî takibata başlanmazdan evvel hepsinin bu gizli ittifaktan çekildikleri ve bu sebeble bu gizli Gürem teşekkülünün dağıldığı netice ve kanaatine varıldığından bunlardan Hamza Sadi Özbek ve Nurullah Barıman, Yusuf Kadıgil haklarında iddia makamının isteğine uyularak, diğerleri hakkında da resen, Türk ceza kanununun 171 inci maddesinin son fıkrası mucibince bu fiillerinden dolayı bunlara ceza verilmesine mahal olmadığına, aynı gizli ittifak mensuplarından Fehman Altan'ın bu gizli gürem teşekkülüne kendisine kerhen yaptırılan bir yeminle girdiği ve fakat bundan sonra hiç bir faaliyetlerine iştirak eylemediği ve mevzuubahs 171 inci maddenin ikinci fıkrasındaki fiili tayid edecek bir harekette de bulunmadığı görülerek ve dolayısıyla kasıt unsurunun da bulunmadığı görülmüş ve dolayısıyla

mefkudiyeti bakımından beraatine;

3 - Türk ceza kanununun 142 inci maddesini muhil ve devletin ana yasa ile muayyen ana vasıflarından biri bulunan Türk milliyetçiliği hakkında ana yasanın tarifine aykırı ve dolayısıyla memleketin siyasi ve hukukî bir nizamını yıkmak için propaganda yapmaktan sanıklı Necdet Sançar'ın bu fiili, hüküm gerekçesinde kayıt ve izah edilmiş olduğu veçhile sabit görüldüğünden talep veçhile ve Türk ceza kanununun 142 inci maddesine tevfiikan ve kendisinin bilhassa bir öğretmen olması takdiri şiddet sebebi sayılarak bir sene müddetle hapsine ve hüküm gerekçesinde tesbit edildiği gibi bu suçu işlemek kararının icrası cümlesinden olarak kanunun aynı hükmünün bir kaç defa ihlâl edilmiş bulunması hasebiyle de Türk ceza kanununun 80 inci maddesine tevfiikan bu ceza altıda bir nisbetinde arttırılarak ceman bir sene iki ay müddetle hapsine, adliye harç tarifesi kanununun 50 inci maddesinin 8 inci fıkrası mucibince iki bin ikiyüz kuruş mahkeme harcının kendisinden alınmasına;

Zeki Velidi Togan, Muzaffer Eriş, Zeki Özgür, Hamza Sadi Özbek, Hikmet Tanyu, İsmet Rasin Tümtürk, Cihat Savaşfer, Nurullah Barıman, yedek tabib önyüzbaşı Hasan Ferid Cansever, Hüseyin Namık Orkun, Orhan Şaik Gökyay ve Fazıl Hisarcıklıların bu propaganda ve medh ve istihsan fiikleri Türk ceza kanununun 142 inci maddesinin muhtelif fıkralarında yazılı kanunî unsurların yokluğu ve dava dosyasında da bu ciheti teyid eden başkaca delillerin de bulunmaması bakımından sabit görülemediğinden beraatlerine;

4 - Muvazzaf piyade Üsteğmeni Alp Arslan Türkeş'in mevzuubahs propaganda fiili kanunî unsurlar bakımından askeri ceza kanununun 148 inci maddesinin 'B' fıkrasını değil, Türk ceza kanununun 142 inci maddesini ihlâl eylediğinden hüküm gerekçesinde varılan netice ve kanaate göre sabit görülen bu fiil dolayısıyla mumailayhin Türk ceza kanununun 142 inci maddesine tevfiikan ve Türk ordusuna mensup muvazzaf bir subay oluşu takdiri şiddet sebebi sayılarak sekiz ay hapsine ve hüküm gerekçesinde tesbit edildiği gibi bu suçu işlemek kararının icrası cümlesinden olarak kanunun aynı hükmünün bir kaç defa ihlâl edilmiş bulunması hasebiyle de Türk ceza kanununun 80 inci maddesine tevfiikan altıda biri kırk günün evvelki cezaya ilavesiyle cem'an dokuz ay on gün hapsine;

Adliye harç tarifesi kanununun 50. inci maddesinin 7 inci fıkrasına tevfikan bin yediyüz kuruş mahkeme harcının kendisinden alınmasına;

5 - Siyasî makale yazmaktan sanıklı muvazzaf tabip yüzbaşı fethi Tevetoğlu'nun bu fiili, hüküm gerekçesinde etrafiyle kayıt ve izah edilmiş bulunduğu veçhile sabit görüldüğünden bu suretle tecrimine ve askeri ceza kanununun 148 inci maddesinin (A) fıkrası mucibince ve yazıp neşrettiği makalelerin devletin ana yasa ile muayyen ana vasıflarından biri olan Türk milliyetçiliği hakkında ana yasanın tarifine aykırı mevzuları muhtevi ve dolayısıyla memleketin siyasi ve hukukî bir nizamını yıkmak kasıt ve gayesinin de sezilmiş bulunması ve bu sebeble tabip yüzbaşı Fethi Tevetoğlunun bir Türk ordusu mensubu ve subay bulunmasına rağmen kendisini memlekette bir şuriş ve nifak unsuru haline sokması cihetleri takdiri şiddet sebebi sayılarak on ay hapsine,

Ve bu suçu işlemek kararının icrası cümlesinden olarak kanunun aynı hükmünün bir kaç defa ihlâl edilmiş bulunması hasebiyle de Türk ceza kanununun 80 inci maddesine tevfikan bu ceza altında bir nisbetinde arttırılarak tutarı elli günün evvelki cezaya ilâvesiyle on bir ay yirmi gün hapsine;

Adliye harç tarifesi kanununun 100 üncü maddesinin dördüncü fıkrası kayıt ve sarahatına nazaran kendisinden mahkeme harcı alınmasına lüzum ve mahâl olmadığına.

6 -1)- Nihâl Adsız,

A)- Büyük Millet Meclisinin, hükümetin manevi şahsiyetini alenen tahkir fiili hüküm gerekçesinde etrafiyle kayıt ve izah edilmiş olduğu veçhile sabit görüldüğünden Türk ceza kanununun bu fiile uyan 159 uncu maddesine tevfikan ve kendisinin bir öğretme oluşu, hükümet erkânına karşı daima menfi bir cephe alış ve hüküm gerekçesinde de belirtildiği veçhile şimdiki hükümet idaresini ve bu arada Cumhuriyet rejimini hor görmesi ve büyük millet meclisi hakkında da çok ağır bir tahkir kelimesi kullanması/^{keyfiyetleri} takdiri şiddet sebebi sayılarak üç sene ağır hapsine ve yine hüküm gerekçesinde tesbit edildiği gibi bu suçu işlemek kararının icrası cümlesinden olarak kanunun aynı hükmünün bir kaç defa ihlâl edilmiş bulunması hasebiyle de Türk ceza kanununun 80 inci maddesi mucibince bu ceza

üçte bir nisbetinde arttırılarak dört sene ağır hapsine,

B)- İstanbul'da karısına, kız ve erkek talebelerinden bazılarına yazdığı mektuplarda Ankara nümayişlerini ammenin telaş ve heycanını mucip olacak şekilde mübalâğalı surette ve maksadı mahsusa müstenid havadis ve haberler yayması ve nakletmesi ve bu mektuplarda bu havadis ve haberlerin başkalarına da naklini ve yayılmasını istemesi keyfiyeti de hüküm gerekçesinde etrafiyle izah ve münakaşa edildiği veçhile sabit görüldüğünden Türk ceza kanununun 161 inci maddesinin birinci fıkrasını muhil bu fiil dolayısıyla beş sene ağır hapsine, bu fiilin sulh zamanında işlenilmiş bulunması noktasından aynı maddenin son fıkrası gereğince bu cezanın yarısı indirilerek iki buçuk sene ağır hapsine;

C)- Türk ceza kanununun 142 inci maddesini muhil ve devletin anayasa ile muayyan ana vasıflarından biri bulunan Türk milliyetçiliği hakkında ana yasanın tarifine aykırı ve dolayısıyla memleketin siyasi ve hukukî bir nizamını yıkmak için konuşarak yazdığı mektuplar ile muhtelif şekil ve surette propaganda yaptığı da hüküm gerekçesinde gösterildiği gibi sabit görüldüğünden ve bu fiili ayrıca diğer sanıklardan piyade üsteğmeni Alp Arslan Türkeş'e, Tabip yüzbaşı Fethi Tevetoğluna ve eskiden deniz gedikli okulunda öğretmen bulunduğu sırada talebelerinden olup velisi de bulunduğu ve şimdi Harp okulu talebelerinden olan Ali Bayrakçıya konuşmaları sırasında anlatmak suretiyle ordu mensupları arasında da işlediğinden Türk ceza kanununun 79 uncu maddesi de gözönünde tutularak evvelâ Türk ceza kanununun 142 inci maddesine tevfikeyen ve kendisinin bir öğretmen olması takdiri şiddet sebebi sayılarak bir sene hapsine ve askeri ceza kanununun 148 inci maddesinin (B) fıkrası gereğince bu ceza yarı nisbetinde arttırılarak bir buçuk sene hapsine ve yine hüküm gerekçesinde tesbit edildiği gibi bu suçu işlemek kararının icrası cümlesinden olarak kanunun aynı hükmünün bir kaç defa ihlâl edilmiş olmasa hasebiyle de Türk ceza kanununun 80 inci maddesine tevfikeyen bu cezanın altında biri üç ayın evvelki cezaya ilâvesiyle bir sene dokuz ay hapsine;

Türk ceza kanununun 70 inci maddesi mucibince bu cezalardan evvelâ ağır hapis cezaları 69.madde mucibince birleştirilerek tahassül eden ^{dört} sene yirmi ay ağır hapis cezasına 142 inci maddeye tevfikeyen verilmiş olan bir sene dokuz ayın yarısı on ay on beş günün ilâvesiyle cem'an dört sene otuz ay on beş gün ağır hapsine;

Türk ceza kanununun 173 üncü maddesine tevfi kan üç sene müddetle Adanada ikametle emniyeti umumiye nezareti altına alınmasına;

Türk ceza kanununun 31 inci maddesi mucibince müebbeden amme hizmetlerinden mahrumiyetine, aynı kanunun 33 üncü maddesine tevfi kan ceza müddeti içinde mahçuriyeti kanuniye halinde bulundurulmasına;

Adliye harç tarifesi kanununun 50 inci maddesinin onuncu fıkrasına tevfi kan kendisinden üç bin sekiz yüz kırk mahkeme harcının alınmasına;

D)- Ankara nümayişlerinde Nihâl Adsız'a bu nümayişini hazırlayanlardan Cemal Oğuz Öçal ve Cabbar Şenel ile yakın ilgisi bulunduğuna sezilmekle beraber bu nümayişlere tekaddüm eden Kadastro okulu toplantısında ve nümayişlerin ihzarı maksadiyle diğer yüksek okullar talebeleriyle yapılan toplantılarda da bir iştiraki görülmemesine ve bu nümayiş müretteplerinden ve buna iştirak edenlerden Cabbar Şenel ve Cemal Oğuz Öçal haklarında mahkemece varılan netice vekanaata ve bunlara aid fiilin, icra ve tezahür bakımından 3/Mart/1328 tarihli tecemmuat hakkındaki kanunu muvakkatın altıncı maddesine uygun görülmesine ve kendisinin Ankaraya ilk muvasalatında da kalabalık ve evvelce hazırlanmış bir kitle tarafından karşılanması dolayısıyla bu nümayiş fikrinin kendisi/daha Ankara'ya gelmeden oradakiler tarafından tasarlanmış bulunduğuna/ anlaşılmış bulunmasına göre nümayiş mürettepleri arasında bulunmayan ve bu nümayişlere de bilfiil iştirak etmeyen Nihâl Adsız'ın bu fiilden beraatine;

2 - Yine Ankara nümayişleri fiili dolayısıyla sanıklı bulunanlardan Cabbar Şenel ve Cemal Oğuz Öçal'ın bu fiilleri, hüküm gerekçesinde kayıt ve tafsil edildiği veçhile sabit görülmüş olmakla beraber iddia makamının esas hakkındaki mütalâa ve iddiasında bu iki sanık hakkında bu fiilleri dolayısıyla tatbikini istediği Türk ceza kanununun 161 inci maddesi, fiilin tezahürü ve kanunî unsurları bakımından hiç bir veçhile bu fiille uyar görülmemiş ve bilakis mahkemece varılan netice ve kanaata göre ve icra ve tazhür bakımından bu fiil bütün kanunî unsurlarıyla 3/Mart/1328 tarihli tecemmuat hakkında ki kanunu muvakkatın altıncı maddesini ihlâl eder bulunmuş olduğundan her iki suçlunun bu madde mucibince ve nihâl Adsızla Sabahaddin Âli arasında vaki ve Adsızın suçlu bulunduğu bir dava dolayısıyla ve umumi efkârı Nihâl Adsız lehine kazanmak maksadiyle bu harp senelerinde

bir çok yabancı elemanların da bulunduğu Türkiyenin başkenti Ankara-
da pervasız bir surette bu nümayişlerin yapılması ve herhangi bir
tesir düşüncesiyle de nümayişlere Adliye binası önünde başlanılıp
bu hareketin Başvekalet binasına kadar devam ettirilmesi ve bu arada
büyük millet meclisine de gidilmek istenilmesi cihetleri takdiri şid-
det sebebi sayılarak ve bilhassa nümayişçilerin kendiliğindendeğil
ancak zabıtanın fiili müdahalesiyle cebren dağıtılmış bulunmaları da
nazara alınarak her iki suçlunun on birer ay müddetçe hapislerine ve
adliye harç tarifesi kanununun 50 maddesinin 7 inci fıkrası mucibince
her ikisinden bin yediyüzer kuruş mahkeme harcının alınmasına, bu
nümayişlere bilfiil iştiraki sabit görülemiyen Said Bilgiç'in talep
veçhile beraatine;

Duruşmada meydana çıkan ve esas hakkındaki iddia ve mütalâa-
da Türk ceza kanununun I43 üncü maddesine tevfi kan tecziyeleri/üzümü
sürülen, memlekette izinsiz Türkistan birliği adına faaliyette bu-
lunmak fiili dolayısıyla Zeki Velidi Togan ve bu birliğe aza olarak
yemin etmek suretiyle girdiği iddia olunan Hamza Sadi Özbek'in bu
fiilleri dolayısıyla askeri usulün I90 ıncı maddesi gereğince ne
iddia makamınca ve ne de bizzat bu sanıklar tarafından duruşma sı-
rasında bir birleştirme talebi vaki olmamış ve mahkemece de müsbet
veya menfi bir karar verilmemiş ve yine kanunun emir ve talebi açık-
lığı dahilinde bu fiiller hakkında hazırlık tahkikatı yapılarak
son tahkikat kararı ile mahkemeye de sevk edilmemiş bulunması bakımın-
dan bu fiiller dolayısıyla bu sanıklar hakkında ceza tayinine kanu-
nî imkan bulunmadığını;

Bazı sanıkların duruşma sonunda müdafaaları sırasında iddia
makamına karşı bazı tecavüzi beyan ve müdafaalarda bulunmaları nok-
tasından savcının bunlar hakkında kanunî gereğinin yapılması iste-
ğine gelince:

Bu yazılı müdafaaların heyetimizce incelenmesinde bu cihet
tecavüz ve hakaret şeklinde değil, ancak sanıklı buldukları fiil-
lerin mahiyet ve cezalarının ağırlığı bakımından ruhlarında uyandır-
dığı bir aksülamel neticesi şiddetli bir tenkit mahiyetinde görül-
müş olduğundan yazılı müdafaalardaki bu gibi kayıtların Türk ceza
kanununun 486 ıncı maddesi talebi dahilinde silinerek ortadan kal-
dırılmasına ve ayrıca bir muamele yapılmasına lüzum olmadığına;

(203)

Sanıkların hepsi mevkuf bulduklarından Türk ceza kanununun 40 ıncı maddesine tevfikân mevkufiyet müddetlerinin mehkûmiyetlerinden mahsubuna, haklarında beraat ve ceza verilmemesi kararı verilen sanıkların, başka bir fiilden mevkufiyet ve mahkûmiyetleri olmadığı takdirde tahliyelerine 29/Mart/945 tarihinde söz birliği ile ve temyizi kabil olmak üzere karar verildi.

2/4/945 (1)

Z.Katibi
Muharrem İmanç

Reis
Tümgeneral
Y. Ziya Yazgan
(324-16)

D.Yargııcı
S.l.As.Ad. Yargıç
Osman Cevdet Erkut
(328 C-131)

Aza
Albay
Galip Kaan
(323-27)

(1)

29/3/945 gününde yalnız hüküm fıkrası tebliğ ve tefhim kılınmış bulunduğundan çok uzun bulunan hüküm gerekçesi askeri usulün 203 üncü maddesinin birinci fıkrasında yazılı müddetin (üç günün) sonunda tamamlanmış ve son gün ise 1/Nisan/945 pazar gününe yani tatile rasıtlanmış bulunduğundan hüküm gerekçesine 2/4/945 tarihi konulmuştur.

aslı gibeler

Y. Ziya Yazgan

